

קונטרס

ימי השמחה

חודש אדר - חג הפורים

לקט

'הלכות סגולות והנהגות'

על סדר השולחן ערוך

בית המדרש הפתוח

שיג ושיח

ימי השמחה – חג הפורים

ימי השמחה – חג הפורים

קונטרס

ימי השמחה

חג הפורים

ד' פרשיות – חודש אדר – חג הפורים

לקט

'הלכות סגולות והנהגות'

על סדר ה'שולחן ערוך'

סימנים תרפ"ה – תרצ"ז

ליקט וערך בס"ד

מאיר י.י. בעלאל

שנת השמיטה התשפ"ב

ליקט וערך בס"ד
מאיר י. י. בצלאל

‘חודש שמרבין בו בשמחה’
שנת השמיטה התשפ"ב

תוספות, ביאורים, הארות והערות
בעניין הקונטרס וקונטרסים נוספים במעגל השנה
mb651990@gmail.com
054-8459993

©

כל הזכויות שמורות
ושארית ישראל לא יעשו עולה

ימי השמחה – חג הפורים

תוכן העניינים:

ט	הקדמה:
	א. סימן תרפה' – סדר ד' פרשיות:
יב	- פרשת 'שקלים'.....
יב	- פרשת 'זכור'.....
יב	- פרשת 'פרה'.....
יב	- פרשת 'החודש'.....
	ב. חודש 'אדר':
יב	- ערב ראש חודש אדר.....
יב	- 'אדר' שמו ומהותו.....
יב	- 'משנכנס אדר'.....
יב	- שנה מעוברת.....
יב	- מרבין בשמחה, כיצד?.....
יב	- טעם השמחה.....
יב	- השמטת ענין מרבין בשמחה ברמב"ם ושו"ע.....
יב	- 'אין מזל לישראל'.....
יב	- 'לא תעוננו'.....
יב	- מעלת התפילה באדר ובפרט בר"ח.....
יב	- סגולות לראש חודש אדר.....
יב	- צדקה בר"ח.....
יב	- מעלת חודש אדר.....
יב	- נישואין באדר.....
יב	- קריאת מגילה בתחילת אדר.....
	ג. 'זכור ימות עולם':
יב	- ז' אדר – הילולת משה רבנו ע"ה.....
יב	- יב' אדר – יום טוריגוס.....
יב	- יג' אדר – ארענו בו כמה ענינים לע"י.....
יב	- טו' אדר – ל' יום קודם הפסח, שואלין ודורשין.....
יב	- כ' אדר – צריך להיזהר בו מאוד.....
יב	- כא' אדר – הילולת ה'נועם אלימלך', סגולה לפרנסה, ג' הסיפורים.....
יב	- כח' אדר – תענית ותפילת השל"ה לפרנסה, ערב דער"ח ניסן.....
	ד. סימן תרפו' – 'תענית אסתר':
יב	- ליל תענית אסתר.....
יב	- יום תענית אסתר.....
יב	ה. סימן תרפז' – חיוב קריאת המגילה:.....
יב	ו. סימן תרפח' – דין ברכים המוקפים חומה:.....
יב	- ערים המסופקות, והעיר באר שבע יע"א.....
יב	- 'פורים משולש'.....
יב	ז. סימן תרפט' – שהכל חייבים בקריאת מגילה:.....
יב	ח. סימן תרע' – דיני קריאת המגילה:.....
יב	- טעם שמכין ב'המן'.....

ימי השמחה – חג הפורים

- סגולה לזמן קריאת המגילה.....קכז
- ט. סימן תרעא' – דיני כתיבת המגילה ותפירתה:.....קכח
- י. סימן תרעב' – דיני ברכות המגילה.....קכג
- יא. סימן תרעג' – סדר תפלת פורים:
- סדר 'ליל פורים'.....קלט
- בגדי יום טוב.....קלט
- תפלת ערבית.....קמ
- בקשה ו'לשם יחוד' קודם קריאת המגילה.....קמ
- זעל הניסים'.....קמ
- 'בין מגילה דלילא למגילה דיומא' – סגולות והנהגות.....קמב
- מנהגי אכילה בליל פורים.....קמג
- 'רעוא דרעוין' – השכמת הבוקר.....קמג
- תפלת שחרית.....קמוד
- ברית מילה בפורים.....קמו
- פורים שחל במוצאי שבת.....קמוז
- יב. סימן תרעד' – דין מעות פורים לעניים
- 'מתנות לאביונים' – הלכות סגולות והנהגות.....קמט
- 'לשם יחוד' קודם נתינת המתנות לאביונים.....קנה
- אין משנים מעות פורים.....קנו
- אין מדקדקין במעות פורים.....קנו
- זכר למחצית השקל' – הלכות סגולות והנהגות.....קנז
- סדר הפרשת זכר למחצית השקל', תפילה ולימוד.....קסד
- יג. סימן תרעה' – דיני סעודת פורים.....קעו
- לימוד תורה קודם סעודת פורים.....קעז
- בקשה מגע"ו רבנו יוסף חיים זיע"א קודם הסעודה.....קעח
- שיר לנס פורים, מגע"ו רבנו יוסף חיים זיע"א.....קעט
- הנהגות ומאכלים בפורים.....קפ
- 'חייב איניש לבסומי' – הלכות סגולות והנהגות.....קפב
- טעם וסגולת השתיה בפורים.....קפג
- הזהירות בפורים.....קפז
- מנהג התחפושות.....קפז
- זעל הניסים' בברכת המזון.....קצ
- 'משלוח מנות'.....קצא
- פנינים לחג הפורים.....קצז
- יד. סימן תרעז' – דיני הספד ותענית ועשיית מלאכה בפורים.
- מלאכה בפורים.....רט
- הספד ותענית.....ריב
- אכילות בפורים.....ריב
- נישואין בפורים.....רטז
- טו. סימן תרעז' – י"ד וט"ו שבאדר ראשון.
- 'פורים קטן' – הלכות סגולות והנהגות.....ריו

'השמחה'

איתא במדרש תנחומא (פנחס יז): "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: השמחה נאה לכם... כביכול הקדוש ברוך הוא רוצה בשמחתם של ישראל ורואה בכך מנהג נאה, כי על כן, מפרש המדרש, הרבה להם מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, כדי שיוכלו להתפנות לאותו ענין נאה.

המהר"ל מפראג, רואה בשמחה שלימות עליונה, בכתבו: "כי השמחה מדה גדילה, כי כאשר אדם הוא בשמחה, הוא בשלמות, ועל ידי זה מקבל התורה שהיא שלימות האדם" (דרך חיים, אבות י).

בעל הכל בו (הלכות אישות) רואה בשמחה כבוד ה' יתברך "וזהו אשר ברא ששון ושמחה רצה לומר, לכבודו. שכבוד השם בשמחת הנפש, כדי שתהיה מוכנת לקבל מדורו".

שמחה גרידא מהווה אפוא ההכנה היותר ראויה לתורה ולקבלת מדורו של ה'. דברים אלה מעוגנים היטב בדברי הז"ל הידועים: "אין שכינה שורה לא מתוך עצבות... אלא מתוך דבר שמחה של מצווה" (שבת ל.). הגמרא מסתמכת בכך על הפסוק הנאמר באלישע הנביא: ועתה קחו לי מנגן, והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' (מלכים ב, ג) – שמתוך אותה שמחה החל מתנבא. לכאורה אין המדובר באלישע בשמחה של מצווה ואם כן למה זה כתבה הגמרא "מתוך דבר שמחה של מצווה"? בשל כך מדייק רש"י שלא שבאה כאן השמחה מתוך דבר מצווה כלשהי, אלא שהשמחה באה במטרה של מצווה וכך פירש: "שמחה של מצווה – מצווה היא להשרות עליו שכינה". שאף אם עיקרה של השמחה אינה של מצווה, הריהי גורמת מצווה בהשראת השכינה.

אכן, התלמוד הירושלמי אינו גורם "שמחה של מצווה", שכן כל שמחה שהיא (אם אינה של הוללות) משמשת הכנה לקבלת השכינה, אלא שם, בירושלמי, הגרסה היא: אין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח, ואף כאן בתלמוד הבבלי ביקש המהרש"א לשנות את הגרסה, מבלי להזכיר אפילו את הירושלמי. ולדעת המהרש"א יש לגרום: "אין השכינה שורה... אלא מתוך דבר שמחה" ותו לא. ללמד, שהשמחה כמידה טובה, הינה, יותר מכל מידה טובה אחרת, כלי לקבלת השכינה, רוח הקודש והתורה.

וכן גילה הרב החסיד המקובל מהר"י אשכנזי זצ"ל לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש. בשכר שהיה שמח בעשות כל מצוה, שמחה גדולה לאין תכלית" (של"ה, שער האותיות, תשוקה).

ימי השמחה – חג הפורים

האר"י הקדוש בשער המצוות מביא שאם יתמיד בכך "אין ספק שישרה עליו רוח הקודש".

בחסידות מובא רבות במעלת וחשיבות השמחה, כמובא בספר המידות למוהר"ן מברסלב זיע"א, 'פְּשָׁאֲדָם עוֹשֶׂה מְצוּה בְּשִׂמְחָה, זֶה סִמְנָן שְׁלֵבּוֹ שְׁלֵם לְאַלְקוּי'. 'מְחַמֵּת שְׂמֵחָה נִפְתָּח הַלֵּב'. 'בְּרִבּוֹת הַשְּׂמֵחָה נִתְחַזַּק כַּח הַשְּׂכָלִי, וְהַמְּאָכֵל וְהַמְּשִׁתָּה הֵם סִפָּה גְדוּלָּה לְשִׂמְחַת הַלֵּב וְלִהְרַחֵק הָעֲצָבוֹת וְדָאָגוֹת'. 'הַשְּׂמֵחָה שֶׁל מְצוּה הִיא מְעוֹז לְאָדָם'. 'עַל יְדֵי שְׂמֵחָה תִּפְיֵסֵת הַמּוֹחַ נִתְגַּדֵּל'. 'עַל יְדֵי שְׂמֵחָה נִתְגַּלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם, גַּם יִזְכֶּה לְדַעַת'. ועוד.

ידוע מאמר חסידים עתיק בשם אחד מהאדמו"רים בדור הקודם, מה ששמחה מועלת לאדם אין לתאר ואין לשער, אבל בידוע ששמחה מביאה לכל המעלות והמידות טובות, וכן להיפך עצבות ח"ו, מה שעצבות מסוגלת לעולל אין לתאר ואין לשער, אבל בידוע שעל ידי עצבות רק נופלים לייאוש ולכל מידות ודיוטות תחתונות.

וביותר העצימה התורה הק' בפרשת כי תבוא במאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה ובטוב לבב, כיון שלא עובדים את ה' בשמחה מגיע ח"ו כל הקללות? כותב הרמב"ם: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר "תחת אשר לא עבדת" וכו' (הל' לולב, פ"ח ט"ו).

וכתב רבינו בחיי: "תחת אשר לא עבדת... " יאשימנו הכתוב בעבדו השי"ת ולא הייתה העבודה בשמחה, לפי שהייב האדם על השמחה בהתעסקו במצוות, והשמחה במעשה המצוה, מצוה בפני עצמה" (פרשת כי תבוא).

ובדברי האריז"ל כתוב כדלהלן, "הנה, צריך האדם בעת קיומו כל מצוה ומצוה, או בהתעסקות בתורה, או כשמתפלל התפלה, להיות שמח וטוב לב, יותר מכאשר מרויח או מוצא אלף אלפים דינר זהב, וכמו שמצינו על חכם, הוא אביי ע"ה, דהוה קאים קמיה דרבא, והיה קא בדה טובא ואמר: 'תפילין קא מנחנא'. וזהו פירוש הפסוק: תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל – פירוש: תשמח יותר מכאשר תרויח רוב כל ממון שבעולם, וזה, מרוב כל, פירוש: יותר מכאשר הוא רוב כל" (שער רוח הקודש, דף ו"ו) אלא ללמדך את כוחה של שמחה ולהיפך ח"ו עצבות, כאשר מקיימים את כל מצוות הבורא אין זה מספיק, אלא צריך שזה יהיה מתוך שמחה וטוב לבב, ואזי אזי זוכים לכל הברכות.

עוד יותר צריך לדקדק על הקו הדק שבין שמחה להוללות, וכמו שהרמב"ם מבאר שהתורה הק' מוסיפה חיוב שמחה בחג הסוכות במאמר 'ושמחתם לפני ה' אלוךכם שבעת ימים' והרמב"ם ממשיך ומבאר במה ואיך התבצעה השמחה בבית המקדש שיא השמחה האנושית, והרמב"ם ממשיך ומבאר מי היו המשמחים בבית המקדש וזה לשונו, 'לא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי וחכמי ישראל, וראשי הישיבות, והסנהדרין, והחסידים, והזקנים, ואנשי מעשה'. הם הם שהיו שמחים ומשמחים בבית המקדש, והטעם מפרש הרמב"ם עצמו כיוון שמצוות השמחה היא מלאכה ועבודה גדולה,

ימי השמחה – חג הפורים

והרמב"ם ממשיך ומפרש את חיוב המצווה על כלליה ופרטיה, וזה הטעם שדווקא תלמידי חכמים היו משמחים כיוון שצריך עבודה גדולה בכדי להכדיל בין שמחה להוללות, לכן מוטלת בוודאי עלינו המלאכה לשמוח באמת ובלב שלם שמחה אמיתית המטהרת נפשו של אדם. וכמו שהרמב"ם מסיים 'ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר 'ודוד מכרכר בכל עוז (כלומר רוקד בכל עוז) לפני ה'.

'אמרו רבותינו זכרונם לברכה אין שכינה ואין נבואה שורה לא מתוך עצבות וכו'. וכן מציינו ב'אלישע ובבני הנביאים דכתיב (מלכים ב. ג') 'והיה כנגז המנגז וגו' וכתיב (שמואל א, י') 'ולפניהם תוף וחליל וכנור והמה מתנבאים וגו'.

ואפלו בכל עבודת מצוה ותפלה צריך שיהיה בתכלית השמחה, כמו שמצינו באבני דהנה בדה טובא ואמר תפלין קא מנהנא, וכן רב ברונא משום דסמך גאולה לתפלה לא פסק הוכא מפומיה (צחוק מפיו) כל ההוא יומא.

לכן יעורר האדם שמחה בלבו פי זכה להיות מעבדי ה' וזכה לתורת אמת, ומה יש שמחה בעולם יותר מזה, להכיר אחד מרבוא רבבות חסדיו ותפלו שבראו לכבודו וגבר עליו חסדו תדיר ובצל כנפיו יחסה'. (ספר 'שערי קדושה' ח"ב שער ד')

מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, וצריך להתגבר מאד בכל הפחות להרחיק העצבות והפירה שחרה ולהיות אף שמח תמיד, והוא רפואה לכל מיני חולאת. פי כל מיני חולאת באין מעצבות ומרה שחרה, וצריך לשמח את עצמו בכל מיני עצות, ועל פי רב על-ידי מלי דשמותא דיקא כנ"ל. (רבנו נחמן מברסלב זיע"א – ליקוטי עצות – שמחה)

'שמחה דחודש אדר קשורה ושייכת ונעשית הכנה לשמחת פורים... וממנה ועל ידה באים לתכלית השלימות שבעניין שמחה, שמחת הגאולה האמיתית והשלימה. (הרבי מחב"ד) משנכנס אדר מרבין בשמחה', (תענית דף כט').

מן השמים מגלגלין זכות ליום זכאי ושופעין שמחה לחודש שמה, ואין שמח כחודש אדר, שרבתה בו ברכה שהיא סמויה מן העין (ומזלו דגים שאין העין שולטת בהם), ואין עיניהם הרעות של שונאי ישראל יכולים לשלוט בכרכה זו, ועוד, שהרי כשביקש המן הרשע לידע באצטגנינות (חוזים בכוכבים) באיזה חודש יהיה נח לגבור על על ישראל, נתעלם ממנו כחו של ישראל שהוא חזק בחדש זה יותר מבשאר חודשים, והפיל פור הוא הגורל על חודש שנים עשר הוא חודש אדר, לכך גדולה היתה השמחה אח"כ כשנהפכו להם היגון לשמחה והאבל ליו"ט, (מהרש"א, ילקוט יוסף)

יהי רצון שנזכה כולנו יחד לקבל את 'ימי השמחה' ואור קדושת ימי הפורים, בלב שמחה, והרחבת הדעת, שפע רוי"ג, לעבודתו יתברך.

ומשפע שמחת הפורים יתמשך עלינו, להיות לנו חיים ארוכים ושמחים בשמחה אמיתית. אמזן כן יהי רצון.

א' – סימן תרפה' – סדר ארבע פרשיות

פרק א' – פרשת שקלים'

כתב מרן ב'שולחן ערוך' (או"ח ס' תרפה' ס' א'-ה') – ראש חודש 'אדר' הסמוך לניסן שחל להיות בשבת, קורין 'פרשת שקלים', שהיא "כי תשא" עד "ועשית כיור נחשת". וכו'.
– חל ראש חודש 'אדר' הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע, ואפילו בערב שבת, מקדימין לקרות 'פרשת שקלים', בשבת שלפניו ומפסיקין בשניה, כדי שתהא 'פרשת זכור' בשבת הסמוכה לפורים מלפניה וכו'.

א. המקור לקריאת פרשת 'שקלים':

א' – במשנה (מס' מגילה דף כט') איתא – ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החודש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן וכו'.
פרש"י – קורין בפרשת שקלים. להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה כדאמרינן בגמרא.

– בגמרא (שם) איתא – תנן התם באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, בשלמא על הכלאים דזמן זריעה היא, אלא על השקלים מנלן? אמר ר' טבי אמר רבי יאשיה דאמר קרא (במדבר כח, יד) "זאת עולת חודש בחדשו", אמרה תורה חודש והבא קרבן מתרומה חדשה, וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה, קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש. וכו'.

מאי פרשת שקלים רב אמר (במדבר כח, ב) "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי", ושמואל אמר (שמות ל, יב) "כי תשא", בשלמא למאן דאמר "כי תשא", היינו דקרי לה פרשת שקלים דכתיב בה שקלים. וכו'. בשלמא למאן דאמר "כי תשא" היינו דשני האי ראש חודש משאר ראשי חדשים, וכו'.

פרש"י – משמיעין על השקלים – בהכרות בית דין.

– בירושלמי (שקלים א') איתא – 'באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים, וכו'.
מהו משמיעין? רב הונא אמר מכריזין.

– (פרשת שקלים: ס' שמות, פ' כי תישא, פרק ל' פסוקים יב'-טז' עד "לכפר על נפשותיכם").

– "מחצית השקל בשקל הקדש" (שמות ל, יג)

ימי השמחה – חג הפורים

לשם מה כפל הכתוב לשונו, והרי יכול היה לומר 'מחצית שקל הקודש'? מסכת שקלים פותחת: "באחד באדר משמיעים על השקלים ועל הכלאים". מה הקשר בין 'שקלים' ל'כלאים'?

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביאר, שעם ישראל הצטוו להביא דווקא מחצית השקל, לא להרבות ולא להמעיט, לרמוז שכל אחד מישראל הוא מחצית הגוף ורק בהתחברו עם כלל ישראל נחשב הוא לגוף שלם. ברם עליו להתחבר ולהתאחד רק 'מין במינו', ולא עם אנשים שאינם הולכים בדרך הישר. לפיכך משמיעה המשנה 'על השקלים ועל הכלאים' כאחד.

לפי זה אפשר לפרש את כפל הלשון. הציווי להביא "מחצית השקל" מורה על מעלת האחדות בישראל, אולם יש להישמר ולהיזהר שיהיה זה "בשקל הקודש", שהאחדות של ה'שקל' תהיה ב'קודש', ולא עם מין שאינו מינו.

ב' – מהגמרא ומרש"י משמע שבזמן שבית המקדש היה קיים קראו פרשת שקלים כדי להזכיר לאנשים להכין את שקליהם.

ובזמן הזה, אנו קוראים פרשת שקלים כ"זכר" לקריאה שהיתה בזמנם, בגין התקנה שתקנו ולא השתנתה.

ולדעת הלבוש והמש"ב (סי' תרפ"ה ס"ק ב) "אנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של 'כי תשא' דכתיב בה עניין השקלים".

כיון שאנו לא יכולים לתרום שקלים ממש למקדש, לכן אנו קוראים בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו" (הרב פראנק זצ"ל בספרו 'מקראי קדש' עמוד עו', כתב: וצ"ע על דברי המשנה ברורה שכתב שפרשת שקלים לזכרון מצוות מחצית השקל, ואח"כ בס"ק ב' כתב המשנ"ב: ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה – דהיינו אין זה לזכר אלא ממש.

ועיין שם בהערות, שבזמן הזה מצוות קריאת פרשת שקלים רק לזכר הקריאה במקדש. אולם מדברי הלבוש והמש"ב יוצא שקריאת פרשת שקלים נתקנה לזמן הזה לזכרון מצוות נתינת מחצית השקל שהיתה בזמן המקדש ובתורת 'ונשלמה פרים שפתינו' שיחשב כאילו אנו מקיימים מצוות נתינת מחצית השקל. ועיין לקמן בטעמים לקריאת פרשת שקלים ודו"ק).

ג' – רוח קודשם של הגזברים:

דבר מופלא ביותר רואים בעניין הכרזת השקלים, שכן בזמן בית המקדש היו הגזברים ממתינים עד ר"ח ניסן שכל ישראל יביאו את שקליהם, ומי שלא הביא עד ר"ח ניסן היו ממשכנים אותו.

והיתה לי כל הזמן תימה עצומה, כיצד ידעו הגזברים בין מליוני היהודים שבכל העולם אם הפרישו שקליהם או לא, והרי הדבר הוא הרבה מעבר לכל הגיון.

נתאר לעצמנו יהודי אחד מתוך מליון יהודים שדרים בארצות הברית, והוא יהודי שלא הפריש מחצית השקל, כיצד יכולים לדעת זאת הגזברים היושבים על מדין בארץ ישראל? אלא מכאן שהיתה להם כח ראייה מופלאה, וידעו מסוף העולם ועד סופו בכל מקום שנמצא

ימי השמחה – חג הפורים

שם יהודי מי הוא שהפריש כדת ומי עדיין לא, ועל פי זה היו עושים מעשה וממשכנים אותם.

והדבר הוא הפלא ופלא לכל מבין, ומכאן רואים כמה גדולה ועצומה מעלת מחצית השקל שהיתה משפיעה רוח הקודש על הגזברים. (חכם מרדכי אליהו זיע"א)

ד' – הפרשה של הכהנים:

מי שלא היה מפריש מחצית השקל עד ר"ח ניסן היו ממשכנים אותו, אבל את הכהנים לא היו ממשכנים, ויכלו הכהנים לדחות את הגזברים ולומר להם שיפרישו מחר או עוד כמה ימים כי כעת הם עסוקים בעבודתם, ולא היו נושים בהם, כי מדה מיוחדת היו נוהגים בהם. אבל לעמך ישראל לא היו נוהגים כן, אלא היו ממשכנים מייד מי שהיה מתעכב, ולא היו עוזרים שום בקשות לדיחוי הגבייה. ובאמת לא היתה מציאות שהכהנים לא היו מפרישים בסופו של דבר מהשקלים. (חכם מרדכי אליהו זיע"א)

ה' – קריאת פרשת שקלים הוי מדרבנן, (עיין שו"ע תרפה' ז').

יש שכתבו שאף שקריאת הד' פרשיות הוא מדרבנן, בכל זאת יש להיזהר בהן יותר מקריאת הפרשיות של כל השנה. (א"ר תרפה' כא', בשם השל"ה ריש מסכת מגילה).

– תוס' ר"י שירליאון (ברכות רפ"ב) – אפשר שפרשת שקלים ופרה וכיו"ב הם דאורייתא. כ"כ בא"ר (תרפ"א א' כא'), ובאו"ז (שם א"ט).

בשו"ת גנת ורדים (האו"ח כלל א' ס"ם לו') כתב – מרגלא בפומייהו דרבנן דקריאת ד' פרשיות, שהם: שקלים, זכור, פרה, החודש, הם מן התורה. (עיין חזו"ע פורים ע' יח')

ו' – הטעם שנקראת בשבת הסמוכה לאדר ולא בר"ח עצמו, שבו משמיעים על השקלים. לפי שבשבת כל העם בטלים ממלאכתם ונאספים לבית המדרש, ושומעים חיוב שקלים, ואילו בחול לא שכיח רבים בבית הכנסת.

ועוד חששו בחול מפני ביטול מלאכה (מועדים לשמחה' פרשת שקלים סימן ה').

ז' – הטעם שמכריזין שלושים יום קודם ראש חודש ניסן על השקלים, ביאר ב'תפארת ישראל' (שקלים פ"א יכין מ"א) שזה פרק הזמן שנותנין בי"ד לכל מי שחייב לשלם ואין לו, שיוכל להכין הכסף.

ח' – קיים כמובן קשר בין פרשת שקלים העוסקת בענין מחצית השקל ונקראת לפני ראש חודש אדר לבין פורים הנחגג באמצעו של החודש.

ידוע כי כאשר המן האגגי הציע למלך אחשוורוש להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים, הוא הציע לו עשרת אלפים ככרות כסף תמורתם, כמוש"כ: "אם על הפלך טוב, יפתב לאבדם ועשרת אלפים כסף אשקול על ידי עשי הפלאכה להביא אל גנזי הפלך" (אסתר ג', ט'). הענין הוא כי כל כיכר כסף שווה לשלושת אלפים שקלים. מכאן, שהמן הציע סכום של שלושים מליון שקלים תמורת ראשם של היהודים.

עם ישראל כולל שיש מאות אלף נשמות שלמות ובתורה כתוב כי חמישים שקל הוא הערך שנקבע לזכר בוגר לעניין נדרי הקדש (ויקרא כ"ז, ג'). כשמכפילים סכום זה של חמישים שקל

ימי השמחה – חג הפורים

בשש מאות אלף נשמות עם ישראל, הסכום העולה הוא שלושים מליון שקלים, ובמלים אחרות עשרת אלפים כיכר כסף.

ב. סדר קריאת פרשת 'שקלים':

א' – כתב מרן ב'שולחן ערוך' (או"ח ס' תרפה' ס' א'–ו') – ראש חודש 'אדר' הסמוך לניסן שחל להיות בשבת קורין 'פרשת שקלים', שהיא "כי תשא" עד "ועשית כיוור נחשת". ומפטיר "ויכרות יהודע".

ומוציאין שלשה ספרים באחד קורא פרשת השבוע, ובשני של ראש חודש, ובשלישי קורא מפטיר בפרשת 'שקלים'.

– חל ראש חודש 'אדר' הסמוך לניסן בתוך ימי השבוע, ואפילו בערב שבת, מקדימין לקרות 'פרשת שקלים', בשבת שלפניו ומפסיקין בשניה, כדי שתהא 'פרשת זכור' בשבת הסמוכה לפורים מלפניה.

ואם חל פורים בערב שבת מקדימים לקרות פרשת זכור בשבת שלפניו.

– הימים שראוי לקבוע בהם ראש חודש אדר זבד"ו. וסימן לשבתות ההפסקה זמ"ו ב"ז ד"ד ובי"ז.

כלומר כשחל ראש חודש בשבת (ז), מפסיקין בחמשה עשר בו (טו), וסימן זמ"ו.

וכשחל ביום ב' מפסיקין בו' בו, וסימן ב"ו.

וכשחל ביום ד' מפסיקין בד' בו, וסימן ד"ד.

וכשחל ביום ו' מפסיקין בשתי שבתות ב' בו וי"ו בו וסימן ובי"ו:

ב' – כתב ב'ילקוט יוסף' – בשבת שלפני ראש חודש אדר הסמוך לניסן, מוציאין שני ספרי תורה, וקוראים בשני פרשת שקלים, בראש סדר "כי תשא".

מפני שבזמן בית המקדש היו משמיעים על השקלים באחד באדר, ע"י הכרות ב"ד בכל ערי ישראל, שכל אחד מישראל חייב לשקול מחצית השקל בשקל הקודש, ולהביאם לבית המקדש, כדי שיקריבו הקרבנות מתרומה חדשה ממעות מחצית השקל אלו החל מיום ר"ח ניסן והלאה, ועוד אמרו חז"ל גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל כמו שנאמר, "ועשרת אלפים ככר כסף אשקול ע"י עושי המלאכה, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו. ולכן גם אנו קוראים בשבת זו פרשת שקלים.

– אם חל ראש חודש אדר בשבת, מוציאין ג' ספרים, אחד לפרשת השבוע, השני לפרשת ראש חודש, והשלישי לפרשת שקלים.

– סדר הקריאה בשבת 'שקלים':

ז' עולים קוראים בספר תורה א' בפרשת השבוע. [בשבת וראש חודש: ו' בפרשת שבוע, ועולה ז' שהוא משלים קורא בספר תורה ב' בפרשת 'ראש חודש'], ועולה מפטיר קורא בספר תורה ב' [ג' בר"ח] בפרשת 'שקלים' (שמות, כי תישא, פ"ל פ' יב'–טז) עד "לכפר על נפשותיכם".

– יש נוהגים לומר יוצרות בשבת שקלים.

ימי השמחה – חג הפורים

– קיימא לן מצוות צריכות כוונה, דהיינו שיכוין שבא לקיים מצוות הבורא שציוהו לעשות, ואם לא כיון אינו יוצא ידי חובה. (עיין שו"ע ס"ם ס"ד).

– ומנהג בית אל יכב"ץ ההולכים על פי דברי האר"י ז"ל העולה מפטיר לקרות פ' זכור [וכל ד' פרשיות]] לומר 'לשם יחוד' קודם שיאמר ברכו את ה' וכו' וגם הקהל אומרים עמו.

'לשם יחוד' קודם קריאת פרשת שקלים:

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֵשׁ אַ בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנֵתָהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילוֹ, לְיַחְדָּא שְׁם יוֹד קַי בְּוֹא"ו קַי בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקָרוֹת (אוּ לְשִׁמְעַ) פְּרִשְׁת שְׁקָלִים לְעוֹרֵר שְׁקָל הַקֹּדֶשׁ פְּלִם וּמִזְנֵי מִשְׁפָּט לְה', וּלְהַכְנִיעַ מִזְנֵי מִרְמָה בְּגִבּוֹל הַרְשָׁעָה הַנִּצָּב בְּאַרְיָה יְכַסּוּף לְמִרוֹף וְכַכְפִּיר יֵשֵׁב בְּמִסְתָּרִים, וּבְסִגְלַת קְרִיאָה נֶאֱמָנָה זֹאת קִדְמָה פְּנֵי הַכְרִיעָהוּ פְּלִטָה נְפִשֵׁי מְרַשַׁע חֲרָבָה, תְּמַחָה אֵת זָכַר עֲמֶלְק בְּמוֹיָן יְסוֹעַר מְגוֹרָן וּכְעֵשֶׂן מְאַרְוֵבָה, וּבְרִצוֹנָה תְּשׁוּב וּתְרַחֵם עָלֵינוּ וְתַרְוֵם וְתַגְבִּיחַ קִרְנֵנוּ לְמַעַלְהָ ע"י מִשְׁחָה עֲבָדָה כְּמוֹ שֶׁהַבְּטָחָתָנוּ "כִּי תִשָּׂא אֵת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'" וּבְחִסְדָּךְ תִּבְנֶה בֵּית הַמִּעוֹז ב"ב לְאַשֵׁר וּלְקַיִם מִצְוֹת שְׁקָלִים בְּפַעַל. וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּונָנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כֹּונָנָהוּ. (כה"ח א' לג) – **הפטרה:** לספרדים "ויכרות יהודע", אשכנזים "בן שבע".

קוראים הפטרה זו, כיון שמדבר שם בענין השקלים, שנאמר "כסף נפשות ערכו". (מגילה כט', שו"ע, ילקו"י).

[בשבת ור"ח: הספרדים מוסיפים פסוק ראשון ואחרון מהפטרת שבת ור"ח "כה אמר ה' השמים כסאי". **ואם חל ראש חודש באחד בשבת,** נוהגים לומר בסוף הפטרה פסוק ראשון ואחרון של הפטרת "מחר חודש"].

– **חצי קדיש לאחר הקריאה:**

הנוהגים כשו"ע – לאחר קריאת פרשת השבוע (ובשבת ור"ח, לאחר עולה ז' בקריאת ר"ח), אומר המשלים חצי קדיש. ולאחר קריאת פרשת שקלים אומר המפטיר חצי קדיש. אם שכח המפטיר לומר קדיש והתחיל בברכות הפטרה, ימשיך בהפטרה ויאמר הקדיש אחר סיום ברכות הפטרה.

ואם נתבלבל מחמת גערת הקהל והפסיק באמצע ברכות הפטרה ואמר הקדיש, צריך לחזור ולברך שנית את ברכות הפטרה אחר הקדיש. (ילקו"י פורים ע' קסד) הנוהגים כרמ"א – לאחר קריאת המשלים, מניחים את ספר התורה של פרשת שקלים, על יד ספר התורה של פרשת משפטים, ואומרים חצי קדיש על שניהם.

ג' – סוד נפלא במעלת פתיחת הארון – היכל, כשמוציאים שלושה ספרי תורה.

איתא בפסוק הקדוש "היכלות" המיוחס להתנא הקדוש רבי ישמעאל בהן גדול זיע"א. שיש שער בשמים שנפתח אך רק בשעת פתיחת ארון קדש בשמוציאים שלושה ספרי תורה. וזה הזמן עת רצון גדולה מאוד.

– הבית ישראל מגור זצ"ל אמר לכמה אנשים שיכוונו לאיזה בקשה בפתיחת הארון קודש, והקב"ה ימלא משאלות לבם. סגולה זו בדוקה ומנוסה.

ימי השמחה – חג הפורים

– בשבת שמוציאים ג' ספרי תורה, כגון: שבת ור"ח אדר שהוא גם שבת "שקלים", או שבת ור"ח ניסן שהוא גם שבת "החדש", או בשבת ר"ח וחנוכה, או בשמחת תורה. מנהג הספרדים ועה"מ, לומר:

"מי לא יראך מלך הגוים, פי לך יאתה, פי ככל חכמי הגוים ובכל מלכותם, מאין פמוד". (ירמיהו פ"י פ"ז).

"מאין פמוד, יהוה, גדול אתה וגדול שמך, בגבורה". (שם פ"ו).

"ויהוה אלהים אמת, הוא אלהים חיים ומלך עולם; מקצפו תרעש הארץ, ולא יכלו גוים זעמו". (שם פ"י).

"אתהי כמה רכרבין ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותה מלכות עלם ושלטנה עם דר ודר". (דניאל פ"ג פ' לג')

"שמע ישראל, יהוה אלהינו, יהוה אחד". (דברים פ"ו פ"ד).

"יהוה מלך, יהוה מלך, יהוה ימלך לעולם ועד". (ספר היכלות רבתי – ברייתא דרבי עקיבא. מסכת סופרים – פרק י"ד הלכה ח'). [אומרים ב' פעמים].

"אנא יהוה הושיעה נא". (תהילים פ' קיח' פ' כה'). [אומרים ב' פעמים].

"אנא יהוה הצליחה נא". (שם). [אומרים ב' פעמים].

וממשיכים "גדלו ליהוה אתי ונרוממה שמו יחדו, וגו'".

– יאמרו זאת ברתת ובזיע ובהתלהבות, כי זה מעמד מיוחד מאד, וטוב שגם אחינו האשכנזים יאמרו זאת. (מזן חכם מרדכי אליהו זיע"א – סידור קול אליהו).

ד' – הטעם שמוציאים ב' ספרים: משום טירחא דציבורא, שלא יצטרכו להמתין בשעת גלילת הספר (שו"ע קמד' ג').

ואע"פ שפרשת השבוע ופרשת שקלים – כי תשא סמוכות הן, ולא שייך טירחא דציבורא, אעפ"כ מוצאים ב' ספרים.

הטעם: כדי להחשיב את הקריאה ולפרסם הדבר, ומתוך כך ישימו לב שיש כאן קריאה מיוחדת ('שערי ימי הפורים' פרק א' ו').

– בפרשת 'שקלים' (כשלא חל ר"ח אדר הסמוך לניסן בשבת), יש שנהגו להוציא רק ספר תורה אחד.

כך נהג הגר"נ אדלר רבו של החת"ם (ספר נחל אשכול על האשכול ח"ב עמו' 66 אות יא), וכן הגר"ש סלאנט (לוח ארץ ישראל שנת תשע"ב פרשת משפטים).

וטעמם: כיון שאין צריך לגלול הרבה לאחר סיום קריאת פרשת השבוע לפרשת שקלים, ואין בכך טרחה לציבור.

נורק אם חל ר"ח אדר הסמוך לניסן בשבת, מוציאים שלשה ספרי תורה, אחד לפרשת השבוע, שני לראש הודש, והשלישי לקריאת פרשת שקלים וכמו שכתב השו"ע (סעי' א) ומשום שר"ח שקריאתו רחוקה מפסיקה ביניהם].

אכן דעת מזן הגר"ח קנייבסקי שליט"א (שו"ת רבבות אפרים ח"א סימן תמו) שמדברי הפוסקים נראה שצריך להוציא שני ספרי תורה, וכן כתב בשו"ת הלכות' (ס"ד).

ימי השמחה – חג הפורים

ובדעת מרן החזו"א זצ"ל ראה בספר 'בירור הלכה' (ח"ד עמ' תלו) שהביא דעת הגר"ש דבילצקי זצ"ל, שנהגו בבית מדרשו של מרן החזו"א להוציא ספר תורה אחד, ודעת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שכמדומה שאינו נכון, והביא מספר 'אורחות רבנו' (ח"ג עמ' לב), שנהגו להוציא אצל החזו"א שני ספרים, ורק שנה אחת הוציאו ספר אחד בגלל מעשה שהיה באותה שנה.

אם טעו והוציאו רק ספר תורה אחד, דעת הגר"נ קרליין זצ"ל (יד בפורים פ"ב ס"ט) שאם נזכרו קודם קריאת התורה, יוציאו מיד את ספר התורה השני, ואם כבר התחילו בקריאת התורה, לא יוציאו את הספר השני עד לאחר סיום הקריאה בראשון.

ה' – כתב בכה"ח (תרפד' א' טז) מוציאין ג' ספרים וכו'. ואם אין שם אלא ב' ספרים, קורין בראשון סדר השבוע ובשנייה ר"ח וחזרין ולוקחין הראשון לעניינו של יום. [כמ"ש ההגה לעיל ססי' תרס"ט. פר"ח. שו"ג א' י"א].

ו- 'שבת שקלים' שמוציאים בה שני ספרי תורה מן ההיכל אל התיבה, ונמצא טעות בפרשת השבוע, עדיף לגלול הספר תורה השני לסיים בו פרשת השבוע, ואחר כך יגללו לפרשת כי תשא, כיון שהפרשיות אינן רחוקות אחת מהשניה. וזה עדיף ממה שיוציאו ספר תורה אחר. כיון שגנאי הוא לס"ת להניחו ולהוציא ס"ת אחר. (ילקו"י, עיי"ש באריכות)

ז- בית הכנסת שיש בה רק ספר תורה אחד, יגללו את הספר תורה כדי לקרא את פרשת השבוע, ר"ח ומשפטים, דאין מעכב דוקא ג' ס"ת.

ומשום טירחה דציבורא יש שסברו לקרא פרשת משפטים ו' עולים, ועולה ז' בפרשת שקלים הסמוכה, ואח"כ יגללו לפרשת ר"ח.

ג. אדר הסמוך לניסן:

א- כתב ב'כף החיים' (שם א"א) – והא דהוצרך לומר הסמוך לניסן, ללמדנו דבשנת העיבור אין קורין באדר הראשון הסמוך לשבט אלא באדר שני הסמוך לניסן, [מגילה ו' ע"ב יעו"ש].

– כתב בכה"ח (תרצז' א"א) – ואין עושין פורים אלא באדר הסמוך לניסן, כדי לסמוך גאולה לגאולה, גאולת מרדכי לגאולת משה, ושמא תאמר נעביד בתרווייהו, ת"ל בכל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה פעם אחת, אף בעיבור פעם אחת, ומה כל שנה ושנה באדר הסמוך לניסן, אף בעיבור באדר הסמוך לניסן. [לבוש].

ב- כתב ב'כף החיים' (שם א"ב) – שחל להיות בשבת וכו', כלומר יום ב' של ר"ח שהוא אחד באדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת, קורין בו ביום פ' שקלים וכו', כדתנן באחד באדר משמיעין על השקלים, דהיינו שקורין בו ביום בפ' שקלים, להשמיע בצבור כשחל בשבת. [יפ"ל ח"ג א"א].

ד. טעו בזמן קריאת פרשת 'שקלים':

א- כתב ב'כף החיים' (שם א"ד) – פ' שקלים וכו'. ואם טעו וקראו פ' 'שקלים' בשבת שלפניו, צריכים לחזור ולקרות עוד הפעם בפ' 'שקלים' בשבת שהוא אחד באדר. [יפ"ל שם]. (ועייין לקמן א"ו, וא' כ"ג).

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב בילקו"י – אם חל ראש חודש אדר בשבת ומעו וקראו פרשת שקלים בשבת שלפניו, אינם צריכים לחזור ולקרוא פרשת שקלים בראש חודש אדר, דסוף סוף השמיעו על השקלים סמוך לאדר.

ב'– כתב ב'כף החיים' (שם א"ה) – ואם שכחו הציבור בר"ח אדר לקרות פ' שקלים צריכים לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות הפרשה. [מהר"י שבאבי הב"ד הגו"ר הא"ח כלל א' סי' ל"ז והסכים עמו מהר"א הלוי סי' ל"ז. י"א בהגה"ט].

אך אם כבר בא זמן המנחה אין לה עוד תשלומין. [יוסף אומין סי' ז"ך].

– כתב בילקו"י – אם שכחו ולא קראו פרשת שקלים בשבת שקלים לפני ראש חודש אדר והפטירו בהפטרות השבוע, אפילו נזכרו אחר תפלת מוסף, חוזרים ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת שקלים, והעולה מברך על הקריאה לפניה ולאחריה.

[שו"ת גנת ורדים (כלל א' סי' לה–לו). שו"ת פרח שושן (כלל א' סי' ח). וכ"פ בשו"ת משפטי עוזיאל (האו"ח מה"ת סי' טו)].

ואחר קריאת פרשת שקלים, אומר העולה לתורה חצי קדיש, ומפטיר ב"ויכרות יהודיע" בלי ברכות לפניה ולאחריה, שהואיל וכבר הפטירו בהפטרות השבוע אין צריך לחזור ולברך.

[שערי אפרים (שער ח' אות צב) ובפתחי שערים שם. חזו"ע פורים עמוד כא', ילקו"י]

– אם שכחו ולא קראו פרשת שקלים, ולא נזכרו עד שעת מנחה של השבת, יש אומרים שבכל זאת מוציאים ס"ת של פרשת שקלים ויקראו בו אחר קריאת ספר תורה של מנחה.

[זכור לאברהם (מע' ס"ת דע"ה.). וכ"כ בספר מעיני ישועה (דכ"ח ע"ד). וכ"פ בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' סח].

ויש אומרים שהתקנה לקריאת פרשת שקלים אינה אלא בשחרית, ולכן כשלא נזכרו עד שעת המנחה הוה ליה כעבר זמנו בטל קרבנו.

[שו"ת יוסף אומין (סי' כז). שו"ת אהל יצחק חסיד (האו"ח ס"ס ב). ושלא כפי הנראה מד' מהר"י אלגאזי באמת ליעקב שקוראים במנחה. ועיין בשו"ת יביע אומר ח"ד האו"ח סי' י"ז א' ה'–ו']. ולמעשה שב ואל תעשה עדיף.

ומכל מקום יש אומרים שעדיין יש תשלומין לפרשת שקלים בשבת הבאה אחר קריאת ספר תורה בשחרית. ויש אומרים שמכיון שעבר השבת שוב לא יקראוה בשבת הבאה.

ואפשר לסמוך על סברא א' לקרוא פרשת שקלים בשבת הסמוכה, שהיא קודם "שבת זכור". [חזון עובדיה פורים עמ' כא, ואף שבילקו"י (מהד' תשמ"ח) נתבאר שאין לזה תשלומין לשבת הבאה, דשב ואל תעשה עדיף, הוא ע"פ מש"כ מרן אאמו"ר בירחון קול סיני, ומכל מקום בחזו"ע נתבאר שיקראו בשבת הבאה, וכמבואר כאן, ומשנה אחרונה עיקר, ע"ע בילקו"י מה שהביא מהגינת ורדים ועוד, ע' ודו"ק].

כתב בילקוט יוסף – ולכאורה כל זה לענין שלא יקראו בברכות, אבל למה לא יקראו בלא ברכות, שבאופן כזה אין שום חשש. ובפרט שיש ראשונים שכתבו שגם פרשת שקלים היא מן התורה, כדלעיל.

ימי השמחה – חג הפורים

ג' – כתב ב'כף החיים' (שם א"ו) – אם טעו וקראו סדר הפרשיות באדר ראשון צריכים לחזור ולקרותן באדר ב', כדאיתא במגילה דף ו' ע"ב, דהלכתא כרשב"ג יעו"ש.
[וכ"פ הטור בס' תרפ"ה, והוא ע"פ הגהת בד"ה שכתוב שם בב"י. וכ"כ בד"מ וב"ח שם.
א"ר בס' זה סוף או' כ"א. אמל"י במשפט אם נפל טעות או' י"ד. לד"א סי' ט' או' י"ד. שע"א
שער ח' או' צ"ו]:

ד' – כתב ב'כף החיים' (שם א"ז) – אם בשבת אחד מד' פרשיות אלו, טעו ושכחו שצריך לקרות למפטיר הפ' של חובת היום למפטיר, וקראו למפטיר כדרך כל שבתות השנה, ואח"כ נזכרו, צריך להוציא ס"ת ולקרות הפ' שהיא לחובת היום, אעפ"י שמתחלה לא הוציאו רק ס"ת א', ואין כאן משום פגמו של ספר השני, ואפי' אם כבר אמר ההפטרה של סדר השבוע בברכותיה צריך להוציא אחרת ויקרא עולה א', ויאמר סתם יעמוד פכ"פ ולא יאמר מפטיר ויקרא עמו מענינו של יום, ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויגביה הס"ת ויקרא ההפטרה בנביאים בלא ברכה לפנייה ולאחריה. [שע"א שם א' צ"ב. מ"ב א"ב].

– כתב ב'כף החיים' (שם א"ח) – ואם נזכר מיד אחר שבירך ברכה אחרונה על התורה אעפ"י כן לא יגלול בספר הזה לקרות בפ' מענין היום, רק יוציא אחרת ויניח אצל הראשונה, ויאמר קדיש ואח"כ יקרא לעולה אחר שיפטיר מענינו של יום בברכותיה.

ואם אין שם אחר שיודע להפטיר לא יוציאו אחרת, רק יגלול ספר זה למקום הקריאה ואז רשאי עולה זה לברך ולקרות, ואין קורין אותו שנית בשמו. [שע"א שם או' צ"ג מ"ב שם].

– כתב ב'כף החיים' (שם א"ט) – ואם לא נזכר עד שהתחיל לומר הברכה שעל ההפטרה, וכבר אמר השם, אז יגמור הברכה ויקרא קצת פסוקים מהפטרת השבוע, ולא יברך ברכת ההפטרה שלאחריה, ויוציא ס"ת ויקרא עולה אחד שיקרא הפ' מענין היום ואחר ברכה אחרונה יאמר קדיש ויגביה הס"ת ויגלול ואז יאמר ההפטרה בנביאים בלא ברכה לפנייה, ואחר גמר ההפטרה יאמר ברכת ההפטרה שלאחריה. [שע"א שם או' צ"ד. מ"ב שם].

– כתב בילקו"י – אם טעה המפטיר ולאחר שקרא בספר תורה פרשת 'שקלים' הפטיר הפטרת השבוע, אם נזכר באמצע ההפטרה, מפסיק, ומפטיר 'ויכרות יהודע' ויברך ברכות ההפטרה לאחריה. וא"צ לחזור ולברך ברכה ראשונה של ההפטרה לפני 'ויכרות יהודע'.

ואם לא נזכר עד שסיים הפטרת השבוע ובירך ברכות שלאחריה, יש אומרים שצריך לחזור ולברך ברכות ההפטרה לפנייה ולאחריה כדי להפטיר 'ויכרות יהודע' כתקנת חז"ל. ויש אומרים שחזור ומפטיר 'ויכרות יהודע' בלי ברכות. וספק ברכות להקל.

לכן יחזור להפטיר 'ויכרות יהודע' בלי ברכות. וה"ה בשאר הפטרות של ארבע פרשיות.

ה' – כתב ב'כף החיים' (שם א"י) – אם אירע אונס לציבור שלא יכלו לקרות הפ' מענינו של יום, אין משלימין אותם בשבת אחרת אף אם היא של הפסקה או פנייה. [שע"א שם או' צ"ה. מ"ב שם].

מיהו בפרשת 'פרה' קורין אותה בשבת שאחריה אם לא קראוה בזמנה, [כמ"ש לעיל סי' קמ"ו או' עי"ב ולקמן או' כ"ב יעו"ש].

ימי השמחה – חג הפורים

ו- כתב ב'כף החיים' (שם א' יד') – ובשלישי קורא מפטיר בפ' שקלים. ואם טעה וקרא 'בשקלים' תחלה והתחיל לקרות, יסיים, והמפטיר יקרא הפטרת ר"ח "השמים כסאי". [נוב"י מה"ת סי' י"א. ח"א כלל קנ"ד א' מ"א. כר"ש. שע"א שם א' פ"ב. רו"ח א"ב, מ"ב א"ה].

ה. הפטרת פרשת שקלים:

א'- כתב מרן בשו"ע (שם) ומפטיר "ויכרות יהודע".

ב'- כתב ב'כף החיים' (שם א' יא') – ומפטיר "ויכרות יהודע". וכ"כ הכלבו ס"כ, בסדר קריאת התורה במועדים.

והטור כתב "בן שבע שנים". וכ"כ הלבוש וכ"ה מנהג בני אשכנז כדברי הטור והלבוש, להתחיל "בן שבע שנים וכו'".

אבל מנהג בני ספרד כדברי הש"ע להתחיל "ויכרות יהודע וכו'".

ג'- מנהג בני אשכנז במלכים ב' (פ' יב' פסוקים א'-יז) "בן שבע שנים".

הטעם: לפי שמוזכר בו עניין תרומת בני ישראל לבדק הבית (משנ"ב תרפה' ס"ק ה).

מנהג בני ספרד במלכים ב' (פ' יא' פ' יז' עד פ' יב' פ' יז'), "ויכרות יהודע" (שו"ע תרפ"ה).

הטעם: מתחילים שם, אף ששם לא מוזכר מנדבות בדק הבית. כדי להשלים כ"א פסוקים.

(עורה"ש תרפ"ה ג'), שהוא מספר הפסוקים שצריך לקרוא לכתחילה בהפטרה (כמבואר

טושו"ע רפד' א).

ד'- כתב בילקו"י – מפטירים "ויכרות יהודע" שמדבר שם בענין השקלים, שנאמר, "כסף

נפשות ערכו". [מגילה (כט:)] בשלמא למ"ד 'כי תשא' היינו דמפטירין ביהודע הכהן, דדמי

ליה, דכתיב "כסף נפשות ערכו". וכן כתבו הפוסקים. וכ"ה בטור ושו"ע סי' תרפה'.

ואם חל ראש חודש באחד בשבת, נוהגים לומר בסוף ההפטרה פסוק ראשון ואחרון של

הפטרת מחר חודש.

וכן ר"ח אדר שחל בשבת, שמפטירין בו הפטרת פרשת שקלים, נוהגים לומר אחר ההפטרה

פסוק ראשון ואחרון מהפטרת שבת וראש חודש, "כה אמר ה' השמים כסאי וגו'".

[ע' שו"ת קב חיים סי' סב. חזו"ע פורים, ילקוט יוסף].

ו. 'ראש חודש' ושבת 'שקלים' מפטירין בשל שקלים:

א'- כתב ב'כף החיים' (שם א' יב') – ומפטיר 'ויכרות יהודע'. שהיא מדברת מענין השקלים,

ואין מפטירין בשל ר"ח אע"ג שהוא תדירה, משום דמשקלים סליקי בתורה ומפטירין בה.

[לבוש. מ"ב א"ג]

ב'- טעם נוסף: לפי שהפטרה של שקלים מדברת גם בענין ראש חודש. (אליה רבא תרפה'

יז', בשם תשובות רמ"א לח' ב').

ג'- טעם נוסף: הא דאמרינן תדיר קודם, הוא רק בקריאת התורה ולא בהפטרה, כיון שד'

פרשיות אלו קבועות מפי רבותינו, כהפטרת ראש חודש. ('שבלי לקט הקצר' סימן כג')

ז. קריאת שמו"ת בד' פרשיות:

א'- בעל התרומת הדשן היה קורא ד' הפרשיות שמו"ת, אך לא מצאנו בפוסקים האחרים

שהביאו זאת, ולא נהגו כן. (ילקו"י, לקט יושר)

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב בשו"ע (ס' רפה' ס"ז) – אין צריך לקרות פרשת יום טוב. (דהיינו בקריאת שמו"ת) ביאר במשנה ברורה (שם ס"ק יח') – אין צריך – ר"ל שאין צריך לקרות לעצמו שמו"ת דהא כבר קרא כל התורה מדי שבת בשבתו וביום הו"ר יקרא שמו"ת פרשת וזאת הברכה ואם קרא ביום שמו"ע לא הפסיד [שע"ת]:

מטעם זה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג ס"מ) שפשוט שה"ה בארבע פרשיות שאין צריך לקרותן, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל ביד בפורים' פ"ב סי"ט). עיין עוד לקמן בכה"ח בעניין ההפטרה ודו"ק.

ב' – הפטרה בקריאת שמו"ת בד' פרשיות:

– כתב הרמ"א (ס' רפה' ס"ז) – וכן אין צריך לקרות ההפטרות (מרדכי הלכות קטנות). ומכל מקום נהגו לקרות ההפטרה. [היינו לאחר קריאת שמו"ת] – כתב ב"משנה ברורה' (שם ס"ק יט') – נהגו לקרות ההפטרה. טעם המנהג שמא יקראוהו למחר למפטר ויהא בקי ורגיל בה, משא"כ בפרשיות של יו"ט ששם החזון הוא הקורא, (מ"א).

כתב במ"ב (שם ס"ק כ') – של שבת ולא וכו'. ר"ל שיש מנהג באיזה מקומות שקורין בצבור לבד הפטרת הסדרה עוד איזה פסוקים מהפטרת "שוש אשיש" [משום דכתיב בה כחתן יכהן פאר וגומר] וקמ"ל דבשעה שקורא לעצמו ההפטרה א"צ לקרות אלו הפסוקים משום דהוא מצוי ושגור בפי הכל ובקי בהן בלא זו הקריאה. ובד' פרשיות יקרא דד' פרשיות: – כתב בי"ב החיים' (שם לו') וכן א"צ לקרות ההפטרות. ומ"מ נהגו לקרות ההפטרות וכו'. ואני נהג בשבת שיש הפטרה מחודשת כגון הפטרת שבת של ר"ח או שבת שלפני ר"ח או של הנוכה ושל ד' פרשיות לחזור עם הפרשה [[בקריאת שמו"ת]] הפטרת השבוע, וביום שבת לקרוא המחודשת עם המפטר. [כנה"ג בהגב"י].

והטעם כתב בשכנה"ג [הגב"י א"ד], שהפטרות הללו המחודשות נתקנו דוקא בציבור בשביל הפרשיות שקוראין מחובת היום, ומפטרין מענין פרשת הללו, אבל ביום ו' מה חיוב יש מן הפרשיות והפטרות הללו, ואין חיוב של קורא אלא פרשת השבוע שמו"ת, ומה ענין ד' פרשיות הללו ודכוותיהו לענין חיוב הפרשה שמו"ת, ומה גם שאין אנו קוראין ביום ו' הפרשיות הללו כדי שנקרא ג"כ ההפטרות שלהם. ואיעקרא דדינא דהפטרת השבוע אין חיוב לחזור ההפטרה עם הפרשה, כמ"ש המרדכי. אלא שנהגו לחזור ההפטרה עם הפרשה, ודי לנו במה שנהגו הפטרת השבוע ולא נוסף עוד של המנהג, יעו"ש. תו"ש או' י"א (וכתב שם התו"ש דמ"ש המ"א ס"ק י"ב דלא ידע טעמו של כנה"ג משום שלא ראה דבריו בשכנה"ג), וכ"פ החיד"א בס' מו"ב ס"ד א' קל"ב. וכ"כ היפ"ל א"י, בשם כמה פו' יעו"ש. וכן הסכים הפתה"ד א"ה, וכתב דהכי נהיגי ג"כ בארץ הצבי תובב"א יעו"ש. וכ"פ בס' בן א"ח פ' לך לך א' י"א. וכן עמא דבר:

ה. קטן נשים ופחות מבן כ' בפרשת שקלים:

א' – אין הנשים חייבות לבוא לבית הכנסת לשמוע קריאת פרשת 'שקלים'. [איכא מ"ד דשקלים דאורייתא, להלכה הוי דרבנן, הובא לעיל].

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – מותר לעלות לספר תורה לקריאה זו נער פחות מבן עשרים שנה, אף שאינו בכלל מצות השקלים בזמן שבית המקדש היה קיים.

נדעת 'החינוך' (מצוה קה') ור"ע מברטנורא (שקלים פ"א מ"ג) ועוד מבין כ' חייב במחצית השקל, דעת הרמב"ם ועוד דהוי מבין יג'. עיין ילקו"י באריכות]

ג' – י"א שאין להעלות קטן למפטיר בפ' שקלים, אחר שקוראים בס"ת שני, ויש מתירים. ובמקומות שנהגו שקטן עולה למפטיר בפרשת 'שקלים' ו'ההודש', אין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו. ובלבד שיהיה הקטן יודע למי מברכים והוא גם יותר מבן שש שנים. [כ"כ בברכ"י (סי' רפד סק"ב) בשם הרבה פוסקים. ע"ש. וכ"כ בפתח הדביר (סי' רפב סקי"א) שקהל שנהגו שקטן עולה למפטיר בספר שני אין לשנות ממנהגם. ובשו"ת פעולת צדיק ח"ג (סי' רסב) כתב, שכן מנהגם. ובשו"ת שאלת משה (חאו"ח ס"ם יז) פסק להקל גם בפרשת זכור. וראה בילקו"י].

– הרמ"א (סימן רפב ס"ד) מביא מחלוקת האם קטן יכול לקרוא את ארבע הפרשיות. וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוספין באדר וכן נוהגים (ר"ן ומרדכי פרק ב' דמגילה) אף על פי שיש חולקים ואומרים קדיש קודם שעולה המפטיר, ואין חילוק בזה בין הוסיפו על מנין הקרואים או לא ובין מוציאין ספר תורה אחד או שנים, (בית יוסף בשם הר"ר ישעיה והרא"ש ורבינו ירוחם).

רבי עקיבא איגר (שם) מביא מתשובות 'פרח שושן' שחולק על הרמ"א וסובר שהעיקר כדעה השנייה שקטן לא יקרא אף אחת מארבע הפרשיות.

כן מביא ב'לוח ארץ ישראל' שאין נוהגין שקטן עולה. – ב'הררי קודש' על 'מקראי קודש' להרב פרנק טוען שהמחלוקת האם קטן עולה למפטיר בפרשת שקלים תלויה בגדר הקריאה: אם הקריאה היא רק זכר להכרזה מזמן המקדש, אין מניעה שקטן יקרא; ברם אם הגדר הוא מדין 'זנשלמה פרים שפתינו כלומר כתחליף למצווה, ישנו דין שכל אחד יקרא (כמובן, באמצעות העיקרון של שומע כעונה) וקטן לא יכול להוציא מפני שאינו מחויב.

ט. טעמים לקריאת פרשת 'שקלים':

א' – 'להכריז על מצות מחצית השקל' – בזמן ביהמ"ק היו משמיעים על השקלים באחד באדר, שכל אחד מישראל חייב לשקול 'מחצית השקל בשקל הקודש', ולהביאם לביהמ"ק, כדי שיקריבו קרבנות מתרומה חדשה ממצות מחצית השקל אלו החל מיום ר"ח ניסן והלאה י"א שההכרזה היא על ידי בתי הדין בכל ערי ישראל, וי"א שההכרזה נעשית ע"י קריאת התורה בשבת שהוא זמן שכולם מתאספין יחד בבית הכנסת, (מגילה כט', רש"י שם (הכרזת בי"ד), ירושלמי שקלים ב', רמב"ם (הכרזת בי"ד), רשב"א, מאירי, אבודרהם, טור ושו"ע תרפה', חשק שלמה(קריאת פרשת שקלים)).

וכ"ז בזמן המקדש, אך בזמן הזה, צ"ל משום שאף שבטל טעם לא בטלה תקנה, או משום שהוא זכר למקדש.

ב' – 'להקדים שקליהם לשקלי המן' – אמרו חז"ל (מגילה יג'): גלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, כמו שנאמר, "ועשרת אלפים ככר כסף אשקול על ידי עושי

ימי השמחה – חג הפורים

המלאכה", לפיכך הקדים שקליהם לשקליו. ומסיים עליה והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים.

ועיין עוד בירושלמי מגילה (פ"א ה"ה, וכן פ"ג ה"ד) 'לפיכך מקדימין וקורין בפ' שקלים'. ועיין במסכת סופרים (פכ"א ה"ד) 'הוי כמעם להכרזת בי"ד', ובהגהות הגר"א והגר"ב שם. ועיין כה"ח בשם 'תיקון יששכר' (דע"ב ע"ב) כתב טעם משם מ' סופרים, לפי שצפה הקב"ה שעתידי המון לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו. (שו"ג א"א), עיין ילקו"י באריכות].

ג' – **זכר למחצית השקל** – חז"ל תקנו לקרות 'פרשת שקלים' לזכרון מצות 'מחצית השקל' שהיה על כל אחד מישראל ליתן ללשכה לקרבן התמיד בכל שנה.

דאמר קרא (במדבר כ"ה, י"ד) "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" והאי לחדשי יתירא הוא, אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, וזהו ניסן, דגמרינן בגמרא (מגילה כט, ב, ר"ה ז, א) בגזרה שווה: "חודש" (דברים ט"ז, א), "החודש הזה לכם" (שמות י"ב, ב), שחודש זה הוא חודש ניסן, וכיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה, לכך מקדימין ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו, שיביאו שקליהם בר"ח ניסן, ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים'. (לבוש, ט"ז סק"א, ערו"ה, מ"ב ס' תרפ"ה, כה"ח שם א"ג).

ז' בענין של זכר, יש לפרש שהוא זכר למצות השקלים, ויל"פ גם שהוא זכר להשמעה על השקלים'. (ילקוט יוסף)

ד' – **זכר למקדש** – אנו קוראים זאת הפרשה לעשות זכר למקדש ולדרוש ציון ולירושלים שאנו חייבין להזכירם, כמו שכתוב ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה, (ר"י אבן שועיב).

ה' – **זמנים ד' פרשיות אלו, הג' מהן זכר לזמן שבית המקדש קיים, והם פרשת שקלים ופרשת פרה אדומה ופרשת החודש וכו'.** (אבודרהם – ד' פרשיות)

ו' – **עכשיו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים, נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרות בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של 'כי תשא' עד זלקחת את כסף הכפרים, בשבת שהוא לפני ר"ח אדר לעולם,** (ספר החינוך מצוה קה').

ה' – **שואלין ודורשין קודם החג** – אפשר שתקנו מטעם שיש לעסוק בהלכות החג ל' יום קודם, ופרשת שקלים היא ל' יום קודם השקלים שצריכים להביא בר"ח ניסן. (רשב"א, רוקח, פני יהושוע, ילקוט יוסף)

ו' – **עניינא דיומא** – אפשר שתקנו משום עניינא דיומא, דכיון שבא' באדר משמיעין על השקלים, לכן עוסקים במצות שקלים, וקורין מעניינא דיומא, וגם בזמן שאין בהמ"ק, הזמן עצמו מוכן וראוי לכך, כמש"כ 'שאמר לו הקב"ה יהיו קוראין לפני פרשה בזמנה'. (סדר רב עמרם גאון, פתרון תורה, ילקוט יוסף)

ז' – **מצינו במגילת ירושלמי למה קורין מועדות בכל זמן וזמן מענינו של יום, שנאמר "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (ויקרא כג' מד')** שאין ת"ל וידבר, שאנו יודעין שמשא

ימי השמחה – חג הפורים

אמר לישראל, ומה ת"ל וידבר, לומר לך שמשנה תיקן לישראל שיהיו דורשין בכל יום מענינו של יום כדי שישמעו העם, (סידור רש"י).

ז- להודיע על זכר למחצית השקל' – במסכת סופרים (פרק כא) איתא – ובאחד באדר משמעין על השקלים, ולמה באחד באדר שהיה צפוי וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהיה המון עתיד לשקול על ישראל לפיכך הקדים ואמר למשה שיהו ק' שיקלי ישראל קודמין להמון.

וצריכין ישראל לתת שקליהם לפני שבת זכור ואסור לומר עליהם לשם כופר אלא לשם נדבה. צריכין להספיק מים ומזון לאחיהם עניים משום קובלין ומתנות לאביונים, ויש שמספיקין להם ויין, ויש שמספיקין להם ודגים, מ"מ לא יפחות משתי מתנות אפילו חיטים ופולים: (הובא בב"ח כאן, והובא לדינא בסדר רב עמרם גאון – פורים).

– משמע לכאורה שיש חיוב לתת שקלים גם בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ובטלה מצות מחצית השקל.

לפ"ז יתכן שטעם קריאת 'פרשת שקלים' הוא להזכיר 'מצות מחצית השקל'. (ילקו"י עיי"ש) ה' – ז'נשלמה פרים שפתינו, למצות מחצית השקל' – דאמר קרא (במדבר כ"ח, י"ד) "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה" והאי לחדשי יתירא הוא, אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, וזהו ניסן, דגמרינן בגמרא (מגילה כט, ב, ר"ה ז, א) בגזרה שווה: "חודש" (דברים ט"ז, א), "החודש הזה לכם" (שמות י"ב, ב), שחודש זה הוא חודש ניסן, וכיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה, לכך מקדמינן ומשמיעין על השקלים באדר הסמוך לו, שיביאו שקליהם בר"ח ניסן, ואנו משלמין פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים'. (לבוש, מ"ב תרפ"ה) – בספר 'בני יששכר' (חודש אדר מ"ב ד"ו) כתב, תספיק האמירה והזכירה במקום המעשה, וכמו בפרשת 'שקלים', שזכר אז לפנינו ית"ש גם כן מצות שקלים, הגם שהעונות גרמו ונחרב הבית מקדש ולא שקלו אז בני ישראל את שקליהם, עם כל זה האמירה והזכירה פרשת שקלים עלתה לרצון לפנינו ית"ש מה שישראל קורין באדר פרשת שקלים כאילו שוקלים בביהמ"ק, והן המה היו לישועה לבטל שקלי המון וכו', וכן בכל שנה בימי גלותינו זכרון השקלים בחודש הזה הן המה לרצון ולזכרון לפני ה'.

(ע' בשם האדמו"ר מהריע"צ זצ"ל דהקריאה נחשבת כאילו נותנים שקלים בפועל ממש וכו') – בספר 'חמדת ימים' (פורים פ"א) כתב, קריאת פרשת שקלים ופרשת זכור בשבת, מייחדים יחודים למעלה וממשיך שפע מיוחד בעולמות וכו', ועניין השקלים הוא עניין פדות נפשנו מיד אויב, ולכן ע"י קריאתה בצבור תגביר סטרא דקדושה, והוא מ"ש "כי תשא את ראש בני ישראל" בסוד "זה" בראשם", וכל איש הירא לא יעבור מלהשתתף עם הצבור לשמוע קריאה נאמנה זו ויכוין לכוונה זו.

ט' – 'תקנת חכמים לעורר זכות מצות הצדקה בחודש זה שצריך שמירה' – יש מלאך משחית שיונק מנחש בריח ומלויתן נחש עקלתון ומהתנין הגדול אשר בים הגדול (ישעיה כז' א'), וכוחם ותוקפם וגבורתם באדר שמזלו דגים, ולכן שמח המון שנפל לו הגורל באדר

ימי השמחה – חג הפורים

וכו' ובמה ינצל מהם וימנע מנתיבתם? בצדקה, דכתיב "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות" (ירמיה י"ב) וכו', ועל כן תקנו לקרות פרשת שקלים קודם אדר, שתבוא פרשת שקלים שהיא פרשת מעשה הצדקה ותציל זכות קריאתה לישראל וכו', ולעולם יקדים אדם צדקה לצרה, ואפילו סיפור מעשה הצדקה וקריאת פרשיותיה יועיל. וכו'. (תורת המנחה' לר' יעקב סקילי מתלמידי הרשב"א – פ' ויקה"פ, דרשה לג')

י' – 'זקיפת ראשם של ישראל – החזרת הכתרים' – במדרש תנחומא פרשת 'כי תשא' (אות ג') איתא 'בפרשת שקלים אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, משאני מת אין אני נזכר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייד, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ע"כ.

(עיין 'שפת אמת' שמות פר' שקלים, דביאר מדרש זה ע"ד החסידות)

וצ"ע למה משמת משה לא יזכר שמו בפרשת שקלים?

וצ"ל מש"כ בפסיקתא רבתי (פרשה י') 'כיון שירד משה לקראת ישראל ראו אותו דבר מעולה ומשובח (היינו קרני ההוד וכו') וכו', באותה שעה היה רע על ישראל אמרו אנחנו בירידה מפני שעשינו אותו מעשה ואף הקדוש ברוך הוא נתרצה לנו וסלח לעונותינו ואף אתה משה היית עמנו וקרניו של משה זקף וקרנינו שפלות? מיד בא לו משה אצל הקב"ה וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא לך רומם ראשם וכו' אף אני אזקוף את ראשם של בניי כי תשא את ראש בני ישראל. ע"כ.

והיינו דכמו שמשנה רבינו מחזיר בכל שבת הכתרים דמתן תורה לישראל (פע"ח), כן בשקלים, כששוקלים השקלים אף שהוא בחול, מרע"ה מחזיר להם הכתרים, ואז ה' יתברך זוקף את ראשם ע"י מרע"ה. (ילקוט יוסף, עיין שם באריכות) מהמדרש משמע שיש כח לקבלת תפילות במיוחד בשבת זו, לכל הזקוקים לזקיפת ראש – ישועות בכל העניינים.

יא' – 'לעורר על מעלת חודש ניסן והתחדשות בו' – ביאר מרן הראשל"צ רבנו יצחק יוסף שליט"א – הטעם שחז"ל תקנו לנו לקרות ד' פרשיות אלו בחודש אדר, כיון שכל זה הכנה לחודש ניסן, כשם שחודש אלול הוא הכנה לר"ה של תשרי, כך חודש אדר הוא הכנה לר"ה של ניסן, (ע"פ המח' בגמ' ר"ה יא', ר"א ור"י בתשרי נברא העולם או בניסן) אלא שבחודש אלול הוא תשובה מיראה ובחודש אדר הוא תשובה מאהבה.

ותחילה 'פרשת שקלים' לעורר ולהכריז על השקלים, שביום ר"ה ניסן צריך להתחדש בעבודת השם, כמו שצוותה התורה"ק "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה", והאי לחדשי יתירא הוא, אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה, (והוא ניסן, דגמרינן בגמרא בג"ש שחודש זה הוא חודש ניסן), פירוש מנדיבות לב חדשה, שיבא באהבת ה' מחדש לקראת אביו שבשמים, והרי כפי מה שיתחדש ביום זה כך יזכה לכל השנה, שמקבל ביום זה (ר"ה ניסן) כח על טבעי וברכה ויכולת לכל השנה, א"כ מה נכבד יום זה וכמה הכנה יש להתכונן אליו.

ימי השמחה – חג הפורים

וזהו פרשת 'שקלים' כדי לעורר על מעלת חודש ניסן וההתחדשות שיוכל להשיג בו, וזהו עבודת השבוע הראשון לידע את מעלת חודש ניסן ולזכור שצריך להתחדש, (ועצם הרצון והתשוקה היא ההכנה).

אח"כ כשבא לעשות תשובה מאהבה, צריך קודם סור מרע, לבער את שורש היצר והטומאה מליבו, וזה למחות את עמלק, ע"י מצוות הפורים והשמחה בהשי"ת שישמח בו מעומקא דליבא ועד דלא ידע, אח"כ קורין פר' פרה ליטהר, וכו', אח"כ פרשת החודש לעורר כח ההתחדשות של חודש ניסן וכו'. (ילקוט יוסף – שיחה לפורים וד' פרשיות, עיי"ש בוטט"ו)

י. לימוד משניות מסכת שקלים:

ראוי ללמוד משניות של מסכת 'שקלים', דאיתא בסנהדרין (קא') 'כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם שנאמר "דבר בעתו מה טוב".

וכן איתא במסכת סופרים (פיח' ה"א) 'כל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאילו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן'. (של"ה, כה"ח ס' תכט' א"ו).

יא. צדקה בערב שבת פרשת 'שקלים':

כתב הג"ר חיים פלאגי זיע"א – בספר 'מעשה הצדקה' דף קכט' א' מה', כתוב – בערב שבת פרשת 'שקלים' יפריש כו' פרוטות לצדקה, כמנין שם הוי"ה ברוך הוא, ובר"ח אדר יפריש יג' פרוטות כמנין אח"ד. והם כנגד ג' פעמים אח"ד. נגד ג' תרומות שהיו תורמים. (ויחד עולה מניינם ט"ל), וינצל מל"ט קללות. ויזכה למ"ל של תחיה. (מועד לכל חי – ס' לא' א"ב).

יב. להשמיע על השקלים בקול גדול כדי לזרזם להיות בשלום:

כתב הראשון לציון חכם חיים דוד חזן זיע"א – ואל ידמה האדם השלם שאינו חסר כלום, אם מפאת חכמתו אם מפאת עושרו ושלמותו, שאינו צריך לשום סיוע אחרים, שהרי זה טועה בדעתו, כיוון שהוא חצי איש, ואינו נשלם כי אם בחצי איש חברו.

כאשר ציוונו האל יתברך בנדבת המשכן לתת כל אחד מחצית השקל, ואינו נשלם האדם לבדו כי אם בחברת חברו. ואף אם נפול תיפול איזה הפרש בין איש ובין אחיו, זאת זיכרון תהיה חקוק על ליבם, כי לא יתכן לאיש ישראל להיות בפירוד עם חברו כי באחדות גמורה. ולדעתי זה כיוונו רבנינו זיכרונם לברכה במצווה זאת: שיהיה בקולי קולות הכרזה קרי בחיל: 'באחד באדר משמיעים על השקלים' – דהיינו מחצית השקל, לרמוז על האחדות כדי שעל ידו, החי יתן אל לבו, לזרז עצמו להיות בשלום עם חברו. (ייטב לב' דרוש א' לשקלים)

יג. סגולת ומעלת שבת 'פרשת שקלים':

– כותב הרבי מרוזין זיע"א – בארבע פרשיות יכול כל יהודי להידבק בשכינה, וכל פרשה מהן היא כנגד אות אחת משם הוי"ה.

– גדולי החסידות מבארים כי שבתות שקוראים בהם ד' פרשיות הן סגולות לרפואות, ישועות, והצלה מכל צרה ומחלה.

– שבת שקלים מסוגלת לפרנסה. ('עמרת ישועה').

ימי השמחה – חג הפורים

– בשבת שקלים אפשר לבקש שיתקבלו כל התפילות שבכל ימות השנה לרחמים ולרצון.
(‘אמרי יוסף’).

– במדרש תנחומא פרשת ‘כי תשא’ (אות ג’) איתא – ‘אל הקב”ה למושה, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ע”כ.
מהמדרש משמע שיש כח לקבלת תפילות במיוחד בשבת זו, לכל הזקוקים לזקיפת ראש – ישועות בכל העניינים. (הובא לעיל באריכות)
יד. הזכרת נשמות:

כתב מהרי”ל בכל ד’ פרשיות אין מזכירין נשמות ואומרינן צו”ץ. [ד”מ מ”א].
ובק”ק פראג מזכירין נשמות ואומרים אב הרחמים זולת בבהכ”נ אלטינייא נוהגין כמהרי”ל.
[בגדי ישע]. וא”כ נהרא נהרא ופשטיה: (כה”ח שם א’ לו)
טו.

אם טעו וקראו סדר ד’ פרשיות באדר הראשון של שנה מעוברת, לא יצאו ידי חובתם וחוזרים וקוראים באדר השני. (עיין ילקו”י, שדחה מש”כ במ”ב לדעת הב”י שלא חוזר)

פרק ב’ – פרשת ‘זכור’:

כתב מרן בשו”ע (ס’ תרפה’ ס”ב) – בשבת שניה מוציאין שני ספרים, באחד קורא פרשת השבוע, ובשני קורא “זכור את אשר עשה לך עמלק”, ומפטיר “פקדתי את אשר עשה עמלק”.

א. המקור לקריאת פרשת זכור:

– במשנה (מס’ מגילה דף כט’) איתא – ‘ר”ח אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החודש הזה לכם, בחמישית חוזרין לכסדרן וכו’.
פרש”י – ומפסיקין לשבת הבאה. מלומר פרשה שנייה, כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן.

– איתא בגמ’ (שם) – בשנייה זכור וכו’: איתמר פורים שחל להיות בע”ש רב אמר מקדימין פרשת זכור, ושמואל אמר מאחרין, רב אמר מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה, ושמואל אמר מאחרין אמר לך כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין.

תנן בשניה זכור והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת מיקלע פורים בערב שבת וקתני בשניה זכור? אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה.

תא שמע איזו שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת, מאי לאו ערב שבת דומיא דתוכה, מה תוכה מקדימין אף ערב שבת מקדימין, אמר שמואל בה, וכן תנא

ימי השמחה – חג הפורים

דבי שמואל בה. חל להיות בשבת עצמה אמר ר"ה לדברי הכל אין מקדימין, ורב נחמן אמר עדיין היא מחלוקת.

איתמר נמי א"ר חייא בר אבא אמר רבי אבא אמר רב פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור:

– כתב מרן בשו"ע (ס' תרפה' ס"ב) – בשבת שניה מוציאין שני ספרים, באחד קורא פרשת השבוע, ובשני קורא "זכור את אשר עשה לך עמלק", ומפטיר "פקדתי את אשר עשה עמלק". ע"כ.

ב. סדר קריאת פרשת 'זכור':

א' – בשבת שאחר ר"ה, מפסיקים מלהוציא ב' ס"ת, וקוראים בס"ת א' בלבד בפרשת השבוע. ואם חל א' אדר בשבת, קוראים בו ביום פרשת שקלים, ובשבת שאחריו קוראים פר' זכור. – קריאת פרשת זכור היא בשבת שלפני יום הפורים. שאז מוציאין ב' ס"ת, וקוראים בראשון ז' עולים בפרשת השבוע, ובספר התורה השני קורא העולה מפטיר בפרשת 'זכור' (דברים, פרשת 'כי תצא', כה' יז'–יט') "זכור את אשר עשה לך עמלק".

קריאה זו היא שנקראת 'פרשת זכור'.

– כשמוציאין ב' ס"ת כגון בד' פרשיות, אומרים ב' קדישים, חצי קדיש אחר עליית שביעי (משלים), וחצי קדיש אחר עליית מפטיר. (עיין לעיל בפרשת שקלים, אם טעו)

ב' – מפטירים בשמואל א' (פ' טו' פ"ב) "פקדתי את אשר עשה עמלק".

ומנהג הספרדים להתחיל מ"ויאמר שמואל אל שאול". (פ' טו' פ"א). (שו"ע, חזו"ע)

– הפטרה זו מתארת את מלחמת שאול המלך בעמלק, ואת הריגת אנג' מלך עמלק בידי שמואל הנביא.

על פי חז"ל, כיוון ששאול לא הרג את אנג', הספיק אנג' בלילה שלפני הריגתו לבוא על שפחה, ומהם יצא המן.

ג. עניין קריאת פרשת 'זכור':

– חז"ל תקנו לקרא בשבת זו פרשת 'מחית עמלק' כדי לזכור 'מעשה עמלק', וסמכוה לפורים כדי להסמך מחיתו למעשה המן שהיה מזרעו. וכדי להקדים זכירת מעשה עמלק למחיתו. וכדכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים" (מגילה, מ"ב תרפ"ה סק"א).

– יש שביארו שהיתה קבלה בידם מדורות קדומים, (קודם תקופת מרדכי ואסתר), לקרות פרשת זכור בשבת שלפני יד' אדר אף שעדיין לא היה פורים.

ויש שביארו שכך קיבלו מסיני. (ילקוט יוסף).

– כתב הרב 'חמדת ימים' (פורים פ"א ד' צג') – ועל כל אלה קבעוה חובה לקרות פרשת זכור בציבור, למען דעת כל עמי הארץ ליראה את ה' הנכבד, וכו', דור דור מההוא זרעא בישא דעמלק, לנתוש ולנתוץ תמכין דאורייתא יאבד כל זכר למו. עכ"ל.

הביאו הגר"ח פלאג' זיע"א (מל"ח לא' טו') וכתב – נמצא עיקר מגמת פניו של עמלק הוא שלא להיות תמכין דאורייתא, שהרי אמרו בזה"ק דע"ז שלא יש מחזיקים ביד לומדי תורה, מתגבר עשיו נחש ירכן, וכשלא יש מחזיקים, התורה משתכחת, ולכן יען ע"י עסק התורה

ימי השמחה – חג הפורים

מתיש כוחו של עשיו ועמלק ושר שלחם ס"מ, א"כ זוהי סיבה להיות הם מבקשים לנתון ולהרום תמכין דאורייתא, וזהו כוונת מה שאמרו ז"ל בסדר בשלח, "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", שרפו ידיהם מן התורה, דהכונה שרפו ידיהם שלא היו מחזיקים ביד לומדי תורה, וידיהם קאי לעוסקים בתורה, דלא היו מחזיקים בידם.

והנה אשכחן וכו' על סיבת ביאת עמלק, וכו', תורה כדאמרן, וכו', בעון חלול שבת, וכו', על עוון המשקולות, וכו', בעון שניסו את ה', וכו', שלא היה בהם ירא"ש, וכו', שלא היה בהם מי שישים על לבו לאמור נראה נא את ה' אלוקינו האל המושיע, וכו', דהיה חוטא ומחטיא את הרבים, וכו'. כיו"ב וכו', שיהיה מן הנרדפים ולא מן הרודפים, וכו', וכו'.

ובעבור כן, הוא שהקב"ה צוה מלחמה לה' בעמלק מדור דור, וא"כ מזה ראוי לנו לקחת מוסר השכל שלא לרדוף אחר שום אדם, וכו', ויהיה לזכרון בין עינינו מילתא כדנא, וכו', עיי"ש.

ד. מצות "זכור את אשר עשה לך עמלק":

– לדעת רוב הפוסקים קריאת 'פרשת זכור' היא מצות עשה מן התורה. (ספר האשכול, תוס' ברכות ועוד, ילקוט יוסף)

– יש ג' עניינים: א' – למחות את זכר עמלק, ב' – לזכור מעשה עמלק, ג' – שלא לשכח מעשה עמלק. (מנין המצוות).

כתב הרמב"ם (ספר המצוות – עשין קפט') – היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונרזו העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן, והוא אמרו יתעלה (שם) "זכור את אשר עשה לך עמלק", ולשון סיפרי 'זכור את אשר עשה לך בפה לא תשכח בלב', כלומר אמור מאמרים בפך שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות.

לשון ספרא (ר"פ בחוקותי) – 'זכור את וכו', יכול בלבבך? כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפך. וכו'. (עיין ילקוט יוסף)

– כתב בספר המצוות כי יש לזכור את מעשיו "בכל עת ועת".

[לפי שיטה זו, יש הנוהג' להזכיר את מעשה עמלק בכל יום כאחת מחיובי הזכירות היומיות].
– כתב ב'ספר החינוך' (מצווה תרג') – מהתורה אין למצווה זמן קבוע והחיוב הוא רק שלא תשכח שנאתו.

[לשיטתו אין חיוב להיזכר במעשה עמלק בכל פעם, אלא מספיק פעם בשנה או אף פעם בשלוש שנים ולכן "די לנו בזה לזכור העניין פעם אחת בשנה, או שתי שנים ושלוש".
אמנם, נראה שגם לדבריו מקיימים את המצווה בכל פעם שמזכירים את מעשה עמלק, אם כי החיוב הוא רק פעם בשנה].

– כתב הרמב"ן 'הנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע. ולכך נצטוינו למחות את שמו'. (רמב"ן דברים ס"פ כי תצא).

ימי השמחה – חג הפורים

– להלכה, פסק השולחן ערוך (אור"ח תרפה' ז') – כי יש להחמיר כדעת הסוברים כי מצוות קריאת פרשת זכור היא מדאורייתא ולכן יש להקפיד לשמוע פרשה זו במניין.

ה. כוונת המצוות:

א' – קיימא לן מצוות צריכות כוונה, דהיינו שיכוין שבא לקיים מצוות הבורא שציוהו לעשות, ואם לא כיון אינו יוצא ידי חובה. (עיין שו"ע ס"ם ס"ד).

לכן יש להזהר, לכיון בזמן שמיעת 'פרשת זכור' לצאת ידי חובת מצות 'זכירת מעשה עמלק ומחיתו'.

ולכיון לצאת ידי חובת קריאת פרשה זו מהתורה. בה נצטוונו לזכור מעשיו הרעים של עמלק כדי שלא ישכח הדבר מלבנו ולא תחלש האיבה כלפיו. וכדרשינן 'זכור בפה לא תשכח בלב'.

כתב במ"ב (תרפ"ה סקט"ז) כתיב בתורה "זכור את אשר עשה וגו', אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו', תמחה וגו' לא תשכח".

והכוונה שלא לשכח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכך נצטוונו למחות את שמו, כמש"כ הרמב"ן בביאורו (דברים כה' יז').

ב' – צריך לעורר הציבור לכיון לשם מצות קריאת פרשת זכור.

– צריך הקורא בתורה לכוון להוציא את הציבור ידי חובתם.

ג' – יש לדקדק בקריאת 'פרשת זכור', ולהוציא את הספר תורה הכשר והמהודר ביותר שיש בבית הכנסת.

– ראוי ונכון להזהר לקרא פרשת זכור מתוך ספר תורה הכתוב על קלף שאינו משוח במשיחה לבנה. ואם אין ספר תורה אחר, יוצאים ידי חובה גם בספר תורה משוח. והוא הדין בזה לפרשת פרה.

– מעיקר הדין אין חובה לבדוק את ספרי התורה במחשב, שאנו סומכים על חזקה שהספר תורה כשר אחר בדיקת סופר, ולא הצריכו חכמים בדיקה במה שלא היה בזמנם. אך ראוי ונכון שיעברו בדיקת מחשב.

ובפרשת זכור שהיא מן התורה לדעת רוב הפוסקים ומרן השולחן ערוך, יש להשתדל לקרוא בספר תורה שעבר בדיקת מחשב.

ד' – טוב לכיון לצאת י"ח גם ב'ברכות התורה' שקודם ק' פרשת 'זכור'.

וכן יזהרו שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו.

ומעיקר הדין אין צריך ליזהר בזה. (ילקו"י)

ה' – טוב לאמר לשם יחוד וכו' הנה אנחנו באים לקיים מ"ע זכור את אשר וכו' זכור בפה וכו', קודם קריאת פרשת זכור.

(החיד"א, כה"ח אות לג', עיין נועם אלימלך א"ד בעניין לשם יחוד, וכן ילקו"י פורים ע' צה' באריכות)

– ומנהג בית אל יכב"ץ ההולכים על פי דברי האר"י ז"ל העולה מפטיר לקרות פ' זכור לומר 'לשם יחוד' קודם שיאמר ברכו את ה' וכו' וגם הקהל אומרים עמו.

וזהו הנוסחא:

לְשֵׁם יְהוָה קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתָּהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לְיַחְדָּא שְׁם יוֹד קַי בְּוֹא"ו קַי בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עֲשֵׂה לְךָ עִמָּלְךָ זְכוֹר בְּפֶה לְתַנּוּן אֵת שְׂרָשָׁה בְּמָקוֹם עֲלִיּוֹן וְלַעֲזָרָר מְלֹאכֵי מְרוֹם לְמַרְכָּבוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת הַמְּפַקְדִים בְּמִצְוֹת פְּרָשָׁה זֹאת לְנַקֵּם נַקְמַת ה' מֵאֵת זָרְעוֹ שֶׁל עִמָּלְךָ וְגַם הָעֶרֶב רַב מִהֵיוּא זָרְעָא בִישָׂא וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז עֵז בְּגִבּוֹרְתְּךָ בְּמִלְאָכֶיךָ לְהַעֲלוֹת וּלְהַזְכִּיר עֵז אֲבֹתָיו אֵל ה' וְיִהְיֶה נִגְדָה ה' תְּמִיד וַיְכַרֵּת מֵאֶרֶץ זָכָרְם עַד בְּלֹתֵי הַשָּׁאִיר לוֹ שְׂרִיד אֵךְ אֱלֹהִים יִמְחֹץ רֹאשׁ אֵיבֵיו קִדְקֵד אָדָם בְּלִיעַל סָר צֶלֶם מְעַלִּיהֶם בְּצָבָא הַמְרוֹם לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאֶרֶץ וּמְמַשְׁלֵת זְדוֹן מִן הָאֶרֶץ בְּאִמּוֹר מִפִּי כְבוֹדְךָ וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמַּעַל וְשָׂרְשִׁיו מִתַּחַת וְהָיָה ה' לְמִלְכָּךָ עַל כָּל הָאֶרֶץ וְכו', וְיִהְיֶה נָעִם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ פּוֹנְנָה עֲלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ פּוֹנְנָהוּ (כף החיים שם א' לג')

1. הקפדה על המבטא:

– אף שבמשך השנה אין קפידא כ"כ אם ספרדי שומע קריאה התורה במבטא אשכנזי או להפך, מ"מ בקריאת פרשת זכור יש להשתדל שספרדי ישמע קריאה זו במבטא ספרדי דווקא. וכן להיפך.

ונכון שבני הישיבות הספרדים החוסים בצל הישיבות הקדושות של האשכנזים, שבשבת פרשת זכור ילכו לשמוע קריאת הפרשה מפי שליח צבור ספרדי, הקורא בתורה במבטא ספרדי ומתוך ספר תורה בכתב ספרדי, מאחר וקריאת פרשת זכור היא מן התורה וכמבואר. ומכל מקום אם שומע את קריאת פרשת זכור במבטא אשכנזי, ומתוך ס"ת בכתב אשכנזי, יצאו ידי חובה. ובשאר שבתות השנה יוצאים ידי חובת קריאת ס"ת במבטא אשכנזי. ומתוך ספר תורה אשכנזי, אף לכתחלה כיון שהוא מדרבנן. וכן ההיפך, שהכל יוצאים ידי חובה בספר תורה שנכתב בכתב ספרדי, אף שהיו"ד של הצד"י נכתב כיו"ד הפוכה. – אין לשנות את המבטא שלנו גם בהזכרת שם ה', בפרט בקריאת פרשת זכור, שמדברי הראשונים מבואר להדיא, שהמבטא שלהם היה כמו המבטא של הספרדים בביטוי שם ה'. אך יש לדקדק להבדיל בין קמ"ץ לפת"ח כפי שהדקדקנים יודעים להדגיש זאת.

2. "זכור" מצות עשה דאורייתא ואין מברכין עליה:

הטעם למה שאין מברכין על מ"ע דזכר עמלק.

א' – כתבו המפרשים לפי שעל השחתה אין מברכין, ואפי' אהשחתה דאומות העולם. מדקחזינן דאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. [יפ"ל ח"ג א"ג]. (כה"ח שם א' כט')

ב' – מפני שאין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים, ואין מברכים על הקלקלה.

ג' – שלא מצינו ברכה על מצוה שאינה מעשה.

ד' – לפי שלא בא עמלק אלא על שרפו ידיהם מדברי תורה, ואין ראוי לברך על דבר שיש בו מזכרת עון. (יפה ללב ח"ג) (ילקוט יוסף, ע"ש עוד טעמים)

ימי השמחה – חג הפורים

ח. – מי שנאנם ואינו יכול לבוא ולשמוע קריאת פרשת זכור בשבת זו, יכוין לצאת ידי חובתו בפרשת 'כי תצא' כשקוראים בה פרשת זכור או בפורים.

וצריך שיאמר לשליח ציבור שיכוון להוציאו ידי חובה.

ז. ומרן רבינו הגדול רבי עובדיה יוסף זיע"א הוסיף, שמכל מקום נכון שיקרא פרשת זכור מתוך חומש בשבת זכור.

– אנשים הדורים במושב ובכפר שאין שם מנין שיתאספו בבית הכנסת לשמוע קריאת ספר תורה, צריכים לשבות בעיר במקום שיש שם מנין כדי לשמוע קריאת פרשת זכור שהיא מצוה מן התורה.

– צבור ששכחו ולא קראו פרשת זכור בשבת זו, אין להם להשלימה בשבת הבאה, ויסמכו על קריאת פרשת זכור בסדר כי תצא.

– אם אין עשרה בבית הכנסת, ואין בית כנסת אחר בישוב, יש להוציא ספר תורה, ולקרוא פרשת זכור בלי ברכות לפנייה ולאחריה.

– מותר להביא ספר תורה ממקום למקום בשביל פרשת זכור ופרשת פרה.

[כ"כ המג"א (סי' קלה ס"ק כג), שבפר' זכור מותר להביא ס"ת אצל אדם חולה. וכ"כ הפמ"ג, והחיי אדם. והוסיף שה"ה בפרשת פרה שגם היא מדאורייתא. וראה בשו"ת יביע אומר ח"ט (חאו"ח סי' טו), שכל שמכינים לס"ת ארון ותיבה, אפילו אינו אדם חשוב, מותר. ולאדם חשוב מותר אפילו בלי הכנת ארון ותיבה. ע"ש].

ט.

שליח צבור שקרא פרשת זכור ויצא ידי חובה, רשאי לחזור ולקרות פעם שנית בצבור אחר להוציאם ידי חובה.

י.

מן הראוי שהגדולים יזהירו את הקטנים לבל יפריעו בעת קריאת פרשת זכור, על ידי הכאות ברגליהם בעת שמזכירים "עמלק" פן יגרמו מכשול שלא ישמעו הקריאה כראוי.

(עיין לקמן בענין שלא יפריעו הקטנים בקריאת המגילה, מה שהבאנו שיש סכנה למביאים קטנים המפריעים)

יא.

כל הצבור צריכים לשתוק ולהאזין לקריאת פרשת זכור מהשליח צבור הקורא בתורה, ואין להם לקרוא בפיהם מתוך החומש, שהרי צריך לקרוא מתוך ספר תורה כשר.

ואף על פי שצריך לזכור מעשה עמלק בפה, מכל מקום כיון ששומע כעונה, נחשב שזכר את עמלק בפה מתוך ספר תורה.

יב.

– העיקר להלכה שאין חובה להבין כל מילה ומילה בפרשת זכור, שאין הבנת כל מילה ומילה מעכבת בדיעבד.

ימי השמחה – חג הפורים

ואף מי שלא מבין את הקריאה יוצא ידי חובת המצוה כשקורא מתוך הספר תורה או כששומע מהשליח צבור, שהמצוה היא עצם הקריאה, ובפרט אם מכינים את הענין בכללותו.

ומכל מקום יש נוהגים לקרוא לפני הצבור את פירוש רש"י על פרשת זכור, קודם הקריאה, ותבוא עליהם ברכה.

– ראוי להבין כל מילה מקריאת פרשת זכור, אך אין הדבר מעכב.

– **הכאנו כאן ביאור פשטי משולב** (על פי פירוש רש"י ועוד) ורצוי לאומרו בפני הציבור או להשתמש בו בשעת הקריאה:

זְכוֹר תֵּן לֵב לזְכוֹר תְּמִיד (רש"י שמות כ, ח). אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ [עם] עֲמֶלֶק בְּעַת שְׁחִיתָם בְּדָרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם לִכְבוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן. אֲשֶׁר קָרַךְ הוֹדְמָן לְךָ בַּפֶּתַע, בְּדָרֶךְ בְּהִיטָדְךָ בְּרַפְיִדִים (שמות יז, ח), שֶׁהוּא מִקוֹם קָרוֹב לְהַר סִינִי, וַיִּזְנֶב כֶּךָ שְׁחַתְךָ אֶת הַמִּילָה הַנְּרָאִית כְּזָנַב שֶׁל כָּל הַנְּחֻשָׁלִים אֲחֶרֶיךָ חֲסָרֵי הַכַּח שְׁמַחְמַת חֲטָאִים פִּלְטָם הַעֲנַן וְלֹא הִגֵּן עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהֵרַג הַחֲלָשִׁים הַהוֹלְכִים כְּזָנַב הַמַּחֲנֶה, (תְּרַגְּוִמִים, רַאב"ע וְחֻזְקוֹנִי), וְאַתָּה עֵינֶף בְּצִמָּא, וַיִּגַּע מִטּוֹרַח הַדֶּרֶךְ, וְלֹא יָרָא עֲמֶלֶק אֶת אֱלֹהִים וְלִכְּנֹן לֹא חָשַׁשׁ לְהִרְעֵ לְךָ. וְהָיָה בְּהִנִּיחַ כְּאֲשֶׁר יִנַּח (אוֹנְקֵלוֹס), יִי אֱלֹהֶיךָ לְךָ מְכַל אֵיבֶיךָ הַיּוֹשְׁבִים מִסְּבִיב לְךָ וְאֵינְךָ עֶסוֹק בְּמַלְחָמָה, וְתִשָּׁב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נְחִלָּה לְרִשְׁתָּהּ, אִזּוּ תִמְחָה תִשְׁמִיד וְתִמְחַק אֶת יֶזְכָּר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁתִּהְיוּ הָעַם כּוֹלוֹ: אַנְשִׁים, נָשִׁים וְטָף, וְאִפִּילוֹ בְּהַמּוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ בְּהַמָּה זֶה מִשַּׁל עֲמֶלֶק הִייתָה, וְעַד שֶׁתִּמְחָה אֶת שְׁמוֹ לְגַמְרֵי לֹא תִשְׁכַּח. לְעוֹלָם אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ. (מֵאֵת הַרְה"ג עֵידֵן בֶּן אֶפְרַיִם שְׁלִיט"א)

יג. נשים בפרשת זכור:

– נחלקו הפוסקים אם נשים חייבות לשמוע פרשת זכור.

לדעת ספר החינוך ועוד פוסקים (ספר לימודי ה'. ובעל זית רענן. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ה האו"ח סי' נד אות יט. ובילקו"י מועדים עמו' רנז), נשים פטורות משמיעת פרשת זכור, משום שענין קריאת פרשה זו הוא זכירת מעשה עמלק כדי להילחם בו, ונשים בדרך כלל אינן שותפות באופן פעיל במלחמה, ואינן מצוות על המלחמה, ולכן אינן חייבות בשמיעת פרשת זכור. והמקילות בזה יש להן על מה שיסמוכו.

ופשוט שאין בזה חילוק בין אשה רגילה לאשה שנשאה רוחה אותה לצאת לקרב, כי התורה לא צותה את הנשים על מחיית עמלק, לפי שאינן בנות כיבוש, שאין דרכן לכבוש בדרך כלל.

אך לדעת פוסקים רבים (הגאון ר' נתן אדלר, שו"ת בנין ציון החדשות. שו"ת מהרי"ל דסקין, ובמצות המלך. הגאון מקוטנא בישועות מלכו, והגאון פתחי שערים, ובספר נחל אשכול, והגאון ממונקאטש), נשים חייבות בשמיעת פרשת זכור, דהא לא הוי מ"ע שהזמן גרמא וחייבות. וכן המנהג ברוב המקומות.

ולכן המחמירות לבוא לעזרת נשים לשמוע קריאת פרשת זכור תבוא עליהן ברכה.

ימי השמחה – חג הפורים

– אשה שיש לה ילדים קטנים שאי אפשר לעזובם לנפשם מבלי מי שיפקח עליהם יכולה לפטור עצמה משמיעת קריאת פרשת זכור.

וכיום נהוג במקומות רבים להוציא ספר תורה לקריאת פרשת זכור במיוחד לנשים, לאחר זמן התפילה, ואז יכולות הנשים לבוא לבית הכנסת לשמוע פרשה זו, ואחרים ישמרו על הילדים בביתם, ומנהג נכון הוא.

ויש שם"ל שצריכות לשמוע דוקא בקריאת 'זכור' במניין גברים.

יד. קטן בפרשת זכור:

– לכתחלה אין להעלות קטן שלא הגיע למצות, (י"ג שנה ויום אחד) לעליית מפטיר בשבת "זכור", וכן נכון להחמיר גם בפרשת פרה שלדעת מרן גם היא מצוה מן התורה.

אלא שאם כבר עלה הקטן למפטיר לא ירד, ויברך הקטן את ברכות התורה בקול רם, והשליח צבור שהוא גדול יקרא בספר תורה להוציא הצבור ידי חובתם.

להזון עובדיה פורים עמוד כז', והאומרים שאין להעלות קטן לפר' זכור הם: ספר המנהיג בשם ר"ת. הריב"ש. התשב"ץ. הרשב"ש. יבין ובוועז. המבי"ט. הרדב"ז. אליה רבה. פרח שושן. גנת ורדים. משה ידבר. זבחי צדק. מעשה אליהו מני. ישמח לב פראנג"י. לב אריה.

ואמנם דעת המרדכי הובא בב"י (סי' רפב), שקטן עולה לפרשת זכור, וכ"ד: המהרי"ל. הרמ"א. הב"ה. לקט יושר. כנסת הגדולה. דבר משה. גדולת מרדכי. באר המים. וראה בילקו"י מועדים].

טו.

נער שהגיע לי"ג שנה, ולא הוברר אם הביא ב' שערות, יש אומרים שאינו מוציא את האחרים ידי חובת פרשת זכור ופרה.

שהואיל וקריאות אלו מן התורה אין סומכין על הזקה שהביא ב' שערות.

אך דעת הריב"ש ועוד ראשונים דסומכים על הזקה שהביא שתי שערות גם לדברים שהם של תורה. וכן עיקר לדינא.

ומכל מקום היכא דאפשר טוב ונכון לכתחלה שאת קריאת פרשת זכור יקרא גדול שידוע לנו בבירור שהביא ב' שערות, כדי לצאת ידי חובת המצוה לכולי עלמא.

אך בדיעבד אם אין מי שיקרא להם פרשת זכור אלא הנער הנז', או שעבר וקרא להם פרשת זכור מי שלא נבדק אם הביא ב' שערות, יצאו ידי חובת פרשת זכור מן התורה.

יילקו"י מועדים עמוד רעב. ילקוט יוסף על הלכות ציצית מהדורת תשס"ד. ומרן אאמו"ר הדר ביה בהאי שמעתתא על פי דברי הריב"ש, והמהרי"ק. וכ"ה בחזון עובדיה פורים כטו].

טז.

– אם קראו בתורה בפרשת זכור, ונמצא אחרי כן שיש בספר תורה פסול, אפילו אם נתברר כן בשעת מנחה, יש להוציא ספר תורה אחר ולקרוא בו פעם נוספת בלי ברכות.

– אם קראו בתורה בפרשת זכור, ואחר כמה שבתות מצאו טעות בספר תורה שקראו בו, יכוונו הצבור לצאת ידי חובה בפרשת כי תצא.

ימי השמחה – חג הפורים

יז. מי כמוך:

– בשבת זכור נוהגים לומר פיוט "מי כמוך ואין כמוך" מיסודו של רבי יהודה הלוי. [רבי יהודה הלוי [לפני כתשע מאות שנה], חיבר וערך פיוט "מי כמוך ואין כמוך", בטוב טעם ודעת, עם חרוזים נעימים ויפים, מתוקים מדבש ונופת צופים. פיוט זה מסכם בקצרה את כל הקורות במגילת אסתר, וממלא את האדם בשמחה ובאמונה בה' יתברך]. הפיוט מחולק לארבעה פרקים. הפרק הראשון הוא על סדר א' ב', ובאות ר' ישנם שני קטעים, [הקטע הראשון הוסיפו רבי אברהם אבן עזרא, ראה בסיפור להלן]. ואלו הם: "רְצֵה הָאֶחָד לְשֹׁמֵר כְּפָלִים, מְשֻׁמְרָתוֹ וּמְשֻׁמְרַת חֲבֵרוֹ שְׁתֵּי יָדַיִם, וְהַשְׁנֵי סָם בְּסֶפֶל הַמַּיִם, שֵׁם שָׁם לוֹ". רְחֹשֶׁה אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּאִמְרֵי שְׁפָר, בְּשֵׁם מְרֻדְכֵי וְנִכְתָּב בְּסֶפֶר, בְּקֶשׁ וְנִמְצָא לְפָנַי צְבִי עֲזָרָה, כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ".

וזהו הנוסח הנכון, ולא כמו שהביאו בחלק מן הסידורים את הקטע השני בלבד [וראה בפירוש רבנו יצחק אברבנאל על התורה (פרשת כי תשא) שכתב: "ואטה אוזני לדברי הרב אברהם בן עזרא, ומצד אחר לדברי רבי יהודה הלוי הותנו"]. (שנב, שנט) – ולא יפסיקו באמירתו בין פסוקי דזמרה לתפלה, לאומרו באמצע "נשמת כל חי", אלא יאמרוהו אחר החזרה וקדיש תתקבל. ובכמה קהלות היו נוהגים להפסיק קודם נשמת לפיוט מי כמוך, וביטלו מנהגם על פי הוראת רבותינו האחרונים.

ולכן אם יש עוד קהלה שנוהגת לאומרו לפני נשמת כל חי, טוב הדבר שיבטלו את מנהגם בהסכמת ראשי הקהל, באופן שלא יבואו לידי מחלוקת, כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

יח.

כשחל י"ג אדר בשבת – שהיא שבת פרשת 'זכור', אין לומר 'צדקתך צדק' במנחה, שהוא ערב פורים, שאין אומרים בו תחנונים.

יט.

כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א – מי יתן והיה שילמדו במדרשים בשבת זכור, סדר הלימוד שהובא בחמדת ימים (פ"א ד' סז'), מתנ"ך וזוה"ק, וסדר התפילה שסידר שם אחר הלימוד, ואפילו מי שאין לו מדרש קבוע, יהיה מקבץ מיראי ה' החרדים אל דברו, וילמוד זה הלימוד בכנופיה, כל כנסיה שהיא לשם שמים, וככה יעשה ביום צום אסתר וכו', ואשריו לו מי שנוהג כך דמקבץ תלמידי חכמים נצרכים, הלומד עמהם ומשלם להם שכר טוב בעמלם. \

כ. סגולת ומעלת 'שבת זכור':

א' – כתב הרה"ק רבנו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו 'פוקד עקרים' (אות ה') – אמרו בראש השנה (ח'), אימת לבשו כרים הצאן? באדר, מתעברות באדר. וישראל נמשלו לצאן ואז הוא זמן ריבויים, וכך קבלתי כי בחודש זה מסוגל מטעם זה לפיקוד עקרים ועקריות. והיינו לפי שחודש זה מיוחד למחיית עמלק. וכל מניעת הולדה שנמצא בזרע ישראל הוא

ימי השמחה – חג הפורים

רק מקטרוג עמלק שחותך מילותיהם וכו' המקטרג נגד קדושת הברית שבזרע ישראל שממנו נמשך הריבוי וההולדה, וכו'.

וכן קבלתי שבפרשת זכור שהוא זמן מחיית עמלק שכנסת ישראל קורין אז אותה פרשה הוא עת רצון להתפלל על בנים.

כי במחייית זרע עמלק בא ריבוי בזרע ישראל, והוא על דרך (פסחים מב:) "אמלאה החרבה", דכשחרבה זו (עמלק) מלאה זו (ישראל), ועל דרך (תהילים עה' יא') "וכל קרני רשעים אגדע" על ידי זה אז "תרוממנה קרנות צדיק".

– לענ"ד אפשר שזהו זמן מיוחד לתפילה על זיווג הגון שעיי"כ יהיה ריבוי זרע ישראל. וכן על שלום בית ובנים צדיקים וכו', דהכל גורם ריבוי זרע ישראל.

ב' – כתב בספר 'עבודת ישראל' 'בשבת זכור יורד שפע גדול לעולם של מדת הרחמים, להציל את ישראל מיד שונאיהם.

ג' – בספר 'תורת אבות' מובא מהרה"ק היסוד העבודה' זי"ע בזה הלשון 'שבת פר' זכור הוא זמן המסוגל לעקרונות שיפקדו בזרעא חייא וקיימא'.

כי אצל רחל כתיב (בראשית ל' כב') 'ויזכור אלוקים את רחל', ובשרה כתיב לשון פקידה – 'זה' פקד את שרה' (כא' א'), ובפר' זכור קורים לשון זכירה, ומפטירין 'פקדתי את אשר עשה עמלק'.

כא. השבת נקראת בשם "שבת זכור", בכתבי הגאונים מכונה גם בשם "שבת מחיית עמלק". ובארצות המערב "שבת פורים".

יש לומר בדרך צחות, דהנה העולם אומרים הטעם שנקראת שבת זו 'שבת זכור', על פי מאמר חז"ל (מגילה יג:) שמשנה רבינו ע"ה נולד בז' אדר, נמצא שבשבת זו – שאחר ז' אדר היתה שמחת השלום זכר' שלו. כמנהג ישראל לעשות 'שלום זכר' בליל שב"ק הסמוך ללידת הבן (עי' יש"ש ב"ק ד פ. סימ לו), על כן נקרא שמה 'שבת זכור'.

באופן אחר כיוצא בו אמרו, דהנה ידוע (שבת פט:) שאחר מתן תורה בז' סיון נתעברו כל נשות ישראל וילדו זכרים ולפי החשבון היה לידתן אחר ט' חדשים ביום ז' אדר, וא"כ חגגו כל ישראל שמחת 'שלום זכר' באותה שבת, ועל כן היא נקראת כך. בין כך ובין כך הרי הזמן מסוגל להוליד בנים. (באר הפרשה)

– מובא בספרים שיכוין ב'אמן יהא שמיה רבא מברך' למחות זכר עמלק, כיון דכתיב "כי יד על כס יה", שלא יהא שמו שלם וכו' עד שימחה זרעו של עמלק. (תוס' בברכות ג' ממחזור ויטרי, החיד"א במורה באצבע, ילקוט יוסף)

כב. 'תצוה' ר"ת צ'עקת הידל ת'קשיב ו'תושיע.

משמע ששבת זו מסוגלת במיוחד לקיבול תפילות מעומק הלב. (באר הפרשה)

כג. שמו"ת והפטרה בד' פרשיות:

עיינ לעיל בפרשת שקלים, בעניין קריאת שמו"ת והפטרה בד' פרשיות.

פרק ג' – פרשת 'פרה':

כתב מרן ב'שולחן ערוך' (ס' תרפא' ס"ג) – בשבת שלישית שהוא ט"ו באדר מפסיקין, ובשבת רביעית שהוא כ"ב לאדר מוציאים שני ספרים, באחד קורא בפרשת השבוע, ובשני קורא פרשת פרה, ומפטיר "וזרקתי עליכם מים טהורים".

א. המקור לקריאת 'פרשת פרה':

א' – במשנה במגילה (כט') איתא – "ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה לכם".

פרש"י – פרה אדומה. להזהיר את ישראל לטהר שיעשו פסחיהן בטהרה:

– איתא בגמ' (שם) – בשלישית פרה אדומה וכו': תנו רבנן איזו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה, איתמר ר' חמא בר' חנינא אמר שבת הסמוכה לר"ח ניסן. ולא פליגי הא דאיכלע ר"ח ניסן בשבת הא דאיכלע באמצע שבת:

ב' – "פרשת פרה", היא פרשיה מתחילת פרשת 'חוקת' (במדבר יט', א'–כב'), העוסקת בטהרה מטומאת מת על ידי אפר פרה אדומה.

ג' – בזמן בית המקדש הייתה קיימת חובה להיטהר לפני הרגל, ולכן קוראים פרשה זו, העוסקת בטהרה, כאשר מתקרב חג הפסח.

במדבר סיני שרפו את הפרה האדומה סמוך לחודש ניסן, כדי להזות באפר הפרה על בני ישראל מיד לאחר הקמת המשכן, כדי שיהיו טהורים ויכלו להקריב את קרבן הפסח. בקריאת פרשה זו כלולה כוונתנו להתפלל לה' שיטהר אותנו במהרה ונזכה לעבוד אותו בבית המקדש.

ד' – תקנת חכמים היא לקרוא את ארבע הפרשיות "שקלים", "זכור", "פרה" ו"החודש" לפי סדר זה.

את הפרשיות קוראים בשבתות שבחודש אדר, ואת הראשונה שבהן קוראים בדרך כלל בשבת שלפני חודש אדר.

ב. סדר קריאת 'פרשת פרה':

א' – כתב מרן ב'שולחן ערוך' (ס' תרפא' ס"ג) – בשבת שלישית שהוא ט"ו באדר מפסיקין, ובשבת רביעית שהוא כ"ב לאדר מוציאים שני ספרים, באחד קורא בפרשת השבוע, ובשני קורא פרשת פרה, ומפטיר "וזרקתי עליכם מים טהורים".

כתב בשו"ע (ס' קל"ז ס"ה) – אם קרא פרשת פרה ופסק ב"הגר הגר בתוכם", וגלל ספר תורה, חוזר ופותח ומתחיל מראש הפרשה עד "תטמא עד הערב", ומברך לפנייה ולאחריה: – כשחל פורים בשבת, מפסיקים באותה שבת מקריאת ד' פרשיות, ובשבת כב' אדר קוראים בס"ת שני פרשת פרה, וכשחל פורים באמצע השבוע, בשבת שאחר הפורים, מוציאים ב' ספרי תורה, וקוראים בספר ראשון ז' עולים בפרשת השבוע, (ואומרים חצי קדיש), ובספר

ימי השמחה – חג הפורים

שני עולה מפטיר קורא בפרשת פרה, (במדבר, פרשת 'חוקת', יט', א'–כב'), עד 'והנפש הנוגעת תטמא עד הערב'. (ואומרים חצי קדיש) (חזו"ע פורים ע' טז', ילקו"י) ב'– כתב ב'משנה ברורה' (שם ס"ק א') – אבאר בקיצור ענין ד' פרשיות. והוא: חז"ל תקנו לקרות ד' פרשיות בשנה מר"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרון ד' דברים והם אלו. וכו'.

השלישית היא פרשת פרה אדומה והיא בשבת שקודם פרשת החודש, שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן, כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו, לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. (עיין חזו"ע פורים ע' כ', כן הוא בלבוש ואשתמיט מנייהו מלכי דברי הירושלמי כדלקמן)

– ובש"ס ירושלמי גרסינן א"ר חמא בדין הוא שיקדים החודש לפ' פרה שהרי בא' בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה פרה, ומפני מה הקדימוה, שהוא טהרתן של ישראל. [רש"י מגילה כ"ט ע"א].

וכתב הר"ן וכיון שכן אין ראוי להפסיק בין פרה להחדש כדי שלא תקדים כ"כ, מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם פי"ג מה' תפלה ה' כ"א דבין שלישית לרביעית אין מפסיקין: (כה"ח שם א' יט')

– עד 'והנפש הנוגעת תטמא עד הערב', כי כל הפרשה מענין היום. [כלבו סי' ד' בסדר קריאת התורה במועדים. לבוש. שו"ג או' ד', יפ"ל ח"ב או' ב', מ"ב או' יו"ד]:
ג'– שני ספרים – כשמוציאין שני ספרים קוראים בספר הראשון שבעה עולים בפרשת השבוע. אומרים חצי קדיש.

המפטיר קורא בספר שני בפרשת פרה ואומרים שוב חצי קדיש (עיין כף החיים סי' תרפ"ד ס"ק י"ט וסי' קמ"ז ס"ק מ"ד).

והאשכנזים ברובם נוהגים כשיש שני ספרי תורה כדלקמן: מביאים ספר ראשון לתיבה, קוראים בו שבעה עולים, סוגרים את הראשון, מביאים ספר תורה שני לבימה ואומרים חצי קדיש כששניהם על הבמה, קוראים בשני ואומרים הפטרה.
ד'– אחר קריאת פרשת 'פרה', מפטירים ביחזקאל (פרק ל"ו) "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם", שכתוב בה: "וזרקתי עליכם מים טהורים וגו'".

– הספרדים נהגו לסיים בפסוק "וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נְטַעְתִּי הַנְּשַׁמָּה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי" (יחזאל לו', לו').
והאשכנזים נהגו להמשיך עוד שני פסוקים.

ג. חיוב קריאת פרשת 'פרה':

א'– כתב מרן ב'שולחן ערוך' (ס' תרפא' ס"ז) – יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקרותם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבתות הללו, כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא.

כתב הרמ"א בהגה: ואם א"א להם לבוא מ"מ יזהרו לקרותם בנגינתם וכמעמם (מצא כתוב):
– מותר להביא ספר תורה ממקום למקום בשביל פרשת זכור ופרשת פרה. (חזו"ע)

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – בביאורי הגר"א השיג על מרן הב"י שהביא כן מהתוס' (ברכות יג'), וכתב, שנוסחא משוכשת נזדמנה לו. ושגם הרא"ש לא כתב אלא פרשת 'זכור'.

ובמגן אברהם (ס"ם תרפה) כתב – ופרשת פרה י"ל דלא הוי מן התורה, שבאמת אין טעם בקריאתה מדאורייתא, ואף לא ידענא היכא רמיזא.

ע"ע בפר"ח שתמה על תוס' דמנ"ל שפרשת פרה דאורייתא.

עין כנחל אשכול ח"ב שהביא בשם הרב מאורי אור, ששיער שהיה כתוב בתוס', ובפ"פ, ר"ת ובפרשת פורים, שהיא פרשת ויבוא עמלק, שיוצאים בה גם לזכירת עמלק, והמעתיק טעה וכתב בפרשת פרה.

אולם, דברי תוס' ר"י החסיד (ברכות יג') מסייעים למרן ז"ל, שכתב שיש קריאות בספר תורה מן התורה, כגון פרשת זכור ופרשת פרה אדומה. וכן הוא בעוד ראשונים, ולא יתכן שבכל המקומות האלה נפלה טעות.

ולפ"ז נראה שנכון להזהיר את הנשים לבוא ולשמוע גם קריאת פרשת פרה, שאף היא מה"ת, ונשים שייכות בה להטהר מטומאתן, ולאכול מקרבן פסח.

אע"פ שלפ' הארצות החיים, דקריאת פר' פרה, באה במקום פרשת העגל, וכו', פשוט שהנשים אינן חייבות לשמוע קריאת פרשת פרה, מכיון שלא השתתפו כלל בעון העגל.

(עיין בחזו"ע פורים עמ' יז' יח' באריכות)

– והרבה אחרונים כתבו שפרשה זו אינה מדאורייתא, ועיין לעיל בסימן ס' סק"י במ"ב, דאפילו במצוה דרבנן ג"כ צריך לכיון לצאת ידי המצוה: (מ"ב ס"ק טו', עי"כ"ה שם א' כח') ג' – כתב בחזו"ע (שם) – ולדעת הרבה פוסקים אף קריאת פרשת פרה היא מצות עשה מן התורה. ואע"פ שיש חולקים על זה, יש להחמיר כדברי האומרים שהיא מן התורה, ויקראוה בספר תורה היותר כשר, ויכוננו לצאת י"ח מן התורה כמו בפרשת זכור. [כ"כ בתוס' ר"י החסיד, תוס' הרא"ש, ח' הרשב"א, (ברכות יג'). ובתוס' שאנץ (סוטה לג'), ובח' הריטב"א (מגילה יז'), ותרומת הדשן (ס' קח'), ועוד].

– כתב בחזו"ע (שם) – לדעת הפוסקים דהוי דאורייתא, איפה נזכר בתורה זכירת מעשה פרה אדומה?

בספר ילקוט הגרשוני (ס' תרפה' סק"א) הביא בשם הארצות החיים, מפני שכתוב "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך וכו'", וכיון שפרשת העגל היא גנאי לישראל, (לכן לא תקנו לקראת בציבור), ותקנו לקרות פרשת פרה שבאה לכפר על מעשה העגל, תבא האם ותקנה צואת בנה. (ומקיימים בזה זכירת מעשה העגל). וכמ"ש בר"פ חקת בשם ר' משה הדרשן. ע"כ. וכ"כ בשו"ת ערוגת הבושם ועוד.

וקשה הרי במגילה (כה') אמרינן דניח"ל דתהוי להו כפרה. וכן הק' בשו"ת דובב מושרים ח"ב (ס"ם מג').

עוד הקשה מרן בחזו"ע הא אנן קי"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, ומכ"ש פרה אדומה שנאמר בה חוקה בלי טעם, (עין במדבר רבה פרשה יט' ס' ג' ד'), וא"כ איך יוצאים י"ח זכירת פרשת העגל ע"י קריאת פרשת פרה?

ימי השמחה – חג הפורים

ועוד דהא כתיב "זכור אל תשכח" בענין העגל, ודרשינן בתורת כהנים ר"פ בחוקותי דהיינו גם בפה, (כדדרשינן גבי פרשת זכור), ובקריאת פרשת פרה הרי לא ביטא בפיו ובשפתיו ענין מעשה העגל, וא"כ אכתי לא יצא י"ח. (וכ"מ מדברי החיד"א בדבש לפי מער' ז' א' כא) ויותר הי"ל לפי טעם זה להזהיר לכוין לצאת י"ח בקריאת פרשת העגל בפרשת כי תישא, ובפרט לפי מה שפירש רש"י עה"פ "שם שם לו חוק ומשפט", דהיינו פרה אדומה, א"כ אין זה בשביל העגל. עיי"ש באריכות.

בערוך השולחן (תרפה' ס"ז) הביא קושית המגן אברהם דמנ"ל דפרשת פרה מהתורה, שהרי אין לזה שום רמז בגמרא?

ותירץ דנפק"ל ממ"ש "והיתה לכם לחוקת עולם", בסוף הפרשה, והוא מיותר שכבר נאמר למעלה והיתה לבני ישראל לחקת עולם. אלא דקמ"ל לענין קריאת הפרשה אף בזמן דליכא אפר פרה, כעין מ"ש (זבחים צ') למקראה הקדימה הכתוב, ופרש"י שתהיה נקראת. ב'משך חכמה' פרשת חקת (דף רלא ע"ב) תירץ קושית המג"א, דנפק"ל ממ"ש (יומא ב') "צוה ה' לעשות, זה מעשה פרה, לכפר עליכם, זה מעשה יוהכ"פ. ושם (ה') ארשב"י במלואים אף מקרא פרשה מעכבא, דכתיב זה הדבר אפילו דבור מעכב. וה"נ גבי פרשת פרה וכו'.

אך הגבורות ארי, והשפת אמת (יומא סח) כתבו שאין שום מקרא פרשה מהתורה, ולא ילפינן ממילואים מקרא דיוהכ"פ וכו', עיי"ש. וע' מצפה איתן (ברכות יג'). ועכ"פ לטעם זה היה נראה דאף הנשים חיבות לשמוע פרשת פרה. ובזה לא שייך הטעם של החינוך וסיעתו. (עיין חזו"ע פורים עמ' יז' באריכות)

ד' – קיימא לן מצוות צריכות כוונה, דהיינו שיכוין שבא לקיים מצוות הבורא שצוהו לעשות, ואם לא כיון אינו יוצא ידי חובה. (עיין שו"ע ס"ם ס"ד).

– טוב לאמר קודם קריאת פרשת פרה 'לשם יחוד':

– ומנהג בית אל יכב"ץ החולכים על פי דברי האר"י ז"ל העולה מפטיר לקרות פ' זכור [וד' פרשיות]] לומר 'לשם יחוד' קודם שיאמר ברכו את ה' וכו' וגם הקהל אומרים עמו.

וזה הנוסחא:

'לְשֵׁם יְחִוּד קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּהּ, בְּדְחִילוֹ וְרְחִימוּ, וְרְחִימוּ וְדְחִילוֹ, לְיַחְדָּא שְׁם יוֹד קִי בְּוֹא'וֹ קִי בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקָרוֹת (אוּ לְשִׁמְעֵ) פְּרַשְׁת פְּרָה אֲדַמָּה, לְתַקַּן אֵת שְׂרָשָׁה בְּמָקוֹם עֲלִיזוֹ, לְעֵשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלְעֵשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָהוּ. (כה"ח שם א' לג')

ד. עניין מצות 'פרה אדומה':

א' – מצוות התורה הקדושה נחלקות לשלוש:

– 'משפטים' – מצוות הגיוניות שניתן היה להגיע אליהן באמצעות הישוב לוגי פשוט. איסורים כמו 'לא תרצה' 'לא תגנוב' ועוד.

– 'עדות' מצוות הנעשות כזכר לאירועים היסטוריים כמו 'חג הפסח' 'חג השבועות' ועוד.

– 'חוקים' מצוות שלא ניתנות להבנה באמצעות היגיון אנושי .

ימי השמחה – חג הפורים

מצוות הפרה האדומה נכללת בקטגוריה של החוקים אותן מצוות שלא ניתן להבין כלל מדוע האלוקים ביקש מאיתנו לקיימה.

ב' – כותב רש"י: "לפי שהשטן ואומות העולם מוניין (מתגרים) את ישראל לומר מה המצווה הזאת? ומה טעם יש בה? לפיכך כתוב בה 'חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה'.

אפילו שלמה המלך החכם מכל אדם אמר 'על כל אלה עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי ולא מצאתי'.

ג' – אחת הנקודות המעניינות במצוות פרה אדומה היא שמי שמתעסק (הנושא את אפר הפרה) בהכנתה הופך להיות טמא בעצמו.

על אף שהטמא עליו מזים את מי הפרה הופך להיות טהור, מתברר כי הפרה האדומה 'מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים'.

ד' – מדוע אכן נתן בורא עולם לבני ישראל מצוה שהם לא יכולים להבין? האם לא עדיף היה שנבין את הסיבה לכל מצוה וכך נקיים את כולן?

תורת החסידות רואה בכך יסוד עיקרי למערכת היחסים בינינו לבין בורא עולם.

עלינו לקיים מצוות מתוך דביקות מתוך קשר על רציונלי. גם כאשר איננו מבינים מדוע. עדיין אנו עושים זאת כי כך הוא רצונו של בורא עולם. ויתירה מכך גם מצוות אותן אנו מבינים בשכלנו אל לנו לקיימן רק בגלל סיבה. גם בהן עלינו לשאוף ליסוד האלקי שמעל השכל.

ה' – מצוות פרה אדומה מטהרת את ישראל טמון בכך מסר חשוב מאוד: 'תכלית הטהרה, שלא ירהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה.

אלו דברי רש"י: 'התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.

ה. טהרת היצר:

א' – הרה"ק ה'נחל יצחק' מזוטשקא זיע"א כתב – פרה אדומה 'תמימה' מורה על מי שהוא מלא בחטאים מכף רגל ועד ראש, שהרי 'אדום' מרמז על החטא כדכתיב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים', ובאה התורה ללמדנו שגם ה'אדום' בתכלית, דוגמת הפרה שהיא אדומה תמימה, אף הוא יכול לבוא לידי טהרה, וכתמשך דברי הכתוב (שם) 'כשלא ילבינו'.

ב' – הרה"ק ה'אמרי אמת' זיע"א (שנת תרס"ח) לענין 'פרשת פרה', בזמן שהיה לנו אפר פרה היה הפירוש הפשוט על טהרה מטומאת מת, והרמז היה על טהרת היצר, אבל כהיום הזה שאין לנו אפר פרה הרי הפירוש הפשוט הוא על טהרת היצר.

ו. מעלת קריאת פרשת 'פרה':

א' – במדרש רבה על פרשת במדבר מובאים דבריו של רבי יוסי ברכי חנינא: "אבל עתה, בעוונותינו הרבים, שחרב בית המקדש, אין לנו טהרה, אלא כשאנו לומדים ועוסקים בתורת פרה ובמצוותיה, על ידי זה אנו נטהרים".

ימי השמחה – חג הפורים

– ביאר ה"רוקה" את הפסוק "זאת חוקת התורה" כך: "הוקשה חוקת התורה לפרה אדומה, מה פרה אדומה מטהרת, אף התורה מטהרת לומדיה לשמה".

– השל"ה הקדוש כותב כי "אף בזמן שאין אפר פרה, יוכל אדם לטהר את עצמו כשדבק בהתמדת התורה, ולומד ומלמד על מנת לשמור ולעשות ולקיים".

– ה"אור החיים" הקדוש בפירושו על התורה כותב: "באמצעות מה שילמדו בתורה, היא מגינה ומכפרת עוון ומרבה זכויות... ואפילו היו ביד האדם עבירות רבות, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם – כאילו הקריב כל הקרבנות המכפרים... כי אפשר לזכות לכפרה שלמה על ידי עסק התורה".

ב'– הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל מבאר כי 'בעת קריאת פרשת פרה אפשר לתקן את שורש כל החטאים'.

רבי צדוק הכהן מלובלין מפרש את ההפטרה, הנאמרת לאחר קריאת פרשת פרה, בה נאמר: "זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם, ומכל גלוליכם אטהר אתכם, ונתתני לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסירותני את לב האבן מקרבכם, ונתתני לכם לב בשר".

מכאן מוכח שעיקר טהרת פרה אדומה היא הנקיות והזיכוכ מן העוונות, וכל זריקת מי החטאת על טמא מת, כוונתה על 'הטא עין הדעת' שהביא וגרם את הטומאה לאדם הראשון, שהרי על ידי הטא זה נגזרה מיתה לעולם. נמצא שבשבת זו אפשר לתקן את שורש כל החטאים. ("פרי צדיק", פרשת פרה, אות ז)

ג'– איתא ב'דרשות התם סופר' (דרשות לג: ד"ה שלהי יומא) שטהרת הפרה קאי על טומאת וחלאת העוונות, ומשום כן אמרה תורה להיטהר ב'אפר פרה', לרמוז לאדם שישוב בתשובה אל ה', על ידי שיהיה בעיני עצמו כעפר ואפר, כי על ידי תשובה מתוך הכנעה ושפלות הרוח זוכים לטהרה.

ואף גם זאת שישפוך דמעות מתוך שברון לב, ודמעות אלו ייחשבו לו כהזאת מי חטאת.

המורם מכל אמור, שטהרת הפרה נוהגת לעולם – אף אחר חורבן ביהמ"ק.

ד'– ה"שפת אמת" כותב – "זמן זה מסייע לטהרה על ידי שבזמן המקדש היו כל בני ישראל עסוקים בטהרה בימים אלו לטהר עצמם לקרבן פסח, לכן הזמן מבקש תפקידו, ומסייע לטהרת הלב גם עתה".

ה'– כתב בספר 'עבודת ישראל' – "בזמן שאין בית המקדש קיים, דבר שפתינו לרצון לפני אדון כל, כאילו קיימנו והקרבתנו הקרבנות, וגם הפרה בהזאת שלישי ושיביעי, ועל ידי קריאתה על כל פנים נטהר טהרה רוחנית לכבוד הרגל הבא עלינו.

– האדמו"ר ה'נתיבות שלום' זי"ע (שמות עמ' שיא) כתב בכוונת דברי העבודת ישראל, שהנה נאמר 'ידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר, ולכאורה קשה מדוע כפל הכתוב תיבת לאמר ב' פעמים, אלא לרמוז על הזמן בו תהא אמירה בעלמא.

ימי השמחה – חג הפורים

ז. קריאת פרשת 'פרה' הכנה ל'חג הפסח':

א' – הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (חודש אדר ד' י') המיישב קושיית הפוסקים (טור או "ח תלב) מדוע אין מברכין ברכת 'שהחיינו' על בדיקת חמץ – דאכן, מברכין שהחיינו בהתחלת זמן ביעור, והיינו ביום הפורים, והבן.

ופירוש הדברים, כי אי אפשר לגשת אל הקודש כי אם שיטהר עצמו תחילה, ובהכנה כראוי, ולכן צריך להקדים בעבודת ה' כבר בפורים, וכך אמרו (פסחים ו'). ועי' בביה"ל ריש סימן תכט) 'שואלין ודורשיין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום' ופורים הוא שלושים יום לפני פסח [וכך נהגו הרבה צדיקים, ללמוד הלכות פסח ביום הפורים].

ואגב אורחא, כתב הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע (לר"ח אדר) וז"ל, וזהו שאמרו ז"ל (ביצה טו:) 'הרוצה שיצליח נכסיו', פירוש הי"ד ימים אחרונים של חדשי השנה שאזי הלבנה הוא מכוסה, וזהו נכסיו היינו בחי' נכסה שהלבנה הוא מכוסה, אזי 'יטע אדר', פירוש שישמור הימים האלו בחודש אדר, היינו הי"ד ימים אחרונים שבסוף חודש אדר, ועי"ז יקח ההמתקה והכנה לכל ימות השנה. עכ"ל.

ב' – ע"י קריאת פרשת פרה, זוכה לטהרה, כיון דבזמן בית המקדש הייתה קיימת חובה להיטהר לפני הרגל, ע"י אפר הפרה, ועתה בעוונותינו קריאת הפרשה הוי כהזאת אפר פרה, ולכן קוראים פרשה זו, העוסקת בטהרה, כאשר מתקרב חג הפסח.

שהיא טהרתן של ישראל. [רש"י מגילה כ"ט ע"א]

ה. טבילה במקוה טהרה ונתינת צדקה ער"ש 'פרה':

כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח לא' קב) – ערב שבת פרה יטבול במקוה המים על כל פנים, אפילו דבשאר ערבי שבתות אין לו פנאי לטבול, הנה בשבת זו יעשה זכר למקדש, וכו', כי פרשה זו ראויה לקרותה טהר גברא טהר יומא.

וכתב ב'מעשה הצדקה' וז"ל, והיתה לכם לחוקת עולם, שענין פרה נוהגת לעולם ועד, בין בדיבור בין במעשה, הדיבור הוא לקרות פרשת פרה בציבור, והיא מצות עשה לקצת פוסקים, והמעשה שלם יהיה ע"י מצות הצדקה בערב שבת זו, להפריש איש איש כפי יכולתו לצדקה, יתר על שאר הימים, ואין דבר המטהר את האדם מן הקליפות שהם אבי אבות הטמאה דרגא דמותא, כמו מעשה הצדקה, כיון עברה מכבה מצות הצדקה, כמו שאין מכבה את התורה, ועי"ז הוא זוכה לפתוח את שער החמישים של חמישים שערי בינה, שבא משם הגאולה, עכ"ל.

ט. שכחו או טעו:

– אם שכחו ולא קראו פ' פרה בשבת פרה, כתב ב"ד סי' ק"ו שבשבת הבאה שהיא שבת החדש יקראו אותה יעו"ש וכ"כ לעיל סי' קמ"ו או טו"ב. ועיין לעיל או' יו"ד: (כה"ח א' כב) – אם קראו פ' פרה בהפסקה בשבוע שלפניה, דעת השו"ג א"א במחו' שא"צ לקרותה בשבת הבאה, אלא שכתב אבל בני הישיבה אמרו שיחזור ויקרא כיון שהפסיקה הלכתא כריש לקיש, מה שקרא שלא בזמנה הו"ל כמאן דליתיה, וכ"כ בדבר משה סי' מ"ט יעו"ש וכ"כ לעיל א"ד, ובסי' קמ"ו א' טו"ב. (כה"ח שם א' כג)

ימי השמחה – חג הפורים

– צבור ששכחו ולא קראו פרשת פרה, יקראו בשבת החודש, באופן שלאחר קריאת הפרשיות יקראו בספר שני פרשת פרה בכרכותיה, ובספר השלישי יקראו פרשת החודש, ויפטירו הפטרת פרשת החודש. (חזו"ע, ילקו"י)

י. שמו"ת והפטרה בד' פרשיות:

עיין לעיל בפרשת שקלים, בעניין קריאת שמו"ת והפטרה בד' פרשיות.

יא. קטן בד' פרשיות:

יש אומרים שאין להעלות קטן למפטיר בארבע פרשיות, ויש מתירים להעלות קטן למפטיר גם בארבע פרשיות.

ובמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו, ואין למחות בידם.

ובלבד שיהיה הקטן יודע למי מברכים והוא גם כן יותר מבן שש שנים.

(עיין לעיל בפרשת שקלים, באריכות).

פרק ד' – 'פרשת החודש':

כתב מרן בשו"ע (תרפ"ה ס"ד) – בשבת חמישי שהוא כ"ט באדר מוציאין ב' ספרים באחד קורא פרשת השבוע, ובשני קורא "החדש הזה לכם", ומפטיר "בראשון באחד לחדש".

א. מקור קריאת 'פרשת החודש':

א' – במשנה במגילה (כט') איתא – "ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה לכם".

– פרש"י – ברביעית החודש הזה לכם. ששם פרשת הפסח, ובש"ס ירושלמי גרסינן אמר ר' חמא בדין הוא שיקדום החודש לפרשת פרה שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה הפרה ומפני מה הקדימוה, שהיא טהרתן של ישראל:

– איתא בגמ' (שם) – ברביעית (שמות יב-ב) החדש הזה לכם: תנו רבנן ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין כי תשא ומפטירין ביהוידע ואי זו היא שבת ראשונה כל שחל ר"ח אדר להיות בתוכה ואפילו בערב שבת, בשניה זכור ומפטירין {שמואל א טו-ב} פקדתי, ואי זו היא שבת שניה כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת, בשלישית פרה אדומה ומפטירין {יחזקאל לו-כה} וזרקתי עליכם, ואי זו היא שבת שלישית כל שסמוכה לפורים מאחריה, ברביעית החדש הזה ומפטירין {יחזקאל מה-ט/יח} "כה אמר ה' {אלהים} בראשון באחד לחדש". (עיין הראבי"ה בשם הירושלמי, ס' תקצה' ע' שכו', והרמב"ם פיג' מתפילה הכ"ג, אור זרוע ח"ב ס' שפט', מאירי מגילה כט').

ב' – כתב מרן בשו"ע (תרפ"ה ס"ד) – בשבת חמישי שהוא כ"ט באדר מוציאין ב' ספרים באחד קורא פרשת השבוע, ובשני קורא "החדש הזה לכם", ומפטיר "בראשון באחד לחדש".

– ובשני קורא "החדש הזה לכם". עד "בכל מושבותיכם תאכלו מצות". [כלבו ס"כ. בסדר קריאת התורה במועדים. לבוש]. (כה"ח שם א' כד')

ימי השמחה – חג הפורים

ב. פרשת 'החודש' וזמנה:

א' – השבת נקראת 'שבת החודש', על שם הפסוק שנקרא (שמות יב, ב): "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה."

ב' – כתב במשנה ברורה (שם א"א) – אבאר בקיצור ענין ד' פרשיות. והוא. חז"ל תקנו לקרות ד' פרשיות בשנה מר"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרון ד' דברים והם אלו. וכו'. הרביעית פרשת 'החודש' בשבת הסמוך לר"ח ניסן, כדי לקדש חודש ניסן, דכתיב בתורה "החודש הזה לכם ראש חדשים", אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת ראית הלבנה שמקדשין אותו הב"ד, ואין הקריאה הזאת אלא מדרבנן:

ג' – תקנת חכמים היא לקרוא את ד' הפר' "שקלים", "זכור", "פרה" ו"החודש" לפי סדר זה. את הפרשיות קוראים בשבתות שבחודש אדר, ואת הראשונה שבהן קוראים בדרך כלל בשבת שלפני חודש אדר.

ובש"ס ירושלמי גרסין א"ר חמא בדין הוא שיקדים החודש לפ' פרה שהרי בא' בניסן הוקם המשכן ושני לו נשרפה פרה, ומפני מה הקדימוה, שהוא טהרתן של ישראל. [רש"י מגילה]. וכתב הר"ן וכיון שכן אין ראוי להפסיק בין פרה להחדש כדי שלא תקדים כ"כ, מאחר שהיתה ראויה להיות מאוחרת עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם פי"ג מה' תפלה ה' כ"א דבין שלישיית לרביעית אין מפסיקין: (כה"ח שם א' יט')

– לעולם אין להפסיק בין פרשת פרה לפרשת החודש, ואם יש שבת בינתיים מפסיקים רק בין קריאת שקלים לזכור, ובין זכור לפרה. (חזו"ע פורים ע"כ)

ג. סדר קריאת פרשת 'החודש':

א' – בשבת הסמוכה לחודש ניסן, מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בספר ראשון ז' עולים בפרשת השבוע, ובספר שני עולה המפטיר וקורא פרשת החודש (שמות יב, ב) "החודש הזה לכם ראש חדשים".

– כשמוציאין כ' ספרים קוראים בספר הראשון ז' עולים בפרשת השבוע. ואומרים חצי קדיש. תרפ"ד ס"ק י"ט וס"י קמ"ז ס"ק מ"ד). (עיין לעיל בפרשת שקלים, אם טעו)

והאשכנזים ברובם נוהגים כשיש שני ספרי תורה כדלקמן: מביאים ספר ראשון לתיבה, קוראים בו שבעה עולים, סוגרים את הראשון, מביאים ספר תורה שני לבימה ואומרים חצי קדיש כששניהם על הבמה, קוראים בשני ואומרים הפטרה.

– הפטרת פרשת החודש (יחזקאל מה', ט–יה) "כה אמר ה' [אלהים] בראשון באחד לחודש".
– עניין הפטרה שמפטירין בפרשת "החודש", ולא ב"השמים כסאי", עיין בס' הפרדס לרש"י ס' כג', ובמחזור ויטרי ע' רה' ורכא', ובשבולי הלקט ס' קצג', ובאו"ז. ובמרדכי פ' בני העיר, וברמ"א בהגה ס' תכה' ס"א.

ב' – בראש חודש ניסן שחל להיות בשבת, מוציאים ג' ספרים, וקוראים ו' אנשים בראשון בפרשת השבוע, והז' משלים חובת היום בפרשת ר"ח, בספר השני, ומתחיל "וביום השבת שני כבשים וכו'", "ובראשי חודשיכם וגו'", ואומר קדיש.

ימי השמחה – חג הפורים

ואח"כ עולה המפטיר וקורא בספר הג', בפרשת "החודש הזה לכם ראש חודשים", ואומר קדיש, ומפטיר ביהזקאל (פ' מה'), "בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר".
- בשבת ור"ח: הספרדים מוסיפים פסוק ראשון ואחרון מהפטרת שבת ור"ח "כה אמר ה' השמים כסאי".

ובברכות ההפטרה אין המפטיר מזכיר ר"ח, לא באמצע ברכה אחרונה ולא בחתימתה.

- בר"ח ניסן שחל בשבת:

אם קראו בס"ת הראשון ז' עולים או יותר, יאמר קדיש גם אחר הס"ת הראשון, וקדיש אחר הספר השני, וקדיש אחר הספר השלישי, ובסך הכל יאמרו ג' קדישים. (ילקו"י)

- בר"ח ניסן שחל להיות בשבת:

אם בטעות הראו לעולה השביעי לקרוא בפרשת החודש, והעולה עדיין לא בירך, יקראו בספר השני פרשת ר"ח, ואם אין להם ב' ספרים יגללו את הס"ת לפרשת ר"ח, והמפטיר יקרא פ' החודש.

ואם עבר העולה הז' ובירך על הס"ת השני כשהראו לו פ' החודש, יגללו הס"ת לפ' ראש חודש, ולא יחזור לברך, וגם לא יעברו לקרא בספר תורה האחר, כדי לחסוך את הגלילה, דאז יש לחוש לברכה לבטלה, ואחר הקריאה יברך ברכה אחרונה, והמפטיר יעלה בס"ת השלישי. (ילקו"י פורים ע' סב). עיין מש"כ בע' קפה' וצ"ב. ובר"ח ניסן שחל להיות בשבת, אם טעה הקורא בתורה והתחיל לקרות אחר פרשת השבוע בפרשת החודש, יגמור ויאמר קדיש, והמפטיר יקרא בס"ת הג' פרשת ר"ח, ויפטיר "השמים כסאי"!!
ג'- עיין לעיל בפרשת שקלים, בעניין הזמן המסוגל בהוצאת ג' ס"ת.

ד. קטן בד' פרשיות:

יש אומרים שאין להעלות קטן למפטיר בארבע פרשיות, ויש מתירים להעלות קטן למפטיר גם בארבע פרשיות. ובמקום שנהגו להקל יש להם על מה שיסמוכו, ואין למחות בידם. ובלבד שיהיה הקטן יודע למי מברכים והוא גם כן יותר מבן שש שנים.
[עיין לעיל בפרשת שקלים, באריכות].

ה. נשים בפרשת החודש:

עיין לעיל בפרשת שקלים, באריכות.

ו. שמו"ת והפטרה בד' פרשיות:

עיין לעיל בפרשת שקלים, בעניין קריאת שמו"ת והפטרה בד' פרשיות.

ז. הזכרת נשמות:

כתב מהרי"ל בכל ד' פרשיות אין מזכירין נשמות ואומרין צו"ן. [ד"מ מ"א].
ובק"ק פראג מזכירין נשמות ואומרים אב הרחמים זולת בבהכ"נ אלטינייא נוהגין כמהרי"ל. [כגדי ישע]. וא"כ נהרא נהרא ופשטיה: (כה"ח שם א' לו)

ח. מעלת שבת פרשת החודש:

- כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (פרי צדיק פרשת החודש) - "סופר מהיהודי הקדוש ז"ל שאמר "שבשבת זה יש בה התחדשות בשפע בדברי תורה".

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב הרה"ק בעל ה'בית אברהם' (שבת החודש ד"ה "ויאמר ה'") – "החודש הזה לכם", היא המצוה הראשונה שה' ציוה אותם, ואמרה להם (מצוה זו) עוד בהיותם בארץ מצרים, להורות בזה שאיש יהודי הרוצה להתקרב לה' יתברך, לא ימתין עד שיצא מבוץ התאוות והטומאה שהוא משוקע בו, אלא בעוד היותו תחת 'מצריו' משוקע במ"ט שערי טומאה, ובגילולי ע"ז, יתחיל כבר בעבודו יתברך. ע"כ.

ולכן ההתחדשות היא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל, כי היא יסוד לכל היסודות והעבודות, לבל יתיאש גם אם מצבו קשה ושפל כי לעולם יש בידו להתחדש כבריה חדשה. (באר הפרשה)

ב' – סימן תרפה' – חודש 'אדר'

פרק א' – ערב ראש חודש 'אדר':

א' – סגולת תענית וקריאת התהילים בער"ח 'אדר':

– כתב בספר 'תהלה לדוד' על תהילים (לרבי אברהם חי מואספיה), אני הצעיר מצאתי בספר כ"י וז"ל, קבלתי פה אל פה משני מאורות הגדולים הרב מר קשישא כמוהר"ר אליהו הכהן ז"ל והרב המופלא כמוהר"ר חיים אבולעפיא ז"ל שהם קבלו מתלמידי מוהר"ח ויטאל ז"ל להתענות ביום המשמרה (הוא ער"ח) של ר"ח אדר, ולקרות בו כל התהילים כולו, והוא סגולה נפלאה לנשמה, וקבלתי מהם על זה עניינים נוראים.

– כ"כ כתב באוצר נחמד (דבילצקי) – הרה"ג כמוה"ר אליהו כהן ז"ל והרב המופלא כמוהר"ר חיים אבולעפיא ז"ל קבלו מתלמיד מוריניו כמוהר"ר חיים ויטאל ז"ל שצריך אדם לצום ביום משמר (ערב ר"ח) ראש חודש 'אדר' ולקרא את התהילים וזה סגולה לתיקון הנשמה. (הובא בנטעי גבריאל)

ב' – תענית בערב ראש חודש 'אדר':

– כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח ס' לא' א"א) – אשרי אדם שיושב בתענית ב' ימים במשמרת ר"ח אדר, כמו שכתב הח"י, ולהזהר בהפרשת מעות לצדקה, כסדר שכתב בספר מעשה הצדקה, ולומר נוסח התפילה הכתובה שם, ועיין בחמ"י נוסח התפילה ליום התענית של משמרת ער"ח אדר, יעו"ש.

– כתב בכף החיים (ס' תיז' א"י) – 'חסידים ואנשי מעשה נוהגין להתענות בערב ר"ח.

פרק ב' – 'אדר' שמו ומהותו:

א' – אדר הוא החודש השנים עשר ע"פ התורה, (דניסן ר"ה לחודשים). והחודש השישי ע"פ חז"ל, (דא' בתשרי ר"ה לשנים וכו'). חודש זה חל בסוף החורף בארץ ישראל.

– בשנה מעוברת ישנם שני חודשי אדר:

אדר א' (אדר הראשון) שאורכו 30 יום.

אדר ב' (אדר השני) שאורכו 29 יום. ונחשב מבחינה הלכתית לחודש אדר "הרגיל" ובו חלים כל אירועי החודש כחג הפורים. (כמבואר לקמן)

ימי השמחה – חג הפורים

א' באדר יכול לחול בימים שני, רביעי, חמישי ושבת. א' באדר א' יכול לחול בימים שני, רביעי, חמישי ושבת.

ב' – כמו שמות החודשים העבריים האחרים, מקור השם בשמות החודשים הבבליים. בארמית בבליית משמעות המילה היא "גורן" ("אידר"). בתנ"ך מופיעה המילה בניקוד שונה כשם פרטי: "וַיְהִי בְנָיִם, לְבָלַע אֶדְר וְגָרָא, וְאֶבְיָהוּד" (דברי הימים א', ח', ג'). ג' – מזלו של חודש אדר הוא מזל דגים.

כך כותב רש"י כי "באדר, מזל דגים מתחיל לעלות" (בפירושו למסכת בבא מציעא, ק"ו). גם מזלם של ישראל עלה בחודש הזה שנמשלו ישראל לדגים שהדגים חיים במים ותורה משולה למים.

– על פי תורת הקבלה הדגים מסמלים ברכה, מכיוון שהם מצויים תמיד בתוך המים, אשר מגנים עליהם, מנשימים אותם ומזינים אותם – וכך לא שולטת בהם עין הרע. – שבט החודש הוא שבט נפתלי, שמסמל גם הוא את ההיחלצות ממצוקה ("נפתולי אלוקים נפתלתי עם אחותי – גם יכולתי"). (עיין מל"ח ס' לא' א"ג. די"א יוסף) אות החודש היא האות קו"ף, שמזכירה לנו את הקוף החקיין, ובספר יצירה לאברהם אבינו, נאמר שהחוש של חודש אדר הוא חוש הצחוק. ד' – הקשר בין המזל לחודש:

איתא במדרש אסתר רבה: "בא לו מזל דגים שהוא משמש בחדש אדר ולא נמצא לו זכות ושמח מיד ואמר אדר אין לו זכות ומזלו אין לו זכות ולא עוד אלא שבאדר מת משה רבן, והוא לא ידע שבאחד באדר מת משה ובאחד באדר נולד משה, ואמר כשם שהדגים בולעין כך אני בולע אותך, אמר לו הקב"ה רשע דגים פעמים נבלעין ופעמים בולעין ועכשיו אותו האיש נבלע מן הבולעין, אמר רבי חנן הדא הוא דכתיב ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים חמה בשונאיהם." כתב הגר"ח פלאגי זיע"א שבט החודש וכו', ומ"ד יוסף, הנה נכון דהוא מזל דגים וכו', עיי"ש. (מל"ח ס' לא' א"ג)

פרק ג – 'משנכנס אדר מרבין בשמחה':

א' – איתא במשנה בתענית (פ"ד מ"ו) – 'משנכנס אב ממעטין בשמחה'. איתא בגמ' (תענית כט') – אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. אמר רב פפא, הלכך, בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה'.

ורב פפא מורה שיהודי שיש לו סכסוך עם גוי, לא ילך להתדיין איתו בבית המשפט בחודש אב שכן מזלו גרוע, וישתדל ללכת בחודש אדר שמזלו טוב.

– משנכנס אדר מרבין בשמחה, כמו שנאמר במגילת אסתר "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, לומר שמזל החודש גורם לטובה. (חזו"ע)

ימי השמחה – חג הפורים

– לימדונו חכמים בזה שאין מקרה בעולם, ולכל זמן אופי וטבע משלו. אם חורבן הבית הראשון והשני אירע ביום תשעה באב, סימן הוא שטבעו של תחילת חודש אב שהוא מועד לפורענות. ואם גם הפורים אירע באמצע חודש אדר, סימן הוא שיש לחודש אדר סגולה להפוך את הרע לטוב. השמחה הרגילה היא על הטוב שיש בעולם, אלא ששמחה זו אינה שלימה, כי עדיין יש בעולם גם רוע וצער. אולם כאשר גם הרע מתהפך לטוב, נעשית השמחה גדולה ושלימה. וזה מה שהיה בפורים, שהקב"ה הפך את הרע לטוב והציל את עמו ישראל. ומתוך כך למדנו, שכל מה שנעשה בעולם, אפילו הרע, יתהפך לבסוף לטובה. וככל שנרבה באמונה ותורה, כך נקרב את הגאולה, וכל הרע יתהפך לטוב, ותרבה השמחה בעולם. וכיוון שסגולתו של חודש אדר היא להפוך את הרע לטוב, משנכנס אדר מרבנים בשמחה. (פ"ה).

ב' – ממתני 'מרבנים בשמחה' מא' דר"ח או ב' דר"ח:

מהש"ך (בחתומת הספר 'תקפו כהן' סו"ם קל') מוכח דמרבנים בשמחה מא' דר"ח. דעת ה'בן איש חי' (אדרת אליהו סוף פ' משפטים) – השמחה של חודש אדר צריכה להתחיל משעת המולד. ואפילו אם נכנס המולד בחודש שבט. עי"ש. וכן משמע מהפמ"ג תקנא' סקב'. אמנם בספר 'דרך שיחה' פרשת 'מקץ' כתב – אמר הרב (הגרח"ק) שליט"א, שמסתבר כי 'מרבנים בשמחה', מיום ב' של רח', כי יום א' של רח' אינו חודש אדר עדיין עכ"ל. ואם כי דברי סברא הם צ"ע מהמקורות הנ"ל.

פרק ד' – שנה מעוברת:

א' – איתא במשנה (מגילה פ"א מ"ד) "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים". בגמ' (מגילה ו, ב) הוסיפו גם ארבע פרשיות.

ב' – הבדלים נוספים בין אדר א' לב':

בר מצווה: כיוון שאדר השני הוא העיקרי, מי שנולד בשנה רגילה בחודש אדר, ושנת בר המצווה שלו בשנה מעוברת, יום בר המצווה שלו יהול באדר השני. אבל אם כשנולד היתה השנה מעוברת והוא נולד באדר הראשון, וגם שנת בר המצווה היתה מעוברת, יום בר המצווה שלו יהול באדר הראשון.

– אזכרה:

יום זיכרון (יאר צייט) שחל באדר, למנהג ספרדים בשנה מעוברת מקיימים את יום הזיכרון באדר השני, שהוא אדר העיקרי לעניין פורים וארבע פרשיות. ולמנהג אשכנזים מקיימים את יום הזיכרון באדר הראשון, כדי שלא לדחות את המצווה, ואדר השני הוא עיקרי רק לעניין פורים וארבע פרשיות ולא לשאר העניינים. ועוד, שהואיל וחודש אדר השני יותר שמח, שמקיימים בו את שמחת הפורים, יש מקום לזכור את המתים באדר הראשון. ויש מהאשכנזים שמחמירים לקיימו פעמיים, בשני החודשים (שו"ע רמ"א תקסח, ז, מ"ב מא).

– תענית ביום פטירת הוריו – יאר צייט:

כתב מרן בשו"ע (ס' תקסח' ס"ז) כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר והשנה מעוברת יתענה באדר ב'.

ימי השמחה – חג הפורים

כתב הרמ"א בהגה: ויש אומרים דיתענה בראשון (מהרי"ל ומהר"י מינץ) אם לא שמת בשנת העיבור באדר שני דאז נוהגים להתענות בשני (תרומת הדשן סימן רצ"ה), וכן המנהג להתענות בראשון. מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם (מהר"י בשם מהר"י מולין): [אשכנזי שהתחיל לנהוג לצום ביום הזיכרון שבשני האדרים, ימשיך במנהגו. וכן מי שקיבל על עצמו בנדר מפורש להתענות ביום היורצייט, כתבו מ"א ומ"ב שיתענה בשניהם (מ"ב מב). ואם יום הפטירה היה בשנה מעוברת, יקיימו את היורצייט בשנה מעוברת באדר שבו אירעה הפטירה. (פ"ה)]

(עיין מ"ב שם. ועיין כה"ח אותיות עד'–פט', מצות טעם ומעלת תענית יארצייט ודינה בשנה מעוברת, עיי"ש באריכות).

[עיין מה שהבאנו לקמן באריכות בעניין תענית ז' באדר, בשנה מעוברת].

ג' – בשנה מעוברת 'מרבים בשמחה' מאדר ראשון או מאדר שני:

– יש מן הפוסקים שכתבו הלכה זו נוהגת רק בחודש אדר השני, שהוא החודש הצמוד לפסח ושבו חל חג הפורים.

כ"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב ס' פח') ודייק כן מדברי רש"י במסכת תענית (דף כ"ט). דכתב רש"י – משנכנס אדר. ימי נסים היו לישראל פורים ופסח: משמע שטעם השמחה משום הנס דפורים, וזה הוי באדר השני. ש"מ.

– עיין בשו"ת 'שכט הלוי' (ח"י, ס' קה' א"ג). דן בשאלה זו וסיים במילים 'וטוב לב משתה תמיד'. (דהיינו מספק שמחים גם בא' וגם בב')

– איתא במשנה במגילה (פ"א מ"ד), ובגמ' (דף ו'), 'אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגלה ומתנות לאביונים'.

למדו מכאן הפוסקים שאין הבדל כלל בין האדרים ומעלת שניהם שווה להרכות בשמחה, וכן לכל ענייני החודש.

(כך משמע ממ"א וגר"א (או"ח תקסח, ז'), עיין נטעי גבריאל פורים, פרק י"א ס"א)

– כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"ז) – יום י"ד ומ"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואסורים בהספד ותענית. אבל שאר דברים אין נוהגים בהם. ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרים.

כתב הרמ"א בהגה: והמנהג כסברא ראשונה.

יש אומרים שחייב להרכות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף) ואין נוהגין כן. מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים (הגהות מיימוני בשם סמ"ק) 'וטוב לב משתה תמיד': ע"כ.

אולי אפשר שס"ל ש'מרבין בשמחה' גם בחודש אדר א'. ולכן א"א תחנון וכו'.

– ה'חתם סופר' חתם את אחת מתשובותיו בלשון זה: 'אור ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דראש חודש אדר הראשון שמרבים בו שמחה'.

משמע שס"ל ש'מרבין בשמחה' גם בחודש אדר א'.

ימי השמחה – חג הפורים

– מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל סיפר שפעם אחת הראה להחזון איש זצ"ל את מה שכתב ה'חתם סופר' בשולי אחת מתשובותיו: "א' דר"ח אדר ראשון שמרכים בו בשמחה", ואמר החזון איש: "מהתאריכים בתשובות החתם סופר ניתן ללמוד".

– מובא בשם הרבי מחב"ד זיע"א – כיון שב'ששים' מתבטלים ענייני איסור. י"ל ששים יום דחודש אדר רומזים על ביטול, (תיכף כשמכריזים וכו') כל הענינים הבלתי רצויים, החל מביטול העניין דהפך החיים הקשור עם הטא עין הדעת, התחלה ומקור כל העניינים הבלתי רצויים, ועד להפיכתם לטוב, 'אתהפכא השוכא לנהורא ומרירו למיתקא'.

וּבְשָׁנָה מְעַבְרַת יֵשׁ שְׁשִׁים יָמֵי אֶדְרַת הַמְּרֻמָּזִים לְכָד שְׁכָל הָעֲנִינִים הַבְּלָתִי רְצוּיִים מִתְבַּטְּלִים בְּדִין בְּטוֹל בְּשִׁשִּׁים. וְלֹא זֶה בְּלֶבֶד שֶׁהָעֲנִינִים הֵלֵא מוֹכִימ מִתְבַּטְּלִים אֲלֵא שֶׁהֵם גַּם מִתְהַפְּכִים וְנִהְיִים לְטוֹב מְמִישׁ. (הַאֲדָמוֹר מְלִיּוּבָא וְיִטֵּשׁ רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל שְׁנִיאֹרְסוֹן זְצוּק"ל – לִיקוּטֵי שִׁיחוֹת' מִשְׁפָּטִים תִּשְׁנ"ב)

משמע שם"ל ש'מרכין בשמחה' גם בחודש אדר א'.

– בשם הגר"א ויים שליט"א מובא שאמר בדרך בדיחותא: 'ספק שמחה לחומרא!' – לא יקרה כלום אם נחמיר להרבות בשמחה גם בחודש אדר א'.

ד' – הטעם לעיבור השנה:

– החודשים נקבעים על פי מחזור הלכנה, ואילו השנים על פי עונות השנה התלויות במחזור החמה, וזאת מפני שהג הפסח צריך להיות תמיד בתקופת האביב, שנאמר (דברים טז, א): "שָׁמוֹר אֶת הַחֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לְיָלֵה".

כדי להתאים את החודשים לשנת החמה, צריכים לעיתים לעבר את השנה, היינו להוסיף עוד חודש אחד, שתהיה אותה שנה בת שלושה עשר חודשים. ואין מעברים אלא חודש אדר, ועל ידי כך דוחים את חודש ניסן, כדי שיחול באביב.

– הבחירה בחודש אדר לצורך ההכפלה אינה מקרית והיא נובעת משתי סיבות – הראשונה היא העובדה שהעיבור נועד לשמור על מועד חג הפסח באביב, והשנייה היא העובדה שחודש אדר הוא החודש האחרון בשנה, כפי שעולה ממניין החודשים בתנ"ך ומהתלמוד.

– בעבר היה בית הדין מחליט על עיבור השנים לפי מצב החקלאות וחשבון השנה, ואילו כיום שאין לנו בית דין סמוך, קבעו חכמים מחזור קבוע של תשע עשרה שנה, שמתוכו שנים עשרה שנים פשוטות ושבע מעוברות.

[שנים עשר חודשי לבנה הם 354 ימים (ועוד 8 שעות 48 דקות וכ-40 שניות). ואילו שנת החמה היא כ-365 ימים (ועוד 5 שעות, 55 דקות וכ-25 שניות). במחזור של 19 שנה, השנים המעוברות הן: 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19. שנת תשנ"ח היתה ראשונה במחזור ימ'. (פ"ה)].

– ע"פ הגמ' במסכת סנהדרין, (דף יב'), לא מעברים שנת שמיטה.

רש"י מפרש שם שהטעם הוא כדי שלא יתארכו האיסורים של שנת השמיטה.

ימי השמחה – חג הפורים

הרמב"ם מסביר שטעם הדבר הוא כדי שיהיו שעורים למנחת העומר וחימים לשתי הלחם. (משנה תורה לרמב"ם, ספר זמנים, הלכות קידוש החודש, פרק ד', הלכה ט"ו). בלוח הקבוע כ-37% משנות השמיטה הלוח בשנה מעוברת, כפי שכ-37% מכלל השנים הן מעוברות.

[מחזור השמיטות המעוברות הוא בן 133 שנה, להלן פירוט השמיטות המעוברות בשני מחזורים כאלה: ה'ת"ר, ה'תרל"ה, ה'תרמ"ט, ה'תר"ע, ה'תרפ"ד, ה'תרצ"ח, ה'תשי"ט, ה'תשל"ג, ה'תשס"ח, ה'תשפ"ב, ה'תת"ג, ה'תתי"ז, ה'תתל"א, ה'תתנ"ב, ה'תתס"ו, ה'תתק"א].

– לדעת ה'שרידי אש' הטעם שמעברים שנות שמיטה בלוח הקבוע הוא על פי חידושו של הרמב"ם ששנים שדורשות עיבור כדי שיתאימו מועדי חג הפסח לתקופת ניסן יש לעבר גם בשנות שמיטה. (משנה תורה לרמב"ם, ספר זמנים, הלכות קידוש החודש, פרק ד', הלכה ט"ז, ושרידי אש חלק א סימן לט).

– כיון שהודש זה קיים רק לפירונין, עשויים להתעורר מצבים מיוחדים:

אחת התופעות המפורסמות היא, ילד שנולד לפני ילד אחר (למשל, כאשר שהראשון נולד בסוף אדר א', והשני בראשית אדר ב') יחגוג את בר המצווה שלו לאחר חברו, אם השנה שבה חלה בר המצווה, היא שנה פשוטה.

תופעה אפשרית נוספת היא, לידת תאומים בראש חודש אדר בשנה פשוטה. אם אחד יולד לפני שקיעת החמה (כלומר, בל' בשבט), והשני – לאחריה (כלומר, בא' באדר), יחגוג התאומים את בר המצווה שלהם בהפרש של חודש זה מזה, אם תחול בר המצווה בשנה מעוברת. האחד בל' בשבט, והשני בא' באדר ב'.

ה' – למה אין מעברין רק חודש אדר? וגם למה נקרא שמו אדר?

כי הכלל, חודש אדר הוא תמיד סוף שובבי"ם, ושובבי"ם מורה על עליות ניצוצות מקליפה מסטרא אחרא. ומטרא אחרא הוא עשוי, ועשוי נקרא 'אדרת שער' ונקרא 'עשתי עשרה' יריעות עיזים.

כי זה שאנו מעברין השנה מחמת הי"א יום ששנת החמה יתירה על ימות הלבנה, ובאמת זה הוא תענוג גדול להבורא ב"ה כשהנצוצות יש להם עליות, למשל כשהבן הרחוק בא אל אביו אז יש לאב יותר תענוג כמבואר ברבותינו ז"ל (סנהד' צט א) במקום שבעלי תשובה עומדין בו.

וזהו הרמז כשנכנס אדר, כשעולין הנצוצות מסטרא אחרא, הרמז במלת אדר, מלשון אדרת שער, כשהנצוצות יש להם עליות להכנס בקדושה, מרבין בשמחה.

וזהו מעברין חודש אדר בשביל י"א יום, הרמז בעשתי עשרי יריעות עיזים כנ"ל, גם כן מורה על עליות נצוצות להכנס בקדושה והמבין יבין:

(קדושת לוי"ה הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל – פרשת משפטים)

ו' – בדיקת מזוזות:

– כתב מרן בשו"ע (יו"ד ס' רצא' ס"א) – מזוזה של יחיד צריך לבדוקה פעמיים בשבע שנים.

ימי השמחה – חג הפורים

כתב המהר"ם מינץ זצ"ל – ומנהגנו בחודש העיבור [אדר א']. (הגהות מהר"ם מינץ ליוסף אומץ – מנהגי פפד"מ, ס' תעט')

פרק ה' – 'מרבין בשמחה' כיצד?

הגמרא מפרטת כמה דינים שמיעוט השמחה בחודש אב בא לידי ביטוי מעשי בהם, אך אינה מציינת כיצד מבטאים את ריבוי השמחה בחודש אדר.

– המאירי מבאר שיש להודות בתפילה על המאורע המשמח שהתרחש באותו החודש, וז"ל. "ובגמרא פירשו שכמו שמשנכנס אב ממעטים בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, הכל הערה שראוי להתפלל ולהודות לאל בכל עת ובכל זמן כפי הנאות למה שאירע באותו זמן, וכן שצריך לברך על הטובה ועל הרעה כמו שהתבאר".

– בספר 'המכתם' (תענית שם) – ההרבות בשמחה האמורות במשך אדר, לא נאמר להרבות מאכלים ומשתאות, אבל לשמח לב העניים והאביונים, ובכללה כל שמחת מצוה.

וצריך להתבונן הרבה בזה, ולהרבות את השמחה מדרגות רבות, כי ע"י התחדשות השמחה בכל דרגה תגדל הכרת הטוב ותתרבינה הנדיבות והאהבה, ומתחילים כבר בר"ח, לגודל ההכנה הנדרשת וממשיכים בעבודה זו מיום ליום. (מכתב מאליהו ב עמ' 125)

– הרב חיים אלעזר שפירא, האדמו"ר ממונקאטש, קבע שיש להרבות בשמחה בכל דרך אפשרית.

"ובאיזה דבר שנוכל אז להרבות בשמחה – מצווה איכא, וכל אחד ישער בלבבו ונפשו... ובאמת מצווה בכל מה שאפשר להרבות בלבו ובעניניו בשמחה של מצווה ולקיים דברי חכמים."

– כתב ב'דרך שיחה', אם יש לו סיום או שמחה יראה שיעשנה בחודש אדר. ואם אין לו שמחה ישתה קצת יין בכניסת החודש. אבא (הסמייפלר) זצ"ל נהג כל ר"ח לשתות מעט יין, ובר"ח אדר הוסיף קצת יותר מכל ר"ח.

– התבוננות מעמיקה בדברי הגמרא מלמדת אותנו ממילא גם על אופי השמחה שאמור להיות בימים אלו, לא שמחה של הוללות, לא של פגיעה באחר, אלא שמחה של השיפת המעלה הגדולה של הימים האלו. שמחה אמיתית של קודש, שמחה שמרוממת את האדם.

פרק ו' – טעם השמחה:

– רש"י (תענית כט') מבאר את עניין השמחה בחודש אדר משום ש"ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח".

על פי דברי רש"י מסיק האליה רבה, שהריבוי בשמחה צריך להתמשך גם בחודש ניסן, שהרי בחודש זה נעשו ניסי יציאת מצרים, ומשום כך ציין רש"י בפירושו גם את פסח. (אליה רבה, או"ח, ס' תרפה, א"ח)

– ה'שפת אמת' טוען שמדברי הגמרא נראה שעניין השמחה בחודש אדר אינו משום הנסים שנעשו בו אלא משום שבחודש זה היו מתנדבים עם ישראל לתת את מחצית השקל למשכן, כפי ששנינו "באחד באדר משמיעים על השקלים" (תלמוד ירושלמי, שקלים, פ"א ה"א)

ימי השמחה – חג הפורים

נתינה זו הייתה מלווה בשמחה גדולה בעולם, "וכיון שקבלו עליהם בשמחה נדבת הלשכה עדיין השמחה נמצא באדר".

– הסבר נוסף למהות השמחה, והוא ההסבר העממי והמקובל לדברי חז"ל. לפיו שמחת חודש אדר היא מחמת חג הפורים עצמו ויונקת ממנו. כמו שניסח זאת רבי מנחם מנדל שניאורסון, "שמחה דחודש אדר קשורה ושייכת ונעשית הכנה לשמחת פורים... וממנה ועל ידה באים לתכלית השלימות שבעניין שמחה – שמחת הגאולה האמיתית והשלימה".

– משנכנס אדר מרבין בשמחה, (תענית דף כט').

– יש שביארו שמן השמים מגלגלין זכות ליום זכאי ושופעין שמחה לחודש שמה, ואין שמח כחודש אדר, שרבתה בו ברכה שהיא סמויה מן העין (ומזלו דגים שאין העין שולטת בהם), ואין עיניהם הרעות של שונאי ישראל יכולים לשלוט בברכה זו, ועוד, שהרי כשביקש המן הרשע לידע באצטגנינות (חוזים בכוכבים) באיזה חודש יהיה נח לגבור על ישראל, נתעלם ממנו כחו של ישראל שהוא חזק בחדש זה יותר מבשאר חודשים, והפיל פור הוא הגורל על חודש שנים עשר הוא חודש אדר, לכך גדולה היתה השמחה אח"כ כשנהפכו להם היגון לשמחה והאבל ליו"ט, (ילקוט יוסף).

פרק ז' – השמטת ענין 'מרבין בשמחה' ברמב"ם ובשו"ע:

א' – הרמב"ם והשולחן ערוך הביאו רק את חלקו הראשון של המאמר לגבי חודש אב, אך לא הביאו את המשכו העוסק חודש אדר.

– ה'חתם סופר' דן בשאלה זו ומבאר כך:

ביאור א': הוא דוחה את הגמרא הזו מההלכה כיוון שהיא סותרת גמרא אחרת, את הגמרא במסכת שבת (קנו') האומרת שאין מזל לישראל.

לפי הגמרא בשבת אין כלל מקום לדיון בגמרא שלנו, שכן היא לפי מי שסובר שיש מזל לישראל.

בדרך זו מיישב החת"ם את הרמב"ם שכך דרכו לפסוק בסתירה כביכול בין סוגיות התלמוד באחת מהן.

ואמנם יש להעיר על דבריו, שכבר הריטב"א כתב על שאלה זו, אף שלא הזכירה, שאין ממנה שאלה, שכן דברי הגמרא במסכת שבת שאין מזל לישראל נאמרו בסתם זמן מן הזמנים, אך ודאי שיש זמנים מסוגלים שבהם יש מזל לישראל, ואלו הימים שעליהם דיברה הגמרא במסכת תענית, עיין מש"כ בחזו"ע פורים].

ביאור ב': גמרא זו היא לפי שיטת רב שכל חודש אב מזלו לא טוב, וכל חודש אדר צריכים להרבות בשמחה, אך אנו לא פוסקים כן, ולכן כפי שאחר פורים אין שמחה מיוחדת כך גם קודם פורים. (שו"ת 'חתם סופר' ח"א 'אורח חיים' תשובה קס')

– הסברים רבים מצאנו ביחס לגמרא הזו, אף מצאנו את הסברו של האדמו"ר רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל (מובא בספר דף על הדף ועוד) שלפי הרמב"ם והשולחן ערוך צריכים להיות בשמחה תמיד ולא רק בחודש אדר, ולכן אין מקום לכתוב שבאדר מוסיפים בשמחה. אף מוסיף הוא את דברי הרמ"א שכתב בסוף דבריו על השו"ע או"ח "טוב לב משתה תמיד".

ימי השמחה – חג הפורים

– דיונים נוספים מצאנו בנידון, כאלו שיישבו כך וכאלו שיישבו אחרת, אך דומה שעם ישראל פסק (כדרכו של הגר"א שפירא זצ"ל שאמר שכוחו של המנהג גדול כיוון שזו פסיקה של כלל ישראל, ולא פסיקה של רב מסויים) שמשנכנס אדר מרבין בשמחה, ואף מצאנו לכך הסברים שונים בספרי החסידות כגון דבריו של העבודת ישראל מקוויניץ שמראש חודש אדר מתחילה הארתו של מרדכי הצדיק, ומכאן נובע הדין שאפשר להקדים את קריאת המגילה, כאשר יש צורך. ועוד ועוד.

ב' – פוסקים אחרים, כמו הרי"ף, הרא"ש וראשונים נוספים, הביאו בספריהם את המאמר בשלמותו, וכן את ההנחיה שבאה בעקבותיו שיש להשתדל לדון עם הגוי בחודש זה. אף המגן אברהם ויתר האחרונים מביאים להלכה את הדין של "משנכנס אדר מרבין בשמחה", וכך היה המנהג במשך הדורות.

פרק ח' – אין מזל לישראל:

המפרשים התקשו בהוראת הגמרא (תענית כט') 'ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה'. דהיינו שיש להתדיין עם הגוי בחודש אדר דחודש זה מזלו טוב. הא אמרו במסכת שבת (קנו') "אין מזל לישראל". – הריטב"א (תענית כט') ביאר, שמה שאמרו "אין מזל לישראל" נוגע לכל השנה מלבד שני חודשים אלו (אדר ואב), אז באמת יש מזל לישראל, "שכן נגזר עלינו מן השמים". ועוד ביאר, דמזל לאו דוקא, אלא על הגזירה קרי מזל בלשון בנ"א. – המהרש"א (תענית כט' ד"ה באב) ביאר, אף שאין מזל לישראל, מ"מ מגלגלין זכות ליום זכאי. ע"כ.

דהיינו, אף שאין השפעה ישירה של המזל על גורל האדם, מן השמים מכוונים את ההשפעה הטובה על האדם, בזכות מעשיו הטובים, בחודש טוב, ואת העונש שמגיע לו על מעשיו הרעים מגלגלים בחודש שמזלו רע. זאת בדומה לכלל שקבעו חז"ל (שבת לב') "מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב". [ע"ע בתוס' שבת קנו', ובמאירי מו"ק כח', ובח' הר"ן]

פרק ט' – "לא תעוננו"

יש שהקשו, נאמר בתורה "לא תנחשו ולא תעוננו". (ויקרא, פרק י"ט, פסוק כ"ו). ופירשו במסכת סנהדרין (סה'), מעונן, אמר רבי עקיבא, זה המחשב עתים ושעות, ואומר היום יפה לצאת לדרך, למחר יפה ליקח (מקח שישתכר בו הלוקח, רש"י). וכן פסק הרמב"ם פי"א מהל' ע"ז ה"ח, איזהו מעונן, אלו נותני עתים שאומרים באצטגנינות יום פלוני טוב, יום פלוני רע וכו'. וא"כ איך קבעו חז"ל במשפטו של ישראל נגד גוי, שלא יצליח באב, שמזלו קשה לישראל, ויצליח באדר שמזלו טוב לישראל? – הזתם סופר מיישב על פי דברי הגמרא האומרת שבדברים שהתחזק מספר פעמים שהם פועלים אין לחוש לאיסור ניהוש שכן "אף על גב דאין ניהוש – יש סימן".

ימי השמחה – חג הפורים

בהתאם לכך ניתן לומר שחודש אדר התחזק שפועל לטוב שכן נעשו בו נסים רבים לישראל.
(שו"ת 'חתם סופר' ח"א, או"ח, תשובה קס')

– הגאון הרב שלמה אליעזר אלפנדארי זיע"א, מיישב על פי דברי ספר החינוך שטעם איסור ניהוש הוא שעלול האדם לחשוב שהזמנים הם אלו שמשפיעים על גורל האדם ובהם תלוי גורלו ולא בקב"ה.

לפי זה אין לחשוש לדבריו לאיסור ניהוש בפעולות אלו שכן "אדרבא הוא סיבה שיאמין בהשם". (קובץ המועדים – חנוכה ופורים, עמ' שז, הובא בספר דף על הדף, מסכת תענית עמ' תקמ, ירחון מוריה ש"ז ח' יב' ע' כד').

– ביאר מרן רה"ג ר' עובדיה יוסף זיע"א בהזו"ע (פורים) ליישב ע"פ מ"ש הריטב"א לעיל, שכן נגזר עלינו מן השמים, נמצא שזה בכלל האמונה שהדבר הוא ע"י השגחה מן השמים, ואינו שייך לאצטגנינות כלל. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א ס' תיג', ובמיוחסות ס' רפג'.

פרק י' – מעלת וכה התפילה בחודש אדר ובפרט בראש חודש:

– כתב הרה"ק ה'חווה מלובלין זיע"א ('דברי אמת' תרומה) – דאיתא במסכת ביצה הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר "אדיר במרום ה'".

לכאורה תמוה ללמוד הכתיב על ה' יתברך על ענין עוה"ז ולדרך ארץ.

י"ל דהנה אמרו רז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'.

פרשנו מפני שאיתא בא' בניסן ר"ה למלכים הוא למלכי ישראל כדאיתא בר"ה, אמרנו הטעם וכו'.

ומפני שר"ה אדר הוא שלשים יום קודם. ובהכל שלשים יום קודם דורשין מענינו ע"כ 'מרבין בשמחה'.

ולבאר יותר דהנה איתא לפי סדר הצרופים בא' באדר הצרוף להיפוך על דין מרומז ע"כ שמח המון הרשע כשנפל הגורל על אדר כדאיתא שהיו מכשפים גדולים הוא ויועציו. והקב"ה היפוך לטובתינו הויה כסדר ועל שונאי ישראל בהיפוך כדכתיב ונהפוך הוא כו'.

והנה הפי' אדר לשון חוזק הפי' גבורה וכה מרומז על דין ובאמת בהמתקת הדין בא שמחה וכן בשמחת הבורא ב"ה נמתק הדין ע"כ לוי' בשירן (ובשעת ניסוך היין) כי ע"י זה שהוא בחימום והתלהבות לו ית' נמתק הדין וכמו שפרשנו, על כל בעלי השיר יוצאין בשיר כו', פי' יוצאין מכל רע ח"ו, ע"י שירן. ונמשכין לו ית' בשירן, ומזין עליהם לשון מזונות כי כשגבורות נמתקים בא פרנסה לעולם, כשלא בא הרע מצפון, בא מצפון זהב, ושלחן בצפון, וזה ומזין עליהם פשוט. וכן על ידיהם וטובלין במקומן וכו'.

ע"כ 'משנכנס אדר' לשון חוזק וגבורה כנ"ל, 'מרבין בשמחה'.

והן עיקר נכסי אדם הוא מעשים טובים (וכמו שמוכן בברכות יהושע לשבט ראובן וגד בנכסים רבים שובו לאהליכם כו' הלא היו הולכים אז לביתם ומה שיש להם לא יתוסף בדרך, רק הכוונה על יציאה מן העולם לביתם הנצחי). ובפרט תפלות דברים העומדים ברומז של עולם. ובפרט כי עיקר תפלה הוא בלחש כדאיתא [ע"כ] נקרא נכסים לשון כיסוי והצנע.

ימי השמחה – חג הפורים

וזה הרוצה שיתקיימו נכסיו שיקובלו תפילותיו יטע בהן אדר. פי' יתפלל ע"ז בר"ח אדר אז יעלה את תפלותיו שנאמר אדיר במרום הוא תפלה העומד ברומו של עולם ה' נעשה רחמים.

וזה דבר אל בני ישראל לשון קשה פי' הגבורה כנ"ל מרומז על אדר. ויקחו לי תרומה התפלות נקרא תרומה על שעומדים ברומו של עולם יקובלו וזה ויקחו. וכו'. ע"כ.
– כתב הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע (לר"ח אדר) וז"ל, וזהו שאמרו ז"ל (ביצה טו :) 'הרוצה שיצליח נכסיו', פירוש הי"ד ימים אחרונים של חדשי השנה שאזי הלבנה הוא מכוסה, וזהו נכסיו היינו בחי' נכסה שהלבנה הוא מכוסה, אזי 'יטע אדר', פירוש שישמור הימים האלו בחודש אדר, היינו הי"ד ימים אחרונים שבסוף חודש אדר, ועי"ז יקח ההמתקה והכנה לכל ימות השנה. עכ"ל

– כתב ה'צמח צדיק' – 'אדר' ר"ת ר'עזא ד'רעיון א'שתכח.

היינו שכל החודש כולו הינו עת רצון לפעול בו דבר ישועה ורחמים.

– מובא בספה"ק – 'אדר' ר"ת א'ני ד' ר'זפאך, חודש זה מסוגל לרפואה שלמה.

– מובא בשם צדיקים – 'אדר' ר"ת א'זניים דיבור ראייה. אם נשמרים מלשמוע או לדבר דיבורים אסורים וגם שומרים על העיניים זוכים לא'ני ד' ר'זפאך.

פרק יא' – סגולה לחודש אדר:

א' – מובא ב'ילקוט' "מעם לעז" ב'שם ר'פנו חיים ו'טאל, ש'פיוס ראש חודש אדר יש סגולה גדולה ל'מים את כל ספר התהלים.

ב' – בספר 'ילקוט אברהם' של הצדיק רבי אברהם ב"ר שבתאי ליפשיץ זצוק"ל בעל "הסגולות ישראל" מלפני כ-100 שנה כותב כך:

קח דף נייר ותכתוב עליו 'משנכנס אדר מרבים בשמחה מזל אדר דגים'. תצויר דגים ופנים מהיכות. תתלו את זה בבית, במקום מרכזי, (טוב לתלות סמוך לפתח).

'מי שיעשה את הסגולה יזכה לכל ישועה שליבו חפץ'!!!. הסגולה היא סגולה בדוקה!!!

לפני מספר דורות היו מכינים את הכרזה הזו ותולים אותה בבית הכנסת.

– בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב או"ח ס' לו') הביא שיש נוהגים להדביק על הפתחים "משנכנס אדר מרבין בשמחה".

כתב ב'ילקוט יוסף – נראה להסמיך המנהג הנ"ל עמ"ש "ההודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים", עיין שם באריכות.

ומובא בספה"ק שכל מי שרוצה לזכות לשלום בית ישאיר כל השנה את הדף הזה תלוי בבית.

– י"א שבשנה מעוברת, עושים את הסגולה באדר ב' ולא באדר א', כיון שמובא בחיד"א שבאדר א' אין בו מזל ששולט, וזהו ישראל מעל המזל, וא"כ מזל דגים אינו באדר א' אלא באדר ב', וכמובא בראשונים דאדר ב' זהו חודש אדר לכל מילי. לקביעת תאריך לידה, פטירה וכו'.

ג' – 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט')

ימי השמחה – חג הפורים

י"ל כי 'בשמחה' עולה מספר 'שנה', ר"ל שהשמחה המתעוררת בנפשות ישראל בחודש אדר, ממשיכת שמחה וחדווה בכל השנה. (ס' חי וקיים)

פרק יב' – צדקה:

– "באחד באדר משמיעים על השקלים" (מזכירים לעם לתת 'זכר למחצית השקל').
– כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א – בספר 'מעשה הצדקה' (דף קכט' א' מה) כתוב – בערב שבת פרשת 'שקלים' יפריש כ"ו פרוטות לצדקה, כמנין שם הוי"ה ברוך הוא, ובר"ח אדר יפריש יג' פרוטות כמנין אח"ד. והם כנגד ג' פעמים אח"ד. נגד ג' תרומות שהיו תורמים. (ויחד עולה מנינים ט"ל), וינצל מל"ט קללות. ויזכה לט"ל של תחיה.
(מל"ח – ס"לא א"ב)

– ויש לתת בר"ח צדקה לעניים כמו שנותנים בכל ער"ש ויו"ט, [רו"ח]. (כה"ח תיט א"ז)

פרק יג' – מעלת חודש אדר:

א' – הנולד בחודש אדר:

כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א – הנולד בחודש אדר אין כשפים שולטים בו.
וא"כ הנולד בחודש הזה, הוא מן הראוי דיתאמץ בעבודת ה' ובתורתו, וירבה בצדקה כפי יכולתו, דאית ליה מעליותא מהחודש הזה, מה שלא יש לשאר בני אדם, ואיך יעבור חס וחלילה על פי ה', בימים האלה ובזמן הזה, דהקב"ה עבד ליה ניסא דנולד בזה הזמן, דאעיקרא הקב"ה גוזר על הטיפה שיהיה בר קימא, והכל מאיתו יתברך. (מל"ח ס' לא)

ב' – זהירות בקדושה ביותר בחודש אדר:

כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח ס' לא' א"ג) – החודש הזה שבטו בנימין, ומ"ד יוסף הנה נכון דהוא מזל דגים, ועיין עמודי שמים, ולקט שבלים, וגם מה טוב לפי זה דהחודש הזה הוא בחינת יסוד כמדתו של יוסף, עיין מעשה הצדקה, וא"כ צריך להזהר בימים אלה ביותר שלא יהיה פוגם בבריתו, ומה גם דהרבה יין עושה, ח"ו, מעתד להכשל, ושומר נפשו ירחק הרחק כמטחוי, והמקום יהיה בעזרו, וכתב הריטב"א דהגם דאין מזל לישראל, הנה באב ואדר נגזר דיש מזל, כל אחד לפי זמנו הגורם לו, והובאו דבריו בס' מלאכת הקודש סדר בשלה, יעו"ש.

ג' – רמז בשמות חודשי השנה:

– כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א – להיות דהחודש הזה סוף וקץ לכל השנה, הנה אביא אליך ראה זה חדש, דאמר אלי חכם בני אברהם הי"ו, והוא דשאל שאל דבשמות החדשים מי"ב חדשי השנה, תמצא בהם אותיות הא"ב, חוץ מששה אותיות דאין בהם דהיינו, ג' ה' ע' פ' י' ק', ולא לחינם נשמטו אותיות הללו מחדשי השנה, ואמר דרך רמז דהוא תוכחות מוסר, והוא דהחי יתן אל לבו דלא ידע האדם את עתו, ומי הוא זה דקאי בניסן וידע בברור דיחיה ויגיע עד אדר, ולזה אותיות פג"ע קצ"ה, חסר מהחודשים, כדי לרמוז דלא יש ילוד אישה שיאמר דהוא יפגע בקצה השנה, דהוא סתום מבני אדם, האל ברחמיו יזכנו לאורך ימים ושנות חיים אכ"ר, זה תוכן דבריו הי"ו. (מל"ח ס' לא)

ימי השמחה – חג הפורים

ד' – חודש מסוגל לפקידת עקרות וזיווגים:

כתב הרה"ק רבנו צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו 'פוקד עקרים' (אות ה') – אמרו בראש השנה (ח'), אימת לבשו כרים הצאן? באדר, מתעברות באדר. וישראל נמשלו לצאן ואז הוא זמן ריבויים, וכך קבלתי כי בחודש זה מסוגל מטעם זה לפיקוד עקרים ועקרות. והיינו לפי שחודש זה מיוחד למחיית עמלק. וכל מניעת הולדה שנמצא בזרע ישראל הוא רק מקטרוג עמלק שחותך מילותיהם וכו' המקטרג נגד קדושת הברית שבזרע ישראל שממנו נמשך הריבוי וההולדה, וכו'.

וכן קבלתי שבפרשת זכור שהוא זמן מחיית עמלק שכנסת ישראל קורין אז אותה פרשה הוא עת רצון להתפלל על בנים.

כי במחיית זרע עמלק בא ריבוי בזרע ישראל, והוא על דרך (פסחים מב:) "אמלאה החרבה", דכשחרבה זו (עמלק) מלאה זו (ישראל), ועל דרך (תהילים עה' יא) "וכל קרני רשעים אגדע" על ידי זה אז "תרוממנה קרנות צדיק".

– אפשר שזהו זמן מיוחד לתפילה על זיווג הגון שע"כ יהיה ריבוי זרע ישראל. וכן על שלום בית ובנים צדיקים וכו', דהכל גורם ריבוי זרע ישראל.

פרק יד' – נישואין:

בחודשי אדר ואלול אין מקפידין בנישואין על היסור הלבנה ועורכין נישואין כל החודש. (שדי חמד מע' חופה א' כא')

פרק טו' – קריאת המגילה בחודש אדר.

א' – היוצא בשיירא או מפליג באניה בלב ים, ואינו מוצא מגילה כשרה להוליך עמו כדי שיוכל לקרותה בזמנה כראוי, יכול לקרות המגילה בלילה וביום אפילו בתחילת החודש, אך לא יברך ברכות המגילה.

אבל סעודת פורים ומשלוח מנות ומתנות לאביונים אינם נוהגים אלא בזמנם. (חזו"ע)
ב' – איתא בירושלמי (מגילה) – 'כל החודש כשר לקריאת המגילה שנאמר "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", ובלבד עד חמשה עשר'. (הובא להלכה בראבי"ה, ואו"ז, ושה"ל) – מרן בב"י (תרפ"ח) כתב – שנ"ל דלא סמכינן על הירושלמי בזה, אלא בשעת הדחק, כיון שלא הובא בש"ס דידן.

וכ"כ בשו"ע שיקראנה בלי ברכה, ויקראנה בלילה וביום. (חזו"ע)

ג' – אע"פ שמתנות לאביונים תלויות במקרא מגילה, שעניניהן של עניים נשואות למקרא מגילה, ה"מ לבני הכפרים וכו', משא"כ לגבי יחיד וכו'. עיין חזו"ע באריכות.

פרק א' - א' אדר:

- א' אדר שנת ג' שמא' - 'יחזקאל הנביא נושא קינה על פרעה מלך מצרים, "ופרשתי עליך את רשתי וכו' בתתי את ארץ מצרים שממה ונשמה וכו'". (יחזקאל לב')
- באחד באדר משמיעין על השקלים. (מגילה כט')
- א' אדר שנת ה' תד' - התום' יו"ט קובע יום זה ליו"ט לכל זרעו, ע"ש שביום זה חזר לרבנות בקרא.

פרק ב' - ג' אדר:

היום (בשנת ג' תי"ג) סוף בניין בית המקדש השני הושלם.
כמובא בספר 'עזרא' (פ"ז פ' יד) "ושיציא ביתה דנח עד יום תלתה לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא".
פרש"י - "ושיציא ביתה דנח". וסוף תשלום בית זה היה עד יום שלישי לחדש אדר שהיא שנת שש לדריוש המלך ונמצא בנין הבית היה ד' שנים.
פ' מצודת דוד - "ושיציא". גמר תשלום בנין הבית הזה נתאחר עד יום השלישי לחדש אדר אשר היא בשנת הששית למלכות דריוש.
פ' מצודת ציון - "ושיציא". ענין גמר והשלמה כי כאשר כלו (בראשית מ"ג) ת"א כד שציוא.

פ' רלב"ג - ונשלם בית זה עד יום שלישי לירח אדר בשנת שש למלכות דריוש המלך.

פרק ג' - ה' באדר א' (ה' בשבט בשנה פשוטה):

- בזמן שכית המקדש קיים, היום היו זורעים שעורים לקצירת העומר, [70 יום קודם חג הפסח]. (מנחות פה' ע"א, עיי"ש בתום' ד"ה וזרעה. ועיין רש"ש תענית ה').
- ה' באדר א' (ה' בשבט בשנה פשוטה) - ארבעים יום קודם ימי הפורים:
מובא בשם מוהרנ"ת זיע"א כשזועקים לה' יתברך מ' יום (י"א ל' יום), מרם ימי הפורים:
'הצילני מקליפת המן עמלק וזכני לקדושת מרדכי ואסתר' יזכו להארת מרדכי ואסתר בעת קריאת המגילה.

טעם המגילה:

א. - כתב מוהרנ"ת ז"ל בתפילה לפורים: "ריבונו של עולם, אתה לבד יודע תוקף הנם שהיה אז בימי מרדכי ואסתר שזכו לנצח מלחמת המן עמלק, למחות שמם וזכרם מן העולם, ואיך

ימי השמחה – חג הפורים

זכו להמשיך על ידי זה הארה נפלאה וישועה נוראה בכל דור ודור. ואיך עתה כל חיותנו ותקותנו לצאת מגלותנו בגוף ונפש, הוא רק על ידי תוקף הנם הזה" (ליקוטי תפילות, תפילה לפורים).

שכן, הנם של פורים, לא אירע רק בעבר, אלא הוא חוזר ומתרחש מדי שנה בשנה. "ואנו צריכין להמשיך קדושת פורים, והארת הניסים ונפלאות שנעשו אז, בכל שנה ושנה בכל דור ודור ובכל אדם ואדם בפרטיות" (שם).

וכשם שאז אירע הנם בכח הזעקות הגדולות והמרות, כך גם בימינו. – "כמו שעשה מרדכי כשעמד עליהם המן הרשע ימח שמו, כן אנחנו חייבים בכל דור לצעוק מאד להשם יתברך, על כל הגזירות. וה' הטוב ישמע שזועתנו ויבטלם ויהפכם לטובה" (חיי מוהר"ן, רעו).

ב. "אם יהיה לך מ' יום התבודדות ברציפות, בוודאי יהיה לך שינוי לטובה" (אבניה ברזל, מג).

ג. רבי אברהם ב"ר נחמן אף מוסר לנו משמו, "שהתפילה בארבעים יום רצופים בלי דילוג בינתיים, מסוגלת ביותר להוציא את הבקשה אל הפועל" (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, מז). כך שכדאי מאד לנצל סגולה זו להכנעת קליפת עמלק, והמשכת אורו של מרדכי הצדיק המאיר וזורה ביום הפורים.

ד. בשם הגה"ח רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל מובא שהמתפלל 40 יום לפני יו"ט הטעמני טעם יו"ט הקדוש (פלוני), אזי כאשר יבוא היו"ט ירגיש קצת חירות המוחין באמת (תמימי דרך – מכתבי ר' לוי" – מכתב קו)

הגה"צ רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל הביא (מובא בדיבורי אמונה) שמהרנ"ת אמר פעם לפני פורים: אם מבקשים שלושים יום לפני פורים "הצילני מקליפת המן עמלק", אפשר לראות את מרדכי הצדיק בשעת קריאת המגילה!

(להבין את פירוש ראית מרדכי הצדיק במגילה מוסיף רלו"י (מובא שם): מה בדיוק היתה כוונתו אם רואים את מרדכי בפועל או אם מקבלים השגה בקדושת הפורים זה איני יודע. לומר פירושים יכול כל אחד מכם, וגם אני, אך בשום אופן אין לומר כי הפירוש שלי הוא הנכון והאמיתי, "אזוי איז דאס", ואין להרהר אחריו, כי אין לי רוח הקודש ואיני יודע בדיוק למה התכוון מוהרנ"ת באמרה זו. אך פירושים שונים אפשר לומר, ובכלל במקום שאינו פוגע בשולחן ערוך אפשר לומר מה שרוצים. ואקוה שמהרנ"ת לא יהיה "ברוגז" אם לא ירדתי לעומק דעתו... אך אל נא תעמידוני במבחן בענין זה... כי יתכן שמישהו יתפלל ולא יראה אותו... וכן גם יתכן שיהיה לו דמיון שראה אותו, וזה גרוע יותר... –דיבורי אמונה ח"ב ב' יז, ועייין עוד בלקוה"ל אוה"ח א' הלכות תפילין ו' כ"ז).

פרק ד' – ז' אדר

ז' באדר יומא דהילולא של משה רבנו ע"ה:

א.

א' – ז' באדר הוא היום אשר בו נולד ונפטר המנהיג הראשון של ישראל – משה רבנו ע"ה, כמבואר בגמרא (קידושין לז' ע"א), ובשולחן ערוך (סימן תקפ' ס"ב).

ב' – בילקוט (יהושוע ה', ויישבות המן ממחרת הפסח) איתא מחלוקת תנאים על יום פטירת מרע"ה.

לר' יהושוע בז' באדר נפטר, ולר"א המודעי שנה מעוברת היתה ונפטר בז' באדר א', ולר' אליעזר נפטר בז' בשבט.

התלמוד בבלי (קידושין לח') אזיל כר' יהושוע.

– אף אם נאמר דשנה מעוברת היתה, מוכח התם דלג' יום היו בין פטירת מרע"ה ליום י' ניסן שעברו את הירדן. אלמא דבאדר ב' נפטר. (ועיין נזיר ד, ובתוס').

ועכ"פ לדעת מרן השו"ע (או"ח תקסח ס"ז) שיום פקודת השנה של אב או אם שנפטרו באדר, בשנה מעוברת יתענה בשני, ה"נ הכא, לפי הש"ס דידן אין להתענות באדר ראשון אלא בשני.

– אמנם בתשובת מהרי"ל (ס' לא') כתב שבשנה מעוברת מתענים בז' באדר א', ועפ"ז הורה ג"כ בפקודת השנה להתענות בראשון, עי"ש.

נעיינ בח' החתם סופר למגילה ה', שכתב להקשות על המג"א בדין פקודת השנה דס"ל שמתענין באדר א', דהא אקדומי פורענותא לא מקדמינן. עי"ש.

וכ"כ בשו"ת תרומת הדשן ס' רצד', שיתענה בראשון.

וכ"כ הרמ"א בהגה (ס' תקסח') לענין יום פקודת השנה.

– מ"מ מצינו בתשו' מהר"י מברונא (ס' קצב') שחולק ע"ז וס"ל שמתענה בשני. וכן פסק מהרי"ו בח' דינים והל' שבסוף ספרו. וכן הובא להלכה בב"י (ס' תקסח'). וכן פסק מרן בשו"ע (שם ס"ז) וז"ל, 'כשאירע יום שמת אביו או אמו באדר, והשנה מעוברת, יתענה באדר שני'. ולכן לדידן יש לפסוק כדעת מרן שקבלנו הוראותיו.

– ומכ"ש שי"ל דמרע"ה נפטר בשנה מעוברת באדר ב', ובזה כ' התרומת הדשן שהוא מודה שיום פקודת השנה אינו אלא באדר ב'.

ועיין בתשו' הלק"ט ח"ב (ס' קעג') שכתב, מסתברא כיון דאמרו ז"ל שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש, ודאי שאם השנה שנפטר בה מרע"ה מעוברת היתה, לא נפטר אלא באדר שני, אפ' אם גם השנה שנולד בה היתה מעוברת ונולד באדר ראשון. (כדעת ר' חנינא בר פפא בסוטה יב'), לא נפטר אלא באדר שני, ולכן יש להתענות בשנה מעוברת באדר שני, ע"כ.

– והנה הספק אם נפטר בשנה מעוברת הוא מחלוקת בין ר"א המודעי דס"ל מעוברת היתה, לבין ר"א ור' יהושע דס"ל שנה פשוטה היתה כנ"ל מהילקוט. והש"ס שלנו סובר דבאדר הסמוך לניסן נפטר. וכאמור.

ימי השמחה – חג הפורים

ונודע שגם בשנת לידת משה יש מחלוקת (סוטה יב'), דלר"ח בר פפא שנה מעוברת היתה ונולד בז' אדר א', ולר' אחא ב"ח שנה פשוטה היתה, עיי"ש.

– ולכאורה יש להעיר במ"ש במגילה (יג'), כיון שנפל הפור באדר שמה המן, אמר נפל לי הפור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד. עיי"ש. ואם איתא שמשה רבנו ע"ה, נולד בז' אדר א' ונפטר בז' אדר ב', הרי יש מקום לשמחתו של אותו רשע, כיון שבמחשבתו היתה על אדר שני, וכמבואר בירושלמי (פ"ק דמגילה ה"ה) שהשנה שנעשה בה נס הפורים שנה מעוברת היתה, עיי"ש.

ואילו לידת משה הרי לא היתה אלא באדר א'?

וי"ל דהש"ס שלנו חולק על הירושלמי בזה, וכדמוכח במגילה ו', בפלוגתא דר"א בר' יוסי דאמר, בכל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט שאין מעבירין על המצות, ורשב"ג דאמר בכל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן משום מסמך גאולה לגאולה, עיי"ש.

ומוכח דשנה שנעשה בה נס פורים שנה פשוטה היתה, שאילו היה דבר זה באדר שני של שנה מעוברת, ודאי דלכו"ע היו קובעים בשני, כמ"ש התרומת הדשן. וכ"כ בתשו' מהר"י מברונא (ס' קצג). עיי"ש.

– עיין בספר יערות דבש ח"א (דכ"ה ע"א) שכתב באמת דמרע"ה נולד באדר א' ונפטר באדר ב'.

– ועי' בשו"ת שאלת יעבץ ח"א שכתב, דהמג"א לא פסיקא ליה כמהרי"ל ותרומת הדשן להתענות ז' באדר הראשון, אלא דעתו נוטה יותר לקובעו בשני. וכן דעת א"א הגאון (חכם צבי) שהעיקר להתענות באדר ב', דומיא דפורים שנוהג בשני וכו'.

ול"נ לכאורה דתליה בפלוגתא דסוטה (יב') (ובמדרש שמות רבה פ"א ס' כט'), ולמ"ד נולד באדר א' כצ"ל ביום מיתתו, שהקב"ה ממלא שנותיהן וכו'.

א"כ לאותו מ"ד ס"ל ששנת מותו היתה מעוברת, ובר"א המודעי בילקוט יהושע, ונפטר בראשון.

והוי סיעתא לתרומת הדשן, וסוגיין דעלמא להתענות בראשון, ומש"ה מסתברא דהיכא דנהוג הכי שפיר דמי, ע"כ.

ואין ראיתו מכרעת, שי"ל שאף שנולד בראשון נפטר בשני, שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים אף מהודש לחודש, כלומר מאדר א' לאדר ב'. (עיין עוד באריכות בחזון עובדיה פורים)

ב.

ביום זה נהוג בקהילות ישראל להתעורר בחשבון נפש ובתשובה שלימה לפני ה' יתברך. ה"חתם סופר" (תורת משה, פרשת תצוה) מורה כי ביום זה יש "לדבק עצמו ומחשבתו במשה רבנו".

ג.

תענית צדיקים:

ימי השמחה – חג הפורים

- א' – נוהגים להתענות ביום זה 'תענית צדיקים'. (שו"ע תקפ" ס"ב).
- מנהג חסידים ואנשי מעשה (הבריאים) להתענות ביום ז' באדר שהוא יום פטירת משה רבינו. (חזו"ע)
- ב' – המתענה ביום שבעה באדר, צריך לקבל על עצמו את התענית בתפלת מנחה של היום הקודם, (שו"ע סימן תקסב' סעיף ו).
- ג' – כשהשנה מעוברת יש נוהגים להתענות ביום ז' באדר א', ויש נוהגים להתענות ביום ז' באדר ב'.
- והמנהג האחרון יותר נכון להתענות באדר ב'. (חזו"ע, ועיין לעיל, וכן עיין לקמן מה שהבאנו מרי"ח)
- ד' – יש נוהגים שאם יש י' מתענים בבית הכנסת בז' באדר, שמוציאים ס"ת במנחה וקוראים ויחל, וכן הש"ץ אומר ברכת עננו ברכה בפני עצמה בחזרה, כשאר תעניות ציבור.
- וי"א שאינו נכון לעשות כן. ושב ואל תעשה עדיף, ולא יאמר השליח ציבור עננו בחזרה כי אם בשומע תפילה. וכן לא יוציאו ס"ת במנחה לקריאת 'ויחל'.
- ולענין נשיאות כפים, שב ואל תעשה עדיף. (חזו"ע)
- ד.

לימוד בז' באדר:

- כתב הגר"ח פלאג' זיע"א (מל"ח לא' ז') – אשריו ואשרי חלקו של הגביר ממחנה לויח בכור קרייה רחמנא, דזכה וזכה את הרבים לקבוע לימוד ז' באדר, בתענית ובכנופיא כל התלמידי חכמים שבעירנו יגן עליה אלוקים, ה' צבאות יגן עליהם, וגם כמה בעלי בתים מיראי ה' וחושבי שמו ה' עליהם יחיו אמן, והוא נחשב כמו כיפור קטן, ונתפשט המנהג בין באדר ראשון ובין באדר שני, ונאספו שמה כל האדרים, ואפילו כשחל בערב שבת.
- יש נוהגים לעשות לימוד בליל ז' באדר, ומנהג יפה הוא.
- ובשנה מעוברת יעשו הלימוד ג"כ בליל ז' באדר ב', וטוב לעשות הלימוד גם בז' באדר א', וגם בז' באדר ב'. (חזו"ע, עיין לקמן מה שהבאנו מרי"ח)
- יש לומדים בלילה את התיקון שסידר הגאון רבנו יוסף חיים זיע"א בעל ה'בן איש חי', בספר 'תיקון שבעה באדר' ומנהג יפה הוא. והובא בס' רב ברכות (דף קצב')
- ועיין סדר הלימוד בסידור יעב"ץ (ע' שעה).
- ועיין מל"ח לא' י', סדר לימוד לז' באדר.
- ה.

מנהג החברה קדישא, לצום ביום זה לבקש מחילה מהנפטרים שמא לא התעסקו בהם לפי כבודם, ולערוך חשבון נפש.

ו.

קדיש ע"מ שאין קברו ידוע:

א' – כיון שמקום קבורתו של משה לא ידוע, קבעו ביום זה לאמר קדיש על כל מי שאין קברו ידוע.

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – כתוב בגמרא במסכת סוטה (דף י"ד) "מפני מה נסתתר קברו של משה מעיני בשר ודם? מפני שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד בית המקדש להיחרב ולהגלות את ישראל מארצם, שמא יבואו לקבורתו של משה באותה שעה, ויעמדו בבכיה, ויתחננו למשה ויאמרו לו: משה רבנו עמוד בתפילה בעדנו, ועומד משה ומבטל את הגזרה".

ואם תשאל מה רע בכך? התשובה היא שכידוע בורא עולם כעם על עם ישראל ולכן החריב את בית המקדש כמו שכתוב 'הטיל את חמתו על עצים ואבנים' א"כ אם בורא עולם לא היה מחריב את בית המקדש בגלל משה רבינו. אז חם וחלילה היה בורא עולם מטיל חמתו על בני אדם...

ז.

יום מסוגל מאוד:

– יום זה, מהימים הקדושים והמיוחדים ביותר לעם ישראל. ובכל עת ובכל זמן, בין לפרט ובין לכלל, כאשר נמצאים בצער וביגון מעוכרי ישראל ומצרות אשר האדם נמצא בהם, יש כח גדול מכוחו של משה רבנו, להיושע ולהכניע את שונאי עם ישראל ואויבי תורתנו הקדושה בכוחו של משה רבנו.

וכמו שמובא במדרש 'בשעת חורבן בית המקדש היה זמן קשה בשמים ומידת הדין הייתה מרובה ביותר והיה סכנת כליה חם ושלום על עם ישראל, אמר הקב"ה לירמיה הנביא: לך וקרא לאברהם יצחק ויעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעים לככות ולעורר רחמים. אמר ירמיהו להקב"ה: איני יודע היכן משה רבינו קבור; אמר לו הקב"ה: לך לשפת הירדן והרם קולך וקרא בן עמרם, בן עמרם עמוד וראה צאנך שבלעום אויבים'.

הנה, עצה זאת שנתן הקב"ה לירמיהו הנביא הייתה עצה לא רק לאותו זמן, אלא עצה ולימוד לדורי דורות באורך הגלות כאשר היחיד או הרבים עומדים בזמן קשה בניסיונות, או בגזרות, או בצרות, אשר רשעים או אכזרים עומדים עלינו לכלותינו, לעמוד על שפת הירדן, פירוש, על התורה הקדושה אשר נמשלה למים, ולצעוק בן עמרם בן עמרם, לקרוא בשמו של משה רבינו שיעמוד מליץ יושר ויעורר רחמים עלינו להינצל מכל היסורים והגזרות והצרות אשר עומדים עלינו.

והנה, ביום קדוש זה בוכים לפני הקב"ה ומעוררים את כוחו של בן עמרם, שיעמוד מליץ יושר על הפרט ועל הכלל ומבקשים רחמים וחמלה להיושע ולהינצל ולראות בישועת ה' בישועת עולמים.

והנה, גדולתו של משה רבנו אין לשער וגדולה מהשגתינו ולא קם בישראל כמשה רבינו ע"ה. (ספח"ק)

ח.

כתב השפת אמת: יום זה של ז' באדר מיוחד בתורה! שכתוב עליו "בעצם היום הזה", משה בעת פטירתו האיר לכל העולם, וגם ביום הכיפורים כתוב "בעצם היום הזה", בא לרמז כמו שיום הכיפורים מכפר על האדם כך מיתתם של צדיקים וכל שכן משה רבינו ע"ה

ימי השמחה – חג הפורים

מכפרת על האדם, ואדם שנקי מעוון מה שמבקש מתקבל, ובזה היום ז' באדר השאיר משה רבנו ברכה לכל הדורות עד ביאת המשיח!

ט.

"לא קם בישראל כמשה עוד..."

"וַיֹּאמֶר שְׁמָעוּ נָא דְבַרֵי אִם יִהְיֶה נְבִיאֵכֶם ה' בְּמִרְאָה אֱלֹהֵי אֶתְנֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ: לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת וּתְמִנַת ה' יִבִּיט וּמִדוּעַ לֹא יֵרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדֵי כְּמֹשֶׁה" (במדבר יב, ו-ח)

- כל נביאים רואים נבואתם בחלום או במראה הנבואה, ומשה מתנבא והוא ער ועומד.
- כל הנביאים מתנבאים על ידי מלאך, ועל משה נאמר "פה אל פה אדבר בו".
- כל הנביאים מתנבאים במשלים ובחידות, ומשה רואה הדבר על בריו.
- כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגים, ומשה עומד על עומדו שלם.
- כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, ומשה מתנבא כל זמן שיחפוץ, שהוא כמלאכי השרת (הרמב"ם).

י.

מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום, אשר שלחו ה' לעשות אותות ומופתים ביד חזקה, לעיני כל ישראל.

מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום, אשר עלה למרום ונלחם במלאכים, וקבל התורה מאת ה', אשר היא חיינו וארך ימינו, הנותנת חיים לעושיה – בעולם הזה ובעולם הבא.

מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום, רועה נאמן, אשר מסר עצמו למיתה בעבור ישראל, ובזכותו היה לישראל שארית, ובאנו אנהנו לעולם.

מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום, רעיא מהימנא, אשר תמיד הוא מליץ טוב בעד ישראל ומבקש רחמים עליהם, והוא עתיד להיות גואל האחרון לגאל אותנו.

מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום, העניו מכל האדם, אדון הנביאים, אשר שבחיו עצמו מספר.

מי לנו גדול ממשה רבנו עליו השלום, אב בתורה, אב בחכמה, אב בנבואות, אשר זכה וזיכה את הרבים, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל.

מי לנו גדול ממשה רבנו עליו השלום, הוא המלך אשר מלך על כל ישראל, הוא אשר הוריד התורה מלמעלה למטה, הוא אשר הוריד השכינה מלמעלה למטה, הוא אשר בשבילו ירד המן לישראל, הוא אשר גדר פרצותיהן של ישראל, הוא אשר הזניח עונותינהם של ישראל, הוא אשר העביר הפורענות מלבוא בעולם, הוא אשר חיבר את ישראל לאביהן שבשמים, הוא אשר נעשה לישראל כסוכה, הוא אשר עשה את ישראל מקוים לאביהן שבשמים.

מי לנו גדול ממשה רבנו עליו השלום, אשר ניצוצותיו מתגלגלים בכל דור ודור, בעבור תיקון ישראל, רוח אפינו משיח ה', בצלו נחיה בגוים, הנה צדקתו אתו ופעולתו לפניו.

הנה כי כן, יום זה הוא יום שבעה באדר, הוא יום קדוש ונורא שבו נולד ובו נפטר מאור העולם, המאור הגדול, אדון הנביאים, אשר לא קם כמוהו.

ימי השמחה – חג הפורים

ראוי לכל איש ישראל לענות בצום נפשו, להקריב ביום זה חלבו ודמו, לפני ה', כאשר תקנו לנו חז"ל, והיא הלכה פסוקה בלשון המהור אורה חיים. ואמנם לימוד התורה הוא יותר צריך ומסוגל לאדם ביום זה, וכמו שנאמר בזהר הקדוש, ולכן טוב ונכון להיות מקובצים ישראל כיתות כיתות ללמוד סדר הלימוד הקדוש הזה, לעורר הרהמים, דבר בעתו מה טוב. וגם ידליקו נרות לכבוד משה רבינו עליו השלום, וכל המוסף מוסיפין לו אורה ושמחה.

ובשנת העיבור יש מן הפוסקים שכתבו יעשו התענית באדר א', ויש מן הפוסקים שכתבו יעשו התענית באדר שני, ולכולי עלמא בלימוד יעשו אותו כפלים, באדר א' ובאדר ב', אך התענית, כדי שלא להטריח על הציבור יתענו פעם אחת או באדר ראשון או באדר שני, והמחמיר להתענות בשניהם תבוא עליו ברכה.

בדור הזה איש את רעהו יעזורו לאמר בית יעקב לכו ונלכה ונקבצה יחדיו לעסוק בתורה, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בלילה הזה, וחפץ ה' בידינו יצלה, לשמור ולעשות המנהג הטוב הזה עד ביאת הגואל במהרה בימינו, אמן.

ויהא רעוא זכות אדוננו רועה נאמן, יגין בעדינו ובעד כל ישראל אחינו, ללמוד תורה לשמה, ויהיו כל מעשינו לשם שמיים, ותשלים תיקון נר"ן (נפש רוח נשמה) בגלגול זה, ונזכה ונחיה חיים ארוכים וטובים ומתוקנים, ונזכה לראות בביאת הגואל, במהרה בימינו, אמן כן יהי רצון. (גע"ו מרן רבנו יוסף חיים זיע"א הקדמה לס' תיקון שבעה באדר)

יא.

"והאיש משה, ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב' ג'). כל הענווים הכי גדולים שהיו, אפילו אברהם אבינו שאמר "וְאַנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָ" (בראשית יח' כז), משה היה יותר ענו מכולם.

משה אמר "וְנַחֲנוּ מִה" (שמות טז' ז), כלום.

למה? בשביל הגילוי שמתגלה דרכו, אסור שהוא יקה ויעמעם את זה, שישתמש בזה, כי זה יתערב עם האישיות שלו. אין לו אישיות. האישיות שלו זה "בְּלִתִּי לֵה", לְבָדוּ" (שמות כב' יט'), אין כלום, "ונחננו מה", "ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". (חכם ניסים פרץ זיע"א)

יב.

ביום הפטירה נהוג ללמוד בספריו של הנפטר. היום, כל פסוק שנקרא בתורה ("תורת משה") יהיה לעילוי נשמתו.

– ומי שרוצה להבין יותר – פשוט, "זְכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי" (מלאכי ג' כב'). התורה זה משה, ומשה זה תורה, אי אפשר להפריד ביניהם.

הנשמה של משה זה התורה. כלומר, אנחנו לא צריכים להשתטח על קברו של משה רבנו, משה לא קבור, משה לא מת. הנה משה רבנו! הנה! כשאתה פותח את הספר, ומשתטח על הספר ללמוד, אז משה רבנו בא אליך. לא צריך לחפש אותו.

ימי השמחה – חג הפורים

אם אתה רוצה את רשב"י תקרא בספר הזוהר. האמת, שגם כל הצדיקים זה ככה. ההשתטחות הכי גדולה זה על הספרים שלהם. ואז אתה זוכה לניצוץ שלהם, ואתה זוכה להדלק מהם.

אז אצל משה רבנו אתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא, בכל צדיק וצדיק. (חכם ניסים פריץ זיע"א)
יג.

יהי רצון שנזכה לאתפשטותיה דמשה, ושלא תצא, שנזכה להתפשטות אמיתית. נגמרו ימי השובבי"ם, עכשיו צריך לקחת את עצמנו בידיים, שמושה יתפשט בנו ואנחנו נתפשט בו.

איך אומרים נידבק, ללמוד בבקיאות, וגם "רצוא ושוב" – גם בעיון, וגם כל חלקי התורה, ללמוד הכל, הכל, כמה שיותר לתפוס את משה רבנו אצלנו. התורה זה משה, ומשה זה תורה. "זכרו תורת משה עבדי". אין לנו אלא התורה הזאת, ולא נשתנתה, ולא תשתנה, עד ביאת הגואל, עד ועד בכלל. והשם יגאלנו גאולת עולמים, גאולת הכלל והפרט, אכי"ר. (חכם ניסים פריץ זיע"א)

פרק ה' – ט' באדר:

– היום (בשנת ג' קמו'), זרחה הצרעת על מצחו של עוזיהו מלך יהודה, ושלטה על פניו. (מג"ת כת"י).

– היום 'תענית צדיקים', על שכיזם זה בשנת ג' ת"ר (לערך), נחלקו בית שמואי ובית הלל. (שו"ע תקפ"ס"ב)

והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. (שבת יז, ובירושלמי)
לפי שבעטו בהלל שהיה נשיא ועניו, ובאו לידי סכנת נפשות, (ובמג"ת כ"י מינכן, שנהרגו 3000 תלמידים).

ולפי שנפרדו לב' בתי מדרשות, ונעשתה התורה כשתי תורות, ורבתה מחלוקת בישראל. ביום זה נקבעו גזירות שמונה עשר דבר.

פרק ו' – יא' באדר:

יש שמתענים, י"א וי"ב וי"ג באדר, זכר לתעניות שעשו בימי מרדכי ואסתר. (החיד"א בספרו 'כסא רחמים')

פרק ז' – יב' באדר:

"יום פורינום (פיריון)"

יום יב' אדר נזכר במגילת תענית כיום שנעשה בו קידוש ה' גדול, כאשר נפרע הקב"ה מצורר ישראל על ידי שני אחים צדיקים, לולינום ופפום שמם, שמסרו עצמם להריגה על קידוש שמו יתברך, כדי להציל בדמם את דמי אחיהם. וקבעו אותו היום לשמחה, ואין

ימי השמחה – חג הפורים

להתענות בו, ואין לערוך מספד, אולם לאחר זמן בטלה השמחה באותו היום, עקב הריגת ב' אחים חסידים אחרים, שמעיה ואחיה שמם, שנהרגו באותו תאריך. טורינום, שלט על ישראל והצר ליהודים עד מאוד, באחד הימים מצאו את בתו של טורינום ללא רוח חיים בעיר לוד, ולא נודע מי הכה אותה נפש. טורינום טען שהרי אין לו אויבים אלא היהודים בלבד, ובודאי הם הרגוהו, וגזר להרוג ולהשמיד את כל היהודים שבלוד, שני האחים הצדיקים, לולינום ופפום באו לטורינום ואמרו, אנחנו הרגנו את בתך ודמנו בראשינו. טורינום ידע שלא הם הרגוהו, וכי הם באים כדי להציל את שאר אנשי העיר, אעפ"כ קיבל דבריהם אחר שנתנו טעם למה הרגוהו, וכך נתבטלה הגזרה על יהודי לוד. טורינום תפס את לולינום ואת פפום אחיו בלודקייא, אמר אם מעמיו של הנניה מישאל ועזריה אתם, יבא אלקיכם ויציל אתכם מידי, כדרך שהציל לחמ"ו מידו של נבוכדנצר. אמרו לו, חמ"ו צדיקים גמורים וכשרים היו וראויים היו להיעשות להם נם, ונבוכדנצר מלך הגון היה בשעתו וראוי לעשות נם על ידו, אבל אתה מלך רשע אתה ואין ראוי ליעשות נם על ידך, ואנו חייבים מיתה ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש למקום הרבה דובים הרבה אריות הרבה נחשים הרבה עקרבים שיפגעו בנו, אלא לא מסרנו המקום בידך, אלא מפני שעתיד הקב"ה לתבוע דמנו מידך, אעפ"כ הרגם טורינום הרשע. העידו, שלא זו משם עד שבאו למקום שני אנשים שנראו כמו שרים ושלימים גבוהים מבית המלכות, והרגו את טורינום במיתה משונה, ופצעו את מוחו בגזרי עין שמצאו שם, ונתקיימו דבריהם של לולינום ופפום. ועליהם אמרו רבותינו אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן. (מגילת תענית פי"ב ומסכת תענית י"ח:).

פרק ח' – יג' באדר:

יום י"ג באדר אירעו בו כמה עניינים לעם ישראל:

א' – הפיל בו המן הרשע פור להשמיד להרוג ולאבד את כל עם ישראל, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד. ושמח שנפל הפור בו, כי בו נפטר אבי התעודה. (מגילה יג':).

ב' – בו ביום היתה מכת חושך במצרים, ומתו בו רשעי ישראל שמירכו לצאת ממצרים. (החיד"א ב'חומת אנך' פרשת בא ז').

ג' – יום ניקנור, על שם שביום זה ניצחו יהודה המכבי, ותלאו עין ארוך מול ירושלים. (תענית יח':).

"יום ניקנור":

אמרו ניקנור פולמרכוס של מלכי יון היה עובר לאלכסנדריאה בכל יום ויום, והיה מניף ידו כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש ומחרף ומגדף ומנאץ ואומר מתי תפול בידי ואהרסנה, וכשתקפה יד בית חשמונאי ירדו לתוך חילותיו והיו הורגין, עד שהגיעו לקרובין שלו והתכו את ראשם וקצצו את בהונות ידיהם ורגליהם, והתכו את ראשו וקצצו את אבריו ותלאום כנגד בית המקדש, אמרו פה שדבר בגאווה ויד שהניפה כנגד יהודה וירושלם ועל בית

ימי השמחה – חג הפורים

המקדש נקמה זו תעשה בהם, יום שעשו כן עשו אותו יום טוב. (מגילת תענית פי"ב ותענית י"ה:).

ד' – נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלוח יד במבקשי רעתם וכו', בשנת ג' תו'. יום קהילה לכל היא. (מגילה ב').

– בימי מרדכי ואסתר נקהלו היהודים בי"ג אדר לעמוד על נפשם מפני אויביהם ושונאיהם, והיו צריכים וזקוקים לרחמים לכל יוכלו אויביהם לשלוט בהם, ועמדו בתפלה ובתחנונים וישבו בתענית באותו יום, כשם שמושה רבנו ביום שנלחם עם עמלק עמד בתענית ובתפלה, ונבר ישראל. [כמבואר במכילתא ס"פ בשלח].

פרק ט' – יד' באדר:

"פורים קטן":

– י"ד וט"ו באדר א' נקראים "פורים קטן" על מנת להבדיל אותם מי"ד וט"ו באדר ב', שהם "פורים גדול", ובהם חלים כל מצוות החג.

– פורים קטן הוגגים בשנה מעוברת בה יש שני חודשי אדר, בשנה זו הוגגים את ימי הפורים באדר השני, ואילו בי"ד וט"ו באדר הראשון יש קצת מנהגי שמחה.

הסיבה שחג הפורים נקבע לאדר השני, הוא כדי להסמיך גאולה לגאולה, כלומר: את גאולת פורים לגאולת מצרים.

(עיין לקמן באריכות מש"כ בעניין פורים קטן)

פרק י' – טו' באדר:

א. – טו' באדר – 'שושן פורים קטן'. (כדלעיל וכדלקמן)

ב. – היום (בשנת ג'שמ"א) נפטר יחזקאל הנביא ע"ה

נושא קינה על המון מצרים ככתוב בספר יחזקאל פרק ל"ב.

ג. – היום (בשנת ג'ת"ו) נחו יהודי "שושן הבירה" לאחר ניצחונם במלחמה לאחר שהם המשיכו להלחם גם בי"ד אדר, וביום ט"ו נחו מאויביהם ועשו אותו יום טוב וקבעוהו ליום משתה ושמחה לדורות לכל הערים המוקפות חומה שבארץ ישראל מימות יהושע בן נון.

ד. – ל' יום קודם הפסח:

א' – "שואלים בְּהִלְכוֹת פֶּסַח קִדְּם לְפֶסַח ל' יום"

היום ט"ו באדר 30 יום לפני 'חג הפסח', כתוב בגמרא "שלושים יום קודם החג דורשין בהלכות החג".

יש אומרים שבכל יום טוב הדין כן, ויש אומרים שרק בפסח. הלכות פסח מרובות, ועל כן נאמר בהם את הדעה הסוברת שיש ללמוד הלכות פסח החל ממוצאי פורים,

– איתא בגמרא "שלושים יום קודם החג דורשין בהלכות החג".

שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, [מפורים ואילך].

ימי השמחה – חג הפורים

וכן יש בימים אלו רשות לבעלי עין רעה לתת עין הרע לתינוק, או להכניס עין הרע בממון חברו.

ויש יא' פסוקים המתחילים באות נ' ומסיימים באות נ', וקבלה בידו שהן טובים מפני כשפים ועין הרע, ומבריה שטן ממנו, ולכן אין בתוכן אות ס'. וכל אישה מעוברת שאומרת יא' פסוקים הנ"ל, תהיה בטוחה שלא שולטת עינא בישא על הולד. ויזהר האדם לומר יא' פסוקים הנ"ל ויהיה ניצול מעין הרע. אכ"ר. (החיד"א, וכ"כ 'קו הישר' פ' לב')
וכך הסדר:

נגע צרעת פי תהיה באדם והובא אל הפתח. נחנו נעבר חלוצים לפני יהוה ארץ כנען ואתנו אהות נחלתנו מעבר לירדן. נביא מקרבך מאחיה פמני יקים לך יהוה אלהיה אליו תשמעון. נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים קדש משפני עליון. נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן. נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים שדה צען. נפתי משפכי מר אהלים וקנמון. נר יהוה נשמת אדם הפש כל חדרי בטן. נפת תטפנה שפתותיה פלה דבש וחלב תחת לשונה וריח שלמותיה פריח לבנון. נדו מתוך כבל ומארץ פשדים יצאו [צאו] והיו פעתודים לפני צאן. נשקי קשת מימינים ומשמאלים באבנים ובהצים בקשת מאחי שאול מפנימון.
וטוב לאמר אחריהם תפילה קצרה:

רבש"ע, הצל עמך בית ישראל מכל מיני כשופים ומכל מיני עין הרע, וכשם שפרשת כנפיד על אבותינו שבמדבר שלא שלט עליהם עינא בישא דבלעם בן בעור, כן תפרום כנפיד עלינו ברחמיך הרבים להיותינו מכוסים בשמותיך הקדושים מכל עינא בישא, אתה סתר לי רני פלמ וגו'.

פרק יב' – בא' באדר:

סגולה בשם המגיד מקוזניץ זיע"א, לספר ג' סיפורים מהרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א בעל 'הנעם אלימלך', ביום הילולתו והוא סגולה לפרנסה למשוך צרכי פסח בהרווחה!
יש גירסה לספר ביא"צ של הרבי ר' אלימלך זי"ע, יש גירסה בשבת מברכים ניסן, ויש גירסה בשבת הגדול. והעיקר שיהיה לכולם צרכי פסח בהרחבה גדולה בס"ד.

הסיפור הראשון:

מעשה ביהודי ששאב את פרנסו מהכרחת יין שרף. פעם אחת הבחינו בו שומרי הגבולות והחרימו את כל סחורתו. בא לו בוכה אצל הרבי הקדוש הנעם אלימלך מליז'נסק ושמח את מועקתו: שומרי הגבולות הפקיעו ממנו עשרות חביות יין שרף שרכש בכסף שהלוו לו חברי, ועתה אין לו מאין לפרע.

נחמו הרבי ואמר: שוב אל השומרים ואמור להם פי מעולם לא הכילו החביות יין שרף וכלן מלאות מים עד גדוהיתן... עשה היהודי כמצות הרבי והשומרים שמחרו לנכב המגופות ולטעם מן התכולה, נוכחו כי צדקו דבריו לאחת. תקף השיבו לו את החביות והוא שב לבית הרבי מקונן שוב: רבי, נצלתני מן השומרים אף עדין צרתי במקומה עומדת, שפן כל חביותי הפכו מים! אמר לו הרבי: טעם פעת מן החביות לא לפני שתברך 'בורא פרי הגפן' אף הסיר את המגופה הלמו ידי האלכוהול באפו ומשלגם ממנו מעט, נוכח פי אין פמותו לטוב.

ימי השמחה – חג הפורים

הסיפור השני:

פריץ גוי באחת הערים אבד את טבעתו וקצב פרס גדול עבור מי שימצאנה וישיבנה לידיו.

באותה עיר חי יהודי עני שבקשי הצליח לכלכל את נפש עולליו העטופים ברעב. בשקרב חג הפסח ואין בידו לפורטה אפילו שנה פרוטה, נשא עיניו למרום ושאל: מאין יבוא עזרי? אמרה לו אשתו: הן הציע הפריץ פרס עבור מי שימצא את טבעתו. עלה לביתו ובקש מקדמה עבור התחלת החפושים...

פעל האיש כמצוה ועם צרור מעות הקדימה שקבל מידי הפריץ, פנה ללא הסום לרפש מצות וארבע כוסות, בשר ודגים ושאר מטעמים עבור החג המשמש ובא. הטבעת? השלף על ה' יהבך...

לפריץ היה יועץ מומר שונא וישראל, שמעשהו של היהודי העני הכעיסו ובהזדמנות הראשונה ספר לפריץ כי האיש ניצל את תמימותו והשתמש בכסף לקנות מזון לחג במקום לפתח בחפושים. בקש הפריץ לראות הדבר כמו עיניו ובליל התקדש החג, הביאו המומר עד מתחת חלונות ביתו של היהודי כדי לחזות בפעודה הדישנה העולה על שלחנו ומבע פניו הנטול דאגה.

אותה שעה היה היהודי מזמר יחד עם בני ביתו את זמר 'דינו', כשהוא קורא 'אלו הוציאנו וגו' ובני ביתו משיבים 'דינו'; 'אלו עשה בהם שפטים וגו', 'דינו'.

עשה הפריץ אזנו באפרקסת והפעת הכנה חלפה בעיניו. היהודי שואל את בני משפחתו מי לדעתם גנב את הטבעת, ואלו משיבים: דינו! דעתו אינו נחה והוא חוקר שוב, האמנם? וכלם משיבים: דינו! בלי ספק. אז הנחית הפריץ את זרועו על כתפו של יועצו שענה לשם לא אחר מאשר 'דינו' וזעק בקרון: דינו, תן תודה כי אתה הוא שגנבת הטבעת! עד מהרה הודה דינו בגנבה והיהודי הבטיח זכה בפרס הגדול.

הסיפור השלישי:

יהודי תמים וישר חכר את בית מזינתו של פריץ באחת העירות והתפרנס מכף בכבוד. לימים לא עמד באחד התשלומים וכשבא הפריץ לדרש את מעותיו, נענה לו: ה' יעזר! קצף הפריץ: ה' הוא שעזר לך?! לולא הייתי מחביר לך אני את בית המזינה, הן היתה חובק אשפתות! אף על פי כן, השיב היהודי, ה' הוא שמפרנס אותי מידו הפתוחה! על אתר פיטר הפריץ את היהודי ממשרתו וגרשו מבית המזינה בשללח פלה. היהודי פנה לביתו ושם מבטחו בה' שלא יעזבו.

אתא ובא חג הפסח וביתו של היהודי ריק מכל. בני משפחתו מסתפקים מלחם צר ומים לחץ וכסף לרכישת מצות וארבע כוסות יין, אין.

יום אחד הסב הפריץ בחדר משכיתו וספר את ממונו הרב להנאתו. מפעם לפעם נשף במטבעות זהב כדי לעמד אל טיכם, כנהוג באותם ימים. הקוף ששוטט בבית הפריץ באחד מבני הבית, התאזה אף הוא 'לאכול' מן המטבעות ואף נטש אדונו את החדר, החל אכל מן

ימי השמחה – חג הפורים

המטבעות בכל פה עד שלא הותר מהם שריד ופליט. תוך שעה קצרה קרעו המטבעות את בני מעיו והוא השתרע על הארץ פגור. כשראה הפריץ את הקוף המת, נצנצה בו מחשבת קנדם ועל אתר הורה למשרתו להשליך את גזית הקוף בעד חלון ביתו של החוכר היהודי לשעבר. תהיה זו נקמה פורתא על חצפתו... היהודי ובני ביתו יושבים נבוכים בצל בתליהם המשחירים, כשלאפתע נשמע רעם זגוגיות וגזית קוף מובס צונחת אל הבית פנימה. ילדיו של היהודי חשו ראשונים לעבר הקוף ועד מהרה נפלטה מפיהם שאגת צהלה: מטבעות זהב! מטבעות זהב נושרות מבטנו הקרועה של הקוף... נשאו היהודי וזוגתו עינים דומעות מהתרגשות לשמים, ואצו רצו לקנות את צרכי החג בהרחקה בזמן המועט שנותר לחג. ליל התקדש החג, התעוררה בקרב הפריץ תאונה לשמח לאידו של היהודי ולתת בו מבט מתגרה שעה שבבית אחיו היהודים ששון ושמחה ובביתו שלו, תאניה ואניה. מה מאוד נדהם כשפמרחק רב, נוכח באור הבוקע מן הבית ובשירה העולה מפנו. במבט נכנע נקש על דלת הבית ובקש הסבר להתרחשות. שח לו היהודי את כל הפעשה בקוף המת והוא החל להבין לאטו, כי שלא מדעתו הפך כל רכושו לנחלתו היהודי. אכן, בפירים רשו ורעבו ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב.

פרק יג' – כה' באדר:

א. – שולחנות ישבו במקדש על דבר גביית מחצית השקל והתחילו למשכן את מי שעדיין לא שקל. (שקלים א' ג').
– מי שלא הספיק או שכח ליתן מחצית השקל קודם פורים, כדאי שיתן לאחר הפורים. (הליכות והנהגות פורים' בשם הרב אלישיב זצ"ל).
ב. היום הראשון לבריאת העולם לשיטת רבי יהושוע דקיי"ל כוותיה בתקופות, וביום כה' באול לשיטת רבי אליעזר דקיי"ל כוותיה לגבי תחילת השנה, (זו שיטת תוס ר"ה).

פרק יד' – כה' באדר:

א' – היום הוא יום טוב במגילת תענית (ספי"ב): "דאתא בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא",
שגזרה המלכות גזירה שלא יעסקו בתורה, ושלא ימולו ושיחללו שבתות. מה עשה יהודה בן שמוע וחבריו? הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויים אצלה, אמרה להם: "בואו והפגינו בלילה" הלכו והפגינו בלילה. אמרו "אי שמים! לא אחיכם אנחנו?! לא בני אב אחד אנחנו?! לא בני הם אחת אנחנו?! מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזרות קשות?" וביטלום. ואותו היום עשאוהו יום טוב. (ראש השנה יט').
ב' – היום נוהגים לעשות יו"ט במצרים וקוראים ליום זה "פורים מצרים" על הריגת הצורר אחמד פחה מושל מצרים ימ"ש (נחל מצרים).

ימי השמחה – חג הפורים

ג' – תענית ותפילת השל"ה הקדוש על 'פרנסה':

תפילה זו, שחיבר רבינו השל"ה, אינה תפילה לפרנסה במובן המילולי של המילה, כפי שיראה כל מעיין, כי אם בקשה אמיתית, שלא יתן הבורא שכרינו בעולם הזה, ולא נאכל פירות מעשינו הטובים השמורים לעולם הבא – בעולם הזה. שעל כן, וודאי שראוי לאמרה, כפי שכתב ז"ל.

כתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד – סוף פרק נר מצוה): ראוי לצום שלא יאכילנו הקדוש ברוך הוא זכויותיו בעולם הזה. ויהיה זה התענית יום קודם ערב ראש חודש ניסן כי בניסן טללים שהם לברכה נפתחים.

וזה נוסחה של התפילה:

(ויכול לאמרה אפילו אם אינו מתענה, ואפשר לפדות התענית במעות לצדקה)

אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים הַזֶּן מְקַרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בִּיּוֹצֵי בִּינִים, וְאַתָּה הוּא הַמְּכַיֵּן כָּל צָרְבֵיהֶם, וְנוֹסֵף עַל הַצָּרִים הַהֶכְרַחִים אֶתְּךָ הוּא הַנּוֹתֵן בְּמִילוּי וְרִיחַ וְעוֹשֵׁר וְכָבוֹד.

כֹּל זֶה אַתָּה עוֹשֶׂה בְּנִדְבַת לְבָב הַטּוֹב. כִּי אַתָּה הוּא נָדִיב בְּאַמְתּוֹ, לֹא כִּמוֹ שְׂקוֹרִין לְפַעֲמִים לְאָדָם אֶחָד נָדִיב, כִּי נִדְבַתוֹ אֵינָה אֲמִיתִית רַק לְתִשְׁלוֹם גְּמוּלָה אוֹ בְּשִׁבּוּל טוֹבָה שְׂקַדְמוֹהוּ וְתִרֵי הוּא פְּסוּחָר. אֲכֵן מִי הַקְּדִימָה וְשִׁלְמוֹת, וּבְנִדְבַת לְבָב הַטּוֹב – טוֹב וּמְטִיב אֶתְּךָ לְכָל. וְלִי אֲנִי עֹבְדְךָ הַטְּבַת עַל כָּל, וְנִתַּתְּ לִי עוֹשֵׁר וְכָבוֹד מִיְדֶךָ הַכֹּל, בְּרַכְתָּנִי מִכָּל כַּפֵּל כַּל, נִתַּתְּ לִי סְפָרִים הַרְבֵּה, וְכֶסֶף וְזָהָב לְרֹב, וּמְלִבּוֹשֵׁי כָבוֹד וְדִירָה בְּכָבוֹד, קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֹבְדֶךָ, וַיֵּרָא אָנֹכִי מְאוֹד לְנַפְשִׁי שְׂלֵא יְהִיָה חֵם וְשִׁלּוֹם הָעוֹשֵׁר שְׂמוֹר לִי לְרַעַה לְהַאכִילֵנִי הַמַּעֲט מְזִכִּיּוֹתֵי שְׂפִידֵי, וּבָאָם הוּא כֵן קַח נָא אֶת בְּרַכְתִּי וְאַל אֶרְאֶה בְּרַעְתִּי לְעוֹלָם הַבָּא עוֹלָם הַנִּצְחִי, וּבָאָם רְצוֹנְךָ הַטּוֹב לְמַהֲב וְלֹא לְמַשְׁקָל, תֵּן בְּלִבִּי וּבְלֵב כָּל הַנְּלוּיִם אֵלָי שְׂלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַתְנוּתְךָ לְתַעֲנוּגִים גּוֹפְנִיִם, וַיִּתְּפָרְנְסוּ מִמֶּנּוּ בְּעָלֵי תוֹרָה, אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים, אֲנָשִׁים הַגּוֹנִים, עֲשׂוֹת צְדָקָה הַרְבֵּה וּגְמִילַת חֲסָדִים לְקְרוֹבִים וְלִרְחֻקִים, וְדַבֵּר יְהוָה יִקְוֶם. יְהוּוּ לְרַצּוֹן אֲמִרֵי כִּי וְחֻגְיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי.

פרק א' – ליל התענית

א. תענית אסתר:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרפ"ו ס' א'–ב') – בחנוכה ופורים מותר להתענות לפניהם ולאחריהם:

מתענים ב"ג באדר. ואם חל פורים באחד בשבת מקדימין להתענות ביום חמישי. כתב הרמ"א בהגה: ותענית זה אינו חובה לכן יש להקל בו לעת הצורך כגון מעוברות או מניקות או חולה שאין בו סכנה ואפילו רק כואבי עינים שאם מצטערים הרבה לא יתענו ויפרעו אחר כך אבל שאר בריאים לא יפרשו מן הצבור (חדושי אגודה בשם מחזור ויטרי). ואם חל פורים ביום א' שמתענין ביום ה' שלפניו והל בו ברית מילה מותר לאכול על המילה ולמחר ביום ו' יתענו האוכלים (הגהות מנהגים):

ב' – כתב במ"ב (שם סק"ב) – כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ד' להנקם מאויביהם. ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין, שכן אמרו רז"ל שמרע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות ב"ג באדר.

ונקרא תענית אסתר, כדי לזכור שהש"י רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו כמו שעשה בימים ההם:

– כתב בכה"ח (שם א"ח) – וקבלוהו עליהם לחובה ולת"צ לכל דבר, משום שבו נקהלו בימי מרדכי ואסתר להלחם ולעמוד על נפשם, והיו צריכים לבקש רחמים וסליחות ותחנונים, ומסתמא היו מתענים בו ביום, שכן מצינו במדרש שמשנה רבע"ה היה מתענה ביום שנלחם עם עמלק, ומפני שאנו מקיימים ימים הפורים לזכר אותו הנס גם כן צריכים אנו לעשות כמותם בענין התענית והסליחות והתחנונים. [לבוש].

ובס' מגיד משרים פרשת ויקהל כתב הטעם לתענית זה, כדי להכניע כח השטן מלקטרג על מה שאוכלין ושותין ושמחים בפורים יעו"ש:

ב. זמן חיוב התענית:

א' – תחילת חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר דהיינו שעה ושנים עשר רגעים (שעה וחומש בשעות זמניות), לפני הזריחה, עד צאת הכוכבים, שהוא כעשרים דקות אחר שקיעת

ימי השמחה – חג הפורים

החמה. אבל כל הלילה כולו מותר באכילה ושתייה, חוץ מתשעה באב שצריך להפסיק בו מבעוד יום כיו"כ. (שו"ע תקס"ד, חזו"ע, ילקוט יוסף)
ב' – יש שהחמירו לא לאכול מזמן עלות השחר לשיטת הגר"א, שהוא שעה וחצי קודם הנץ החמה. (אור לציון ח"ב פ"ו הע' ד').

ויש שהחמירו ממדת חסידות לא לאכול בליל התענית שעתיים קודם הנץ החמה. (שו"ע הרב)

ג' – כתב בכה"ח (תקנ' א' יד') – איזה יחיד שמרגיש בעצמו שיוכל לעמוד בזה טוב לו שיפסיק באכילה מבע"י בכל ד' צומות. כלשון הפוסקים 'בעל נפש יתחיל התענית מהלילה כתשעה באב'. (של"ה דף קצ"ט ע"ב. א"ר או' ב' נו"ש או' ה').

ד' – בתוך חצי שעה לזמן עלות השחר, יש שאסרו לאכול ויש שהתירו. (עיין לקמן באריכות) ה' – אפשר לאכול ולשתות כל הלילה אם לא ישן שנת קבע.

אם ישן בלילה וקם משנתו קודם עלות השחר אסור לו לאכול ולשתות כיון שהפסיק והסיח דעתו מאכילה ושתייה, וחלה עליו התענית. לדעת הרמ"א נהגו להקל בשתיית מים. כדלקמן.

ג. אכילה קודם עלות השחר:

א' – כתב בשו"ע (תקסד' ס"א) – 'כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר, והוא שלא ישן (שינת קבע) (טור), אבל אם ישן (שינת קבע) אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות'.

– כתב הרמ"א – 'ויש אומרים דבשתיה אין צריך תנאי, דמסתמא דעתו של אדם לשתיה אחר השינה והוי כאילו התנה. (טור ומרדכי והגהות מיימוני והגהות אשירי):

– כתב במ"ב (שם א"ו) – 'כתבו האחרונים דלכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות אף לשתיה, כדעת המחבר, אכן אם רגיל לשתות אחר השינה א"צ להתנות'.

– בזוהר הקדוש (פ' ויקהל דף רטו:) איתא – 'פְּתַח וְאָמַר, כְּתִיב (ויקרא יט) לא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוִיְנֻהוּ. הֲאִי קָרָא אֲוֹקְמוּהָ, וְרִזָּא דְמַלְהָ, הֲאִי מֵאֵן דְאָכִיל בְּלֹא צְלוּתָא, דִּי צְלִי (ד"א קדם דאכיל) עַל דְמִיָּה, שְׁקִיל אִיהוּ כְּמִנְחָשׁ וּמְעוּנָן. ע"כ.

פירושו: האוכל אחר שישן בלילה קודם התפילה, הרי הוא כעובד ע"ז וכמו המעונן ומכשף. (עיי"ש הטעם).

לדעת הזוה"ק משמע דגם אם יעשה תנאי לא יועיל. כיון שעדיין לא התפלל.

– כתב ב'ילקוט יוסף' – 'הישן על מיטתו שנת קבע בליל התענית, וקם משנתו באמצע הלילה, אסור לו לאכול, אפילו קודם עמוד השחר. שהרי הפסיק והסיח דעתו מן האכילה והשתיה. אך אם התנה קודם שהלך לישן שבדעתו לקום קודם עמוד השחר ולאכול או לשתות קודם עלות השחר, מותר לו לאכול עד עמוד השחר. וכל זה ע"פ הפשט, אך על פי הזוה"ק אין לאכול גם ע"י תנאי.

(מקור הדין בתענית יב', בראשונים שם, וברמב"ם פ"א תעניות ה"ח, ובירושלמי פ"ק תענית ה"ד)

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – טעם האיסור לאכול בליל התענית אחר שינת קבע, אם לא עשה תנאי, הוא כיון שהסיח דעתו מאכילה ושתיה.

וצ"ב הא התענית חלה רק מעלות השחר, ומ"ש מכל לילה?
ואפשר דכיון שיש דעות בראשונים כהר"ן והרמב"ן שדיני התענית מתחילים מהלילה, ורק אכילה ושתיה קבלו עליהם ונהגו, מוזמן עלות השחר.
והוכיחו זאת מהא דבתענית יחיד בעי לקבל מבעוד יום, אע"פ שתענית מאכילה ושתיה מתחיל מעלות השחר... ש"מ עיקר דיני תענית מהלילה.
ועוד דיש דעות שאומרים עננו בערבית של ליל הצום אע"פ שאינו בתענית... ש"מ כנ"ל.
וכן דיום של תורה לכל דבר הוא מערב עד ערב... ש"מ כנ"ל. ועוד הוכחות.
לפי הנ"ל

אפשר דכיון שהלך לישון הסיח דעתו מהאכילה ומימילא הלים עליו דיני תענית כולל אכילה ושתיה.

ג' – שכח לעשות תנאי קודם השינה, ואחר שישן הרגיש צמאון, השותה יש לו ע"מ לסמוך, ובפרט אם רגיל לשתות לצמאון בכל לילה. (ילקוט יוסף, לדעת המתירים ע' רמ"א תקס"ד, ואחרונים)

ד' – כתב ב'אור לציון' (ח"ג הערה לא') – בתענית ציבור יש להתנות דוקא בפה, ובתענית יחיד אם התנה במחשבה חשיב תנאי ולא דוקא בפה. (עיין ילקו"י)

ה' – אכילה בתוך חצי שעה לעלות השחר:
כתב בשו"ע (ס' פט' ס"ג-ה') 'אסור לו להתעסק בצרכיו או לילך לדרך עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה וכו', ולא לאכול ולא לשתות אבל מים מותר וכו'.

אם התחיל לאכול קודם עלות השחר צריך להפסיק ויש אומרים שאין צריך להפסיק:
כתב ב'משנה ברורה' (ס"ק כז') – דבתוך החצי שעה אסור להתחיל לאכול. וכו', ודוקא אם הוא אוכל יותר מכביצה וכו'.

כתב בשו"ע (תקס"ד) – 'כל תענית שאוכלים בו בלילה בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר, וכו'.

משמע מהשו"ע דשרי לאכול עד עה"ש.
מובא באחרונים דגם בתענית ציבור שרי עד חצי שעה קודם עה"ש. (הגר"ח ק' אשי ישראל' תשובה פט')

בשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ג ס' נב') כתב – יש להקל לאכול עד עה"ש גם סעודת קבע, כיון דכל אכילתו הוא משום שיש תענית מעה"ש וא"כ יזכור שמותר לאכול עד עה"ש, ולא חיישינן שמא ימשך באכילתו.

ד. זכר לתענית אסתר, צום ג' ימים:

– כתב בשו"ע (ס' תרפ"ו ס"ג) – יש מתענים ג' ימים זכר לתענית אסתר.
כתב במ"ב (שם סק"ח) – פי' בה"ב אחר פורים. [ב"י סי' תכ"ט. מ"א סק"ה]

ימי השמחה – חג הפורים

כתב בכה"ח (שם א"ל) – ואעפ"י שאותן היו בניסן, לא רצו להתענות בניסן לפי שבו נגאלו אבותינו ממצרים והוקם בו המשכן. [טור, לבוש].

במדרש וצומו עלי ג' ימים וכי אפשר לאדם לעשות כן אלא שהיו מפסיקין מבעוד יום. ופי' הריב"ש סי' תי"ו שלא היו ג' צומות רצופים אלא בלתי רצופים כגון בה"ב אלא שבכל אחד יפסיק מבע"י כמו ביוה"כ ולזה אמר לילה ויום. [א"ר או' ח'].

מיהו בגמ' יבמות קכ"א ע"ב משמע שהיו רצופים וכן פירש"י במגילה דף ט"ו ע"א יעו"ש: – מרן החיד"א בספרו 'כסא רחמים' כתב – 'ואני הצעיר ראיתי להרב המופלא עיר וקדיש, כבוד מורנו הגאון רבנו חיים בן עטר ז"ל, שהתענה הפסקה שלשה ימים [ג' ימים רצופים לילה ויום] בתאריכים י"א וי"ב וי"ג באדר, זכר לתעניות שעשו בימי מרדכי ואסתר, והיא הפסקת שלשה ימים לילה ויום שכתב רבינו האר"י זצ"ל, שעולה במקום ארבעים יום. – כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א – בתענית זה יש מי שנוהג לילה ויום, ויש מי שנוהג שלשה ימים רצופים, ויש מי שנוהג שני וחמישי ושני אחר פורים, והכל לפי כוחו של אדם. (מל"ח לא' נו')

– כתב בכה"ח (שם א"ט) – ויש מתענים לילה ויום. [כנה"ג בהגה"ט. מ"א סק"ב].

ה. הנהגות בליל התענית:

א' – כתב הרמב"ן (תוה"א) והר"ן (תענית ד') – 'דין התענית מתחיל מהלילה'. והקילו עליו באיסור אכילה ושתייה עד הבוקר, אם לא ישן שינת קבע. (דס"ל דתלוי ברצו, ורצו רק איסור אכילה ושתייה ולא שאר עינויים).

ולכן קבלת התענית (לתענית יחיד) מתפילת מנחה של היום הקודם. [בשו"ע (תקס"ב ס"ו, תקס"ח ס"ו) נוסח קבלת תענית (לתענית יחיד): "הריני בתענית יחיד (לפניך) מחר וכו'", בחיד"א ('מורה באצבע' ס"ג א' קכז), כתב נוסח קבלת תענית (יחיד): "הריני בקבלת תענית לפניך למחר מעמוד השחר עד צאה"כ", ועיין בכה"ח (תקס"ב ס"ק יד') דייק (החיד"א) בנוסח זה, כדי שלא יאמר 'הריני בתענית' סתם, שלא יהא כמקבל עליו חומר תענית ציבור, שהתענית הוא מהלילה ועוד חומרות שיש בתענית ציבור, (יש שפקקו בזה שאינו יוצא י"ח תענית והוי כתענית שעות וכו', תשוה"נ א', ועיין ילקוט יוסף)].

(עיין יעב"ץ ס' עו', 'הגרי"ז מבריסק' עניינים ס"ד, ועיין ילקוט יוסף בביאור כוונת הר"ן דדוקא אכילה ושתייה ולא כל דבר)

וכתבו הפוסקים – 'בעל נפש יחמיר בכל העינויים גם בלילה'.

ב' – יש שנהגו לא לאכול בשר ולשתות יין בליל התענית. (סדר היום, רמ"א יו"ד קפה' ס"ד, יש"ש חולין פ"ה ס"ס יא', שו"ת מהרש"ל ס"ס צב', כה"ח תקס"ד א' יב'. ושם כתבו דגם לילה שלאחר התענית למי שיכול, אג"מ ח"ג ס' פח').

כיון דמדיני תענית הוא שלא לנהוג עידונים וכו', (תענית י', שו"ע תקס"ח ס"ב), ואכילת בשר ויין הוי עידונים, לכן נהגו לא לאכול בשר ולשתות יין בליל התענית.

– להלכה מותר לאכול בשר ולשתות יין בליל התענית. (עיין רש"ש נדרים סג', ורא"ש בפ' יוהכ"פ ס' כב',

ימי השמחה – חג הפורים

ג' – יש שנמנעו מלערוך נישואין בליל התענית (היינו ג' תשרי וי' טבת, אבל יז' בתמוז י"א אף בשעה"ד אין להתיר), וכן סעודת שבע ברכות, כיון דס"ל שליל התענית ג"כ נכלל בתוך התענית, ואין להרבות בו בשמחה, ובעל נפש יתחיל התענית מהלילה כת"ב. (אגרות משה ח"א ס' קסח', הליכות שלמה, משנ"ב תקנ"ב סק"ו, שעה"צ סק"ט, שלמי מועד פ' פח') להלכה – במקום צורך יש להקל אף בליל יז' תמוז לעשות נישואין וסעודת שבע ברכות. (חזו"ע, ילקו"י)

ד' – יש שנמנעו מלשמוע כלי שיר וכדו', וכן מריקודים ומחולות בליל התענית (בגדליה ובטבת, דתמוז (י"א דשרי) ואב אסור משום חורבן בהמ"ק). (פרי מגדים תקנא', בן איש חי ש"א דברים א"ה, קצוש"ע קכב')

ה' – יש שנמנעו מלברך ברכת 'שהחיינו' בליל התענית (ג' תשרי וי' טבת, דיו' תמוז וט' אב לא מברך משום בין המצרים). (החיד"א 'חיים שאל' ח"א ס' כד', ילקו"י) ו- יש דעה בראשונים לאמר 'עננו' בליל התענית. (הראב"ה ח"ג ס' תתנו', סידור רס"ג ע' שיז', ועיין ס' האשכול)

ז' – כתב ה'אליה רבה' (ס' תקמג' סק"א) מצאתי שלא יאכל יותר מהרגלו, דאל"כ לא יועיל לו התענית, שהרי אותו מותר שאוכל ישמור לו ביום התענית. (כ"כ ב'נוה שלום' תקמט' בשם ק' השל"ה, כה"ח תקמט' סק' יא' הביא בשם השל"ה וסיים דבאדם כחוש יש להקל לאכול יותר מהרגלו, כדי שלא יזיק לו התענית).

כתב הרמ"א ('דרכי משה' תקנב') 'מנהג רוב העם להרבות קצת בסעודה שאוכלים קודם מנחה בערב ת"ב, שלא אסרו חכמים אלא בבשר ויין, אבל בשאר מינים יש להרבות כדי שיוכלו להתענות ולא יזיק להם התענית.

כתב ה'אליה רבה' (תקנב' סק"ב') כל שמכוון לשם שמיים, שלא יזיק לו התענית, שפיר דמי. בגמרא (נדרים סג', וברש"ש שם) איתא שדרכם היה בליל תעניות להרבות בסעודה ולאכול בשר, כדי שיקל עליהם התענית למחר. (עיין שו"ת 'בצל החכמה' ח"ב ס' מח').

להלכה – אין זה אלא ממדת חסידות, שכל שעדיין לא חל התענית, אין הגבלה על שיעור המאכל, ולכן כל שכוונתו לאכול כדי שיהיה לו כח להתענות למחרת, ושלא יזיק לו התענית, אין בזה כל חשש. (ילקו"י)

[הנהגות המובאות לעיל י"א דוקא בארבע תעניות ולא בתענית אסתר דלא הוי תענית של צער. וי"א דה"נ.]

ו. סגולה לתענית אסתר בעלות השחר:

– בספר 'קב הישר' (ס' צו') כתב – פי יום זה הוא מסגל מאד שיקבל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר. וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחלה מזמור כב' בספר תהלים 'אילת השחר'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, דאסתר היתה נקראת 'אילת השחר'. ואחר כך ישפך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו הקדוש ברוך הוא ויפתח לו שערי רחמים, ותקבל תפלתו ברחון. וכו'.

ימי השמחה – חג הפורים

פי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה. לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושמע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. אמן.
– טוב לאמר המזמור ולהתפלל בעלות השחר שזהו זמן מסוגל מאוד.

ז. הכרזת תענית בשבת שקודם הצום:

א' – כתב בשו"ע (ס' תקנ' ס"ד) – 'בשבת קודם לצום מכריז שליח צבור הצום, חוץ מתשעה באב וצום כ'פור וצום פורים וסימנך אכ"ף עליו פיהו'.

כתב הרמ"א – 'ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם'. (כ"כ הלבוש).

טעמם היינו דכיון שהם כתובים בפסוק הרי הוא מקובל וא"צ הכרזה כדי לקבלו. (יפ"ל ח"ב)
ב' – כתב ב'מטה יהודה' – 'וההכרזה לצומות אלו כדי להודיע לעם יום הצום ויזהרו להתענות בו, מפני שאין ימי הצומות האלה ידועים כ"כ, אבל ת"ב ידוע וניכר הוא מפני רוב החומרות שבו, וכ"ש יוהכ"פ, וגם תענית אסתר ידוע שהוא קודם פורים. (עיין יפה ללב ח"ג א"ב)

פרק ב' – יום תענית אסתר

א. עניין תענית אסתר:

בימי מרדכי ואסתר נקהלו היהודים בי"ג אדר לעמוד על נפשם מפני אויביהם ושונאיהם, והיו צריכים וזקוקים לרחמים לבל יוכלו אויביהם לשלוט בהם, ועמדו בתפלה ובתחנונים וישבו בתענית באותו יום, כשם שמשנה רבנו ביום שנלחם עם עמלק עמד בתענית ובתפלה, וגבר ישראל. [כמבואר במכילתא ס"פ בשלח].

והשי"ת אלקי אבותינו שמע תחנונם וקיבל תשובתם ותעניתם ברצון, וביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם, ונהפוך הוא, אשר ישלמו היהודים המה בשונאיהם, והרגו היהודים בשונאיהם שבעים וחמשה אלף איש, מלבד מה שהרגו בשונאיהם בשושן הבירה, ולא נפקד מאתנו איש, כי לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות. ולכן נהגו בכל תפוצות ישראל להתענות ביום זה בכל שנה ושנה זכר לנס שנעשה להם. וצום זה נקרא "תענית אסתר".

ב. מקור לתענית אסתר:

– במדרש תנחומא (פר' בראשית אות ג') איתא – ואם חל יד' אדר וכו' אסור להתענות אף בע"ש וכו'.

– בשאילתות דרב אחאי גאון (פר' ויקהל סי' סו') כתוב – 'אבל תענית בין כרכים וכו' כולן מתענין בשלשה עשר באדר וכו'.

– הרמב"ם (פ"ה מתענית ה"ה) כותב – 'מנהג ישראל' לצום זכר לתענית שהתענו בימי הזמן שנאמר "דברי הצומות וזעקתם".

– ע"ע בהר"ן (ספ"ב דתענית) בשם הראב"ד שכתב, די"ג אינו דומה לשאר תעניות, דזכרון הוא לנס שנעשה בו. ועוד שיש לנו סמך בכתוב, שנאמר (אסתר ט' לא), "וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם", כלומר, שכשם שקבלו עליהם לעשות את ימי

ימי השמחה – חג הפורים

הפורים, כימים טובים, כך קבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם, כלומר לעשות תענית בי"ג באדר בכל שנה ושנה, ודחה הר"ן שאינו רק מנהג, (חזו"ע).

– במסכת סופרים (פרק י"ז הלכה ד') – מוזכרת תענית לפורים בחודש אדר המכונה גם "ימי צום מרדכי ואסתר" במשך שלושה ימים, בימים שני, חמישי, ושני בשבוע.

המנהג היה להתענות לפני פורים, ומנהג ארץ ישראל היה להתענות לאחר פורים, בגלל יום ניקנור שחל לפני פורים.

זהו גם המקור הקדום למנהג אשכנז של תענית בה"ב.

ג. תענית אסתר י"א שהיא מרדכי קבלה וי"א תקנת חכמים, וי"א מנהג.

– דעת הראב"ד – תקנת מרדכי ואסתר דהיינו דברי קבלה, (עיי' אור זרוע (ח"ב), וב"ח).
– דעת הלבוש – תקנת חכמים, תיקנו זכר לנס שבא ע"י שצמו והתענו או מטעם אחר, זמפני שאנו מקיימים ימי הפורים לזכר אותו הנס, גם כן צריכים אנו לעשות כמותם בעניין התענית וכו' כי אם את הטוב נקבל והרע לא נקבל?! (עיי' במנורת המאור, מגן אבות למאירי, אבן עזרא).

– דעת הרמב"ם – מנהג ישראל לצום זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר "דברי הצומות וזעקתם", (עיי' ב"ח שהבין ברמב"ם דהוי דברי קבלה, ע"ע בשו"ת הר צבי, מאמר מרדכי).

ד. טעם למה שמתענים ב'תענית אסתר' ופגולתה:

א' – זכר לתענית אסתר, הרמב"ם (תעניות, פרק ה', הלכה ה') כותב – וי"ג באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר 'דברי הצומות וזעקתם'.

[רש"י דחה את המקור מהמגילה (וייתכן שגם הרמב"ם הביא את זה רק כרמז או כמקור לכך שהתענו בזמנם אך לא כראייה למנהג), ולדבריו הוא בא לציין את סיבת קבלת חג הפורים.

"ואי משום 'דברי הצומות וזעקתם' דכתיב בקרא, לאו היינו קבלת צום לדורות, אלא הכי קאמר – על דברי הצומות וזעקתם והצרות שעבר עליהם בימי המן, קיבלו עליהם היהודים פורים זכר לנסים. (מהזור ויטרי רמ"ה)].

– נקראת תענית זו על שם אסתר, לפי שהיא פתחה בתענית תחילה ואמרה למרדכי (שם ד'): לך פָּנוּם אֵת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, לַיְלָה וַיּוֹם. גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם בְּן וּגוֹ'.

– ואע"פ ששם הוי ג' ימים ובחודש ניסן, מ"מ מחמת חולשת הדורות די בזכר בעלמא לצום יום אחד, ואם נעשה בניסן לא יהיה היכר לנס פורים וגם שבניסן לא מתענים. (שו"ת מהרי"ל)

המהרי"ט מסביר שאף על פי ששלושת ימים אלו היו בחודש ניסן, מכיוון שעל פי ההלכה חל איסור על תענית בחודש ניסן, תיקנו חכמים להתענות בחודש אדר. על פי טעם זה יש הנוהגים לצום שלושה ימים.

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – זכר לננס, לפי שהתענו ביום המלחמה, שהיה ביג' אדר ממש, שהיו אז בצרה גדולה וכו', ובאותו היום התפללו והתענו כדי שיושיעם השי"ת, וכמו שמצינו במלחמת עמלק. (שאלתות דר"א, ר"ת, מאירי, הרא"ש)

היינו תענית אסתר לא נקבעה כזכר לשלושת ימי התענית בימי מרדכי ואסתר (בזמן ביטול גזירת ההשמדה), אלא כזכר לתענית היהודים בי"ג באדר ביום שנקמו באויביהם. במגילת אסתר אין רמז לכך שהיהודים התענו בזמן המלחמה, אך רבנו תם טוען, שכשם שמושה רבנו עשה תענית כשנלחם בעמלק, ודאי שבימי מרדכי, שהיו צריכים לרחמים עשו תענית ולהראות שלא בכוח המלחמה או בכוח האנושי ינצחו.

– רב אחאי גאון וכן רבנו תם פירשו את דברי הגמרא (בתחילת מסכת מגילה) "י"ג זמן קהילה לכל הוא", שביום זה מתאספים כולם לצום.

ג' – כיון שגזרת המן לא נתבטלה כי אם לפי שעה, לפיכך קבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם לפני ימי הפורים בכל דור ודור, לצום ולבכות וכו', ונבקשה מאלקינו על זאת, בל יפקוד עלינו גזירה ושמד, וכו', ואל שדי יאמר לצרותינו די, וכשם שהצילנו מיד המן הרשע, כן בחמלתו יפלטנו מיד מבקשי רעתינו וכו'. (הגר"ח פלאגי זיע"א 'מועד לכל חי' ס' לא' ס' צד', בשם הרב 'חמדת ימים')

ד' – כתב בספר האשכול: 'לא נתקן זה התענית אלא כדי שיהיו זריזין לשמוע מקרא מגילה, לפיכך קבעו תענית שלא לאכול קודם מקרא מגילה'.

ה' – כתב בספר 'שכתח לקט' אשר בסוף ספר ילקוט ראובני מערכת י', כי התענית שלא ישטינו על שתית היין, ולהורות דהשתיה אינו להשלים תאות היצר הרע, אלא לעבודת קונו, יעו"ש. (הגר"ח פלאגי זיע"א מל"ח לא' נד')

ו' – המגיד גילה למרן הבית יוסף שתענית אסתר היא סגולה להנצל ע"י מן החטא, ולא יהיה כח לשטן לקטרג על ישראל ולהביאם לידי חטא ועוון ח"ו ע"י ריבוי האכילה ושתיה ושמחת פורים. (מגיד מישרים פ' ויקהל, קב הישר).

וסגולת תענית זו להכניע יצר הרע לבלתי יחטיא את האדם בפורים כששמח וטוב לב. וכ"כ ה'קב הישר': "שהשגחת הקב"ה הוא תמיד על ישראל, שהם נחלתו ועדת סגולה, והוא חפץ להצדיקם עדי להנחילם שכר טוב לעולם הבא, וביום שמגיע י"ג באדר להיות ישראל שמחים וששים בו על תורף הנס... אז נקראת שמחה של מצווה... והנה יש לחוש פן על ידי ריבוי האכילה ושתיה ושמחה באים ישראל לידי חטא, לכן הקדים הקב"ה התענית, לפי שהתענית היא סגולה להינצל מן החטא, ולא יהיה כוח לשטן לקטרג עליהם, ולהביאם לידי חטא". כלומר, הצום הוא סגולה להינצל מחטאים בחג הפורים שחל למחרת.

לשון קודשו של ה'קב הישר' א' צו':

וַיֵּשׁ עוֹד טַעַם לְתַעֲנִית אֶסְתֵּר, אֲשֶׁר נִגְלָה הַמַּגִּיד לְהַרְבֵּ בֵּית יוֹסֵף, זְכוּרָנוּ לְבָרְכָהּ, וְהוּא — שֶׁהַשְּׂגָחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא תָּמִיד עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵן נִחְלָתוֹ וְעֵדַת סִגְלָה. וְהוּא חָפֵץ לְהַצְדִּיקָם בְּדִי לְהַנְחִילָן שְׂכָר טוֹב לְעוֹלָם תְּבָא. וּבִיּוֹם שְׁמֹגִיעַ אֲרַבְּעָה עֶשֶׂר לְהֵיוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂמִיחִים וְשִׂשִׁים בּוֹ עַל תִּקְוַת הַנֶּס, שֶׁעֲשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחֶמְן הָרָשָׁע וּבְכַבְּנוֹ וּבְשִׂאָר שׁוֹנְאֵי

ישראל, אז היא נקראת 'שמחה של מצוה'. ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה: חיב אינש לבסומי בפוריא. והנה יש לחוש, פן על ידי רבוי האכילה ושתיה ושמחה באין ישראל לידי חטא. ולכן הקדים הקדוש ברוך הוא התענית, לפי שהתענית היא סגולה להנצל על ידי התענית מן החטא, ולא יהיה פח להשטן ולילית לקטרג עליהם ולהביאם לידי חטא מחמת רבוי האכילה ושתיה. וטוב לבנו, כשיאמר פזמון 'במתי וכו', וכשאומרים 'שמע תפלה והעבר תפלה וכו' צריך לבנו, שלא יבואו לידי חטא ועוון, חס ושלום, על ידי רבוי אכילה ושתיה ושמחת פורים. ועל ידי סליחות ותחנונים שאנו אומרים בכנופיה — בזה אנו מעוררים זכות מרדכי ואסתר, כי במרדכי כתיב: ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע את בגדיו. והענין מבאר בזהר בראשית, כי שארי בני אדם לא ידעין רק מה שעניניהם רואות, ששונאי ישראל, כמו המן וחבריו, מבקשין לעקר ביצתן של ישראל, והולכין ומתגברין ומתחדשין בכל יום ויום גזרות רעות חדשות, ומרדכי ידע תכן הדבר ומקור פח של הקלפות, שמשם יוצאים נפשות הרשעים האלו, החוטאים בנפשותם. וזהו שאמר הכתוב, שמרדכי ידע את כל אשר נעשה, והתבונן כי גבורת יד הקלפה מחמת החטאים של ישראל שהיו באותו הדור, עד שהצריך מרדכי סגוף גדול וזעקה בתפלה להתייש כח הסטרא אחרא ולעורר רחמים על ישראל. וכן כתיב: ויקרע את בגדיו וישם שק וגו'. ואסתר הצדקת, אשר זכתה לרוח הקדש, ידעה גם כן תכן הדבר הנזכר, ולכן כתיב בה: ותעמד אסתר בחצר המלך וגו', ופרש הזהר: אין עמידה אלא תפלה, כמה דאית אמר: ויעמד פנחס ויפלל. והרבנה אסתר בתפלה, עד שעלתה תפלתה למעלה, למקום קדוש ונורא, הנקרא 'בתי החצרות'. והוא החצר שלפני בית המקדש של מעלה, אשר שם מתנוצץ שם הוי"ה. וזהו: ותעמד אסתר בחצר המלך — מלך זה הקדוש ברוך הוא. ולא כתיב 'בחצר המלך אחשוורוש'. וכתיב בה: וישט המלך לאסתר את שרביט הזהב, ומשך אליה חוט של חסד, שהוא ביד הקדוש ברוך הוא. ולא לה בלחודה אושיט הקדוש ברוך הוא שרביט הזהב, אלא אפלו דמתחברין בהדה.

ולכן אנהנו, עדת ישראל, אשר שרויין בגולה וסובלין צער הגלות למען כבוד הקדוש ברוך הוא, מתחברין ומתכנשין בבתי פנסיות, שהן נקראים גם כן 'חצר המלך' — מלכו של עולם — ובודאי על ידי אמירת הסליחות והתפלות אנו מעוררים את מרדכי הצדיק ואסתר המלכה. ובודאי הם מתחברים עמנו ביום התענית אסתר, אשר אנו מזכירין זכותן באמירת 'כבימי מור והדם הושעת בניד'. ולכן היושבי בפרים צריכין גם כן להיות בחבורה קדישא בבית הכנסת ביום תענית אסתר, כי יום זה הוא מסגל מאד שיקבל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר. וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחלה מזמור כב בספר תהלים 'אילת השחר'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, דאסתר היתה נקראת 'אילת השחר'. ואחר כך ישפך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו הקדוש ברוך הוא ויפתח לו שערי רחמים, ותקבל תפלתו ברצון.

ובהיות שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, שבשעה שבא המן למרדכי להרביבו על סוס המלך אחשוורוש, ולעשות לו יקר באשר צוה המלך אחשוורוש, מצא למרדכי דיתבי רבנן קמיה

ימי השמחה – חג הפורים

ומחויי להו הלכות קמיצה. ופרש רש"י דדרש מרדכי בענינו של יום, כי אותו היום ששה עשר בניסן היה, שהוא יום הנפת העמר. אמר המן: אתא מלא קמצא קמחא דיככו ודחו עשרת אלפים פפר בסף דידי. על כן נכון לעסוק בעניני קמיצה בשישה עשר בניסן. והכל הוא כדי לעורר זכות של אותם הצדיקים.

על כן אהבי ה', עדת עם קדש, הנועדים לדבר ה' לשמע קול מגלה ביום המועד הזה, שהוא פורים, אשר לעתיד כל הימים טובים יהיו בטלים, וימי פורים לא נבטלים, צריכין אנו להזכיר זכותן של מרדכי ואסתר, כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה. לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. אמן. (עיין עוד טעמים נפלאים ב'ילקוט יוסף' – פורים)

ז' – עיקר התענית נתקנה ונקראה 'תענית אסתר' שזכור ונשים אל לבנו שהשי"ת רואה ושומע כל אחד בצרתו (הסתרה) ובצומו ובשובו אל ה' בכל לבו ונפשו, כמו שעשה בימים ההם.

נמצנו למדים שעיקר התענית היא להשריש את כח התפילה והתשובה בלבבות עם ישראל שהקב"ה שומע קולם גם בשעת צרתם. (מ"ב, באר הפרשה)

ה. החייבים והפטורים מהתענית:

א' – מעוברות ומניקות פטורות מלהתענות בתענית אסתר.

ואינן רשאות להחמיר על עצמן להתענות. ואף לבנות אשכנז יש להקל בזה.

[מיהו, לא יאכלו המעוברות להתענג במאכל ובמשתה, אלא לצורך אכילתה].

– ומעוברת שאמרו היינו כשהוכר עוברת, שהוא ג' חודשים ומעלה. ומ"מ אם סובלת מהקאות ומיחושים או חולשה רבה מותר לה לאכול גם בטרם מלאה לה ג' חודשים להריונה, והדין כן אפילו קודם ארבעים יום להריונה כשיש לה חולשה, כי בראשית ימי עיבורה העובר חלוש ביותר וכו'.

– ומינקת שאמרו אפילו אם פסקה להניק את בנה, כל שהיא תוך כ"ד חודש ללידתה ומרגישה חולשה יתרה, פטורה מלהתענות.

[מיהו, לא יאכלו המניקות להתענג במאכל ובמשתה, אלא לצורך אכילתה].

ויש מי שאומר שכל מה שנפטרה מלהתענות הוא דוקא במניקה בפועל.

ולמעשה, אשה חלשה שהלידה או ההפלה גרמה לה לחולשה, ויש לה צער להמשיך בתעניתה, די לה שתתענה מעט כמה שעות כפי יכולתה. ויכולה להקל בזה כל עשרים וארבע חודש מהלידה, כסברת המקילין. אבל אם היא בריאה ומרגישה בעצמה שיכולה להתענות ולהשלים, תתענה.

ב' – אשה שהפילה יש אומרים שפטורה מתעניות אלו בתוך עשרים וארבעה חודשים להפלתה, ואינה צריכה לפרוע התענית לאחר מכן. ויש חולקים. והעיקר לדינא כמבואר בסעיף הנ"ל לגבי מניקה. [ומכל מקום גם אלה הפטורות מלהתענות ראוי שלא תאכלנה להתענג במאכל ומשתה, אלא כדי קיום בלבד].

ימי השמחה – חג הפורים

ג' – חולה שאין בו סכנה פטור מתענית זה ואינו רשאי להחמיר על עצמו. ואפילו מי שתקפתו חולשה יתרה אין צריך להתענות. וכן זקן מופלג שהוא תשוש כה, פטור מלהתענות, ואף אינו רשאי להתענות.

ד' – מי שאינו אלא מצטער מכאב עינים לא יתענה, וכשיבריא יפרע תעניתו, אלא אם כן אכל על פי פקודת רופא שאז אינו צריך לפרוע התענית. וכן מעוברות ומניקות וחולה אפילו אין בו סכנה אינם צריכים לפרוע התענית.
ה' – הפטורים מהתענית הנ"ל אינם צריכים לעשות התרה לפני שיאכלו. (כה"ח תקנ' א"א, ילקו"י)

ו' – יולדת תוך שלשים יום ללידתה דינה כחולה שאין בו סכנה, ופטורה אף מתענית תשעה באב.

ז' – יש המקילין לנערות שלא יתענו בג' התעניות, אלא רק בתשעה באב, ויום הכיפורים, (וטעמם, דכיון שעתידות להיות בהריון וכו') והצומות מחלישים, לכן לא יצומו שיהיו בריאות וכו'). אולם אין מנהג זה נכון על פי ההלכה, ואין לנהוג כן. (חזו"ע, שלמי מועד, ילקו"י)
ח' – יש שכתבו שהמצטער צער גדול מן התענית יותר מרוב אנשים שמתענים, פטור מן התענית. ויש מי שהיקל עוד, שאדם שהוא חלוש בטבעו יותר משאר בני אדם, ומצטער בתעניתו, נחשב כחולה שפטור מן התענית. והכל כפי ראות עיני המורה. ועל כל פנים גם המיקל בזה, ימעט באכילה ובכל תענוג כפי מידת האפשר.

ט' – החולה בנגיף הקורונה רח"ל, אם יש לו תסמינים, חום או חולשה גדולה, והוא משתעל הרבה, אינו צם! ואם ירצה להחמיר יאכל לשיעורים, אבל אם רק נדבק ומרגיש טוב יצום כרגיל, ואם ירגיש חולשה וכו' יאכל, ואם הורו לו הרופאים לאכול כדי שלא יחלה, מותר, הנמצא בבידוד והוא בריא צם כרגיל. (מרן הראש"ל צ"צ רבנו יצחק יוסף שליט"א שיעור פר' בלק תשפ', הנחיות לת"ב תשפ', וכ"כ בהנחיות לת"ב תשפ"א)

– מי שחלה בנגיף הקורונה, והחלים, אבל עדיין יש לו תסמינים שונים, יעשה שאלת רב, כיון שיש דעות ברופאים האוסרים לצום מחשש סכנה.

י' – חתן בתוך ז' ברכות וכן אבי הבן הסנדק והמוהל כיום המילה, פטורים מלהתענות תענית אסתר מפני שיו"ט שלהם הוא.

אבל אם חל יום פדיון הבן בתענית אסתר, אין לאבי הבן לאכול ביום התענית.

[שו"ת שבות ה"ג (סי' ג). שו"ת מי באר (סי' סג).

ובמדרש תנחומא (פר' בראשית אות ג) איתא, ואם חל י"ד באדר להיות ביום ראשון בשבת, אסור להתענות אף בער"ש, אלא מקדימים ומתענים בחמישי בשבת, שהוא י"א באדר, שעיקר תענית בסליחות ותחנונים, ואתי לאמנועי מכבוד השבת, וכבוד השבת עדיף יותר מאלף תעניות, דכבוד שבת דאורייתא, ותענית דרבנן, ואתי כבוד שבת דאורייתא ודחי תענית דרבנן. ע"כ.

ועיין בשו"ת יביע אומר ח"ג (האו"ח סי' ג' אות ו). ודו"ק. וע"ע בילקו"י מועדים עמוד רפ, ובחזון עובדיה פורים עמוד מב].

ימי השמחה – חג הפורים

יא' – הכל חייבים להתענות, [חויץ מהנ"ל], ואין לפרוש מן הציבור בין אנשים בין נשים. ואפילו מי שבא בדרך וקשה עליו התענית ידחק עצמו ויתענה. (ילקוט יוסף)

ו. הנהגות ביום התענית:

א' – כתב הרמב"ם (תעניות פ"א הי"ד) – 'כל השרוי בתענית, בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הציבור על צרתם, הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו, ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן, כעניין שנאמר (איכה ג') "מה יתאונן אדם חי גבר על הטאיו". (מקור הדין תענית י', שו"ע תקס"ח ס"יב, ועיין שו"ע תקע"ד ס"ג, וברמ"א שם)

ב' – כתב ב'אליה רבה' (תקסח' ס"ק יח') 'ביום התענית, ישמור עצמו מן הכעס. ואם יש לו משא ומתן, יעשה באמונה ובנחת ביותר'. (כ"ה בשל"ה דף ר' ע"ב).

ג' – כתב ב'יסוד ושורש העבודה' (פרק יא') 'ביום התענית ימנע בשיחה כל מה שאפשר, כדי שלא יבוא למלאות פיו שחוק'.

ד' – כתב בשו"ע (תקנ' ס"ב) – 'צומות הללו חויץ מתשעה באב מותרים ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה ואין צריך להפסיק בהם מבעוד יום'. (עיין מ"ב שם, דבעל נפש יחמיר וכו').

ה' – יש שס"ל להחמיר לא לשמוע שירים וכן שלא לעשות ריקודים ומחולות. (בגדליה ובטבת, דתמוז ואב אסור משום חורבן בהמ"ק). (פרי מגדים תקנא', בן איש חי ש"א דברים א"ה, קצוש"ע קכב')

ו' – יש שנמנעו מלהתרחץ בחמין בתענית. (עיין תוספות תענית יג' שיטת ר' יואל, הב"ח תרכח', מג"א א"ר ח"א ופנים מאירות ח"ב בשם השל"ה)

להלכה – מותר להתרחץ בחמין בתענית, ובמים קרים שרי לכו"ע, [מדברי השל"ה משמע דבעל נפש יחמיר גם בצונן כמו בט"ב. ומי שמחמיר על עצמו שלא לרחוץ בחמין, טוב לו להחמיר גם שלא להריח בשמים]. (שו"ע תקנ' ס"ב, ראשונים ולפי שאין רוב צבור יכולין לעמוד בה. הר"ן פ"ק דר"ה). ואחרונים, מ"ב, חזו"ע, ילקו"י)

– מותר להתרחץ בתענית אסתר, וכ"ש כשהוא לכבוד פורים.

ז' – יש שנמנעו מתספורת בתענית, כיון דהוי בכלל עידונים דאסור ביום התענית כמבואר. (תענית י', רמב"ם, שו"ע תקס"ח ס"ב)

כ"כ ר"ח פלאגי זיע"א ('רוח חיים' ס' תקסו' סק"ד) דאסור להסתפר בתענית ציבור. (עיין ר"ה יח', טורי אבן, מרומי שדה, שו"ע תקס"ח, ועיין ירושלמי תענית פ"ג הי"א, וילקוט יוסף באריכות)

– להלכה מותר להסתפר בתענית דלא החמירו בזה והוי כרחיצה שהתירו.

ח' – יש שנמנעו מלברך ברכת 'שהחיינו' בתענית (ג' תשרי וי' טבת, דיז' תמוז וט' אב לא מברך משום בין המצרים).

– כתב ב'ילקוט יוסף' (ד' תעניות) – 'צ"ע האם כל האזהרות הנ"ל (בלילה וביום) שייכים גם בתעניות ציבור שלנו, [ג' תשרי, י' טבת, יז' תמוז, ט' אב].

ימי השמחה – חג הפורים

נפק"מ אם אפשר לשמוע כלי שיר וכדו', דלהנ"ל יש לאסור. אך אין זה מוכרח כ"כ. עיי"ש באריכות.

[הנהגות המובאות לעיל י"א דוקא בארבע תעניות ולא בתענית אסתר דלא הוי תענית של צער. וי"א דה"נ.]

ט' – נוהגים לתת צדקה לעניים במנחה של יום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו') 'אגרא דתעניתא צדקתא'.

כתב ב'מחזור ויטרי' (ע' שצב) – 'אין תענית בלא צדקה, וכל המתענה ואינו נותן צדקה, כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזבח בלא נסכים'.

כתב ב'מעיל צדקה' (א' תלה) בשם רבי יהודה, 'תענית' אותיות 'תת-עני', ללמדך שאם נותן צדקה לעני, יש עליו שם תענית, ואם לאו כאילו לא התענה. (עיין לקמן באריכות בעניין צדקה בתענית).

י' – נהגו ללכת לקברות צדיקים בתענית, משום דבית הקברות מקום מנוחת הצדיקים, ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור, והתפילה מתקבלת ביותר על אדמת קודש, והמשתטח על קברי צדיקים ומתפלל, אל ישים מגמתו נגד המתים השוכנים שם, אך יבקש מאת ה' יתברך שיתן לו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר, תנצב"ה. (מהרי"ל הלכות תענית, טעמי המנהגים שמחות א' תתרסז)

יא' – כתב הגר"ח פלאג' זיע"א (מל"ח ס' כט' א"י) – לפי דברי הזוה"ק (שמות דף כ') הוא, דביום התענית טוב שיאמר כלשון הזה:

'גלוי וידוע לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שהקרבתני לפניך חלבי ודמי והרתחתני אותם בחמימות חלשת גופי, יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפני בשעה זו, כריח העולה מהקרבן באש המזבחה, ותרצני כשם שהקשבת לתפלת רבי אלעזר אמן סלה, ע"כ.

ז. דיני אכילה ומאכלים בתענית:

א' – אין לבעלי חנויות לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים שם ביום התענית, אלא אם כן ידוע שהאוכל והשותה הוא חולה שפטור מתענית. ואפי' ישנם עוד בעלי מסעדות שמספקים מזון ביום התענית לכל מי שירצה, אף על פי כן החרד לדבר ה' ימנע עצמו מזה.

ב' – יש מי שכתב שאסור לגעת במאכלים שלא לצורך בכל יום התענית, מחשש שמא יבוא לאכול או לטעום מהם. ואין דבריו נכונים. שלא מצינו שרבותינו גזרו על כך. ואין לחדש גזירות מדעתינו. והעיקר לדינא שמותר להתעסק במאכל ומשתה ביום טוב.

ג' – השרוי בתענית יכול לטעום התבשיל עד כדי שיעור רביעית, ובלבד שיזהר לא לבלוע אלא יפלוט כל מה שהכנים לפיו. שמעימה כזאת אינה בכלל אכילה ושתיה. ובת"כ ויהי"פ אסור.

מנהג האשכנזים להחמיר בטעימה בכל תענית ציבור.

ד' – אדם בריא שמתענה, אך עליו לבלוע גלולות וכדורים נגד מיהושי ראש וכדומה, מותר לו לבלוע התרופה בלי מים, כל שאין בה טעם ערב לחיך. וכן מותר לשתות תרופות שאין החיך נהנה מהם. אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר. אולם במקום חולי פנימי אין

ימי השמחה – חג הפורים

להחמיר. ויש אומרים שכל זה בשאר תעניות, אבל ביום הכפורים ובתשעה באב אין להקל בזה אלא למי שבלאו הכי אוכל לפי היתר.

– מותר לבלוע את הרוק בכל תענית, ויש מחמירים.

ה' – אין לשטוף את הפה בבוקר בהתעוררו משינתו בימי תעניות צבור. ומכל מקום במקום צורך יש להתיר כשאינו שם בפיו יותר משיעור רביעית בבת אחת, דהיינו פחות משמונים ואחד גרם, ובאופן שיוודע בעצמו שיוכל להזהר שלא יבלע מן המים. וכן מותר להשתמש במשחת שיניים בתעניות צבור על הדרך הנ"ל למי שקשה לו בלי לצחצה את שיניו. אך בתשעה באב אין להקל בכל זה, אלא במקום צער גדול ובתנאי שיזהר להוריד פיו למטה שלא יבואו מים לגרונו.

ו' – עישון סיגריות למי שרגיל בו, מעיקר הדין מותר בכל תענית צבור ואפילו בת"ב, (חויץ מיוה"כ דאסור), ומ"מ טוב להחמיר בת"ב שלא לעשן, ובפרט בשעת קריאת איכה והקניות בבית הכנסת, ואמנם מי שרגיל מאוד בעישון סיגריות, ייש לו צער גדול במניעתו, יש להתיר לו לעשן בת"ב בצינעא.

ז' – אסור ללעוס גומי לעיסה [מסטיק], ביום תענית, אך מסטיק שאין בו שום מתיקות כלל מותר ללועסו בתעניות. ובזה אין מברכים על המסטיק.

ח' – מי ששכח ואכל ככותבת (כ-36 גרם, וי"א כזית) בתענית צבור, ונזכר לאחר מכן, חייב להשלים תעניתו. ומן הדין אינו צריך להתענות ביום אחר, אלא אם כן עושה כן לכפר על שגגתו, וכגון שהוא בריא ויכול לצער עצמו בתענית שאינו חובה. [באופן שהדבר לא יגרום לו לביטול תורה, או שהוא שכיר וימעט מעבודת הבעלים].

– מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל, או משקה, יטעם ממנו מעט רק כדי שגרונו יהנה. שאם לא יטעם כלום יעבור על איסור ברכה לבטלה שלדעת הגאונים הרמב"ם והשלחן ערוך איסורו הוא מן התורה, ואילו טעימה בצומות אלה היא מדרבנן. וימשיך בתעניתו ויאמר עננו, שטעימה מועטת מאד (פחות מכזית) אין עליה תורת אכילה. (עיין מל"ח ס"ט א' יג' דאם טעה בשגגה ואכל יתענה עד הערב, ויתן לצדקה שעור אכילתו שאכל, עיי"ש). – עיין במל"ח (ס"ט א' יג') בעניין מי שאכל במזיד בי"ז בתמוז.

ה. תפילין בתענית:

– מנהג קדום בארץ ישראל שמניחים תפילין בתעניות צבור בשחרית בלבד. ואמנם יש שנהגו להניח תפילין גם במנחה של תעניות צבור, ונהיינו י' בטבת, י"ז בתמוז, צום גדליה, ותענית אסתר, כדי להשלים מאה ברכות, אך לא ראינו כיום שנהגו כן בארץ ישראל, והנח להם לישראל.

(ב"י ס' מו', יביע אומר' ח"ט. 'חקקי לב' פלאגי' ס"ב, כה"ח פלאגי' ס' יט', פתח הדביר ח"ג, ילקו"י).

ט. סדר התפילה בתענית אסתר:

– מתפללים כמו בכל תענית ציבור.

מוסיפים 'עננו' בשומע תפילה, מוסיפים תחינה לתענית אסתר, קוראים 'ויחל' בספר תורה.

ימי השמחה – חג הפורים

- בשיר של יום מוסיפים "למנצח על איילת השחר".
- דאסתר הייתה נקראה 'איילת השחר'. ועוד טעמים.
- יש שנהגו לאמר סליחות ביום תענית אסתר, לאחר שחרית או קודם תפילת מנחה.
- בסליחות לתענית אסתר, מצויה התפילה: "שומע תפילה והעבר תיפלה".
- בעל הקב הישר' מבאר כי יש לכוון שלא יבואו לידי הטא ועוון חס וחלילה על ידי ריבוי אכילה ושתייה ושמחת פורים, ועל ידי סליחות ותחנונים שאנו אומרים ברכים אנו מעוררים את זכות מרדכי ואסתר.
- בתפילת מנחה לא אומרים תחנון, כמו בכל ערב יו"ט.

י. "תפילת עננו":

- בארבע תעניות ציבור, המוזכרות בפסוק, שהם י"ז בתמוז, תשעה באב, צום גדליה, ועשרה בטבת, היחיד אומר בתפלות שחרית ומנחה "עננו" בשומע תפילה, ואחר אמירת "עננו" הותם "שומע תפילה", ואינו הותם "העונה לעמו ישראל בעת צרה", שלא נתקנה התימה זו אלא לשליח ציבור כשאומר "עננו" בחזרה בין גואל לרופא.
- והשליח ציבור אומר בחזרת התפילה "עננו" ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא.
- והטעם שנקבע שם, שסמכו על מה שנאמר בתהילים (יט, טו) "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי", ואחריו נאמר (כ', ב') "יענך ה' ביום צרה". והותם 'ברוך אתה ה' העונה לעמו ישראל בעת צרה'. (ראשונים, ילקו"י)
- ואם טעה והתם (היחיד) העונה לעמו וכו', ונזכר אחר שהתחיל רצה או מודים, יצא ידי חובה בדיעבד, ויסיים תפלתו, ואין צריך לחזור לשמע קולנו. ומכל מקום טוב הדבר שאחר שסיים תפלתו יחזור להתפלל בתנאי של נדבה, ויאמר: אם אני חייב לחזור ולהתפלל, הריני חוזר ומתפלל לשם חובה. ואם לאו תהיה תפילתי זו תפלת נדבה. ואם אפשר טוב לחדש בה דבר.
- אם שכח ולא אמר "עננו" בארבע צומות, אינו חוזר. ואם נזכר כשאמר "ברוך אתה ה'" כדי לחתום "שומע תפילה", אינו רשאי לסיים "למדני חקיך" כדי שיוכל לחזור ולומר "עננו", אלא יסיים תפלתו, ואינו חוזר. וטוב שיאמר "עננו" בלי התימה בסוף "אלהי נצור". אבל בין ברכת שומע תפילה לרצה, אין לומר "עננו", דהוי הפסק.
- יחיד המתפלל תפלת שמונה עשרה כלחש עם חזרת השליח צבור ביום התענית, ואומר עמו כל סדר קדושה, אינו אומר עמו "עננו" בין גואל לרופא, אלא ב"שומע תפילה".
- השרוי בתענית יחיד, ובמנחה נתאחר לבוא לבית הכנסת, והתפלל שמונה עשרה יחד עם החזרה של השליח צבור, כשיגיע ל"שומע תפילה", יאמר שם עננו, אף על פי שעל ידי כך יפסיד אמירת מודים עם הצבור. וישתחוה באמצע הברכה באמירת "מודים" של השליח צבור.
- אם טעה השליח צבור ושכח לומר "עננו" לפני ברכת רפאנו, אם נזכר באמצע ברכת רפאנו, חוזר ואומר השליח צבור "עננו" ברכה בפני עצמה, וממשיך ברכת רפאנו וכו'. אבל אם לא נזכר עד שחתם "ברוך אתה ה'" של ברכת רפאנו, אינו חוזר לומר "עננו" ברכה

ימי השמחה – חג הפורים

בפני עצמה, אלא כוללה באמצע ברכת שומע תפלה כיחיד. ואינו רשאי לסיים למדני חקיק, וחותרם "ברוך אתה ה' שומע תפלה". ואם לא אמר "עננו" אף בשומע תפלה אינו חוזר. וטוב שיאמרנה בסיום תפלת שמונה עשרה, ויחתום בלי הזכרת ה', "ברוך שומע תפלה". – בתענית צבור [שחכמי הדור גזרו תענית על כל צרה שלא תבוא], אין השליח צבור אומר "עננו" ברכה בפני עצמה, אלא אם כן יש עשרה מתענים בבית הכנסת. והשליח צבור עצמו מכלל העשרה. אך בתעניות צבור המפורשות בכתוב, אם יש בבית הכנסת ששה או שבעה מתענים, שהם רוב מנין, רשאי השליח צבור לומר ברכת "עננו" ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא. וכך פשט המנהג לומר "עננו" ברכה בפני עצמה, כל שיש בבית הכנסת ששה מתענים. ובתענית אסתר לכתחלה עדיף שיהיו עשרה מתענים. ואם לא השיגו מנין מתענים, אומרים "עננו" ברכה בפני עצמה ברוב מנין.

– אם יש ששה או שבעה מתענים בבית הכנסת, אלא שחלקם התפללו כבר במקום אחר ושמעו מהשליח צבור ברכת עננו, אין השליח צבור רשאי לומר עננו ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא בתעניות הנ"ל, אלא יאמר "עננו" בשומע תפלה כיחיד.

– אם הזמן של מנחה מצומצם, ביום התענית, ואין פנאי להתפלל בלחש ולחזור התפלה בקול רם, שהמנהג הוא שהשליח צבור מתפלל בקול רם והקהל מתפללים עמו בלחש, ואומרים עמו סדר קדושה, וכשמגיע השליח צבור להאל הקדוש ממשיכים התפלה בלחש, כשיגיע השליח צבור לברכת רפאנו יאמר שם "עננו" בקול רם ברכה בפני עצמה, והקהל ישמעו ויכוונו לברכתו, ושוב ימשיכו בתפלה בלחש. וכשיגיעו לשומע תפלה יאמרו בלחש תפלת "עננו", חוץ מהשליח צבור, וימשיכו התפלה בלחש עד הסוף.

– שליח צבור שאינו מתענה בתענית צבור מאיזו סיבה שהיא, לא יתפלל לפני התיבה, כי אינו יכול לומר בחזרה "עננו", והוא אינו מתענה. ואם אין שליח צבור אחר, רשאי שליח צבור זה להתפלל כדי שלא יבטלו מעניית קדיש וקדושה וברכו. ולא יאמר עננו ברכה בפני עצמה, אלא אומר עננו בשומע תפלה, ויחתום שומע תפלה. ואף שליח צבור שמוכרח לעבור לפני התיבה שהרית בתענית צבור, מפני שאין שליח צבור אחר, ואינו יודע אם יוכל להתענות או לא, מפני שמרגיש חולשה וכיוצא בזה, לא יאמר עננו בחזרה ברכה בפני עצמה, אלא אומרה בשומע תפלה.

יא. קריאת התורה בתענית:

א' – כתב רבנו חיים פלאג'י זיע"א (מועד לכל חי סימן כט' אות ט') – כתב בספר נגיד ומצוה 'כשאדם עושה תענית, ישאל מן השם יתברך שיתן לו כפרה, וחיים, ובנים, לעבודתו יתברך, וזה בהוצאת ספר תורה, ויאמר הי"ג מידות של רחמים ג"פ, 'ואני תפלת' ג"פ. ב' – תעניות צבור המוזכרים, בשחרית ומנחה מוציאים ספר תורה, וקוראים שלשה גברי בפרשת "ויחל". ואפי' אם יום התענית חל בשני וחמישי, אין קוראים בפרשת השבוע, אלא "ויחל".

ימי השמחה – חג הפורים

– יש נוהגים להפטיר במנחה "דרשו ה' בהמצאו". ומנהג בני ספרד שלא להפטיר בשום תענית צבור, חוץ מתשעה באב, שבשחרית מפטירים בו "אסוף אסיפם", ובמנחה מפטירים "שובה ישראל".

– ספרדי שנזדמן לבית הכנסת של אשכנזים בתענית צבור במנחה, והזמינוהו לעליית שלישי שצריך להפטיר לפי מנהגם, נכון שיתחמק מלעלות לספר תורה. אבל אם כבר קראוהו בשמו יעלה ויפטיר בכרכות, כיון שהם ברכות השבח.

– צבור שטעו וקראו בימי תעניות צבור בפרשת השבוע, בשחרית, אם חלו ימי התענית בשני או בחמישי, ונזכרו באמצע הקריאה, מסיימים בקריאה בפרשת השבוע, ויוצאים י"ח. – אין להוציא ספר תורה בתענית צבור לקריאת פרשת ויחל אלא אם כן יש ששה או שבעה מתענים בבית הכנסת, מתוך המנין של עשרה, בין בשחרית בין במנחה. ואם אין יותר מחמשה מתענים בבית הכנסת וחל תענית צבור בשני וחמישי, קוראים בפרשת השבוע שלשה אנשים. ואם חל התענית בימי א.ג.ד.ו. אין להוציא ספר תורה כלל, ואפילו בשחרית שעדיין לא טעמו, כל אלה שחושבים שלא להתענות אינם מצטרפים לרוב מנין להוצאת ספר תורה ולברכת עננו.

– מי שאינו מתענה מסיבת חולי וכדומה, לא יעלה לספר תורה בתענית צבור בקריאת פרשת ויחל. וכהן שאינו מתענה לא יקראוהו לספר תורה לקריאת ויחל, אפילו אין שם כהן אחר, אלא טוב שיצא הכהן מבית הכנסת, ועומד ישראל מתענה לקרות במקום כהן. [והוא הדין ללוי שאינו מתענה ואין לוי אחר בבית הכנסת, טוב שיצא מחוץ לבית הכנסת, ויקרא הכהן המתענה במקום לוי]. ואפילו אם קראוהו בשמו לעלות לספר תורה, יתנצל שאינו מתענה מחמת אונם, ויעלה אחר במקומו, כי יש בזה חשש ברכה לבטלה לדעת כמה פוסקים.

– בשני או בחמישי שהוא בלאו הכי יום חיוב קריאת התורה, יכולים להעלות בשחרית יום התענית צבור מי שאינו מתענה מחמת פטור או אונם שהוא. (אבל לא בקריאת התורה של מנחה).

– מי שעודנו שרוי בתענית בשחרית, אלא שחושב שלא להשלים תעניתו עד צאת הכוכבים, דינו כמי שאינו מתענה, ולא יעלה לספר תורה בפרשת ויחל.

– שליח צבור הקורא בתורה שאינו מתענה, יוכל לקרות בפרשת ויחל בתענית צבור, אם אין שליח צבור אחר שיוכל לקרות בתורה.

יב. נשיאת כפים במנחה בתענית:

– הכהנים נושאים כפיהם בתענית צבור גם במנחה. ולכתחלה יקבעו זמן תפלת שמונה עשרה של מנחה בתענית צבור, כחצי שעה לפני השקיעה, כדי שעד שיגיע השליח צבור בסוף החזרה לברכת כהנים יהיה קודם לשקיעת החמה.

ואם התפללו מפלג המנחה ואילך, דהיינו שעה ורבע (זמניות) קודם צאת הכוכבים, לכתחלה לא יעלו לדוכן, ואם עלו לא ירדו. ובמקום שנהגו שהכהנים עולים לדוכן אחר פלג המנחה, יש להם על מה שיסמוכו.

ימי השמחה – חג הפורים

אבל אם מתפללים בעוד היום גדול, לפני פלג המנחה אין לכהנים לישא את כפיהם. וגם במקום שנהגו לעלות לדוכן יש למחות בידם ולהנהיגם שלא יעלו, וכדין מנחה של יום הכפורים שאין בה נשיאות כפים מפני שמתפללים מבעוד יום.

ואם מתפללים מבעוד יום, כשם שאין נושאים כפים כך אין השליח צבור אומר בחזרה "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה המשולשת וכו'".

– כהן שאינו מתענה לא ישא את כפיו במנחה, כיון שיש לחוש בו לשכרות, ולכן יצא לחוץ בעת נשיאת כפים.

– אם נמשכה תפלת מנחה לאחר השקיעה, רשאים הכהנים לישא את כפיהם תוך זמן של בין השמשות שהוא שלש עשרה דקות וחצי [בשעות זמניות] אחר השקיעה. אבל אחר צאת הכוכבים, אין לכהנים לישא את כפיהם.

– גם בימי תענית עדיף להתפלל מנחה קטנה סמוך לשקיעה, ואז ירויח גם כן ברכת כהנים, אמנם אם אדם יודע שראשו כבד עליו בסוף התענית ואינו יכול לכיין כראוי בתפילת מנחה, אם יתפלל אותה סמוך לשקיעה, עדיף שיתפלל אותה במניין מוקדם יותר שמתפללים מנחה גדולה.

יג. צדקה בתענית:

א' – נוהגים לתת צדקה לעניים במנחה של יום תענית. כדאיתא בגמ' (ברכות ו') 'אגרא דתעניתא צדקתא'.

– נהגו ב'תענית אסתר' לתת 'זכר למחצית השקל'. (עיין מש"כ בענין זכר למחצית השקל)
– כתב ב'שבולי הלקט' (ס' רפ') – 'אמרו חכמים אגרא דתעניתא צדקתא, והיינו שיתן לעני לערב שיעור מה שלא אכל היום, וכן נהגו ליתן מעות לקופה של צדקה במוצאי תענית'. (כ"כ השל"ה, א"ר תקסו' א"ב, משנ"ב תקסו' ס"ק יב')

– כתב ב'מטה משה' (ס' תשנה') – המנהג לתת צדקה בתענית דאגרא דתעניתא צדקתא, ויש אדם שחביב ממונו מגופו. וסימן לדבר, 'תענית' אותיות 'תת-עני'.
– בגליון איתא "צדק ו'משפט מ'כון כסאך" (תהילים פט' טו') ר"ת צום. כיום הצום יש להרבות צדק ומשפט.

ב' – איתא בגמ' (סנהדרין לה') 'אמר רב יצחק כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו שופכי דמים, שנאמר "צדק ילין בזה ועתה מרצחים"'.
פרש"י – כי רגילים היו לעשות צדקה ביום תענית, ועיני העניים היו נשואות לכך, ואם ילינו ללא הצדקה נמצאו העניים רעבים ללחם, שנשענו על כך. (עיין או"ז צדקה ס"ס ל', רמב"ם

מ"ע פ"ט ה"ד, טור שו"ע יו"ד ס' רנו ס"ב).

כתבו התוס' (מגילה כא') לכן היו מפטירין "דרשו ה' בהמצאו", שנאמר בו "שמרו משפט ועשו צדקה".

ג' – כתב ב'מחזור ויטרי' (ע' שצב') – 'אין תענית בלא צדקה, וכל המתענה ואינו נותן צדקה, כאילו הקריב עולה בלא מנחה, וזכה בלא נסכים'.

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב ב'מעיל צדקה' (א' תלה') בשם רבי יהודה החסיד, 'תענית' אותיות 'תת-עני', ללמדך שאם נותן צדקה לעני, יש עליו שם תענית, ואם לאו כאילו לא התענה, ולשוא עינה עצמו, וכאילו שופך דמים. וכתב הרב הא דאמרו גדול תענית יותר מן הצדקה, היינו תענית יחד, עיי"ש).

ד' – בעניין הצדקה עיין באבות דרבי נתן (פ"ג), אם נתת פרוטה לעני בבוקר ובא בערב תן לו שוב וכו', ו'מעיל צדקה' (תלה') דנתן רמז ד'צדקה' בא"ת ב"ש אותיות 'צדקה', כי כפליים לתושיה. פלא יועץ ערך צדקה, ילקו"י עוד רמז.

ה' – כל הנ"ל בעני באמת, אבל לא במתחזה לעני, כדאיתא בגמ' ב"ק (טז): 'הכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים, כדי שלא יקבלו עליהן שכר, עיי"ש.

ו' – עיין ב'רגל ישרה' דפירש את הגמ' בב"ק (טז) ע"פ הסוד דלא נותנים צדקה בלילה, ועיין לגר"ח פלאגי בכה"ח (ס"ב א"ז) דשרי ליתן צדקה בלילה קודם תפילה, ובילקו"י הוכיח בן מאבות דר"נ, ועיין עוד בעניין צדקה בלילה ב'פתח הדביר' (רלה), שו"ת מהרש"ם ח"ב (מג'), ולמרן החיד"א בברכי יוסף (או"ח רלה), פתח עינים (ב"ק טז), שו"ת 'ביע אומר' ח"י (יו"ד מח'). דברי תורה (ח"א ס' קיז)

[עיין בקונטרס 'רחמים לחיים' אלול, מה שהבאנו שם באריכות בעניין הצדקה]

יד. – גדולה היא מעלתו של יום תענית אסתר, והנזהר בתענית זו להתפלל ולהזכיר מעשי מרדכי ואסתר, זוכה כי נשמותיהן מתעוררות בשמים לבקש רחמים עליו ועל כל ישראל כבחייהם, ותפילתו מתקבלת ברצון.

– בספר 'קב הישר' (ס' צז) כתב – פי יום זה הוא מסגל מאד שיקבל תפלתנו בזכות מרדכי ואסתר. וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר, ויאמר תחלה מזמור כב' בספר תהלים 'אילת השחר'. ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, דאסתר היתה נקראת 'אילת השחר'. ואחר כך ישפך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו תקדוש ברוך הוא ויפתח לו שערי רחמים, ותקבל תפלתו ברצון. וכו'.

פי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה. לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים וברצון את תפלתנו. אמן.

– בשו"ת אפרקסתא דעניא הביא בשם ספר 'קב הישר' – 'תענית אסתר הוא מגולה לחשוכי בנים'.

– ראוי להרבות בלימוד התורה בתענית אסתר. (יסוד ושורש העבודה, שער המפקד ע' רסג)
– מעלה גדולה לקרא תהילים ותחנונים ביום תענית אסתר.

טו. יג' באדר:

יום י"ג באדר אירעו בו כמה עניינים לעם ישראל:

א' – הפיל בו המן הרשע פור להשמיד להרוג ולאבד את כל עם ישראל, מנער ועד זקן, מן ונשים ביום אחד. ושמח שנפל הפור בו, כי בו נפטר אבי התעודה. (מגילה יג').

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – בו ביום היתה מכת חושך במצרים, ומתו בו רשעי ישראל שמירבו לצאת ממצרים. (החיד"א ב'חומת אנך' פרשת בא ז').

ג' – יום ניקנור, על שם שביום זה ניצחו יהודה המכבי, ותלאו עין ארוך מול ירושלים. (תענית יח').

"יום ניקנור":

אמרו ניקנור פולמרכוס של מלכי יון היה עובר לאלכסנדריאה בכל יום ויום, והיה מניף ידו כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש ומחרף ומגדף ומנאץ ואומר מתי תפול בידי ואהרסנה, וכשתקפה יד בית חשמונאי ירדו לתוך חילותיו והיו הורגין, עד שהגיעו לקרובין שלו וחתכו את ראשם וקצצו את בהונות ידיהם ורגליהם, וחתכו את ראשו וקצצו את אבריו ותלאום כנגד בית המקדש, אמרו פה שדבר בגאווה ויד שהניפה כנגד יהודה וירושלם ועל בית המקדש נקמה זו תעשה בהם, יום שעשו כן עשו אותו יום טוב. (מגילת תענית פי"ב ותענית י"ה:).

ד' – נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלוח יד במבקשי רעתם וכו', בשנת ג' תו'. יום קהילה לכל היא. (מגילה ב').

טז. סגולה לקרא ביום 'תענית אסתר' ז' פעמים:

לְמַנְצָחַ עַל אֵילַת הַשָּׁחַר מְזֻמָּר לְדוֹד: אֵלֵי אֵלֵי לְמָה עֲזַבְתָּנִי רְחוּק מִיִּשְׁוּעָתִי דְבָרִי שְׂאֵגְתִּי: אֵלֹהֵי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה וְלֵילָה וְלֵילָה וְלֵילָה לִּי: וְאַתָּה קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּחִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: בְּךָ בִּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ בִּטְחוּ וְתַפְלִטְמוּ: אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלִטוּ בְּךָ בִּטְחוּ וְלֹא בּוֹשׁוּ: וְאַנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ חֲרַפְתָּ אָדָם וּבְזוּי עָם: כֹּל רָאִי יִלְעָגוּ לִי וַפְטִירוּ בְּשִׁפְחָ יִנְיְעוּ רֹאשׁ: גַּל אֵל יְהוָה וַפְלִטָהוּ יַצִּילָהוּ כִּי חָפֵץ בּוֹ: כִּי אַתָּה גַּחֵי מִבְּטָן מִבְּטִיחִי עַל שְׂדֵי אֲמוֹי: עֲלֶיךָ הִשְׁלַכְתִּי מֵרַחֵם מִבְּטָן אֲמוֹי אֵלֵי אַתָּה: אֵל תִּרְחַק מִמֶּנִּי כִּי צָרָה קְרוּבָה כִּי אֵין עֲזָרָה: סְבִיבוֹנֵי פְרִים רְבִים אֲבִירֵי בֶשֶׁן כְּתֻרֹנֵי: פָּצוּ עָלַי פִּיהֶם אֲרִיָּה טֹרֵף וְשֹׂאֵג: כַּמּוֹם נִשְׁפַּכְתִּי וְחִתְפָּרְדוּ כֹּל עֲצֻמוֹתַי הָיָה לִבִּי כְּדוֹנָג נָמוֹס בְּתוֹךְ מַעֲי: יָבֵשׁ כְּחֶרֶשׁ כַּחֲוִי וְלִשׁוֹנֵי מִדְּבַק מִלְקוֹחֵי וְלַעֲפָר מוֹת תִּשְׁפָּתֵנִי: כִּי סְבִיבוֹנֵי פְלָבִים עֲדַת מְרַעִים הַקּוֹפְנוֹנֵי כְּאֵרֵי יְדֵי וְרִגְלֵי: אֲסַפֵּר כֹּל עֲצֻמוֹתַי הַמָּוָה יִבִּיטוּ יִרְאוּ כִּי: יִחְלְקוּ בְּגָדֵי לָהֶם וְעַל לְבוּשֵׁי יִפִּילוּ גּוֹרֵל: וְאַתָּה יְהוָה אֵל תִּרְחַק אֵילוֹתַי לְעֲזָרְתִּי חוֹשֶׁה: הַצִּילָה מִחֲרָב נַפְשִׁי מִיַּד כָּלֵב יַחֲדָתִי: הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אֲרִיָּה וּמִקַּרְנֵי רַמִּים עֲנִיתָנִי: אֲסַפֵּרָה שְׁמוֹךְ לְאַחֵי בְּתוֹךְ קָהָל אֲחֵלְלֶךָ: יִרְאֵי יְהוָה הִלְלוּהוּ כֹּל זֶרַע יַעֲקֹב כִּכְדוּחֵהוּ וְגוֹרוֹ מִמֶּנּוּ כֹּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל: כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שָׁקַץ עֲנוֹת עֲנִי וְלֹא הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנּוּ וּבִשְׁוֹעוֹ אֵלָיו שָׁמַע: מֵאַתָּה תִּחְלָתִי בְּקָהָל רַב נְדָרֵי אֲשַׁלֵּם נִגְדָּה יִרְאוּ: יֹאכְלוּ עַנּוּיִם וְיִשְׁבְּעוּ יִחְלְלוּ יְהוָה דְרָשׁוּ יָחִי לְבַבְכֶם לְעַד: יִזְכְּרוּ וְיִשְׁבְּבוּ אֵל יְהוָה כֹּל אֲפָסֵי אֶרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כֹּל מִשְׁפָּחוֹת גּוֹיִם: כִּי לִיהוָה הַמְּלוֹכָה וּמִשְׁלָל בְּגוֹיִם: אֲכָלוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ כֹּל דְשֵׁנֵי אֶרֶץ לְפָנָיו וְיִכְרְעוּ כֹּל יוֹרְדֵי עָפָר וְנִפְשׁוּ לֹא חִיָּה: זֶרַע יַעֲבֹדְנוּ יִסְפָּר לְאֲדֹנָי לְדוֹר: יִבְאוּ וְיִגִּידוּ צְדָקָתוֹ לְעַם נוֹלָד כִּי עָשָׂה:

ימי השמחה – חג הפורים

– מזמור זה מסוגל ללידה קלה. (דר' חתם סופר)
יז. כשהל יג' אדר בשבת והקדימו התענית ליום המישי, אם טעו ואכלו ביום ה', טוב שיתענו
ביום שישי.

יח. יש נוהגים ללבוש בגדי שבת קודם תפלת מנחה לכבוד קריאת המגילה. ויש נוהגים
ללבוש בגדי שבת קודם מעריב. (עיין לקמן באריכות בענין לבישת בגדי שבת בפורים)
יט. מוצאי תענית אסתר':

– ברוב המקומות בעולם (למעט בירושלים וכדו') שליל פורים חל בסיום התענית, אסור
לאכול עד סיום קריאת המגילה, אך מותרת טעימה קודם לקריאת המגילה. (מ"ב, ס' תרצ"ב
ס' י"ד)

האיסור לאכול עד סיום קריאת המגילה, נובע מהאיסור לאכול לפני שקוראים במגילה ולא
המשך התענית, שמסתיימת עם צאת הכוכבים [ולא מהשקיעה].

– בארצות המערב, נהגו להוציא את הצום 'תענית אסתר' באכילת פולים.
הטעם: זכר לזרעונים שאכלה אסתר בבית אחשוורוש, כי לא רצתה להתגאל במאכלים,
ובכ"ז היתה יפת תואר ויפת מראה ומצאה חן בעיני המלך מכל הנשים.
עוד י"ל ע"ד צחות, פוליים בגימטריא פוריים, במס"ק.
וכן פוליים ר"ת פורים לנו ה' מגיננו. (נתיבות המערב)

ה' – סימן תרפז' – חיוב קריאת המגילה

א.

כתב מרן בשו"ע (ס' תרפז') – חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום, ושל לילה זמנה כל הלילה, ושל יום זמנה כל היום, מהניץ החמה עד סוף היום, ואם קראה משעלה עמוד השחר יצא:

מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים (כדי צרכו), שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא.

כתב הרמ"א בהגה: וכל זה לא מיירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן, אבל אם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחה מפני מקרא מגילה (ר"ן ובית יוסף בשם תוספות ומהר"א מזרחי). והא דמת מצוה קודם היינו דוקא בדאפשר לו לקרוא אחר כך (מהר"א מזרחי):

ב.

א' – כתב בילקוט יוסף – חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום, ושל לילה זמנה כל הלילה מצאת הכוכבים עד עלות השחר. (שהוא שעה וחומש לפני הניץ החמה בשעות זמניות).

[לפי מה שאמרו במגילה (ד.) דאמר ריב"ל חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום שנאמר אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה וכו'.

ופירש"י זכר לנש שהיו זועקין בימי צרתם יום ולילה: (כה"ח שם א"א)

– ודע דעיקר קריאת המגילה ביום, כמ"ש התו' דף ד', וכ"כ הרב המאירי בפסקיו. וכתב בתשו' נוב"י הא"ח סימן מ"א דקריאת הלילה מדרבנן וקריאת היום מדברי קבלה, יעו"ש. [מהזיק ברכה אות א', שע"ת]. (כה"ח שם א"ב)

– לפ"ז מקרא מגילה של הלילה אינה אלא עד עמוה"ש, דלבתר עמוה"ש יממא הוא, כמ"ש במגילה (כ:).

ולא דמי למאי דקי"ל בברכות (ח:) שאם היה אנוס ולא קרא ק"ש בלילה קוראה אף אחר עמוה"ש לפני הניץ, דשאני התם דלא כתיב לילה, רק ובשכבך, ואיכא אינשי דגני בהווא שעתא (ברכות ט.). וכ"כ המג"א (ר"ס תרפז').

ימי השמחה – חג הפורים

ואם התעכב מלקרוא המגילה עד סוף הלילה, באופן שיש לו זמן לקרות רק חצי מגילה עד עלות השחר, יקרא המגילה בלא ברכה.

ב' – במקום שיש אונס גמור, שאי אפשר לקרוא את המגילה בצבור אלא מבעוד יום, אחר פלג המנחה, וכגון בזמן שהשלטונות מטילים עוצר כללי בשעות הלילה, מותר לקרוא את המגילה בשעה זו עם ברכותיה, ואין לדחות קריאתה לקוראה ביחיד אחר צאת הכוכבים.

ג' – כשקוראים את המגילה בליל טו', היכא דאפשר טוב ונכון לחוש להחמיר ולקרוא את המגילה לאחר שהגיע זמן רבינו תם. כדי לצאת ידי חובת מקרא מגילה לכל הדיעות.

ומ"מ אם יש טורח ציבור, או כל סיבה אחרת, יכולים לכתחילה לקרוא את המגילה אחר צאת הכוכבים של הגאונים, קודם שהגיע צאת הכוכבים של ר"ת.

וכן בעיירות שקוראים את המגילה במוצאי תענית אסתר, בליל יד', אין להכביד על הציבור להמתין לקוראה אחר זמן רבינו תם.

ד' – זמן קריאת המגילה של לילה, הוא כל הלילה, עד עמוד השחר. ויש מי שכתב שאין להשאיר את מקרא מגילה לאחר חצות לילה, כדרך שאמרו כן לגבי קריאת שמע של ערב.

אולם לדינא אפשר לקרוא את המגילה גם אחר חצות לילה. אלא דלכתחילה בלאו הכי צריך להקדים לקרוא את המגילה קודם חצות, משום זריזין מקדימין למצוות.

ה' – קריאת המגילה של היום זמנה כל היום, מהזריחה ועד השקיעה. ובדיעבד אם קראה קודם הזריחה, אחר עמוד השחר, יצא.

[מגילה (כ.). טור וש"ע סי' תרפז ס"א].

וכן מי שאנוס ואינו יכול לקרותה אחר הזריחה, רשאי לקוראה אחר שעלה עמוד השחר אפילו לכתחלה.

ו' – אם לא קרא את המגילה כל היום, ונזכר סמוך לשקיעה, אם ברור לו שיוכל לסיים קריאתה בתוך י"ג דקות וחצי שלאחר השקיעה, יברך על המגילה ויקרא.

וכן הדין כשרוצה להוציא ידי חובה את בני ביתו. וכאשר סיים את קריאת המגילה בתוך זמן בין השמשות, יברך ברכה אחרונה כשיש שם עשרה.

ואם נזכר אחר השקיעה, בתוך זמן בין השמשות, שאז לא יספיק לגמור קריאתה עד צאת הכוכבים, יקרא המגילה בלי ברכות.

[שו"ת יביע אומר חלק י' או"ח סימן נב עמוד פו].

ז' – אם נאנס ולא קרא המגילה בלילה אין לה תשלומין ביום לקוראה פעמיים.

[שו"ת קול גדול (סי' מח). ברכי יוסף (סי' תרפז סק"א), בשם מהר"י מולכו. תשובה מאהבה ח"ב (דף מה). שו"ת מי באר (ס"ם סג). וכיו"ב כתב בשו"ת שואל ומשיב תנינא (ח"ג ס"ם קלה) שאם שכח לומר הלל אין לו תשלומין למחר. דדמי למוסף דעבר יומו בטל קרבנו. וא"כ

ה"נ לגבי מגילה דקריאתה זו הלילא. וע' בחי' הריטב"א (סוכה כז). ובפני יהושע שם].

ימי השמחה – חג הפורים

ח' – מצוה מן המובחר לקוראה ברוב עם, ולכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, ואפילו יש בבית המדרש מאה איש, מצוה שילכו לבית הכנסת לקוראה בצבור, שכרוב עם הדרת מלך.

[מגילה ג.]. הרשב"א והר"ן (מגילה ה.). ב"ח (ס"ם תרצ.). שו"ת הלק"ט ח"א (סי' רפז). ביאור הלכה (ס"ם תרצ.). ועפ"ז ניהא מה שהק' המהר"ן חיות (מגילה ג.) שאיך שייך לומר מבטלין ת"ת ובאים לשמוע מגילה. והרי קריאת המגילה בכלל ת"ת היא, ש"ל, שההליכה מביהמ"ד אל ביהכ"נ הגדול, חשיבא ביטול תורה. ועוד י"ל שהעוסקים במקרא מדה ואינה מדה (ב"מ לג.). ואע"פ שצריך לשלש שנותיו שליש במקרא וכו' (קידושין ל.). הכא מיירי במי שבקי במקרא, וכמ"ש הרמב"ם וטור וש"ע יו"ד (סי' רמו ס"ד). וע' בשו"ת יביע אומר ח"ה (חאו"ח ס"ו א"ה). ובמאור ישראל מגילה שם].

ואפילו כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, היו מבטלים העבודה של בית המקדש, והולכים לשמוע מקרא מגילה עם הצבור, משום פרסומי ניסא.

[מגילה ג.]. ותוס' שם. וע' בתקנות המהר"א בסו"ס חיים וחסד (אות כב), שתקין וגזר שלא יתפללו יחידי ביהכ"נ בבתים והצרות אלא כולם יבואו לביהכ"נ לקרוא המגילה ברוב עם משום פרסומי ניסא, וכדילפינן מדכתיב "משפחה ומשפחה", מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת לשמוע מקרא מגילה].

ומכל מקום אם יש הפרעות בבית הכנסת שאי אפשר לו להתגבר עליהם וכתוצאה מהם אינו יכול לשמוע קריאת כל המגילה כראוי, יכול לקרותה בעשרה. [בית יהודה ח"א (דף קט אות סו)].

– ר"ל אפי' ת"ת ששקולה כנגד כל המצות מבטלין אותה לשמוע מקרא מגילה כ"ש שאר מצות. [טור. לבוש].

ואפי' ת"ת דרבים כגון חבורה שלומדים ביחד מבטלים כדמשמע בגמ' (מגילה ג' ע"א), מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה, ובית רבי ודאי היו ישיבה גדולה ואפ"ה היו מבטלין.

ומ"ש שם בגמ' הא דרבים הא דיחיד, היינו רבים של כל ישראל, וכמ"ש רש"י שם וכ"כ הב"ח ומ"א סק"ג והמט"י והשו"ג או' ד' יעו"ש.

והא דמבטלין היינו כדי לשמוע מקרא מגילה בציבור כמ"ש ב"י וב"ח ומ"א סק"ב. וכ"כ ע"ב או' ז': (כה"ח שם א' יא')

– אם עומד בסוף היום, ולפניו תפילת מנחה ומקרא מגילה, נראה שקריאת מגילה קודמת, שהרי תפילת מנחה אפשר לה בתשלומין, (כף החיים ס' תרפ"ז ס"ק י"ט בשם נהר שלום).

– מצווה מן המובחר לקוראה ברוב עם (מ"ב ס"ם תר"צ, ועיין בשו"ת יביע אומר ח"ה או"ח ס"ו א"ה). ואפילו אם יש ציבור גדול בבית הכנסת, ורוצים להתחלק לכמה מניינים בחדרים אין לעשות כן, אלא להתפלל כולם בבית הכנסת הגדול. (שו"ת שבט הלוי ח"ה ס' פד').

– יש כמה אופנים שעדיף לקרוא במניין מצומצם ולא ברוב עם:

– אם יש רעש בבית הכנסת באופן שאינו יכול להתרכז ולשמוע את כל המגילה, (חזו"ע).

ימי השמחה – חג הפורים

- עדיף להשלים מניין עבור החולים שאינם יכולים ללכת לבית הכנסת, שמצוות גמ"ח אינה פחותה ממצוות "ברוב עם", ולכן ילך להשלים מניין בבית החולה ולא לבית הכנסת, (הגריש"א, ילקוט יוסף).
- אם רוצה להתפלל בהנף החמה – זריזין מקדימין, עדיף להתפלל בהנף אף על פי שהמניין הגדול יותר בשעה מאוחרת יותר. (ילקוט יוסף).
- מי שמתפלל כל השנה בקביעות במניין המיוחד לו להתפלל שם, אין צריך ללכת לבית הכנסת הגדול (מ"ב ס' תרפ"ז ס"ק ז').
- מי שדחוק לצאת לדבר מצווה, אף אם מתפלל בקביעות בבית כנסת הגדול, יכול לשמוע המגילה עם הציבור המועט, שמסיימים שם מוקדם יותר, (שבט הלוי ח"ה ס' קמ"ה).
- ט'- מי שאיחר לבוא לבית הכנסת בערבית, והציבור כבר התפללו ערבית, ישמע את קריאת המגילה בציבור ואח"כ יתפלל ערבית ביחידות, לפי שמצווה לשמוע את המגילה ברבים מפני פרסום הנס, (משנה ברורה ארזי הלבנון סימן תרפ"ז, בשם חכם בן ציון אבא שאול זיע"א).
- מי שאיחר לבוא לבית הכנסת והגיע כאשר הקורא כבר גמר הברכות הראשונות, יקרא המגילה לאחר מכן ביחידות, עם הברכות, אף שבכך מפסיד מצות ברוב עם.
- י'- מי שמתפלל ברוב ימות השבוע במקום שיש שם מספר גדול של מתפללים, ובפורים רוצה להתפלל כותיקין ולשמוע שם המגילה, אלא שהפרסום שיהיה שם מועט ביחס לתפילה במקום שרגיל להתפלל שם, מעלת הזריזין מקדימין למצות עדיף, ויעדיף לקרוא המגילה מיד אחר הנף, אף שמבטל מצות ברוב עם.
- יא'- חולה המבקש מעשרה שיבואו אליו לקריאת המגילה, ועי"כ לא יוכלו לשמוע המגילה ברוב עם, אעפ"כ ילכו לקרא אצלו את המגילה, לזכותו לקוראה בעשרה, אף שאינו חיוב מן הדין לקוראה בעשרה.
- יב'- מי שאין לו אפשרות לשמוע קריאת המגילה רק פעם אחת, בלילה או ביום, יעדיף את קריאת היום, לפי שלדעת כמה פוסקים קריאת היום היא מדברי קבלה, משא"כ קריאת הלילה שהיא רק מתקנת חכמים.
- ולכן מי שיושב בכלא של גויים ולא מניחים לו לשמוע קריאת המגילה רק פעם אחת, או ביום או בלילה, יעדיף לשמוע קריאת המגילה ביום.
- [עיין ילקו"י פורים ע' שיח', שהביא באריכות מתי החלו לקרא קריאת המגילה של לילה...]

ו' – סימן תרפח' – כרכים המוקפין חומה

א.

כתב מרן בשו"ע (ס' תרפ"ח) – כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אפילו אינן מוקפין עכשיו, קורין בט"ו, אפילו אם הם בחוצה לארץ ואפילו אין בהם עשרה בטלנים (פירוש בטלנים ממלאכתן ועוסקין בצרכי צבור).

והוא שהוקף ואחר כך ישב או שישב תחלה על דעת להקיפו אחר כך לאפוקי כשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו. (אבל בסתמא הוקפה ולכסוף ישבה, ר"ן):

ב.

א' – בכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, אף על פי שאינם מוקפים חומה עכשיו, קוראים את המגילה בט"ו באדר. וכן כפרים הנראים עמהם, אפילו אינם סמוכים להם, כגון שהכפרים בראש ההר, או אם סמוכים להם בתוך מיל, (שהוא אלפיים אמה מהבית האחרון שבכרך, והשיעור הוא: 960 מטר). אף על פי שאינם נראים עמהם, כגון שהכפרים בעמק, קוראים בט"ו.

ועיירות שאינם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון קוראים בארבעה עשר באדר. חוץ משושן הבירה (המאדאן) שקוראים בט"ו, אף על פי שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, הואיל ונעשה בה הנם.

[עיינין ילקו"י פורים באריכות, הטעם שחילקו בין מוקפין לפרוים].

והטעם שתלו הדבר ביהושע בן נון, הואיל והוא הראשון שנלחם בעמלק, והוא אשר הוציא לפועל עיקר כיבושה של ארץ ישראל.

[ארחות חיים (אות ח). והמאירי (ריש מגילה)].

ב' – בירושלים קוראים המגילה בט"ו באדר. הואיל והיא עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון. והמנהג פשוט לקרות בכל ירושלים "החדשה" בט"ו, אף בשכונות המרוחקות מהחומה, כל שיש להם רצף בנינים עם חומת ירושלים העתיקה, בלא הפסק של שבעים אמה. [וכגון שכונת בית הכרם, בית וגן, קרית יובל, קרית מנחם, קטמונים, גילה, ארמון הנצי"ב, רמת אשכול, רמת שלמה, גבעה הצרפתית, רוממה, נוה יעקב, ועוד].

[כן מוכח בשו"ת מהרי"ל דסקין (בקו"א סי' קג). וכמו"ש לנכון הגרי"מ הרל"פ בקו"א לציין הקודש (סי' נב). ששיעור מיל מתחיל מהבית האחרון, ולא מהחומה. וכ"ד כמה מגדולי תורה בדורותינו, וכמו"ש בשו"ת מנחת יצחק ח"ט (סי' ע). וכ"ד החזון איש (הל' מגילה סי' קנג). ותימה על הגרי"מ מוקצינסקי שבלוח א"י שלו מערער על המנהג שבשכונות החדשות בירושלים הרחוקות יותר ממיל

ימי השמחה – חג הפורים

מחומת ירושלים, שקוראים המגילה בט"ו, (בהסכמת גאוני דורינו), שלדעתו צריכים לקרות המגילה בי"ד. אך אין אחר המנהג כלום].

ואף שיש שהנהיגו בירושלים החדשה לקרוא את המגילה גם בי"ד אדר, אך אין כן דעת כל גדולי הדור, ובפרט שבחמלת השי"ת על עמו ישראל, גבר עלינו חסדו ומשנת תשכ"ז דרים ישראל בעיר העתיקה של ירושלים. וממילא לכל הדעות כל השכונות החדשות של ירושלים קוראים בט"ו. וכך המנהג פשוט. והקבלה והמעשה הם עמודי ההוראה. ואין לזוז ממנהג ישראל המוסכם, דבזה מנהג תורה הוא. ואם הלכה רופפת בידך פוק חזי מאי עמא דבר. [ואמנם י"א שבזמן שירושלים העתיקה היתה תחת שלטון ירדן, ולא היה שם קהל מישראל, (עד שנת תשכ"ז), אין לתושבי ירושלים "החדשה" לקרוא בט"ו, שמאחר ואין קהל ועדה מישראל שקוראים בט"ו בכרך, בכפר הסמוך לה קוראים בי"ד. וכ"כ בשו"ת משאת משה ח"ב (סי' ג). והברכ"י (סי' תרפ"ח סק"ח) העיר, שכ"ה בירושלמי (פ"ק דמגילה), נחרב הכרך ונעשה של עכו"ם, בו אין קורין, בחוצה לו קורין? אלא שהר"ן בשם הרמב"ן גרס: בו אין קורין בחו"ל קורין! בניחותא. ופירש שר"ל, שהרי מוקפין בחו"ל קוראים בט"ו אע"פ שלא היה בהן ישראל. וכ"ש כשחרב הכרך מעשרה בטלנים שקוראים בט"ו. ולפ"ז כרך של עכו"ם שאין בו ישראל, הנכנס אליו בפורים קורא בט"ו, וה"נ כפר הסמוך לו. אלא שהר"ן עצמו להלן דחה גירסא זו, ומסיק שקוראים בי"ד. ע"כ. והגר"א (סי' תרפ"ח סק"ב) פירש הירושלמי שלא כד' הר"ן, אלא בניחותא, בו אין קורין, אבל בחוצה לו קורין! ע"ש. אך י"א שהואיל וירושלים החדשה מחוברת ברצף אחד עם העיר העתיקה, עדיפא טפי מכפר הסמוך לכרך שחרב, שהכל עיר ירושלים היא, שהותיר לנו ה' שריד, והיה המחנה הנשאר לפליטה גדולה. ומכ"ש שבודאי שהחומה שבזמן יהושע היתה רחבה יותר מכדי עיר העתיקה. וראה בחזון עובדיה פורים עמ' קי].

ג' – תושבי שכונת רמות בירושלים, בעבר היו קורין את המגילה בברכה ביום י"ד באדר, אך במשך השנים בנו בתים בין רמות לשכונות הסמוכות לה, וגם הניחו בורגנין בין רמות לשכונת סנהדריה, וגם נתעורר ספק שמא קברו של שמואל הנביא נמצא ברמה שהיתה מוקפת חומה, וגם תושבי רמות משלמים מסים לעירית ירושלים, וגם יש עירוב המחבר את השכונה לעיר, ולכן כיום תושבי רמות כולם קורין את המגילה בט"ו באדר, ומקיימים את כל מצוות היום בו ביום, ואין לעשות מחלוקת ואגודות אגודות.

וכן תושבי שכונת רמת שלמה (רכס שזעפת), דינם כתושבי ירושלים, וקוראים את המגילה ומקיימים את כל מצוות יום הפורים בט"ו באדר.

וכן תושבי מושב אורה, עמינדב, וקיבוץ רמת רחל, הסמוכות לירושלים, דינם כתושבי ירושלים, וקוראים את המגילה ומקיימים את כל מצוות יום הפורים בט"ו באדר.

ואמנם תושבי מבשרת ציון, ומעוז ציון (הקסטל), הסמוכות לירושלים, וכן תל ציון, דינם כערי הפרוזות וקוראים את המגילה ביד' אדר. וכן יקיימו את כל מצוות יום הפורים ביד'.

ואם ירצו להחמיר ולקרא המגילה גם בט"ו בלי ברכה, צריך שידעו שזו חומרא בלבד. ועל רבני המקום לאגד את כל הציבור שלא יעשו אגודות אגודות. [עיין ילקו"י פורים באריכות]

ד' – בן עיר שחיוב קריאתו ביום י"ד, ונאנס ולא קרא בי"ד, קורא בט"ו בלא ברכה.

ימי השמחה – חג הפורים

וכן תושבי המקומות המסופקים ששכחו ולא קראו את המגילה ביום י"ד אדר, יקראוה בט"ז בלא ברכה.

[הנה בשבולי הלקט (סי' קצה) איתא, וכתב אחי רבי בנימין, שבן עיר שהיה בא בדרך או בספינה ולא היתה עמו מגילה, ונודמנה לו בט"ז, קורא אותה בט"ז ומברך לפניה ולאחריה, וכדאמרינן בירושלמי כל החודש כשר לקריאת המגילה, שנאמר והחודש אשר נהפך להם מינון לשמחה. ואם יש שמסתפקים בדבר, מ"מ יקראנה בט"ז בלא ברכה. ע"כ. והובא בב"י (סי' תרפח). וז"ל מרן בש"ע (שם ס"ח), בן עיר שבא בספינה ולא היה בידו מגילה, ואח"כ נודמנה לו בט"ז, קורא אותה בט"ז. וכתב הט"ז (סק"ט), ונ"ל שקורא אותה בברכה. וכ"ד הא"ר. ולפ"ז גם כאן שנאנס ולא קראה בי"ד, קורא אותה בט"ז בברכה. אולם המג"א (שם ס"ק יב) כתב, דהיינו בלא ברכה (שה"ל, ב"י). וכ"כ הפר"ח, והפמ"ג, ובנהר שלום, ובשלחן גבוה, ובמטה יהודה, ובזכר יהוסף. וכ"פ המשנ"ב (ס"ק כג), והכה"ח (ס"ק נט). וכן עיקר שםב"ל. חזו"ע פורים עמו' קיג].
ה' – במושבות ועיירות חדשות קוראים בארבעה עשר בלבד.
[ע' בספר ארץ ישראל להרי"מ טוקצינסקי].

ו' – תושב ירושלים שעבר וקרא את המגילה בי"ד אדר, יוצא בדיעבד. ואם נודע לו הדבר בט"ז, יחזור ויקרא בט"ז (בלא ברכה).

[ירושלמי. ע"פ המבואר בשו"ת יביע אומר ח"א סי' מג אות טו. וח"ו סי' יב אות ב']
ז' – תושב ירושלים הנמצא ביום י"ד באדר באחד מערי הפרוות, כמו תל אביב, והיה שם בזמן עמוד השחר של יום י"ד (כשעה ורבע לפני הזריחה, בשעות זמניות), יש לו לנהוג כל דיני פורים ביום י"ד, וכבר מערב י"ד אדר צריך לקרוא את המגילה, כשיודע שדעתו להיות שם בשעת עמוד השחר. [אזלינן בתר מחשבתו, ולא בתר מקומו. עיין ילקו"י].
אף אם דעתו לחזור לירושלים ביום י"ד אחר עמוד השחר. (וזהו שנקרא בגמרא "פרוז בן יומו").

וכשיחזור לעירו בירושלים נחלקו הפוסקים אם מחוייב לקיים שוב מצוות הפורים בברכה או לא, ולמעשה ישוב ויחוג את הפורים ככל דיניה. אלא שלא יברך על קריאת המגילה בליל יום ט"ז באדר. וגם נכון שלא יהיה שליח צבור לקרוא את המגילה ברבים להוציאם ידי חובה. ואם נסע לתל אביב לאחר עמוד השחר של יום י"ד אדר, אינו נוהג דיני פורים בתל אביב, מאחר שבועמוד השחר היה בירושלים.

ח' – תושב ירושלים שנסע מירושלים לתל אביב ביום י"ד באדר בבוקר אחר עמוד השחר, ושהה שם עד יום ט"ז באדר בשעת עמוד השחר, נפטר לגמרי מלחוג את הפורים בכלל, שהרי ביום י"ד אדר בעמוד השחר היה בירושלים, וביום ט"ז אדר בעמוד השחר היה בתל אביב, וכן היה בדעתו, ולכן נפטר מכל מצוות היום.

ולכן החרד לדבר ה', עליו להזהר שלא יעשה כן, שלא יפסיד המצוות היקרות של פורים. ובדיעבד שעשה כן, יקרא המגילה ביום ט"ז בלא ברכה, ויאמר "ועל הנסים" בתפלה ובברכת המזון, וישלח מנות ביום ט"ז באדר.

ט' – תושב אחד מערי הפרוות, כגון תל אביב או בני ברק, שבליל י"ד וביום י"ד באדר בבוקר בשעת עמוד השחר היה בעירו, וקיים את כל מצוות הפורים, בליל י"ד וביום י"ד,

ימי השמחה – חג הפורים

ובליל ט"ו אדר [או בעמוד השחר של יום ט"ו] הגיע לירושלים, דעת כמה מהפוסקים [תוס', מאירי, ריטב"א (מגילה יט.), ערך השלחן, הר צבי, חזון איש. אור לציון, וכן משמע קצת ממ"ש באמת ליעקב דיני עלייה לתורה סעיף ה, ומדברי החיד"א בלדוד אמת סימן ה' אות ל] שאינו צריך לחזור ולקרוא את המגילה בירושלים, אחר שכבר קיים את כל מצוות הפורים בזמנו כפי מנהג עירו ושער מקומו. וכן אינו צריך לחזור ולקיים מצות משלוח מנות מתנות לאביונים וכו'. ורק אם עקר דירתו בליל ט"ו אדר ועבר להתגורר בירושלים, ושהה בה כבר מעמוד השחר של ט"ו אדר, רק אז נחשב כמזוקף בן יומו שנחשב כמזוקף [ירושלמי]. ויש חולקים. [הגרש"ז אויערבאך במנחת שלמה ח"א סי' כג].

והעיקר לדינא כסברא ראשונה, ומכל מקום הרוצה לחוש ולהחמיר לחזור ולשמוע המגילה ביום ט"ו, תבוא עליו ברכה, אך אינו יכול להוציא אחרים ידי חובת מקרא מגילה.

י- תושב אחד מהערים שהגיע לירושלים בליל יד' אדר, ושהה שם יד' וטו', יקרא בטו' ולא ביד', ויצא ידי חובתו אליבא דכל הדעות.

ואם עבר וקראה ביד' צריך לחזור ולקרותה בטו', בלא ברכה.

יא- ההולך במדבר בימי הפורים, וכן הנמצא במקום שאינו מקום יישוב בני אדם, או באניה, ובימי הפורים אינו לא בעיר ולא בכרך, חייב לנהוג פורים כפרזים שהם רוב העולם. יב- בן עיר שקרא המגילה ביד' כמנהג עירו, ובלילה נסע לירושלים, ובבוקר יום ט"ו רוצה לעלות לספר תורה בפרשת ויבא עמלק, לכתחלה לא יעלה, כיון שאין זה יום פורים שלו לקריאת המגילה ושאר מצוות הנוהגות בפורים. ומכל מקום אם קראוהו בשמו כמו שנוהגים האשכנזים יכול לעלות לספר תורה.

[הנה בספר אמת ליעקב (דיני עליית קריאת ס"ת דף יח): כתב, בן עה"ק חברון שעשה פורים ביד' כמנהג חברון, ובא בשחרית יום ט"ו לעה"ק ירושלים, וקראוהו לעלות לס"ת לברך הגומל, נראה שמכיון שחל יום ט"ו ביום שני חייב לעלות לס"ת ולברך, שכיון שיום שני הוא יום קריאת התורה מתקנת עזרא, מה לי אם יקרא בסדר זה ומה לי בסדר אחר. ולא עוד אלא שאפילו אם היה יום ט"ו באחד מימי אגד"ז הייתי מתיר ע"פ הוראת כמה אחרונים שהתירו למי שאינו מתענה לעלות לס"ת אע"פ שאינו בר חיובא בפרשה ההיא. ע"כ. והחיד"א בלדוד אמת (סי' ה' אות ל) כתב, שאפי' קראוהו לס"ת לא יעלה, כיון שהמנהג אצלנו שאין קוראים אותו בשם, וכמה פעמים אינו עולה לאיזו סיבה, לכן גם זה לא יעלה לס"ת ביום ט"ו, כיון דלאו בר חיובא הוא. והשבו"י (סי' מ) נשאל בבן כרך שהלך לעיר ביד', ודעתו לחזור לכרך בו ביום, האם יכול לעלות לס"ת ממנין הקרואים, והשיב, שיכול לעלות לס"ת, שהרי הכל עולים למנין שבעה אפי' אשה וקטן, אע"פ שאינם בכלל בר חיובא. ואף למנין שלשה. ומשום דשאני קריאת ס"ת שהיא רקלה שמיע לצבור וכו'. ע"ש. ומשמע מדבריו דה"ה לבן עיר שהלך לכרך. אולם בבית עובד (דף קעה.) הביא דברי השבות יעקב להלכה, וכתב דמ"מ בן עיר שהלך לכרך ביום ט"ו, אינו עולה לס"ת, כיון שאינו יום קריאתו, שכבר עבר זמנו, דהיינו יום י"ד, כשהיה בעירו, ושאני בן כרך שעולה ביום י"ד דאכתי בר חיובא הוא, ויום י"ד זמן קריאה לרוב העולם. וע' בשו"ת היים לעולם (האו"ח סי' ו) שכתב לדחות ראית השבו"י, וכתב שאפי' נאמר שדעתו להתיר לכתחלה, וכדעת הרב בני חיי (סי' תקסו), שהתיר בתענית צבור להעלות לס"ת למי שאינו מתענה, מ"מ רבו החולקים על דבריהם, כי לדעת מרן בהחיא דמהרי"ק,

ימי השמחה – חג הפורים

כפי שהבינו בדבריו בשכנה"ג והט"ז, אף בדיעבד לא יברך. ע"ש. הילכך בן עיר שהלך לכרך אם קראוהו בשם, יעלה לס'ת, אבל אם לא קראוהו בשם, שוא"ת עדיף].

יג' – בן עיר שטעה בתפלתו או בברכת המזון ואמר ועל הנסים ביום ט"ו, יצא, ואינו חוזר. [כ"פ בספר חכמה ומוסר (אות רמו). וע"ע בכה"ח (סי' תרצג אות טו). ובשו"ת קרית חנה דוד (סי' קכא). ובשו"ת יוסף אומץ (סי' ח). ובשאר אחרונים. וע' חלקו של ידיד שם. ומכתב להזקיהו בתשובה (סי' י דף מג ע"ד). ובספר מקראי קודש (פורים, עמ' קמו)].

וכן תושב ירושלים שטעה ואמר על הנסים בתפלתו בי"ד אדר, יצא.

יד' – בן עיר שקרא המגילה ביום י"ד, ועשה את יום הפורים בי"ד, כדת, וביום ט"ו השכים ועלה לירושלים, ונתכבד להיות שליח צבור, צריך לומר "ועל הנסים" בחזרת התפלה, שעל כל פנים הימים האלה ימי נסים לכלל ישראל, ולא הוי הפסק.

[הנה בארחות חיים (הל' פורים אות לב) כתב, ואין אומרים תחנה בי"ד וט"ו, אבל לקרות בתורה ולהזכיר על הנסים בתפלה אסור, כי אם ביום י"ד. והביאו הב"י (סי' תרצג), וכתב, "ואיני יודע מה איסור יש בהזכרת על הנסים בט"ו". וכיו"ב כתב הרדב"ז ח"א (סי' תקח), שאם חל ט"ו אדר בשבת, בני כרכים שאומרים על הנסים בי"ד ובט"ו לא הפסידו, דקושטא הוא שבשני הימים האלה נעשו נסים לישראל. וכ"ד המהרי"ל, והיעב"ץ, ובמשנ"ב, והגאון ממונקאטש, ובס' מאורי אור, ובשו"ת קרית חנה דוד, ועוד. חזו"ע פורים עמ' ק'.

טו' – שליח צבור ירושלמי שהוזמן לקרות המגילה בתל אביב בליל י"ד, אם לן שם וישאר עד למחרת יום י"ד אחר עמוד השחר, רשאי לברך ולקרוא להם המגילה. ואם חוזר באותו ערב אינו רשאי לקרות להם המגילה. ואם אין אחר שיקרא להם המגילה רשאי לקרוא להם, אך טוב יותר שאחד מבני הקהל יברך את הברכות. ושליח צבור שכא מתל אביב, (בליל ט"ו) אינו רשאי לקרות לבני ירושלים ביום ט"ו אדר.

טז' – מסורת בידינו שהעיר לוד היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, ואף על פי כן תושבי לוד שבזמנינו יקראו המגילה בי"ד בברכה, ויחזרו לקרוא בט"ו בלי ברכה. שדינה כדין עיירות המסופקות.

ואיתא בפסיקתא (ובשבולי הלקט בשם רש"י) ששמחים בזה ובוזה, ולכן יש לנהוג כל דיני הפורים, במשחה ושמחה משלוח מנות ומתנות לאביונים, גם בט"ו.

יז' – כבר פשט המנהג שבעיירות המסופקות באיזה יום לקרות המגילה, שקורין המגילה ביום י"ד וביום ט"ו, ומברכים ביום י"ד בלבד, שהוא זמן קריאתה לרוב העולם, ועוד, דאפשר שנבנו רחוק ממקומם הראשון.

ולכן אמרו (במגילה ה:): חזקיה קרי בי"ד ובט"ו בטבריא, והיינו טעמא מפני שהיא בספק אם יש לה דין מוקפת חומה.

וכן נהגו כיום בכל העיירות העתיקות שבארצנו הקדושה לקרות בי"ד ובט"ו, כגון ביפו, ועכו וצפת ולוד ובאר שבע, [טבריה], וחיפה.

המנהג משנים קדמוניות לקרות בחברון ביד' ובטו'.

[יביע אומר ח"ו מילואים לס' כה. הליכו"ע ח"א עמ' רלא. חזו"ע פורים עמ' קיד.

ימי השמחה – חג הפורים

ואף שהרדב"ז ח"ב (סי' תרפא) הוכיח שחברון אינה מוקפת חומה הואיל והיתה מערי מקלט, וכדאמרינן כיו"ב במכות (י). מ"מ כבר כתב בבירך יצחק שם ליישב המנהג. וכן הסכים בחיים שאל ח"ב (סי' לח אות צד). ובשו"ת דברי יוסף שווארץ (סי' ב). ובהרש"ש (מגילה ה:) כתב ששמע שהמנהג בחברון לקרות ב"ד ובט"ו, והשיג ע"ז מהגמ' (מכות י). ונעלם מעינו הבדולח שראיה זו של כת הקודמים, ונדחה קראו לה.

– כתב מרן הראשון לצ"ח רבנו יצחק יוסף שליט"א (ילקו"י פורים ע' תתצד, מילואים לפורים תשפ') – והנה מרן אאמו"ר זיע"א כתב בספרו חזו"ע פורים (ע' קיב), שמנהגם של הערים המסופקות וביניהם באר שבע, לקרוא ביד' ובטו'. עי"ש.

ובעקבותיו הזכרנו בילקו"י פורים (ע' שסא), את העיר באר שבע בכלל הערים המסופקות, שצריך לקרוא בהם גם בטו'.

אולם אחר זמן התברר, שמנהג העיר באר שבע, מאז היווסדה למעלה מששים שנה, לקרוא רק ביד'. (ע' בקונטרס פורים בבאר שבע, ובקובץ תחומין).

ובשנת תשע"א שאלו למרן אאמו"ר זיע"א האם צריכים לשנות מנהגם, וציינו בפניו שמוזה כששים שנה ברוב בתי הכנסיות לא נהגו לקרוא גם בטו', וכן הנהיגו רבני העיר, חוץ מבתי כנסת בודדים שקראו גם בטו'.

והשיב להם במכתב שנדפס בקובץ משנת יוסף (גליון טו') מיום ח' אדר ב' התשע"א, בזה"ל. 'אין לשנות המנהג, ואפילו המחמירים לקרות גם בטו', אינו אלא ממדת חסידות, וכמש"כ הפוסקים. בכבוד רב עובדיה יוסף'. עכ"ל.

– מו"ר הצדיק רבי בנימין זאב בצרי זיע"א וצוקללה"ה, הנהיג בקהילת קודש 'קריית האבות' בעיר 'באר שבע' יע"א, מזה רבות בשנים, (כ-20 שנה), לקרוא את המגילה (ללא ברכה), וכן לקיים 'מתנות לאביונים' ומשלוח מנות, משתה ושמחה, גם ביום טו' באדר. (הרב זצ"ל קיים את המצוות הנ"ל ע"פ עיקר הדין ולא בהידור רב כדרכו ביד').

וכידוע ד'חסדאין מיליה'. וגם לאחר פטירתו, ממשיכים בדרכו ובהנהגותיו.

יח' – בעיירות המסופקות אם מוקפות חומה מימות יהושוע בן נון או לא, אע"פ שקוראים מגילה גם בטו' בלי ברכה, מכל מקום אין להם לקרוא בספר תורה "ויבא עמלק". אלא אם הוא יום שני יקראו בפרשת השבוע. כי יש חשש ברכה לבטלה אם יקראו בפרשת "ויבא עמלק".

[כ"כ בסדר רב עמרם גאון (דצ"ד). ובארחות חיים (הל' פורים סי' לב). ובמהזור ויטרי (סי' רמג). ומרן הב"י (סי' תרצג) הביא דברי הארחות חיים בשם רע"ג ולא העיר עליו כלל, ומשמע דאודווי קא מודה ליה. ודלא כמ"ש בבן איש חי (פר' תצוה אות יד) בשם מו"ז הגרמ"ח ז"ל, שלא רצה לבטל מנהגם, (שהם בכלל עיירות המסופקות), שהיו קוראים בס"ת גם בטו', משום שאין בזה חשש ברכה לבטלה. ע"ש. שהרבה חולקים ע"ז וס"ל דהוי ברכה לבטלה. ועיין בהליכות עולם ח"א רלא].

יט' – אפילו בעיירות המסופקות אם נאנסו ולא קראו ב"ד, לא יברכו על קריאתה בטו'. ולכאורה יש כאן ס"ס, שמא הלכה כמ"ש בש"ל בשם רבי בנימין שיש לקרותה בטו' בברכה, ושמא בעיירות המסופקות, דבלא"ה קוראים גם בטו', בנ"ד יקראו בטו' בברכה. אלא שמלבד דלא

ימי השמחה – חג הפורים

מהני ס"ם בברכות, וראה בשו"ת חזו"ע (ח"א כרך ב עמ' תתסז). וביחוד דעת ח"ה (עמ' צד). ועוד, דשמוא כדעת הגאונים שסוברים שא"צ לקרוא אלא בי"ד. וע' בחזו"ע עמו' קיג].

כ' – בעיירות המסופקות, דעת מרן הבית יוסף שמנהג טוב הוא לומר "ועל הנסים" בתפלה ובברכת המזון, בשני הימים, ואין בזה חשש הפסק. [כ"כ המשנ"ב (סי' תרצג סק"ו), שבערי הספיקות אומרים על הנסים בי"ד וט"ו, ואין לחוש משום הפסק. וכ"כ בספר תיקון יששכר במנהגים (דף סא.). שמרן הב"י אמר שמנהג טוב לומר בתפלה על הנסים גם בט"ו. וכ"ד היעב"ץ, ובשו"ת הר צבי. הליכו"ע ח"א עמוד רלב, ובחזו"ע פורים עמוד קיד].

כא' – עיר שיש בה ספק אם היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא, צריכים לקיים בה את מצות סעודת פורים ומשלוח מנות ומתנות לאביונים ביום ארבעה עשר באדר, וטוב וראוי להחמיר לנהוג לקיים המצוות הנ"ל גם ביום המשה עשר באדר, דהיינו שישלחו לכל הפחות משלוח שתי מנות לאיש אחד, ושתי מנות לשני אביונים. ויאכלו סעודה נאה גם ביום המשה עשר באדר. [כ"כ הרי"א"ז, שיש לנהוג שמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים בשניהם. והובא במג"א (סי' תרפח סק"ה). וע"ע בשו"ת חתן סופר (סי' עג), ובשו"ת בנין שלמה (סי' נח דף סה ע"א). ובשו"ת יביע אומר ח"ז (חאו"ח סי' ס). ובהליכות עולם ח"א (עמ' רלו), ובחזון עובדיה פורים (עמוד קיג, קיד)].

כב' – עיר שהיא ספק אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא, אינם עושים מלאכה ביד' באדר, אבל בט"ו באדר מותרים בעשיית מלאכה.

כג' – בעיר בני ברק יע"א, מכיון שהיא סמוכה ברצף הכתים לעיר יפו, וכן בעיר תל אביב והסביבה, טוב שיקראו גם ביום ט"ו בלא ברכה. ומכל מקום אין צריך להיבדק בזה את הצבור, אחר שמעיקר הדין אין בזה חיוב, דרק סמוך לעיר שהיא בודאי מוקפת חומה קוראים בט"ו, אבל בעיר שהיא סמוכה לעיר שיש בה ספק אם היא מוקפת חומה וכו', אין צריך לקרוא גם בט"ו. ובחיפה ראוי לנהוג לקרוא גם בט"ו בלא ברכה, אחר שהיא סמוכה ממש לחיפה העתיקה. וכן נוהגים בזמנינו בטבריה וחברון וצפת ועכו ויפו ולוד ורמלה ובית שאן, לקרות בי"ד בברכה, ובט"ו בלא ברכה.

[כ"כ בשו"ת דברי יוסף (די"א). וכבר כתב הרדב"ז בחדשות (סי' רנב) שגם במקומות שא"צ מן הדין לקרות אלא בי"ד בלבד, אין לגעור בהם כשקוראים המגילה גם בט"ו בלא ברכה, שהלואי שיזכרו את נפלאות ה' בכל יום. [וזה ושללא כמ"ש בנימוקי או"ח (סי' תרפח סק"א) שיש בזה משום בל תוסיף, וגם עוברים עמ"ש ולא יעבור וכו']. ובדינים והנהגות החזו"א כתבו, שהחזו"א נהג לקרות המגילה בב"ב בי"ד בברכה, ובט"ו בלא ברכה, מפני שהיא נראית ליפו, שהיא בין ערי הספיקות. אולם בברכי יוסף (סי' תרפח סק"ט) כתב בשם משאת משה, שכרך שקוראים בו י"ד וט"ו מספק, כפרים הנראים והסמוכים אליו קוראים בי"ד בלבד, שלא אמרו שהרי הם כרך אלא כשהכרך ודאי מוקף מימות יהושע בן נון, אבל אם הכרך עצמו ספק, הנראים והסמוכים קוראים בי"ד בלבד. והסכים לזה הברכ"י שם. ואע"פ שהחזו"א (בסי' קנג סק"ג) חולק ע"ז, הנה הזבחי צדק בתשו' (ח"ג סי' י) פסק למעשה כדברי החיד"א. וכן כתבו הזכור לאברהם ובית עובד, והובאו בכף החיים (סי' תרפח ס"ק יא). ואמנם בזמנינו שבני ברק סמוכה ברצף בתים ליפו, טוב שיקראו בי"ד ובט"ו. וכן מוכח בתשו' זבחי צדק הנ"ל].

פורים משולש:

א.

כתב מרן בשו"ע (ס' תרפח' ס"ו) – יום המשה עשר שחל להיות בשבת, אין קורין המגילה בשבת אלא מקדימין לקרותה בערב שבת, וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום, וביום שבת מוציאים שני ספרים, ובשני קורין ויבא עמלק ואומרים על הניסים ואין עושין סעודת פורים עד יום אחד בשבת:

ב.

א' – אף על פי שבירושלים שהיא עיר המוקפת חומה, בכל שנה ושנה צריך לקרות בה המגילה במ"ו באדר, מכל מקום בשנה שחל פורים של כרכים המוקפים חומה בשבת, דהיינו טו' באדר חל בשבת, יש להקדים קריאת המגילה ליום ארבעה עשר באדר, דהיינו ביום השישי.

שגזרו חז"ל שלא לקרות המגילה בשבת, כי הכל חייבים בקריאתה ואין הכל בקיאים בקריאתה, גזירה שמא יטלנה בידו ויוציאנה מרשות היחיד לרשות הרבים, או שיעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים, ויוליכנה אצל בקי לקרות בה.

(כמבואר במגילה ד: וכו"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות מגילה הי"ג, והטוש"ע סי' תרפ"ח ס"ו). ועוד שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, לקבל המתנות לאביונים, וזה אי אפשר בשבת. נמצא שבשנה ההיא תושבי ירושלים שוים בזמן חיוב קריאת המגילה לכל העולם, שקוראים המגילה ביום השישי.

ב' – כיון שבני המוקפין מקדימין לקרוא המגילה ביום שישי, לפיכך צריכים לקרוא פרשת זכור בשבת ח' אדר ב', ולא בשבת טו' אדר, שצריך להקדים זכירה לעשיה. ומפטירין פקדתי, וגם בשבת טו' אדר ב' מפטירין בירושלים פקדתי, אבל ביתר ערי הארץ מפטירין בסדר השבוע.

ג' – בכל שנה נותנים בירושלים את מחצית השקל ביום יד לפני מנחה, אך בשנה כזאת נותנים גם בירושלים את מחצית השקל ביום יג', דהיינו בתענית אסתר לפני מנחה, כבכל העולם כולו. או קודם קריאת המגילה בליל יד'.

ד' – לובשים בגדי שבת ביום חמישי יג' בערב, והולכים אתם גם למחרת ביום השישי כמשך כל היום.

והנוהגים לטבול לכבוד מצות קריאת המגילה, יטבלו ביום יג'.

ה' – ביתר ערי הארץ מתחילים תפלת ערבית של פורים במזמור למנצח על איילת השחר, שהוא מענין היום, אבל בירושלים אין אומרים מזמור זה בליל יד'.

ו' – ראוי לפרסם קודם התפלה שבירושלים אין לומר ועל הניסים בתפלת ערבית של ליל יד', ובתפלות יום יד', וכן בברכת המזון, שלא יבואו לטעות משאר שנים.

שרק לעניין מקרא מגילה ומתנות לאביונים מקדימין ליד' אדר, אבל לא לענין הזכרת על הניסים.

ימי השמחה – חג הפורים

ומ"מ אם טעו והזכירו על הניסים בתפלה ביד' אדר, אין צריכים לחזור ולהתפלל. ואם ירצה יתפלל בתנאי דנדבה, ובלבד שיכוין היטב בתפלתו. ובני עיירות אומרים על הניסים ביד', ולא בטו'. ועיר שהיא מסופקת אם היא מוקפת מימות יהושוע בן נון אומרים על הניסים בשני ימים. ז' – מי שנאנס ולא קרא את המגילה ביום ששי, והוא מהמוקפים, אף על פי כן לא יקרא את המגילה בשבת שהוא יום ט"ו. וכן נער שנעשה בר מצוה בשבת שהוא יום ט"ו אדר אינו רשאי לקרוא המגילה בשבת. וטוב שיגמרו את ההלל בשבת בלי ברכה. ח' – לכתחלה מצוה מן המובהקת לקרות המגילה בעשרה, לפרסומי ניסא. ויש להשתדל השנה לקוראה בירושלים בעשרה גם לנשים, אחר שיש אומרים שגם זה נחשב לקריאת המגילה שלא בזמנה (בירושלים). ומ"מ אם אין שם עשרה, קוראים את המגילה בפחות מעשרה בברכותיה לכתחלה. דחשיב כקריאת המגילה בזמנה. ואין לחוש לסב"ל, אחר שכך המנהג. אבל לא יברך ברכה אחרונה אלא בעשרה, שאין ברכה אחרונה אלא מנהג, ולא תיקנו לאומרה אלא בציבור. וכן הקורא את המגילה בביתו להוציא את בני ביתו ידי חובתן, יברך עליה שלשת הברכות שלפני המגילה, אבל לא יברך לאחריה ברכת האל הרב את ריבנו, ואפילו כשקוראים המגילה בזמנה הדין כן. וכן המנהג בירושלים ט"ו. וכן יש להנהיג בכל מקום. ומי שמברך ברכה אחרונה של מגילה כשאין עשרה הוא מכניס עצמו בספק ברכה לבטלה, ואין עונים אחריו אמן. ומכל מקום אם יש שם עשר נשים ששומעות המגילה לצאת ידי חובה רשאי הקורא לברך לאחריה, כיון שעל כל פנים יש בזה פרסומי ניסא. [יחווה דעת ח"א סי' צ]. ואפשר שאפילו קטנים וקטנות שהגיעו לחינוך מצטרפים לעשרה לפרסומי ניסא לברכה אחרונה.

[חזו"ע פורים (עמוד פט). ומבואר במגילה (כא). שברכה אחרונה מנהג. ובירושלמי אמרו שאין מברכין לאחריה אלא בצבור. והובא בארחות חיים (הל' מגילה אות ז). ובב"י (סי' תרצב). וכ"ה בכל-בו (סי' מה). וכ"פ הרמ"א. עיין עוד פרטי דינים בעניין הנ"ל בילקו"י פורים].

ט' – המתנות לאביונים יש לחלקם לעניים ביום הששי, מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, כי בשעת הקריאה, מרוב חיבת הנם הלב פתוח לתרום בעין יפה לטובת העניים.

[בדין מתנות לאביונים, הדבר ברור שזמנן ביום הששי בעת קריאת המגילה, שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וכמו שפסק מרן בש"ע (סי' תרפח ס"ז), ולאפוקי ממ"ש בספר דבר בעתו לבעל לב העברי (דף לה) להצריך לתת מתנות לאביונים גם בשבת]

בספר פורים משולש (פ"ב סעיף כא) כתב, שיש להזהיר לעניים שקיבלו המתנות ביום ששי, להשהותם ליום ראשון. ואין דבריו מוכרחים.

י' – כל המרבה במתנות לאביונים הרי זה משובח, שאין לך שמחה גדולה ומפוארה כאדם המשמח לב עניים יתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלה דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים (הרמב"ם פרק ב' דמגילה הלכה י"ז).

ימי השמחה – חג הפורים

וחובת מתנות לאביונים, שתי מתנות שיחולקו לשני עניים. ואף על פי שמצד עיקר הדין די בנתינת פרומה לכל עני, טוב ונכון לנהוג עין יפה ביום זה במצוה יקרה זו, כמו שכתבו כמה אחרונים, ששיעור מתנה לאביון יהיה כשיעור סעודה של פת במשקל שלש ביצים, או שווי סעודה כזאת.

יא' – יום הששי שהוא י"ד באדר, מותר בעשיית מלאכה לבני ירושלים, שלא נהגו איסור בעשיית מלאכה בפורים אלא בזמנו, דהיינו ביום ט"ו, אבל כשמקדימים קריאת המגילה לערב שבת, לא נהגו איסור כלל. ומכל שכן שמותר להסתפר לכבוד שבת. ואמנם יש מרבני ירושלים שפסקו להחמיר בזה, אבל אין דבריהם מחזוריים להלכה. והעיקר להקל בזה. והמחמיר תבוא עליו ברכה. אולם ביתר ערי הארץ המנהג שלא לעשות מלאכה בערב שבת, הואיל והוא פורים שלהם בזמנו. ורק להסתפר לכבוד שבת מותר.

יב' – תושבי ערי הפרוות העורכים את סעודת פורים ביום שישי, יש לעשותה לכתחילה בבוקר, ולפחות לפני הצות היום מפני כבוד השבת. ואמנם מעיקר הדין כל סעודת מצוה שחל זמנה בערב שבת, כגון סעודת ברית או פדיון הבן, מותר לעשותה בערב שבת, אפ' אחר שעה עשירית, אף שהיא סעודה גדולה שאין רגילים בה בימות החול.

ומ"א אם אפשר, ראוי ונכון להקדים את הסעודה קודם הצות היום. – עיין מג"א ועוד, בענין סעודת פורים ביום שישי די"א ד'פורס מפה ומקדש'. יג' – ביום השבת בירושלים יש לומר ועל הנסים בכל תפלות השבת, שהרי הוא יום ט"ו באדר, שהוא פורים של כרכים המוקפים חומה, שירושלים נמנית עליהם.

וראה בב"י ובש"ע סי' תרפ"ח ס"ו, ובשו"ת הרדב"ז ח"א סי' תק"ח. וכן יש לומר ועל הנסים גם בכרכת המזון של סעודות שבת. וכמבואר בספר האשכול חלק ב' (עמוד כ"ט). וכן הסכימו האחרונים יד' – אין מוציאין ס"ת בירושלים ביום שישי, ובשבת שהוא ט"ו באדר, בירושלים מוציאים שני ספרי תורה, וכשמסיים המשלים קריאת פרשת השבוע, ואומר קדיש, קורא המפטיר בספר שני פרשת יבוא עמלק עד סופה. ואין צריך לכפול הפסוק האחרון. ואומר קדיש, ומפטיר פקדתי את אשר עשה עמלק, כהפטרת שבת זכור. וביתר ערי הארץ מוציאים ספר תורה אחד וקוראים בפרשת השבוע, ומפטירים גם כן בהפטרת השבוע.

וא"ר סי' תרפ"ח ס"ק י"ג. ילקו"י שם עמ' שז. חזו"ע פורים עמ' ריז] טו' – בשבת שהוא ט"ו אדר, (פורים משולש), בירושלים שואלין ודורשין בענינו של יום הפורים. (מגילה ד', עיין חזו"ע, ילקו"י)

טז' – אף על פי שאין עושים סעודת פורים בשבת בירושלים, כשחל אז ט"ו אדר, אלא ביום ראשון שהוא ט"ז באדר, מכל מקום נכון לעשות עוד מנה מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, ולשתות יין או שכר ויתר משקאות, לזכר הנם.

יז' – יום ט"ו באדר שחל בשבת, אסור למזקפין למלטל מגילת אסתר, שכיון שגזרו חז"ל שלא לקרות מגילת אסתר בשבת בפורים לצאת בה ידי חובה, משום שלא יעבירנה ד'

ימי השמחה – חג הפורים

אמות ברשות הרבים, יש עליה תורת מוקצה, הילכך אין למלטלה. אבל בשאר שבתות השנה מותר למלטלה, שהיא ראויה לקרות בה.

[הליכות עולם ג' עמוד קצה והלאה. וחזון עובדיה ח"א כרך ב' עמוד תקפ"ט].

יח' – קטן תושב ירושלים, הנעשה בר מצוה ביום שבת ט"ז באדר, יוצא ידי חובת מגילה בקריאתה שבערב שבת, ואינו רשאי לקרותה בשבת. וטוב שיאמר הלל בלי ברכה.

יט' – ביום ראשון שהוא ט"ז באדר, עושים סעודת פורים, על פי האמור בירושלמי (פרק א' דמגילה הלכה ד'), שהטעם שאין לעשות סעודת פורים בשבת, משום שנאמר (במגילת אסתר ט' כ"ב) לעשות אותם ימי משתה ושמחה, את ששמחתו תלויה בבית דין, יצא שבת ששמחתו תלויה בידי שמים. כלומר, ששמחת שבת אינה מתקנתם של מרדכי ואנשי כנסת הגדולה, אלא הלכה קדומה בידי שמים, וכמו שאמרו בספרי (פרשת בהעלותך) וביום שמחתכם, אלו השבתות. ועל זה סמכו לומר בתפלות שבת ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג. ולכן יש לעשות הסעודה ביום ראשון.

ומכל מקום נכון לעשות עוד מנה מיוחדת לכבוד פורים ולצרפה לסעודות שבת, ולשתות יין או שכר ויתר משקאות, לזכר הנם.

[שהעיקר כדברי הירושלמי, וכמו שפסקו הרי"ף והר"ן והארחות חיים, ומרן הש"ע, והרדב"ז, והמג"א, והגר"א, והנו"ב, ופאת השלחן, ומהר"י עייאש, ומהר"ש קלוגר, ובשו"ת אבני נזר. וכתב מהר"י אלגאזי (הובא בספר שם חדש דקכ"ג), שהבא לשאול אימתי יעשה הסעודה, בודאי שלא נכון להורות לו שיעשה בשבת, כד' מהרלנ"ח, היפך הוראת מרן, כי בירושלים כולנו קבלנו הוראותיו של מרן. וראה בילקו"י מועדים. ובחזו"ע פורים עמ' רכ].

כ' – ביום ראשון שולחים מנות איש לרעהו, שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לרעים הרי זה משובח. ויש מחמירים לשלוח מנות גם בשבת. (במקום שיש עירוב). והמחמיר תבוא עליו ברכה. ואין בזה כל איסור. ובדיעבד כשכבר שלח מנות לרעהו בי"ד, יצא ידי חובתו. ומכל מקום טוב ונכון לחזור ולשלוח מנות ביום א' ט"ז באדר.

כא' – ביום ראשון ט"ז אדר בירושלים אין לומר וידוי ונפילת אפים, כיון שהוא יום משתה ושמחה.

– גם בעיירות המסופקות אם היו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון או לא, רשאים שלא לומר וידוי ונפילת אפים ביום ראשון ט"ז אדר.

כב' – אם חל יום פקודת השנה של אביו או אמו בט"ז אדר, ובשאר שנים רגיל להתענות ביום ט"ז, השנה לא יתענה כלל, כיון שעליו לקיים מצות סעודת פורים, ואינו צריך לעשות התרה לשם כך.

והיינו בתושב ירושלים או מקומות המוקפין חומה מימות יהושע בן נון.

כג' – כשעושים סעודת פורים ביום ראשון, אין לומר "ועל הנסים" בברכת המזון, כיון שאינו יום פורים ממש, והוא רק תשלומין לסעודת פורים.

ונכון לנהוג לומר ועל הנסים באמצע הרהמון.

– אם עשה סעודת פורים במוצאי שבת לא יצא ידי חובתו.

ימי השמחה – חג הפורים

כד' – דיני אבלות נוהגים ביום ראשון מ"ז אדר, אף על פי שמקיימים בו ביום סעודת פורים. ואע"פ שבפורים משולש קוראים את המגילה ביום י"ד אדר, ואין בו מצות סעודת פורים, אלא הסעודה לבני ירושלים היא ביום ראשון, מכל מקום אין אבלות נוהגת גם ביום ששי י"ד בו.

[שכן פסק מרן ביו"ד (סי' תא ס"ז), שאין אבלות נוהגת לא בי"ד ולא בט"ו. וכמו שאמרו במגילה (ה:), שאסורים בהספד ובתענית, לא צריכא אלא לאסור של זה בזה. ואין מספידים גם בי"ד, וה"ה שאין אבלות נוהגת בו. חזו"ע פורים].

ז' – סימן תרפ"ט – הכל חייבים בקריאת המגילה

כתב מרן בשו"ע (ס' תרפ"ט) הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים. ומחנכים את הקטנים לקרותה:

אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה, לפיכך אם היה הקורא הרש או קטן או שומע השומע ממנו לא יצא, ויש אומרים שהנשים אינם מוציאות את האנשים.

כתב הרמ"א בהגה: ויש אומרים אם האשה קוראה לעצמה מברכת לשמוע מגילה שאינה חייבת בקריאה (מרדכי פרק קמא דמגילה): מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה:

א.

א' – כתב בילקו"י – הכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים. ולכן הנשים שאינן יכולות לבוא לבית הכנסת לשמוע מגילה מהשליח צבור, או שאינן יכולות לשמוע קריאתה היטב מפי הקורא, מפני ההפרעות שבבית הכנסת במקום שמכים המון, חייבות לשמוע קריאתה מפי אדם הבקי בקריאתה. וכן אמרו חז"ל: נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס. ורבי יהושע בן לוי היה מכנס כל אנשי ביתו וקורא לפניהם. ורבי יונה היה מתכוין לקרותה לפני הנשים שבביתו, שהכל היו בספק והכל חייבים בשמיעה.

וע' במגילה (ד.). ובתוס' (ערכין ג.) מהירושלמי (פ"ב דמגילה ה"ה)

– אע"ג שהעולם רנ"ב אפרכיות (כדאיתא במד"ר דמגילה) ואחשורוש לא מלך כי אם על קב"ז, ולפ"ז הנך שאינם ברשותו שלא חל עליהם גזירת המן מה טעם חייבים בקריאה זו. עיין בסוף מעש"ר על הרמב"ם ח"ג דק"ם ע"ד להרב נכדו שהביא מ"ש הרב בגדי אהרן פרץ ז"ל בדנ"א ע"א בשם המקובלים כי י"ב שבטים מכוונים כנגד י"ב צרופי הוי"ה, ואם יחסר שבט א' אין השם שלם וא"א לעולם להתקיים, וכ"ש בגזירת המן שהיו שני שבטים יעו"ש, והיינו שהתחיל בו' ויהי וסיים זרעו בו' דשני ווי"ן עולים י"ב כמספר שבטי בני יעקב, לרמוז דמתוך כי י"ב שבטים מכוונים כנגד י"ב צירופי הוי"ה, לכן הכל שהם כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם חייבים בקריאתה. [יפ"ל ח"ג אות א'].

ימי השמחה – חג הפורים

ומיהו עיין מגילה י"א ע"א דשם כתוב דמלך על כל העולם כולו, ואפ"ל דה"ד בענין איזה דברים שנשמעים לו אבל לא לענין שיוכל לאבדם. שאינם תחת רשותו ממש כמו הקב"ז מדינות. דאל"כ למה חשב קב"ז יאמר המלך בכל העולם.

ועוד י"ל הגם שהעולם הוא רנ"ב מ"מ הקב"ז הוא הרוב ואזלינן בתר רובא. ועוד י"ל הגם שהעולם רנ"ב אפרכיות מ"מ באותו זמן לא היו ישראל מפוזרים רק בקב"ז של אחשורוש וז"ש המן לאחשורוש מפוזר ומפורד בכל מדינות מלכותך ודוק: (כה"ח שם א"א)

– שאף הם היו באותו הנם. מגילה ד' ע"א.

ור"ל אעפ"י שקריאת המגילה בא מזמן לזמן, ומ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, כמ"ש בקידושין כ"ט ע"א מ"מ הכא הייבין משים שאף הם היו באותו הנם כדכתיב בקרא טף ונשים ביום אחד.

ומיהו יש מפרשים שאף הם היו באותו הנם ר"ל שהנם נעשה על ידי אשה כמו שכתב בב"י. ועיין לקמן אות ה': (כה"ח שם א"ב)

ב' – אף על פי שכבר יצא האיש ידי חובת קריאת המגילה בקריאה שבבית הכנסת, חוזר וקורא המגילה בביתו להוציא את הנשים ידי חובתן.

ואין הנשים צריכות לבא לבית הכנסת לשומעה ברוב עם. ואשה שיצאה י"ח מקרא מגילה, י"א שמאחר ואין הנשים בכלל ערבות, אינן בדין אע"פ שיצא מוציא.

ויש חולקין ואומרים שיכולה להוציא אנשים י"ח, דבמצוה שהיא חייבת, יש לה דין ערבות גם כן.

ולכאורה לפי מ"ש הרא"ש פ"ג דברכות (כ:), שהנשים אינן בכלל ערבות, וא"כ אחר שקרא האיש המגילה בביהכ"נ ויצא י"ח, איך יכול להוציא את אשתו ובני ביתו י"ח, והרי בר"ה (כט.) גבי אע"פ שיצא מוציא, פי' רש"י, שהוא משום שכל ישראל ערבים זה בזה (שבועות לט.), וזה לא שייך בנשים שאינן בכלל ערבות. אולם באמת שהעיקר בזה כמ"ש רעק"א (סי' ז), שלא כתב כן הרא"ש אלא לפי הצד של האיבעיא, שאין הנשים חייבות בברכהמ"ז מה"ת, שאינן בכלל ערבות על מצות בהמ"ז, אבל במצוה שהנשים חייבות בה, כגון קידוש, [ומקרא מגילה], גם הן ישנן בכלל ערבות, ושייך בהן הדין שאם יצא מוציא. וע"ע בחזון עובדיה פורים עמו' נא. ובלוית חן סי' יד].

ג' – הקורא את המגילה בביתו להוציא את אשתו ובני ביתו מברך כל הברכות שלפניה. כשם שהאנשים מברכים בבית הכנסת. ואפילו אם הנשים יודעות לברך בעצמן, אם קשה להן לברך כל הברכות, יברך הוא את כל הברכות כולל ברכת שהחיינו. ויענו אמן, ויצאו ידי חובה מדין שומע כעונה. וכן המנהג פשוט בעיה"ק ירושלים ת"ו. וכן יש להנהיג בכל מקום.

אבל ברכה אחרונה שהיא ברכת "האל הרב את ריבנו", אין לברך אלא בעשרה. והשומע ברכה אחרונה כשאינן עשרה, אין לו לענות 'אמן', דשב ואל תעשה עדיף. ואם ישנן עשר נשים שהתאספו לשמוע מקרא מגילה, מברכים גם ברכה אחרונה.

ימי השמחה – חג הפורים

נהנה הגם שבספר תפלה לדוד (דפ"ה:) כתב שהקורא לנשים מקרא מגילה לא יברך, מפני שא"א שיכוונו לשמוע הקריאה היטב מבלי לדלג אפי' תיבה אחת. וכ"כ בעל כנה"ג, ובפלא יועץ, וביפה ללב, ובבן איש חי, ובפקודת אלעזר, והרב מהר"ת המים, ובשו"ת שושנים לדוד, מ"מ בזה"ז העיקר שיש לברך גם לנשים ולעמי הארץ, וכדמוכח להדיא במגילה יט. ואין לנו לחשוש למה שלא חששו רבותינו חכמי הש"ס והפוסקים. וכ"כ התשב"ץ (סי' קעו), שהקורא את המגילה לחולה או "ליוולדת" צריך לברך וכו'. ע"ש. (ומכ"ש לדעת הרי"א"ז שאם דילג תיבה או יותר באופן שאינו מפסיד ענין הקריאה יצא, אף דלא קי"ל הכי), וע' בשו"ת יביע אומר ח"א (סי' מז אות א). ובפרט כיום שרוב הנשים מבינות יפה לשון הקודש, ואם יתנו את דעתם יוכלו לכוין ולשמוע כל תיבה מפי הקורא, ולכן אין להפסידם בחנם ברכת המצות, ובפרט שבירושלים המנהג פשוט לברך, כמו שהעידו האחרונים. וראה בילקו"י מועדים. ובחזו"ע פורים עמוד נג, ובשו"ת יביע אומר ח"א (חאו"ח סי' מד). ע"ש.]

ד' – יש מהאשכנזים שנוהגים שנשים מברכות קודם המגילה "לשמוע מגילה" במקום "על מקרא מגילה". אולם מנהג כל קהלות הספרדים שאף בקריאת המגילה לנשים יש לברך על מקרא מגילה. וכן מנהג כמה מקהלות האשכנזים.

[כ"כ מהר"י אלגאזי בקונט' חוג הארץ (דף ה). ובשו"ת קול אליהו ח"ב (סי' כח). ואע"פ שהרמ"א בהגה (ר"ס תרפט) כתב שהנשים מברכות "לשמוע מגילה". מ"מ מנהגינו כמ"ש הפר"ח לברך "על מקרא מגילה". וכ"כ בשלחן גבוה. והגר"א, ובמהזיק ברכה. ונודע מ"ש הרד"א (דף נה) דה"ט שתיקנו לברך "על מקרא מגילה", ולא "לשמוע" מקרא מגילה, "לפי שאין השמיעה מעכבת, שכל שקרא ולא השמיע לאזניו יצא". וא"כ לכאורה גם לנשים א"א לתקן הנוסח על השמיעה. וע' בחזו"ע פורים עמוד נג.]

ה' – יש אומרים שאף על פי שהנשים חייבות במקרא מגילה, אינן מוציאות את הנשים ידי חובתם. וכן מנהג האשכנזים.

[כ"ה דעת בה"ג, ובסדר רע"ג, ובתשובת הגאונים, והגמ"י, והעיטור, ועוד. ובארהות היים (הל' מגילה אות ב) כתב בשם העיטור, שאין הנשים מוציאות הנשים בקריאתן, דקול באשה ערוה. ע"כ. אלא דקי"ל כד' הרשב"א בחי' (ברכות כד). שאין דין קול באשה ערוה אלא בקול שיר, או בשאלת שלום שיש בו חיבה, אבל קול דיבורה שרי, ה"נ אין לאסור מטעם זה. ואף אם נאמר שיש קצת להקפיד במקרא מגילה כשאשה קוראתה בטעמיה, דהוי כקול זמר ושיר. מ"מ הרי אין הטעמים לעיכובא. ועוד דבדיעבד אם קראה יצא י"ח. וע' בשו"ת יביע אומר ח"ו במילואים דף שנה.]

ויש אומרים שהנשים יכולות להוציא את הנשים ידי חובה, וכן דעת מרן השלחן ערוך. וכן עיקר למנהג הספרדים.

[כ"ד רש"י, והרי"ף, והאו"ז, ובספר המאורות, והרמב"ם, והרב המגיד, והגמ"י, והמאירי, והרשב"א והריטב"א, והאשכול.]

ומכל מקום נכון לחוש לדעת המחמירים דלכתחלה לא תוציא האשה את האיש ידי חובה אלא אם כן בשעת הדחק.

[ע"פ דברי ערך השלחן (סי' תרפט סק"ג), והחקרי לב (חאו"ח ס"ס מה). ע"ש.]

ובדיעבד מיהא השומע קריאתה מאשה בודאי שיצא ידי חובתו, ואין צריך לחזור ולקרואה. ומעיקר הדין אין לחוש בזה מצד קולבאשה ערוה.

ימי השמחה – חג הפורים

ולכן יישוב קמון שאין שם איש שיודע לקרוא את המגילה כהלכה, ויש שם אשה שיודעת לקרות המגילה, יכולים להתאסף באחד הכתים והאישה תעמוד בצד בצניעות, ותקרא להם המגילה בטעמיה, בלא תערובת אנשים ונשים יחדיו.

[הליכות עולם ח"א (עמ' רכה). שהרי דעת רוח"פ שהנשים מוציאות את האנשים י"ח. וכן מרן הש"ע (סי' תרפט ס"א) כתב מתחלה בסתם: שהכל חייבים במקרא מגילה אנשים ונשים וגרים וכו', ואחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא י"ח, והוא שישמע מפי החייב בקריאתה, לפיכך אם היה הקורא הש"ו השומע ממנו לא יצא. וסוים אח"כ: וי"א שהנשים אין מוציאות את האנשים. עכ"ל. וסתם ויש הלכה בסתם. ואמנם הפר"ח הסכים לכה"ג שאין הנשים מוציאות האנשים י"ח. מ"מ במקראי קדש (דקמ"ד). השיגו בזה, והסכים שהעיקר כד' רש"י, וכסתם מרן. ע"ש. וכ"כ במטה יהודה (ר"ס תרפט). ע' בחזו"ע פורים עמ' נט].

ו- צריך לשמוע קריאתה מפי אדם שחייב במקרא מגילה, ולכן קמון אינו מוציא אחרים ידי חובתם, ואפילו הגיע לחינוך.

[ע"פ דברי התוס' (מגילה יט): דלא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. א"נ כפי טעם רש"י (ברכות מה). דקמון אפי' מדרבנן לא מחייב, ורק על אביו מוטל להנכו למצות. וכ"כ הרמב"ן, והרמב"ם, והר"ן, והריטב"א והמאירי, וכן נראה דעת מרן להלכה בש"ע (ר"ס תרפט)]

ז- בשעת הדחק הגדול כשאין שם גדול שיקרא את המגילה, יכול הקמון שהגיע לחינוך להוציאם ידי חובה, ונכון שבשעת קריאת המגילה יקראו אחריו מתוך מגילה כשרה מלה במלה.

[נדעת בעל העיטור (הובא בטור סי' תרפט) שקמון שהגיע לחינוך מוציא את אחרים י"ח מגילה. וכ"כ האגודה בשם התוס', והרי"א"ז, וכן מוכח מדברי הרשב"א בתשו' (סי' רלט) בשם הראב"ד, שאם הצבור מוחלים על כבודם יכול הקמון להוציאם י"ח בדרבנן. וכמ"ש מרן הב"י (סי' נג). וכ"ה בשו"ת סמא דחיי, ובשו"ת קול גדול. ובשו"ת שדה יצחק חיות (סי' מג) כתב, דבשעה"ד יגמרו ההלל בלי ברכה ואח"כ יקרא להם קמון. (וע' בשו"ת יביע אומר ח"ג האו"ח סי' כז). ובפרט כשיש צורך להוציא נשים בשעה"ד. וע' ראבי"ה (מגילה עמוד רצג). ומרדכי (סי' תשעט). חזו"ע עמ' סא].

ח- **מהנכים את הקטנים לשמוע מקרא מגילה.** [רמב"ם פ"א מהלכות מגילה ה"א]. וקטנים שלא הגיעו לחינוך אין להביאם לבית הכנסת, שהם רק מבלבלים את השומעים החייבים בקריאתה. והמביאים לבית הכנסת, הטא רבים נשא. שמפריעים בבית מקדש מעט, ע"י הכאות בקריאת המון ברעשנים ובאקדחי פורים, ופיצוצים אחרים, וגורמים למניעת שמיעת מקרא מגילה כהלכה לאנשים המחוייבים בה.

ואמנם אם האבא יכול לעמוד על המשמר להשגיח שהקטנים לא יפריעו בהכאות המון, יכולים להביא את הקטנים לבית הכנסת, וישגיחו עליהם כאמור.

[שאע"פ שאמרו במסכת סופרים (פי"ח ה"ו) להביא סמך על מה שנהגו להביא קטנים לבהכ"נ. וכ"כ התוס' (חגיגה ג.). וכ"כ הטוש"ע (ס"ס תרפט). אין זה אלא בקטנים שהגיעו לחינוך, משא"כ קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים. וכ"כ המג"א, והמשנ"ב, ובמועד לכל חי. ומיהו אפי' לא הגיעו לחינוך אם הם ילדים שקטים ודעתנים אפשר להביאם, והמביאים אותם מצוה קא עבדין].

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב מרן בשו"ע (ס' תרפ"ט ס"ו) – מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה:
– כדי לחנכם במצות פרסום ניסא.
ומטעם זה נוהגים הקהל לקרות אלו הפסוקים בקול רם שהם עיקר התחלת הנס וסופו. והם:
איש יהודי, ומרדכי יצא, ליהודים, כי מרדכי.
כדי לעורר את הקטנים שלא ישנו ויתנו לבם על הקריאה ומקרינן אותם הפסוקים כדי לחנכם.
[לבוש]. ועיין לקמן סי' תר"ץ סעי' י"ז בהגה: (כה"ח שם א' כו')
– ובלבד שלא יביאו קטנים ביותר שמבלבלים דעת השומעים. מ"א ס"ק י"א.
ועכשיו ראוי לכ"א שיהיה לו מגילה כשירה ולקרות בלחש מלה במלה, אף דמשמע מצוה ברוב עם, מ"מ א"א לשמוע מהש"ץ מחמת רעש ובלבול שמכים בעצים ומשמיעין קול, גם נשים חכמות ובתולות ראוי להיות להם מגילה כשירה ולקרותה בעצמם, כי בעזרת נשים א"א לשמוע המגילה כלל מהש"ץ וראוי לכל ישראל לנהוג כן מי שיכולת בידו. [א"א או י"א]. ועיין לעיל או' י"ח ולקמן סי' תר"ץ סעי' ד' ובדברינו לשם בס"ד: (כה"ח שם א' כו')
ט' – הרש (המדבר ואינו שומע) שאינו יכול להשמיע לאזנו, אינו חשוב כל כך בר חיובא, הילכך אף על פי שהוא צריך לקרותה, כיון שאף הוא היה באותו הנס, מכל מקום אינו יכול להוציא את אחרים ידי חובתם. [בב"י (סי' תרפ"ט ס"ב) כתב, שלד' הרי"ף והרמב"ם אע"פ שבק"ש ובשאר מצות אם לא השמיע לאזנו יצא, שאני מקרא מגילה דבעינן פרסומי ניסא. ולכן הרש אינו מוציא י"ח. וכ"פ בש"ע. ואע"פ שראבי"ה (מגילה רצד), והרד"א (דף נה) כתבו, דה"ט שתיקנו לברך על "מקרא" מגילה, ולא תיקנו לומר לשמוע מקרא מגילה (כמו לשמוע קול שופר), לפי שאין השמיעה של המגילה מעכבת, שכל שקרא ולא השמיע לאזנו יצא. מ"מ לדין אין לנו אלא דברי מרן. וע' בב"ח ומג"א ופר"ח ובביאוריה"ל. ובחזון עובדיה פורים עמ' נה].
י' – אמנם מי שכבדו אזניו משמוע וצריכים לצעוק אליו בקול רם כדי שישמע, חייב בקריאתה לכל הדיעות, ומוציא אחרים ידי חובתם.
וכן מי שכבדו אזניו משמוע אא"כ כשצועקין מאוד, וקרא את המגילה לפני הציבור בקול בינוני, שנראה שהוא עצמו לא השמיע לאזנו, אפה"כ הציבור יצאו ידי חובתם בקריאה זו, כיון שמכל מקום הוא אינו חרש גמור.
[ע' בשו"ת הרא"ש (סוף כלל פה). ובבית יוסף (אה"ע ס"ס קכא). ובש"ע חו"מ (סי' רלה סי"ט). ובשבות יעקב ח"ב (סי' לג)].
יא' – מי שיכול לשמוע על ידי חצוצרות, אינו נקרא חרש לענין זה, ומוציא אחרים ידי חובה. [שו"ת קול גדול (סי' נ). שו"ת הלק"ט ח"ב (סי' מה). פר"ח (אה"ע"ז סי' קכא). ושו"ת נודע ביהודה קמא (חאה"ע סי' נג). חתם סופר חאה"ע ח"ב (סי' צב). שו"ת הגרע"א תנינא (סי' סד). ועוד].
יב' – כבדי השמע המניחים האזניהם מכונת שמיעה חשמלית, כל השומע על ידי מכונה זאת אינו נקרא חרש, ומוציא אחרים ידי חובתם.
[דדמי לשומע ע"י חצוצרות הנ"ל, כי חרש גמור שנשתתק חוש השמע אצלו מכל וכל, אינו יכול לשמוע גם ע"י מכונה זו. וכן מצדד להלכה מהרצ"פ פראנק במקראי קדש על חנוכה ופורים (עמ' צה) שבקול שופר אם יש תערובת של קול אחר עם השופר, הדבר מעכב, משא"כ במקרא מגילה או בקריאת התורה, הרי הוא שומע קול הקורא, אלא שמעורב בו גם קול אחר, ובזה יש לדון שיוצא

ימי השמחה – חג הפורים

י"ח אפי' אם נתערב עמו קול אחר, שעכ"פ הכל הוא מכח הקורא, וכל הקולות כשרים, רק שיהיה מכח בר חיובא והא איכא. חזו"ע עמוד נה]

יג' – השומע מקרא מגילה ברדיו אינו יוצא ידי חובתו, אפילו כששומע על ידי שידור חי. [ע' בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב (סי' עב). ועוד אחרונים. וע' בשו"ת יביע אומר ח"א (האו"ח סי' יט אות יח) בשם הגרש"ז אוירבך, שהקול הנשמע דרך הרדיו איננו הקול של האדם המדבר עצמו, אלא הוא קול אחר המשודר על ידי זרם חשמלי באמצעות ממברנא שקולטת הקול ומשדרתו. ועיין בשו"ת מנחת שלמה ח"א (סי' ט), ובמ"ש בהערה שם (עמוד סו), בשם החזו"ן איש. ואפילו אם מהרהר בזה מתוך מגילה כשרה. ילקו"י מועדים עמ' רפז. חזו"ע עמ' נז]

יד' – השומע ברכות המגילה ברדיו (כשידור חוזר) אינו עונה אמן, אבל אם שומע הברכות בשידור חי, עונה אמן.

וכן השומע ברכות דרך הטלפון עונה אמן. וכן השומע ברכה או קדיש דרך הלוויין, עונה אמן, אפילו שיש הבדל של כמה שניות בין זמנו של המברך לשמיעה דרך הרדיו. ומ"מ כבר נתבאר שאינו יוצא ידי חובה.

[שאינן האדם שומע את הקול ממש, אלא תנודות ממברנא שנוצרו על ידי המדבר למכשירים אלו, והתנודות מועברות באמצעות זרם חשמלי].

טו' – כשאולם בית הכנסת רחב מאד, ובו קהל גדול לשמוע המגילה, ומשמיעים מקרא המגילה על ידי רם קול, היושבים סמוך לשליח צבור באופן שגם אם ינטל הרם קול ויכלו לשמוע מהשליח צבור, ואין הרם קול אלא מסייע להגברת קול השליח צבור, יוצאים ידי חובתם. [וישתדלו להתקרב לשליח צבור לשמוע גם את קולו ממש].

אבל היושבים רחוק מהשליח צבור שבלעדי הרם קול לא היו יכולים לשמוע את הקריאה מהשליח צבור, לא יצאו ידי חובתם. ובאופן כזה אין להשמיע קריאת המגילה על ידי רמקול. [חזו"ע פורים עמ' נו. וע' בשו"ת אגרות משה (האו"ח ח"ב סי' קח) שכתב, שאפי' אם נאמר שהאמת כדברי המומחים שע"י המיקרופון לא נשמע קול האדם, אלא קול אחר שנעשה מחמת קולו, מ"מ מן הדין יש להחשיב זאת כשמיעת קולו ממש, שכל מה שנשמע הוא מכח קולו ממש, ומנין לנו עצם כח השמיעה איך הוא, שאולי הוא ג"כ באופן כזה שנבראים גלי קול באויר ומגיעים לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע, שהקול יש לו הילוך עד האוזן, וגם יש קצת שיהוי זמן בהילוכו עד שיגיע לאוזן, ובכ"ז נחשב שהוא קול האדם. ולכן אפשר שגם הקול שנעשה ע"י המיקרופון ששומעים אותו בעת שמדבר הוא נחשב קולו ממש, וכן מסתבר יותר, וגם מה שאומרים שהוא קול אחר אינו ברור, ולכן מצד ההלכה אין למחות בידי הרוצים לקרוא המגילה ע"י מיקרופון וכו'. ע"ש. וע"ע בשו"ת אגרות משה ח"ד (בהשמטות לחאו"ח סי' קח). ובשו"ת שבט הלוי ח"ה (סי' פד) כתב שבעיקר דין הקריאה ברם קול דעתו נוטה למ"ש באג"מ הנ"ל. ע"ש. וע"ע במנחת יצחק ח"ג (ס"ם לח). ובספר לקט הקמח החדש (עמוד קלט). ובציץ אליעזר ח"ה (סי' יא) וביחוד דעת ח"ג (סי' נד).]

טז' – סומא ואילם (שאינו מדבר) חייבים לשמוע מקרא מגילה מאחר. [חזו"ן עובדיה פורים עמוד נו. ע' שמחת יהודה מסכת סופרים (פי"ד הט"ז). ושו"ת פני מבין (האו"ח סי' רל).]

ימי השמחה – חג הפורים

יו' – אף הגרים חייבים במקרא מגילה כמו בכל המצוות כולן, וכתבו הראשונים שזהו פירוש הכתוב "קיימו וקבלו היהודים עליהם וגו' ועל כל הנלוים אליהם", שקיבלו גם על הגרים שכולם חייבים לקיים את ימי הפורים.

[רמב"ם מגילה פ"א ה"א, ילקו"י פורים]

יח' – י"א שעבדים חייבים במקרא מגילה, וחייבים אף בקריאה ומוציאים אנשים, כמו דקיי"ל לדידן לגבי נשים.

[דעת המאירי והרשב"ש שעבדים חייבים במקרא מגילה, וכתב הרשב"ש שכן דעת הרמב"ם, וכן נוטים דברי מרן בבית יוסף. עיין ילקו"י פורים].

ח' – סימן תרצ' – דיני קריאת המגילה

א.

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ') – קורא אדם את המגילה בין עומד בין יושב אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה מפני כבוד הצבור.

כתב הרמ"א בהגה: ואסור לחזן לקרוא את המגילה עד שאומרים לו קרא (מרדכי פרק הקורא):

– מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושטה כאיגרת להראות הנם וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך.

הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם דהיינו איש יהודי וגו' ומרדכי יצא וגו' ליהודים היתה אורה וגו' כי מרדכי היהודי וגו' וכן נוהגין במדינות אלו (הגהות מיימוני פרק ח' וכל בו ואבודרהם) והחזן חוזר וקורא אותן.

עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהן ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב. ומזה נשתרבה המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבית הכנסת (אבודרהם).

ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו (בית יוסף בשם אורחות חיים):
– יש לתמוה דבכל תפוצות ישראל עושים רעש ופרסום גדול ומפין להמן וכיוצא, ותפקע הארץ לקולם וכיוצא מיני שחוק, וראיתי לאחד חכ"ם (מהר"ר כליפא מלכה זלה"ה) פ"ב פ"א ונקי כ"י שכתב שהטעם שראו רבותינו זכרונם לברכה ארץ הגלות הפור הזה, והיישי שמו יקום מלך מאמות העולם, וירצה לגזר פגזירת המן, לכן הנהיגו זה הפרסום ושמחה בהפלגה פרחובות ובשוקים, למען ישמעו קול רעש גדול ודברים משנים, וישאלו מה ראו על פכה ומה הגיע אליהם, ויודיעים ענין המן ויקחו מוסר. (החיד"א 'מחזיק פרכה' בקו"א סימן תרפ"ז)

– כתב הגר"ח פלאגי זיע"א – כדי שישמעו עמים ירגזון בכל דור ודור, שלא יקומו על ישראל, לכך כותבים שם המן על הפטיש ומכין, וסמך לזה "והיה אם בן הכות הרשע", מופי תיבות המן, ובעת דמכין ישתוק השליח צבור כדי שלא יפסידו השומעים.

ועמק ברכה כתב, דגוערין במי שמכה שלא במפלתו, יעו"ש. יאמר ארורה זרש וושתי, כ"ב בברכי יוסף וצריך ג"פ. (מל"ח לא' צא)

– ולכן צוה התורה למחות שם עמלק וזרעו וזרעו וזרעו. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, שצריכין למחק שם עמלק אפילו מן העצים והאבנים. ולכן מנהג של ישראל תורה

ימי השמחה – חג הפורים

הוא, להקיש 'המון' כְּדִי לְמַחֵק אֶת שְׂמוֹ וְשֵׁם עֲמֶלֶק. וְכָל הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאֲחֵרֹנִים כָּתְבוּ שְׂלֵא לְכַפֵּל הַמְּנַהֵג.

וְהִנֵּה שְׂמֵעֵתִי בְּשֵׁם הַגָּאֹן מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי הָעֵשִׂיל, זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, שְׁתִּיחַ נוֹהֵג בְּשְׁתִּיחַ רוֹצֵחַ לְנַפְוֹת אֶת הַקּוֹלְמוֹם, הִיָּה פוֹתֵב שֵׁם עֲמֶלֶק אוֹ שֵׁם הַמֶּן וְנֹרֵשׁ, וְאַחַר כֵּן הִיָּה מוֹחֵק אֶת שְׂמֵם כְּדִי לְקַיֵּם אֶת הַמְּצוֹת עֲשֵׂה: מָחָה תִּמְחָחֵה אֶת זֵכֶר עֲמֶלֶק. כִּי אֲנַחְנוּ מְחִיבִים לְהִתְפַּלֵּל עַל מַחִית עֲמֶלֶק, כְּדִי שְׁתִּיחַ הַשֵּׁם שְׁלֵם וְהַפֶּסֶא שְׁלֵם, וְאִזּוֹ יִתְקַיֵּם הַמְּקָרָא: וְהִתְגַּדְלֵתִי וְהִתְקַדְשֵׁתִי כְּתוֹךְ הָעַמִּים, וּבַיּוֹם הַזֶּה הוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשְׂמוֹ אֶחָד. מוֹרֵי וְרַבִּי, מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יוֹסֵף, זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה. (קב הישר) ב.

א' – השליח צבור צריך לברך ולקרות המגילה מעומד מפני כבוד הצבור. ואם עבר וקרא מיושב, יצאו ידי חובה.

ב' – יש נוהגים שכל הקהל הנמצא בבית הכנסת עומד על רגליו בשעת הברכות של המגילה, ואחר כך יושבים וקוראים המגילה.

וְיֵשׁ נוֹהֲגִים שֶׁהַקֵּהל יוֹשֵׁב בֵּין בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַמַּגִּילָה בֵּין בְּבִרְכוֹתֶיהָ. וְכָל מְקוֹם יַעֲשׂוּ כַּמְנַהֵגִם. וְהַמְנַהֵג אֲצִלְנוּ שֶׁהַקֵּהל עוֹמֵד בַּעַת הַבְּרִכוֹת, וּמִיָּד אַחַר הַבְּרִכוֹת יוֹשֵׁב. יִלְקוּ"ו]

ג' – הנוהגים לעמוד בברכות, גם כשקוראים בבית להוציא את הנשים ידי חובה, טוב שיעמדו בעת הברכות. אבל קריאתה בבית אינה צריכה מעומד.

ד' – טוב ששני אנשים יעמדו מימין ומשמאל השליח צבור בעת הברכות ובקריאת המגילה.

ה' – יש אומרים שכשם שאסור לאחוז ספר תורה ערום בלי מטפחת כן אסור לאחוז מגילת אסתר בלי מטפחת. ויש מתירים לאחוז המגילה בלי מטפחת.

וְטוֹב לְהַחֲמִיר לִיטוֹל הַיָּדִים קוֹדֵם שִׂיאֲחֹז בַּמַּגִּילָה. כִּי יֵשׁ סְבִירָא לְהַקֵּל בְּזֵה, וְרֵאוּי לְצַרְפָּה לְעַנִּין מַגִּילָה.

[טוב להחמיר ליטול ידיו קודם שנוגע בקלף המגילה, (מ"ב קמז סק"ד עמוד עז)].

ו' – מי שנפלה מידו המגילה לארץ, אין צריך להתענות על כך, ומ"מ יתן פדיון תענית לצדקה.

ז' – מי שיש בידו מגילה כשרה וקוראה יחד עם הש"צ, רשאי לברך בעצמו בלחש עם הש"צ, ואין לחוש בזה לברכה שאינה צריכה.

וּמְכַל מְקוֹם עַדִּיף יוֹתֵר לְשִׁמוֹעַ הַבְּרִכוֹת מִפִּי הַשְּׁלִיחַ צְבוּר, שֶׁמְכוּיִן לְהוֹצִיא אֶת כָּל הַשּׁוֹמְעִים יָדֵי חוֹבַתֵם, מִשּׁוֹם שֶׁבְּרֹוב עִם הַדְּרַת מֶלֶךְ (בְּרִכוֹת נג.). וַיַּעֲנֵה אַחֲרָיו אַמֵּן.

ח' – יש מי שכתב שנכון שכל אחד מהקהל שיש בידו מגילה כשרה יברך על המגילה, ויסיים הברכה בעוד שהשליח צבור מנגן בברכה "כדי שיוכל לענות אמן אחר הש"צ".

אוֹלֵם לְמַעֲשֵׂה אֵינן לְנַהֲוֵג כֵּן, דְּכָל כַּהֲנִי גוֹנָא לְכַתְחַלָּה הוּי הַפֶּסֶק בֵּין הַבְּרִכָּה לְמַצוּהָ. וּמְכַל מְקוֹם בְּדִיעֵבֵד אִם עֵבֵר וְעֵנָה אַמֵּן, לֹא יִחֹזֵר לְבִרְכָה עַל הַמַּגִּילָה.

ט' – קודם הקריאה יאמר השליח צבור שהוא מכוין להוציא את הקהל ידי חובת הקריאה, ויעזור את תשומת לב הקהל שגם הם יכוונו לצאת ידי חובת מקרא מגילה, שגם במצוות

ימי השמחה – חג הפורים

דרבנן נקמינן לכתחלה דמצוות צריכות כוונה. ובפרט במקרא מגילה שהיא מדברי קבלה, ודמיא לדברי תורה. ויזהירם שאם לא ישמעו תיבה אחת, יקראו רק תיבה זו מתוך החומש. ויודיעם שלא יענו ברוך הוא וברוך שמו בהזכרת שם ה' בברכות.

– קודם הברכה יעורר השומעים שיכוונו לצאת ידי חובה כיוון שבברכות צריכות כוונה, ואף החזן יכוון להוציאם ידי חובה.

– יש שנהגו לשבת ויש שנהגו לעמוד, ונהרא נהרא ופשטיה. והעיקר לשבת מלבד שליח הציבור (חזו"ע שם עמוד סח הערה לז). ועוד, שכשיושבים מונעים הפסק בין הברכה לקריאה.

– לכתחילה אין להפסיק בקריאת המגילה יותר מכדי אורך נשימה (כשלושים שניות) כיוון שנקראת איגרת.

– טוב שיעמדו ב' אנשים אצל הש"צ מימין ומשמאל כשיקרא המגילה. ואפי' ש"צ קבוע יטול רשות קודם שיתחיל. אורה ושמחה דף כ"ה. מל"ח סימן ל"א אות ק"ד. בן א"ח פ' תצוה אות י"ב.

והיינו שקודם שיברך יאמר ברשות מורי ורבותי. ומנהג חסידי בית אל יכב"ץ אחר שיאמר החזן ברשות וכו' אומר לשם יחוד וכו' הרי אנחנו באים לקיים מצות קריאת המגילה לתקן את שורשה במקום עליון. ויהי נועם וכו' ואח"כ מתחיל לברך: (כה"ח תרצב' א"א)

י' – הקורא את המגילה אינו צריך לפושטה תחלה, אלא רשאי לברך ולהתחיל בקריאת המגילה כשעודנה גלולה כספר תורה. ומברך וקורא וכשמסיים העמוד הראשון אינו גולל כספר תורה אלא מניחו פתוח, וכן הלאה בכל עמוד ועמוד, עד שכאשר מסיים הקריאה תהיה כל המגילה פתוחה לפניו כאגרת.

ויש אומרים שצריך לפשוט המגילה כאגרת קודם הברכות. והעיקר כדעה ראשונה. ומכל מקום טוב שהשליח צבור לבדו שינהג כן, וקודם הקריאה יפשוט את המגילה כולה לפניו כאגרת, להראות הנם, ואחר כך יברך ויקרא.

– שליח ציבור: יפשוט כל המגילה לפניו כאיגרת לפרסום הנם ואחר כך יקרא. יחיד: פושט והולך תוך כדי קריאה, עד שבסוף הקריאה תהיה כולה פתוחה כאיגרת וכן עיקר, (חזו"ע שם עמוד עד ובהערה מד).

והיושבים מול סטנדר ייזהרו כשפושטים את המגילה שלא תהא תלויה באוויר, (מ"ב תרצ סקנ"ו).

יא' – לכתחלה יש לקרוא המגילה בטעמיה, אך אם אין שם מי שיודע הטעמים, יקראו המגילה בלי טעמים.

יב' – הקורא לעצמו יזהר להשמיע לאזנו, ובפרט שי"א [הרי"ף הרא"ש והרמב"ם] שאם לא השמיע לאזנו לא יצא. אך בדיעבד אם לא השמיע לאזנו, אם ביטא בשפתיו, יצא.

יג' – אם דילג פסוק, ואחר כמה פסוקים קרא הפסוק שדילג, והמשיך משם, לא יצא, אלא חוזר לאותו פסוק שדילג, וממשיך משם על הסדר. (מגילה יז).

ימי השמחה – חג הפורים

יד' – צריך לדקדק היטב בקריאת המגילה לבל ידלג אף תיבה אחת ממנה, כי רבו הפוסקים הסוברים שאם חיסר אפילו תיבה אחת מהמגילה לא יצא ידי חובתו. ועל כן ישתדל הקורא לבטאת היטב כל מילה כדי שכל הצבור ישמעו ויצאו ידי חובת מקרא מגילה.

טו' – במקום שהתינוקות מרעישים באמירת המן וכדומה, על הש"ץ להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור התיבה ההיא כדי להוציא מי שלא שמע התיבה כראוי. ונאע"פ שלכתחלה אין להפסיק במגילה יותר מכדי נשימה, כיון שנקראת אגרת, וכמ"ש בספר הרוקח (פ"ם רלו), ובארחות חיים (הלכות מגילה אות יח). וכ"כ האבן עזרא, מ"מ אין מדמין היכא דא"א מהיכא דאפשר ובדלית ברירה ימתין כנ"ל. חזו"ע שם]. ואם אין השליח ציבור ממתין לסיום הרעש, או שאינו חוזר על אותם מילים שלא שמעו בעקבות הרעש, עדיף להתפלל ולקרא מגילה במקום אחר, ולוותר על ברוב עם, כדי לצאת י"ח מקרא מגילה כדין.

טז' – עניים וכן גבאי צדקה לא יסתובבו בקופותיהם לקבל צדקה בעת מקרא מגילה שמבלבלין את השומעים.

יז' – נכון שכל אדם יחזיק בידו מגילה כשרה, שבמקרה שלא שמע איזו תיבה מהשליח צבור יוכל לקרותה בעצמו במגילה כשרה.

ואם אין ידו משגת, לכל הפחות יקח בידו מגילה שאינה כשרה, שאם לא שמע איזה תיבות יוכל לאומרם מתוך הכתב.

יח' – מי שאוחז בידו מגילה שאינה כשרה (וכן מגילות המודפסות בדפוס, ולא בכתב יד, או שנכתבו על נייר ולא על קלף), יזהר שלא יקרא עם השליח צבור, אלא שומע מהשליח צבור בשתיקה ויוצא ידי חובה.

יט' – אין מדקדקים בטעויות מקרא מגילה, שאם קרא יהודיים במקום יהודים או להיפך, יצא, שהכל ענין אחד.

אבל טעות אחרת, כגון שאמר ומרדכי ישב במקום יושב, והמן נפל במקום נופל וכדומה, לא יצא.

וצריך לחזור למקום הטעות ולקרוא כראוי משם ולהלך, שחשוב כאילו דילג אותה תיבה שטעה בה.

כ' – ספרדי השומע קריאת המגילה מפי אשכנזי הקורא אותה כמבטא אשכנזי, יוצא ידי חובתו.

וכן להיפך, אשכנזי ששומע מקרא מגילה מספרדי כמבטא ספרדי, יצא.

כא' – יש נוהגים כשמגיעים לפ"ח פ' יא', כופלים: להשמיד "להרוג", "ולהרוג". כי ישנם ב' נוסחאות בזה. ובדיעבד אם לא חזר לומר "ולהרוג", וסיים המגילה, יצא, ואין צריך לחזור לקרוא המגילה, ופשוט.

וכן יש נוהגים לכפול הפסוק: "ואיש לא עמד בפניהם", ולומר, "ואיש וכו' לפניהם", בפעם השניה.

ימי השמחה – חג הפורים

כב' – ומיהו לעניין "ויהי כאומרם" אליו יום ויום", שהכתיב הוא באומרם, והקרי כאומרם, [וכמ"ש המנחת שין], אין צורך לקרוא שניהם, אלא קוראים 'כאומרם' בכ"ף בלבד. ככל קרי וכתוב שבתורה. שאין החזן קורא אלא הקריאה בלבד.

כג' – יש לקרוא "כל איש שורר" בביתו, בשין שמאלית, לשון שררה. וכן המנהג פשוט כד' – צריך לומר עשרת בני המון, ותיבת "עשרת" בנשימה אחת, להודיע שכולם נהרגו ונתלו כאחד.

כה' – טוב לנהוג לומר בנשימה אחת החל מתיבות "חמש מאות איש" וכו', עד "עשרת".

והטעם, כי עשרת בני המון היו שרי חמישים על אותם חמש מאות איש.

[ואין צ"ל בנשימה אחת גם תיבות "בני המון" עם תיבת "עשרת"].

ומי שיש לו נשימה קצרה ומשער שאם יתחיל מן חמש מאות איש, לא יוכל לומר כל עשרת בני המון בנשימה אחת, טוב שיתחיל מן "ואת פרשנדתא", כי זהו החיוב מדינא דגמרא. אבל "חמש מאות איש" הוא מנהג בעלמא.

– כל האמור לעיל [לומר עשרת בני המון בנשימה אחת] אינו אלא לכתחילה, אבל בדיעבד שלא אמרם בנשימה אחת יצא.

כו' – אין הקהל צריכים לומר עם החזן את עשרת בני המון בנשימה אחת, שגם בזה יוצאים י"ח מהשליח צבור מדין שומע כעונה.

כז' – לכתחילה נכון להזהר כשקורא עשרת בני המון לקרות התיבות "ואת" של כל אחד מעשרת בני המון מתוך המגילה כראוי. דלכתחילה בעינן לקרות כל המגילה מתוך הכתב. ואם קרא תיבות "ואת" שלא מתוך הכתב יצא.

כח' – בין פסוק לפסוק אנו נוהגים לפסוק כדי נשימה ולא יותר.

כט' – נוהגים לומר ארבעה פסוקים של גאולה כל הקהל ביחד בקול רם, והם: "איש יהודי היה בשושן הבירה", "בלילה ההוא נדדה שינת המלך", "ומרדכי יצא מלפני המלך", "ליהודים היתה אורה ושמחה".

ובירושלים מוסיפים עוד פסוק: "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש".

ובכל אלה צריך השליח צבור לחזור ולקוראם לבדו מתוך המגילה.

ל' – כשהשליח צבור חוזר לקרוא את הפסוק "בלילה ההוא נדדה שינת המלך", יטעים תיבת "המלך". כי שם רמז למלכו של עולם (מגילה טו:).

וכל זה אינו אלא לענין תיבת המלך הראשונה, ולא לענין תיבת המלך שבסוף הפסוק ויהיו נקראים לפני המלך.

לא' – שהה כדי לגמור את כולה בין בעשרת בני המון, בין בשאר המגילה, חוזר למקום שפסק.

לב' – כשמסיים קריאת המגילה גולל המגילה מסופה לתחילתה, ולא יברך ברכה אחרונה עד שיסיים לגלול את כל המגילה.

ולכן על השליח צבור להמתין לצבור כדי שהצבור יספיקו לגללה קודם ברכה אחרונה, שגנאי הוא למגילה שתהיה מונחת פתוחה כך שלא לצורך.

ימי השמחה – חג הפורים

לג' – אם טעה החזן והתחיל הברכה האחרונה קודם שגללו המגילה, והזכיר שם ה', אין להפסיקו באמצע הברכה, אלא יסיים הברכה ואחר כך יגללו המגילה.
לד' – אין לגלול את המגילה בשעת הברכה, שלכתחלה ראוי שלא להתעסק בשום דבר גם בעת שמברכים ברכות דרבנן, [ולא רק בברכת המזון].
ג.

סגולה לזמן קריאת המגילה:

– בלילה וביום: בעת קריאת המגילה מושפע על האדם שפע רב.
נוסף על כך, בעת הקריאה מכפר הקב"ה על עוונות בני ישראל.
בעת קריאת פסוקי המגילה, שפע הרחמים שהתעורר באותו זמן על עם ישראל – מושפע שוב מדי שנה בשנה.
זוהי הסיבה שלאחר קריאת המגילה אומרים "קדיש תתקבל". בעת אמירת הקדיש, אנו מבקשים מה' יקבל את בקשותינו לרצון ("דרכי משה").
– מקובל מפי גדולי הדורות שאין לך דבר שלא ניתן להשיגו ביום הפורים על ידי תפילה, וביום זה אפשר להשיג הכול, כמ"ש: "כל הפושט יד נותנים לו".
וכל אחד יכול לפעול אצל השי"ת שימלא כל משאלות ליבו לטובה. ועניין זה מוחזק לקמיע. (סידור "תתקבל" בשם נטעי יעקב פנ"א. חידושי הרי"מ עה"ת)

ט' – סימן תרצ"א – כתיבת ותפירת המגילה

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"א) – אין כותבין המגילה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה ואם כתבה במי עפצים וקנקנתום כשרה כתבה בשאר מיני צבעונים פסולה וצריכה שירטוט כתורה עצמה ואין העור שלה צריך לעבד לשמה ויש אומרים שצריך עיבוד לשמה:

א' – הגויל או הקלף של המגילה.

דעת הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה ה"ט) שאין צריכים עיבוד "לשם מגילה", ודעת רבינו תם שצריכים עיבוד לשמה.

ופסק מרן בשלחן ערוך (סי' תרצ"א ס"א) בסתם כדעת הרמב"ם, ודעת ר"ת הביא בשם יש אומרים, וקיימא לן הלכה כסתם.

(חזו"ע פורים עמוד רלג', ילקו"י)

ב' – מגילת אסתר שנכתבה בסתם מבלי שהסופר יאמר בפיו שהוא כותבה לשמה, ורק חשב שהוא עושה כן כדי שהקורא בה יצא ידי חובת מקרא מגילה, מותר לקרות בה לכתחילה ולצאת בה ידי חובה, ואפילו לא חשב כלל כן אלא כתב אותה בסתם, מגילה זו כשרה היא לדעת מרן שקבלנו הוראותיו, ויוצאים בה ידי חובה.

ויכולים לברך עליה כל ברכות המגילה לפנייה ולאחריה ככל המגילות הכשרות.

ואם יש לו מגילה אחרת שנכתבה לשמה, יש להעדיף אותה על פני מגילה זו, כדי שיהיה למצוה מן המזבחר לכל הדעות.

(ילקו"י. ועיין שו"ת יביע אומר ח"ח ס' נה')

ג' – מגילה שנכתבה על ידי אשה, יוצאים במגילה זו ידי חובה אף לכתחילה, כיון שגם האשה חייבת בקריאתה.

וכן קטן שהגיע לחינוך שכתב מגילה, אם אין לפניו מגילה אחרת כשרה, בדיעבד יוצאים במגילה זו ידי חובה.

ואם נכתבה על ידי נער בר מצוה ולא נבדק אם הביא שתי שערות, כשרה לקרות בה אף לכתחילה.

(עיין יביע אומר ח"ח ס' נה'. חזון עובדיה פורים עמ' רלה', ילקו"י).

ד' – אין כותבים את המגילה אלא בדיו שחור על גויל או קלף כדין הספר תורה.

ימי השמחה – חג הפורים

ואם כתבה על נייר פסולה. ואם כתבה בשאר מיני צבעונים או באותיות מוזהבות פסולה. ואם אחר שכתב בדיו פיזור על האותיות עפרות זהב, יעביר עפרות הזהב מעל האותיות ותחזור המגילה להכשרה.

(חזון עובדיה פורים עמוד רכט, ילקו"י)

ה' – העיקר לדינא להצריך שרטוט במגילה בכל שיטה ושיטה, כדין ספר תורה.

ואם לא שרטוט בכל שורה ושורה אף בדיעבד המגילה פסולה.

ומגילה שנכתבה בלא שרטוט, אף אם שרטט אותה אחר הכתיבה, לא מהני, ונשארה בפסולה.

ואמנם תיבה אחת או שתיים שנכתבו בלי שרטוט יש להקל לשרטט אח"כ.

(שו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד ס"כ א"י, חזו"ע פורים עמוד רלב, ילקו"י)

ו' – מגילה שנכתבה ביד שמאל, בדיעבד כשרה.

(חזון עובדיה פורים עמוד רלח, ילקו"י).

ז' – מן הדין אין המגילה צריכה תגין, אפילו על אותיות שעטנז גין, ומכל מקום רבים נוהגים

לעשות לה תגין, לצאת ידי חובת כל הפוסקים.

(חזון עובדיה פורים עמוד רלט, ילקו"י)

ח' – מגילה שהסופר ניקד בה האותיות, נקודות הקריאה, כשרה לקרות בה. ומכל מקום

לכתחלה אין לנקד המגילה. וכן אם כתב הסופר טעמי המקרא לקריאת המגילה בטעמיה,

המגילה כשרה לקרות בה ולצאת ידי חובה. וכן הדין אם כתב הסופר הברכות של המגילה

בראש המגילה כשרה בדיעבד, ומותר לקרות בה לצאת ידי חובה.

(חזון עובדיה פורים עמוד רמ, ילקו"י)

ט' – המגילה צריכה עמוד בסופה וחלק בראשה כשיעור להקיף המגילה בו.

ואם לא עשה לה עמוד בסופה, בדיעבד כשרה. ולכתחלה יש לתפור את העמוד עם המגילה

בחוטי גדין של בהמה טהורה, ובדיעבד אם נתפר בחוטי פשתן וכיו"ב כשרה וקוראים בה

בברכותיה.

(חזון עובדיה פורים עמוד רמב, ילקו"י).

י' – מגילה שהשמיט בה הסופר באמצעה תיבות או פסוקים, אפילו עד חציה, וקראם הקורא

על פה, בדיעבד יצא.

ואם אין לו מגילה אחרת קורא בה לכתחילה.

(מגילה יח: הרמב"ם פ"ב מהל' מגילה ה"י, טוש"ע סי' תרצ"ג).

יא' – וכן מגילה שהיו רוב אותיותיה ממושטשות או מקורעות, אם רישומן ניכר, כשרה. ואם

אין רישומן ניכר, אם היה רובה שלם כשרה. (שם).

וכן מגילה שנפלו בה טעויות בחסרות ויתרות כשרה. ואפילו נפל בה טעות שמשנה את

הענין, או שטעה הסופר ותיקנה על ידי "חק תוכות", כשרה בדיעבד. ויכולים לברך עליה

ולצאת בה ידי חובה. ולכתחלה יש לתקן המגילה שתהיה כתובה כדת. (חזון עובדיה פורים

עמוד רנה, ילקו"י).

ימי השמחה – חג הפורים

יב' – המגילה נקראת ספר ונקראת איגרת, נקראת ספר, שאם תפרה בחומי פשתן פסולה, ונקראת איגרת שאם הטיל בה שלשה חומי גידים כשרה, ובלבד שיהיו משולשים [מגילה יט. וע' בפרש"י ובתוס' ובמ"ש הרי"ף והרא"ש]. וצריך לצאת ידי כולם, וכמו שכתב מרן בש"ע (סי' תרצא ס"ו).

יג' – אשה שתפרה את הגידים במגילה, המגילה כשרה. (חזון עובדיה פורים עמוד רמח).
יד' – מגילה שכתבה הסופר למפרע, שכתב תחלה הפרקים האחרונים של המגילה קודם שיכתוב את הפרקים הראשונים שלה, יש אומרים שדינה כדין הקורא את המגילה למפרע, שלא יצא, מפני שכתוב ככתבם וכזמנם, שתהיה הכתיבה כסדרה.
במה דברים אמורים שתפר יריעות המגילה כסדר שכתב למפרע, אבל אם תפר המגילה כסדרה וכהלכתה, כשרה, אף על פי שנכתבה למפרע. וכן עיקר.

[בספר מרכבת המשנה כתב לדון לפסול מגילה שנכתבה למפרע, כדין הקורא את המגילה למפרע שלא יצא. אבל לעומתו הגאון רבי בנימין הלוי (רבו של המחבר), דחה ראיות מהר"ם דאנון, ואין ולא ורפיא בידיה. והחקרי לב (חאו"ח סי' קלג) כתב, שהואיל ונתבאר שגדולי עולם פירשו דמה שכתוב במגילה "ככתבם" על כתיבת המגילה קאי, מכאן ראייה לעיקר החקירה שכתובה למפרע פוסלת במגילה. הילכך נקטינן שכתובה למפרע פוסלת במגילה וכדעת מהר"ם דאנון, ובספר שרשי הים ח"א פליג עליו והכשיר כתיבה למפרע. ובאמת שמעשים בכל יום אצל הסופרים שמתחילים ללמוד לכתוב סתו"מ, לחנכם בכתיבת מגילת אסתר, שאין בה שם שמים, ונותנים להם לכתוב מאמצע המגילה עד שתתישר כתיבתם, ואח"כ נותנים להם לכתוב תחלת המגילה, ולא מצינו מי שיערער על זה, ואין פוצה פה ומצפצף. ובעל כרחך שהעיקר לדינא כדברי הגאון בעל שרשי הים, שאין קפידא בזה. ובודאי שיש להקפיד שיתפור את יריעותיה כסדרה הנכון. ונראה שאפילו מגילה שנכתבה למפרע, וגם תפירת היריעות היו מהופכות, ושלא כסדרה, אלא שהקורא את המגילה שיכל את ידיו וקראה כהוגן, כסדרה, שבודאי צריך לחזור ולקרוא מתוך מגילה כשרה, אע"פ כן לא יברך על קריאתו השניה, כיון שלא נתבאר דין זה בראשונים. חזון עובדיה פורים עמוד רמז].

טו' – מותר לסופרים כותבי המגילה להעתיק מתוך מגילה כשרה ומסודרת, באופן שכל עמוד מתחיל בתיבת "המלך", כדרך המגילה הכתובה לפנייהם. ויש אומרים שראוי לסופרים להמנע מלהתחיל כל עמוד של המגילה בתיבת "המלך", כמו שנהגו קצת סופרים, מפני שעל ידי כך מקצרים האותיות שבסוף העמוד או מאריכים אותן, כדי שיגיעו לתיבת "המלך" בתחלת העמוד, והוא שלא כדין. (מלאכת שמים כלל כד, בחכמה סוף אות ב).
אך עתה נהגו הסופרים שלא לחוש לזה, מפני שהם מעתיקים ממגילות שמסודרות כן, ואינם מקצרים ולא מאריכים אותיות שלפני כן, שהכל ערוך לפנייהם כהוגן. [כ"כ בקול יעקב סי' תרצא כח].

טז' – מגילות אסתר אשר חדשים מקרוב באו שלוקחים טבלאות של משי שחקקים בהם עמודים שלמים של מגילות אסתר, ומניחים קלף מתחת לטבלאות המשי, ושופכים דיו על הטבלא וממרחים אותו הלוך ושוב במגב, והדיו יורד דרך נקבי המשי על הקלף, וכהרף עין נדפסים עמודים שלמים על הקלף, מגילות אסתר אלה פסולים אפילו בדיעבד, וגרע מדפוס שהוא פסול במגילה, כמו בספר תורה. [שהרי אמרו בירושלמי (גיטין פ"ב ה"ג) וכתב ולא

ימי השמחה – חג הפורים

וחקק, לא המטיף. שהמטיף נקודות בצורת האותיות, ולא השופך, וכתב הרשב"א דהיינו טעמא דבעינן כתביה כדרך הכותבים, ובנ"ד לא הוי כתיבה כדרך הכותבים]. והמברכים עליהם ברכתם ברכה לבטלה, והוא מכשול חמור מאד, שמכשיל את הרבים באיסור ברכה לבטלה ובביטול מצות מקרא מגילה.

[ילקו"י הלכות תפילין מהדורת תשס"ד, סי' לב הערה כו. חזו"ע פורים עמ' רנה]. ומיהו אם חלק מועט מהמגילה נעשה בדפוס, והרוב נכתב בכתב יד סופר כתיבה ממש, לא גרע מדקיימא לן שאם השמיט בה הסופר פסוקים וקראם הקורא בעל פה יצא. והוא הדין לכאן.

יז' – מה שנהגו כיום לכתוב ס"ת או מזוזות ותפילין ע"י שולחן אור, שלוקחים פילמים [שקופיות שכתוב בו כל הס"ת], ומניחים את הקלף מעל השקופית, וכותבים את האותיות בדיוק באותה צורה שכתובה על השקופיות, אין בזה שום בעיית הלכתית, כי זו כתיבה רגילה.

אבל אין להכשיר ס"ת תפילין ומזוזות שנכתבו על ידי הותמת. (ילקו"י פורים ע' תקכז) יח' – מותר לעשות לכתחלה יריעה של המגילה, אפילו פחות משלשה עמודים, ובלבד שיתפרנה בגידים כדינה.

ולכתחלה יש לעשות גליון המגילה למעלה ג' אצבעות, ולמטה ד' אצבעות, ובין דף לדף ב' אצבעות, כדין ספר תורה.

ובדיעבד די למעלה ב' אצבעות ולמטה ג' אצבעות, ובין דף לדף אצבע. [ואע"פ שבס"ת קי"ל במנחות (ל) שאין עושים יריעה פחותה משלשה עמודים. וכן פסק הרמב"ם (פ"ט מהל' ס"ת הל' יב), ובטוש"ע יו"ד (סי' עבר ס"ג). מכל מקום במגילה א"צ להקפיד על זה, ויכולים לעשות יריעה של דף אחד או שנים, שמכיון שאף בס"ת אינו אלא למצוה ולא לעכב, וכדמוכח מדברי הרמב"ם (פ"י מהל' ס"ת), וכ"כ הב"י והרמ"א בהגה (סי' רעג ס"ה), שכל זה רק למצוה מן המובחר, ואם שינה כשר. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ז (חיו"ד סי' כו). ממילא במגילה יש להתיר לעשות כן אפילו לכתחלה, שהרי נקראת אגרת. וכמ"ש כיו"ב הא"ר (סי' תרצא סק"ז), שכל שכשר בס"ת בדיעבד, מותר לכתחלה במגילה. חזון עובדיה פורים עמ' רנ]. יט' – לכתחלה יש לעשות כל פרשיות המגילה סתומות, ובדיעבד אם עשה כל פרשיותיה או מקצתן פתוחות כשרה, ויכולים לברך עליה.

(חזון עובדיה פורים עמוד רנב).

כ' – מגילה שרובה נעשית בדפוס, ומיעוטה בכתב יד הסופר, פסולה. אפילו אם האותיות שבדפוס דומות מאד לאותיות של הסופר. וכל שכן צילום מכתב יד של המגילה שהוא עוד יותר גרוע מן הדפוס כמו שכתבו הפוסקים. אבל אם היה רובה בכתב יד, ומיעוטה בדפוס, כשרה. ואפילו אם המיעוט המודפס הוא בתחלתה או בסופה, כשרה. ומכל מקום מי שאין בידו מגילה כשרה כדת, טוב שיקח בידו מגילה מודפסת בחומש וכיו"ב, שאם לא ישמע איזו תיבה מפי הקורא, יקראנה מתוך המגילה שבידו.

(חזון עובדיה פורים עמוד רנג).

ימי השמחה – חג הפורים

כא' – עשרת בני המן צריך לכתבם בצורת שירה, שמניה כשיעור ט' אותיות חלק בין כתיבת שמותם, לבין כתיבת "ואת", ואם לא עשה ריוח בינתים פסולה. (חזון עובדיה פורים עמו' רנה).

כב' – מה שיש נוהגים לכתוב הדף של עשרת בני המן באותיות גדולות, הוא מפני שהמגילה שלהם היא של עמודים ארוכים עם שורות רבות, והדף של עשרת בני המן אינו אלא אחת עשרה שורות, וצריך למלא את כל הדף, שלא ישאר חלק בסוף הדף, לכן כותבים אותיות גדולות למלא את כל הדף, ואע"פ שאין לכתוב אותיות גדולות או קטנות משאר האותיות, אלא על פי המסורת, באותיות מסוימות, מ"מ כיון שעשרת בני המן כתובים בדף מיוחד בפני עצמו, אין להקפיד על כך. [וכמ"ש בשערי אפרים שער ו סעיף נה].

ואם הרחיב בין השורות בין שיטה לשיטה כמלא שיטה מאותו כתב יש להכשיר, ולא חשיב כמו שעשה פרשה בין השטין. שכן דרך הסופר כשכותב אותיות גדולות בעמוד כזה כדי למלאו, להניח ריוח בין שיטה לשיטה.

[כן מוכח מדברי מרן החיד"א בספר כסא רחמים (מס' סופרים פ"א, דף יז ע"ב), וכן פסק בשו"ת שבט הקהתי ח"ד סי' קפו. חזון עובדיה פורים עמוד רנט].

כג' – יש להקפיד לכתחלה לעשות אורך המגילה מלמעלה למטה י"א שורות בכל עמוד, כדי שהעמוד של עשרת בני המן יהיה שווה בכתיבתו לכל העמודים.

מיהו אם היתה המגילה ארוכה יותר, והוצרך הסופר לכתוב הדף של עשרת בני המן באותיות גדולות על פני כל אורך העמוד, אין להקפיד על כך, והמגילה כשרה. ויש להקפיד לכתוב תיבת "איש" בראש הדף, ותיבת "עשרת" בסוף הדף. (חזון עובדיה פורים עמוד רנה).

כד' – סופר שהשמיט כתיבת עשרת בני המן במגילת אסתר, המגילה פסולה אף בדיעבד. (חזון עובדיה פורים עמוד רנז).

י' – סימן תרצב' – ברכות המגילה

א. כתב מרן בשו"ע (ס' תרצב' ס"א) – הקורא את המגילה מברך לפניו שלשה ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו.

כתב הרמ"א בהגה: ויש אומרים דאף ביום מברך שהחיינו (טור בשם רבינו תם והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואחד יכול לברך והשני קורא (הגהות אשירי פרק ב'). כתב מרן (שם) – ולאחריה נוהגים לברך הרב את ריבנו וכו', אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה יצא. כתב הרמ"א בהגה: ונהגו לומר בלילה אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו ובית יוסף בשם אורחות חיים). כתב מרן (שם) – ואין לברך אחריה אלא בצבור:

ב. הקורא את המגילה בלילה מברך לפניו שלוש ברכות: על מקרא מגילה, שעשה נסים, ושהחיינו, וביום מברך שתי ברכות, ואינו חוזר לברך שהחיינו, – **יכון בברכת שהחיינו על משלוח מנות, ומתנות לאביונים, וסעודת פורים.** (הגר"ח פ' מל"ח לא' ג'. של"ה).

ונ"ל דיכויין זה בברכת שהחיינו דיום כי זמנם ביום. [מ"א סק"א. א"ר אות ב' י"א בהגה"ט]. ויודיע לש"צ זה דבעי כוונה שומע ומשמיע.

ומיהו להרמב"ם והמחבר דביום אין מברך שהחיינו, מכוין בשהחיינו דלילה לצאת גם משלוח מנות ומתנות לאביונים אעפ"י דלאו זמנה בלילה. [א"א א"א], (כה"ח שם א"ד)

– **ומה שתיקנו ששה לשונות בברכה זו כנגד ששה מישראל שנלחמו בעמלק.** הרב את ריבנו ע"י יהושע. והדן את דיננו ע"י אהוד שהרג עגלון מלך מואב והיו עמו עמוון ועמלק. והנוקם וכו' ע"י גדעין. והנפרע וכו' ע"י שאול. והמשלם וכו' ע"י דוד. והחתימה הנפרע וכו' כנגד הנם של מרדכי ואסתר. האל המושיע לעתיד. [הרד"א. א"ר א"ד].

והטעם בסוד כתב בשער הכוונות דף ק"ט ע"א דחמשה מטבעות חוץ מן החתימה הם כנגד ה' גבורות הנודעות אשר על ידיהם יריב את ריבנו וידין את דיננו כי בהם תלוי הדין והנקמה. וכ"כ בפע"ח שער י"ט פ"ה דחמשה פעמים נ"ו הרב את ריבנו והדן את דיננו וכו' כנגד ה"ג מנצפ"ך בעלי הדין והמריבה עכ"ל וכ"כ במידור הרש"ש ז"ל לכוין בכל מטבע אות א' מן ה' אותיות מנצפ"ך דהיינו הרב את ריבנו ׀ של מנצפ"ך והדן את דיננו ׀ של מנצפ"ך וכו': (כה"ח שם א' יז')

ב' – אין לשוח בעוד שקורין אותה: (שו"ע)

ימי השמחה – חג הפורים

ג' – אף על פי שיצא כבר מברך להוציא את אחר ידי חובתו: (שו"ע)

ג.

א' – כתב בילקו"י – הקורא את המגילה בלילה מברך לפניה שלש ברכות, בא"י אמ"ה אקב"ו על מקרא מגילה, שעשה נסים, ושהחיינו. וביום אינו חוזר לברך שהחיינו. ונאע"פ שדעת ר"ת בתוס' (מגילה ד.) שצריך לברך שהחיינו גם במקרא מגילה של היום, כיון שעיקר קריאתה ביום. וכ"ד האו"ז, והאשכול, והרא"ש, והרשב"א, והריטב"א, והמאירי. וכן מנהג הרבה מאחינו האשכנזים, וכד' הרמ"א (ר"ס תרצב). מ"מ מנהגינו כד' הרמב"ם (פ"א ה"ג), ומרן בש"ע (סי' תרצב ס"א), שביום אינו חוזר לברך שהחיינו. והיינו מעמא דלא עדיף מדקי"ל (סוכה מו.) שאם בירך שהחיינו בעת עשיית הסוכה א"צ לחזור ולברך בכניסתו לסוכה. וכמ"ש ג"כ התוס' שם ד"ה נכנס. וכל שכן כאן דמשבירך בלילה שהחיינו על מקרא מגילה שהיא חובה, ששוב אינו חוזר לברך שהחיינו ביום].

ב' – אם שכח ולא בירך שהחיינו או אחת משאר הברכות, מברך במקום שנזכר כל עוד לא סיים קריאת המגילה כולה. ואפילו אם נזכר בפסוק האחרון, יברך שם שהחיינו. [נהר שלום (סי' תרצב סק"א). מועד לכל חי (סי' לא אות עד). בית עובד (דף קעד). והנה בבן איש חי (פר' תצוה אות ה) כתב שלאחר קריאת פסוקי עשרת בני המון לא יברך שהחיינו. אך אין דבריו מוכרחים, שמכיון שעדיין לא יצא י"ח מגילה עד אם סיים פסוק אחרון, נמצא שעדיין המצוה נמשכת, לכן יוכל לברך גם שהחיינו אף אחר קריאת תוקפו של גם בעשרת בני המון, שהשמחה שעליה נתקנה ברכת שהחיינו תלויה במצוה עצמה. וה"נ קי"ל בלולב שמברך כל זמן שלא עשה הנענוע. וראה בילקו"י מועדים. ובחזון עובדיה פורים עמוד סד]. אבל אם סיים קריאת המגילה כולה [בלילה], ונזכר שלא בירך שהחיינו, יברך שהחיינו על מקרא מגילה של היום. [נהר שלום סי' תרצב].

ג' – אף מי שבירך כל הברכות וקרא המגילה בבית הכנסת, יכול לחזור ולברך הברכות כולם, לרבות שהחיינו, להוציא את הנשים בביתו וכיוצא בזה.

[הנה הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"י) כתב, אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה אותה לאחרים מברך קודם עשייתה אקב"ו לעשות, אבל אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה שעושה אותה לעצמו. וכתב בכס"מ, בשם הרמ"ך, נראה מדבריו שהמקדש (בליל יו"ט) בבית אחר להוציא הנשים אינו מברך שהחיינו, ומנהגנו לברך, וכן ראוי לעשות, שכיון שחובה הוא לאשה לברך זמן, אותה ברכה מברך בעבורה, וחשבינן נמי שמברכת היא דשומע בעונה. ע"כ. ומ"ש"וכן ראוי לעשות", דבר פשוט הוא, וגם רבינו יסבור כן. והניף ידו שנית בב"י (סי' תקפה) דאפשר דלא כתב הרמב"ם כן אלא במצוה שיש בה מעשה, אבל מצוה שאין בה מעשה אלא דיבור או קול מברך שהחיינו אף לאחרים. עכ"ד. וע"ע בחזו"ע עמ' סה']

ד' – אבל בתוך י"ב חודש לאב או לאם, ובתוך שלשים לשאר קרובים, מותר לו לקרוא המגילה בצבור, אף שכרכת שהחיינו נאמרת בשמחה. ואפילו למחמירים, אם האכל הנ"ל הוא שליח צבור קבוע בבית הכנסת ואין בבית הכנסת בקי בקריאת המגילה כמוהו, יכול לקרות המגילה בצבור עם כל הברכות.

[ע' בשו"ת מהרי"ל (סי' כב) שכתב שאבל לא יעבור לפני התיבה בהלל מפני שהקהל בשמחה, וכן במגילה מה"ט. וכיו"ב כ' מהר"ם מיניץ (סי' מג) שאין לאבל להדליק נרות חנוכה בלילה הא' בבחכ"נ

ימי השמחה – חג הפורים

משום שהחיינו הנאמרת בשמחה. ע"ש. אולם בגשר החיים (פכ"ג ס"ד) כתב בשם האדר"ת, שמעות לדמות מגילה לנ"ח בבהכ"נ, דשאני התם שהברכה רק לקהל, לפרסומי ניסא, שהרי אין יוצאים שם י"ח. אבל כאן הרי הוא פוטר גם את עצמו בזה. וע"ע בחזו"ע פורים עמ' סז.

ואמנם כשקורא האבל לעצמו, או שקוראה בביתו להוציא הנשים ידי חובה לכל הדעות רשאי לברך גם שהחיינו בקריאתו.

[שאף בנידון מהר"ם מינין בחנוכה חילקו האחרונים דהיינו דוקא כשמדליק בצבור בבהכ"נ שהקהל שרויים בשמחה. משא"כ כשמדליק בביתו שבודאי שמברך שהחיינו. וכמ"ש הנודע ביהודה תנינא (האו"ח סי' קמא). ועוד].

ה' – מי שאין לו מגילה כשרה ונמצא בספינה או במדבר, לא יברך ברכת שהחיינו בפורים על סעודת פורים.

ויש מי שכתב שיש לכיין בעת שמברכים שהחיינו במקרא מגילה של לילה, לפטור את מצוות היום שמקיימים למחרת ביום פורים.

אמנם אין זה אלא לרווחא דמילתא, ומעיקר הדין אין צריך לכיין בזה על מה שיעשה למחרת, ובפרט שלא תיקנו שהחיינו אלא על מקרא מגילה, ולא על שאר מצוות היום, או על עצם יום הפורים.

[ע' במג"א ובא"ר וברכ"י (ר"ם תרצב). וע' במאירי (מגילה ד.) שכתב, שאין לומר "זמן אומרו אפילו בשוק" אלא לגבי רגלים. ולא בחנוכה ופורים. [אלא שהמאירי (שבת כג.): סותר את עצמו בזה]. וכ"כ הפר"ח (ר"ם תרעו). ובשו"ת קול גדול (סי' מח), והנצי"ב בהעמק שאלה (סי' כו אות י), ובשו"ת יביע אומר ח"ו (האו"ח סי' מב אות ב). ובילקו"י מועדים עמוד שג].

ו' – מי שאין לו מגילה כשרה ונמצא במדבר או בספינה, אין לו לומר את ההלל בברכות. אלא יקרא ההלל כולו בלי ברכות. ומכל מקום אם יש בידו מגילה שאינה כשרה יקראנה על כל פנים בלי ברכות בלילה וביום.

[בגמ' מגילה (יד). מבואר, שהטעם שאין אומרים הלל בפורים משום דקריאת המגילה זו היא ההלל. וכן אמר רב נחמן. ולדעת רבא משום שעדיין אנו עבדי אחשורוש. ונפקא מינה לענין קריאת ההלל, לטעם רב נחמן כשאין לו מגילה לקרוא בה, יברך על ההלל. ולדעת רבא בכל אופן אין לומר הלל בפורים. ונחלקו הראשונים אם תפסינן עיקר כטעם רב נחמן, או כטעמו של רבא. שדעת הבה"ג, הרמב"ם, רבינו יצחק בן גיאת, והמנהיג, תפסו עיקר כטעם רב נחמן. ולדעתם כשאין לו מגילה יקרא הלל בברכות. אך לדעת המחזור ויטרי (עמ' ריח) העיקר כטעמו של רבא, דאין אומרים הלל בפורים משום דאכתי עבדי אחשורוש אנן. ודעת רב עמרם גאון שא"א הלל לפי שהוא גם של חו"ל. ולכן סב"ל. וראה בילקו"י מועדים עמ' שג. חזו"ע פורים עמ' צו]

ז' – אסור לדבר בעת קריאת המגילה עד לאחר הברכה האחרונה.

[הנה דעת ספר העיטור, שכיון שברכה אחרונה של המגילה תלויה במנהג, אין לגעור במי ששח בקריאתה. ודעת הטור (סי' תרצב) שכיון שסוף סוף מברך צריך שלא יפסיק באמצע קריאתה. וכתב הב"י, דהיינו בש"צ הקורא בעצמו, אבל השומע אין לו להפסיק מטעם אחר, שהרי בעודו שח אינו שומע את הקריאה מפי הקורא, ונמצא שלא שמעה כולה. ומרן בש"ע (סי' תרצב ס"ב) פסק: "אין לשוח בעוד שקוראים אותה". והיינו גם הקורא, וגם השומע, והטעם, שהרי כתב הרשב"א בתשו' ח"א (סי' רמד), שאף שמן הדין אין השיחה באמצע המגילה מפסקת, שהרי כבר התחיל במצוה,

ימי השמחה – חג הפורים

מ"מ ראוי שלא לשוח עד גמר המצוה, והשעה גוערים בו, כדי שיכוין לבו למצוה. ואם שח אינו חוזר. וראה בילקו"י מועדים עמו' רצח. ובחזו"ע פורים עמו' פ].

ח' – אם עבר השומע ודיבר דברים אחרים בעוד שהקורא ממשיך בקריאתו לא יצא, וצריך לחזור ולקרוא מאותו פסוק והלאה. ויכול לומר כמה תיבות וכדומה מתוך החומש כשאין בידו מגילה כשרה.

[לבוש (סי' תרצב), שבשעה שדיבר לא שמע הקריאה ולא יצא י"ח. [וכן מבואר בב"י]. והלבוש לשיטתו שהתופס בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם הש"צ, מפני שנותן דעתו על קריאתו והרי הוא כקורא על פה].

ט' – הקורא את המגילה לא יפסיק באמצע הקריאה, אלא באמצע הפרק שואל מפני היראה, ומשיב מפני הכבוד, ובבין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם, כדרך שהוא מפסיק בקריאת שמע וברכותיה, וכמו שפסק בשלחן ערוך (סי' סו ס"א).

אבל אם שמע קדיש או קדושה יפסיק ויענה ואפילו באמצע הפסוק. [ע"י בברכות (יד). וכ"כ ה"ה (פ"ג מהל' הנוכה ה"ט) בשם רוב המפרשים. וכן מוכח מדברי הר"ן פ"ב דמגילה (יח): דבהלל ובמגילה פוסק מפני היראה והכבוד].

ואפילו אמן דברכות עונה באמצע הקריאה כדין פסוקי דזמרה. [שדין מגילה כדין הלל, כדאמרינן במגילה (יד). קריאתה זוהי הלילא. ובהלל מפסיק לענות אפי' אמן דברכות. וכ"ש קדיש וקדושה. ע' שו"ת יביע אומר ח"ב סי' לב].

ואמנם אם אין בידו מגילה כשרה ושמע קדיש או קדושה בעת שמיעת מקרא המגילה מהשליח צבור, לא יפסיק לענות, כדי שלא יפסיד מצות קריאת מגילה על ידי כך. והעוסק במצוה פטור מן המצוה. [יבי"א שם. וה"ה סי' יג, וסי' טז סק"ז. וה"א סי' ה סק"ז]

י' – הקורא את המגילה ונודע לו שזרחה הלבנה, וחושש שאם ימתין מלברך עליה עד שיסיים קריאת המגילה, תתכסה הלבנה בעבים, יפסיק באמצע קריאת המגילה ויברך ברכת הלבנה, ולאחר מכן ימשיך קריאת המגילה ממקום שפסק, ולא יפסיק אלא לברכה עצמה. [כ"כ בשו"ת נודע ביהודה קמא סי' מא].

וכל שכן קודם מקרא מגילה אם רואה את הלבנה מקדים ומברך פן תתכסה בעבים אח"כ. [דלא כהגרש"ק בקנאת סופרים שאף אם נדחית ברכת הלבנה לגמרי מגילה קודמת. ע"ש. ואין דבריו מוכרחים. וע' בשו"ת אמרי נועם ח"א האו"ח]

יא' – הקורא את המגילה כשהוא מתנמנם, הואיל ולא נרדם בשינה, יצא. אבל השומע את המגילה והוא מתנמנם לא יצא. [שהעוסק במצוה פטור מהמצוה. וע' בשו"ת יביע אומר ח"א סי' ה אות ז].

יב' – השומע שנרדם בשינה או שנתנמנם באמצע קריאת המגילה, והתעורר בתוך כדי קריאתה, צריך לחזור ולקרוא מהפסוק שנרדם או נתנמנם בו, וימשיך הלאה עד סוף המגילה, ולא יועיל שיקרא רק את הפסוקים שנרדם בהם, דהא קי"ל בש"ע (סי' תרצ ס"ו), הקורא את המגילה למפרע לא יצא. [חזון עובדיה פורים עמוד פד].

יג' – אסור לאכול קודם קריאת המגילה, ואין חילוק בזה בין קריאת המגילה של לילה לקריאת המגילה של יום. [סי' תרצב ס"ד ומשנ"ב שם].

ימי השמחה – חג הפורים

ולכן יזהרו הנשים שלא לאכול ביום פורים עד שיבואו בעליהן מבית הכנסת לקרות להן המגילה ולצאת ידי חובתן. שגם הנשים חייבות במקרא מגילה הן של לילה והן של יום. ומה שנהגו איזה נשים לפטור עצמן מקריאת המגילה של יום בטענה שעסוקות במשלוח מנות וכו'.

דבר זה הוא נגד ההלכה, וחובה קדושה להסביר לנשים שהן חייבות במקרא מגילה כדין האנשים.

יד' – ומכל מקום מותר לטעום פירות קודם קריאתה, וכן פחות מכביצה פת או עוגה, ולשתות תה או קפה. והמחמיר שלא לטעום כלום תבוא עליו ברכה.

נע' בכל זה בשו"ת בשמים ראש (סי' עד). ובשו"ת שואל ומשיב תליתאה (ח"א ס"ס קכ). ובספר רוח חיים פלאגי (סי' תרנב). ובשו"ת יביע אומר ח"ט (האו"ח סי' סז). חזון עובדיה פורים עמו' צה] טו' – היושב בתענית (בפורים דפרזים), וקשה לו להשאר בתענית עד אחר קריאת המגילה, רשאי אף לכתחילה לטעום פחות מכביצה פת או עוגה, או יטעם פירות הרבה, כפי עיקר הדין. ואם ביקש מאחד שיזכירנהו לקריאת המגילה בצבור מותר באכילה.

[חזון עובדיה על פורים עמוד צה]

טז' – בנוסח ברכה אחרונה של המגילה, י"ל: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם האל הרב את ריבנו וכו', והותמים: ברוך אתה ה' הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע. ויש מוסיפים "האל הנפרע וכו'". והאומרים כן יש להם על מה לסמוך, ואין מזניחין אותם. אך לכתחילה אין לומר בחתימה "האל" הנפרע.

יז' – מבואר לעיל, דלכתחלה לא ידבר עד שיברך ברכה אחרונה, אבל אם שח בין המגילה לברכה אחרונה, אפילו שח הרבה, מברך אחר כך.

וכן אין לדבר בין הברכה לתחלת הקריאה, בין השומע ובין הקורא, ואם דיבר שלא מענין המגילה, הפסיד הברכה.

יח' – אם לא בירך לא לפני קריאת המגילה ולא לאחריה יצא ידי חובת מקרא מגילה, שאין הברכות מעכבות.

יט' – רשאי כל אחד מהקהל לברך ברכה אחרונה של המגילה בלחש עם השליח צבור, ואין בזה חשש ברכה שאינה צריכה.

כ' – הקורא את המגילה ביחיד, אף על פי שמברך לפני כל הברכות, מכל מקום לאחריה אינו מברך, שאין ברכה אחרונה אלא בצבור.

וכן הקורא את המגילה בביתו להוציא את הנשים מברך ברכות המגילה, כשם שמברכים האנשים בבית הכנסת.

אבל ברכה אחרונה שהיא ברכת "האל הרב את ריבנו" אין לברך אלא בעשרה. והשומע ברכה אחרונה כשאינ עשרה, אין לו לענות "אמן" דשב ואל תעשה עדיף. ואם ישנן עשר נשים שהתאספו לשמוע מקרא מגילה, מברכים גם ברכה אחרונה.

ימי השמחה – חג הפורים

כא' – נוהגים לומר אחר קריאת המגילה וברכתה האחרונה, ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים הרשעים שונאי ה', ברוכים כל הצדיקים המאמינים בה'. וגם חרבונה זכור לטוב. ומנהגינו לכופלו שלש פעמים.

[מס' סופרים פ' יד' ה"ג, מדר"ר בראשית, ילקו"י]

כב' – יש מי שכתב שבשעה שאומר הקורא במגילה שם "המן", יאמר השומע "ושם רשעים ירקב". [כ"כ הלבוש סי' תרצ', והמג"א, ובשלמי צבור דף שכח ע"ג].

אולם לא נהגו כן, שחששו להפסק, ועוד שיש לחוש פן אחד מהשומעים לא ישמע איזה תיבות מפני השליח צבור בעת אמירתו שם רשעים ירקב.

ושב ואל תעשה עדיף. ודי במה שאומרים אחר המגילה ארור המן וארורה זרש וכו'.

[שנות חיים סי' לב הערה זז. כף החיים (סי' תרצ ס"ק קיא). חזון עובדיה פורים עמוד צג']

יא' – סימן תרצ"ג – סדר תפילת פורים

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"ג ס"א) – אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש.

א. סדר ליל פורים:

א' – ראוי לטבול במקוה מטהרה בע' פורים כמו בע' הרגל, (הגר"ח פלאג'י זיע"א מל"ח לא' יח')
ואף דהוי צום, שרי. (עיין מש"כ בתענית אסתר, באריכות)

ב' – בליל פורים נכנסים לבית הכנסת בבגדי יום טוב, ואין לבוא לבית הכנסת בבגדי חול.
(מהרי"ל, חמ"י, הרמ"א, החיד"א, מול"ח)

זכר לנאמר: "וְתִלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלָכוֹת" וכן "וּמְרַדְכֵי יֵצֵא... בְּלְבוּשׁ מְלָכוֹת".
ואיך יתכן לקרא פסוקים הללו במגילה בלבוש חול.

– פתב מהרי"ל דנקון ללבוש בגדי שפתי ויום טוב בפורים, והביא מור"ם, והוא מנהג טוב,
ומה גם לשמחת תורה דהדור קבלוה בימי אחשוורוש ברצון, וכן נהגו בעה"ק שלמים וכן
רבים. (החיד"א 'מתחזיק ברכה' בקו"א סימן תרפז)

– מנהג ישראל מורה ללבוש בגדי חמודות בפורים אל התעוררות השמחה.

כתב מור"ם סימן תרצ"ה: יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויום טוב בפורים, וכן נכון. וכתב
הכלי מחזיק ברכה בקונטרס האחרון בסימן תרפ"ז: והוא מנהג טוב, ומה גם לשמחת
התורה שחזרו וקבלוה בימי אחשוורוש ברצון, וכן נהגו בעיר הקודש שלמים וכן רבים, וכן
ראיתי בספרי המוסר שכתבו: שיאות לנו לעשות זכר לנש שנאמר: 'ותלבש אסתר' וגם
במרדכי שנאמר: 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות' – ונראה שזה לכבוד האורות
המתגלים בשמיים ממעל.

על כן כל ירא ה' יורז ללבוש בגדים נאים ויפים לכבוד והדר, היום הקדוש הזה, שידוע כמה
מעלות היום הקדוש הזה, שאמרו חכמינו זיכרונם לברכה, כל המועדים בטלים חוץ מפורים.
ולכבוד קריאת המגילה שלא יקרא אותה בבגדים הצואים שעליו, אלא בבגדים של שבת
ויום טוב לכבוד ולתפארת,

ולכך מן הדין בהתלבש האדם בבגדיו החמודות מתפעל יותר אל התעוררות השמחה,
ונשמה טהורה וחדשה נתווסף בו, וכבר ידוע מה שאמר חז"ל כמה מהצורך והחיוב יש
להכין לקראת אלוהיו בבגדים נאים, ולכן טוב לנהוג ללבוש בגדים נאים וחמודים לכבוד יום
טוב הקדוש הזה. (שלמי תודה, עמ' ל')

ימי השמחה – חג הפורים

– נהגו בכמה מקומות להדליק נרות לפני קריאת המגילה. ע"ד מה שכתוב "ליהודים היתה אורה ושמחה". (נתיבות המערב)

ב. ערבית של ליל פורים:

א' – קודם תפילת ערבית אומרים "לְמַנְצַחַהּ עַל אֵילַת הַשַּׁחַר", שהוא מעניין היום. יש בו גם כן רמז דרמוז ה'צילה מ'חרב נ'פשי, ר"ת המן, כמש"כ הרד"א, (מל"ה לא' כה)
ב' – מתפללים תפילת ערבית של חול, ברוב עם ובנעימה.

ג' – אחר העמידה יאמר חצי קדיש, ולא יאמר קדיש תתקבל עד לאחר סדר קדושה ("ואתה קדוש") שאומרים לאחר מקרא מגילה.

ד' – קוראים את המגילה ברוב עם ובשמחה. (עיין מש"כ לעיל בדיני קריאת המגילה באריכות)

– טוב להחמיר ליטול ידיו קודם שנוגע בקלף המגילה, (מ"ב קמוז סק"ד עמוד עז).
ה' – בפורים קודם מקרא מגילה בלילה וביום יאמר בקשה זו. (לשון חכמים' ח"א)

לְשֵׁם יְחִוּד קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתֵיהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ, וּרְחִימוֹ וּדְחִילוֹ, לְיַחְדָּא אוֹתִיּוֹת יו"ד וְה"א בְּאוֹתִיּוֹת וְא"ו וְה"א בְּיַחְדָּא שְׁלִים (יהוה), בְּשֵׁם כְּלִי־שְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה מְדַבְרֵי קְבִלָה לְקִרְוֹת בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ אֲדַר אֵת הַמַּגִּילָה אֲשֶׁר הִיא סוּד הָאֵרֶת מַלְכוּת דַּאבָּא הַמַּתְגַּלִּית וַיּוֹצֵאָה בְּיוֹם הַזֶּה וְאֲשֶׁר הוּא מְסַפֵּר ג' שְׁמוֹת יְהו"ה יְהו"ה יְהו"ה שֶׁהֵם סוּד ג' מוֹחִין דַּחֲכ"מָה בִּי"נָה דַע"ת. דַּנְצ"ח הו"ד יס"וד דַּאבָּא הַמַּתְגַּלִּים בַּמַּלְכוּת בְּיוֹם הַזֶּה. כְּדִי לַעֲשׂוֹת נְחֵת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וְלִתְקַן שׁוֹרֵשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיּוֹן וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוּ כְּוַנְנוּ בְּכַל־הַכְּוֹנֹת הָרְאוּיֹת לְכַוֵּן בַּמִּצְוָה זוֹ.

וַיְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַל־הִי אָבוֹתֵינוּ, שְׁעַל יְדֵי מִצְוֹת קְרִיאַת מַגִּילָה הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא יוֹם י"ד לַחֹדֶשׁ אֲדַר תַּמְשֵׁךְ בְּגִילוֹי הָאֵרֶת מַלְכוּת דַּאבָּא שֶׁהִיא עֲטַרֶת הַיְסוּד דַּאבָּא בְּרַחֵל עֲקֶרֶת הַבַּיִת. וְתַתְקִיִּים בַּהּ כֹּל הַיּוֹם כּוֹלוּ וְיִתְגַּלוּ כֹּל הָאוֹרוֹת לְרְאוּיֹת לְהַתְגַּלוֹת הַיּוֹם הַזֶּה. יְהִי לְרְצוֹן | אֲמַר־יָפִי וְהַגְּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי: וַיְהִי | נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה: ב"פ.

ג. על הנסים:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"ג ס"ב) – אומר על הנסים בלילה וביום.
כתב הרמ"א בהגה: ואם לא אמרו אין מהזירין אותו (טור).

ואין אומרים על הנסים רק ביום י"ד אבל לא בט"ו (בית יוסף בשם אורחות חיים ומנהגים).
ובליל י"ד אף על פי שלא קראו המגילה עדיין אומר על הנסים בתפלת ערבית (הגהות מיימוני פרק ב'):

– על הנסים:

– אם טעה ולא אמר 'ועל הנסים' בתפלה, אם נזכר באותה ברכה, קודם שיאמר 'השם' בחתימת הברכה (של הטוב שמך), כגון שאמר 'ברוך אתה' ונזכר, חוזר ואומר מודים אנחנו לך על הנסים וכו', וממשיך ועל כולם וכו'.

ימי השמחה – חג הפורים

ואם לא נזכר עד שהזכיר שם ה' (כדי לחתום הטוב שמך וכו'), אינו חוזר. ויסיים החתימה "הטוב שמך ולך נאה להודות".

אבל אם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ה', אף שהזכיר שם שמים, שאמר "האל ישועתנו וכו", וכן בבהמ"ז אם הזכיר שם שמים, שאמר, "ועל הכל ה' אלהינו אנחנו מודים לך", אין בכך כלום, ורשאי לחזור לומר "ועל הנסים", ואח"כ ימשיך בתפלה "ועל כולם יתברך", ובברכת המזון "ועל הכל", ויסיים משם והלאה.

– מי ששכח לומר "ועל הנסים" בתפלה, ונזכר אחר שסיים הברכה, קודם "שים שלום", אינו רשאי לומר שם "ועל הנסים" אפילו בלא חתימה, אלא כשיסיים אלהי נצור שבסוף התפלה, יאמר: "מודים אנחנו לך על הנסים ועל הפרקן וכו', עד ונודה לשמך הגדול מלה", יהיו לרצון וכו', עושה שלום וכו'. [ואליה רבה (סי' תרפב סק"ב). ומאמר מרדכי שם סק"ג].

והוא הדין למי ששכח "ועל הנסים" בברכת המזון, ונזכר לאחר שחתם "על הארץ ועל המזון", שאינו רשאי לומר שם "ועל הנסים" אפילו בלא חתימה, אלא אם ירצה יאמרנו בתוך הרחמן, בנוסח זה: "הרחמן הוא יעשה עמנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי וכו'".

ואם נזכר בסיום הברכה כשחתם ברוך אתה ה', בין בתפלה בין בברכת המזון, אינו רשאי לסיים "למדני חקיד", כדי לחזור לומר "ועל הנסים", אלא יסיים הברכה כנ"ל.

– אם טעה בהלכה, ואחר שסיים התפלה חזר להתפלל מפני ששכח "ועל הנסים", ושוב נזכר שלפי הדין אינו צריך לחזור, צריך להפסיק מיד, אפ' באמצע ברכה. ויאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". [כ"כ בשו"ת מכתם לדוד האו"ח ס' כב', והרב מאמר מרדכי ס' תרפב סק"ב].

ואינו מועיל שיסיים תפילתו ע"ד תפלת נדבה.

אבל בערבית ימשיך בתפלתו, ויכוין בדעתו שתהיה תפלה זו לנדבה, ויחדש בה דבר.

– אין לדלג או לקצר אמירת "ועל הנסים" כדי להספיק לעניית קדיש או קדושה עם הצבור. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה אפ' אם המצוה השניה גדולה וחשובה יותר. וה"ה בליל ר"ח שאין לדלג יעלה ויבוא משום כך. וכן עננו בתע"צ.

[שו"ת יביע אומר חלק ב' סימן לד. יחזה דעת חלק א' סימן עז, עיין בילקו"י עוד פרטי דינים ב'ועל הנסים'].]

ד. כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"ג ס"א) – אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש.

– אחר קריאת המגילה בברכותיה בלילה, מתחילים ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, וסדר קדושה. ואין מתחילים ובא לציון גואל מפני שאין גאולה בלילה. [טור, וארחות חיים. וכל בו, והגמ"י. והטעם שסומכים ואתה קדוש למקרא מגילה, מפני שדין מקרא מגילה בלילה וביום, למדוהו חז"ל מהפסוק: אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי. וסמך ליה ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. רש"י בספר הפרדס (סי' רה). ומטעם זה נהגו שגם ביום אומרים אשרי ובא לציון גואל עד ואתה קדוש. ואחר קריאת המגילה בברכותיה מתחיל ואתה קדוש כמו בערבית. וכ"כ המהריק"ש בערך לחם כאן. וכן המנהג במצרים. וכ"כ בערך השלחן (סי' תרצג סק"ד)].

ימי השמחה – חג הפורים

ואחר כך אומר השליח צבור קדיש תתקבל, שיר למעלות אשא עיני, יהא שלמא, ועלינו לשבח.

והטעם לאמירת קדושת ובא לציון בליל פורים, מפני שבמזמור כ"ב של תהלים, (למנצח על אילת השחר, שהיא אסתר, וכמו שאמרו חז"ל (ביומא כט.). למה נמשלה אסתר לאילת השחר, לומר לך מה השחר סוף לכל הלילה, אף אסתר סוף לכל הנסים שניתנו להכתב. וכן נדרש במגילה (טו:). וראה בתוס' מגילה (ד.) בד"ה פסק, ובגליון שם.) נאמר: אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, ומכאן למדו חז"ל (במגילה ד.) שהיב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום. (ופירש רש"י, שמקרא המגילה זכר לנס שהיו זועקים בימי צרתם יומם ולילה.) ונאמר אחריו: ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. (וראה בתוס' סוכה נג. ד"ה אם.) לפיכך צריך לומר פסוק זה שהוא הקדמה לסדר קדושה, מיד לאחר מקרא מגילה. [חזון עובדיה על פורים עמוד קו-קח]

– אין אומרים וידוי בשני ימי הפורים, לפי שנאמר בהם ימי משתה ושמחה. ולכן לא יאמר וידוי בקריאת שמע שעל המיטה ובתיקון הצות. (לאה, דאין אומרים רחל משום דהוי ימים שא"א בהם תחנון. וכן כשחל בשנת השמיטה, ל"א תיקון רחל.)
– נהגו רבים להכין צורת 'המן' גדולה, ובסיום התפילה יוצאים ושורפים אותה ורוקדים מסביבה. להרבות פרסומי ניסא, ולתת ביטוי לשנאת עמלק ודרכו הרעה. (נתיבות המערב)

ה. סדר ליל פורים – בין מגילה דלילה למגילה דיומא:

– מביא בעל החתם סופר זי"ע שקיבל מאת רבו הקדוש הרב מענדלי ליליג זצ"ל, שקיבל מהגאון בעל 'שב יעקב' זצ"ל, שכל העוסק בתורה [בפורים] בין מגילה דלילה למגילה דיומא, מוכטח לו שהוא בן עולם הבא. (דרושים ואגדות חת"ס ים תשנ"ח עמוד רמה).
– הלילה ומחר סגולה גדולה מאוד להתפלל וכן כתב רבי יחזקאל שרגא משינאווה: "ביום זה יש ביד כל יהודי את הכוח שיש לכהן גדול לפני ולפנים בקודש הקדשים".
– כתב ה'פלא יועץ' – "ביום הפורים חביבה אף תפילת היחיד לפני הקב"ה והיא מתקבלת".
– בפורים יש למנוע הזיווג, ואעקרא בליל שני חוששני משום בני שכורה, ובליל ראשון יזיק לו מחמת התענית, כשאין התענית נדחה. (הגרח"פ מל"ח)
– כתב הגרח"פ זיע"א (מל"ח לא' קי) – יזהר הרבה שלא יהיה מחלוקת בביתו כלל, לא בליל פורים ולא ביום פורים, ויסבול הרבה ויעביר על מדותיו, יתר משאר ימות השנה.
– סגולה לזרע קודש של קיימא: כתב הרמ"ק ורבי צדוק הכהן מלובלין שביום הפורים אפשר לזכות לישועה אף לא דרך הטבע, וכך הם דבריו: "כיוון שכפורים זכו היהודים לחיות למרות גזירת המיתה, זהו זמן מסוגל לישועה ואף לפקודת עקרות". ע"כ. ולכן צריך להתפלל לאחר קריאת המגילה של הלילה ושל היום שיזכו כל מי שחשוכי בנים לזרע קודש. וסגולה זו בדוקה ומנוסה.

ימי השמחה – חג הפורים

ו. מנהגי אכילה בפורים:

- אין חיוב סעודה בליל פורים וטוב לעשות סעודה קצת בלילה. ויש הנוהגים לאכול בפורים בלילה ובבוקר מאכלי חלב זכר למתן תורה שהזרו וקיבלו עליהם את התורה בימי אחשורוש.
- ואם עשה סעודת פורים רק בלילה לא יצא י"ח שנאמר "ימי משתה ושמחה".
- כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח לא' מד') - ליל יד' נכון שלא לאכול בשר, כי אם מאכלי גבינה ודגים, מכמה סיבות, ואפ' כשהתענית נדחה, טוב דבליל השישי לא יאכל בשר, וכן במוצאי שבת שהוא ליל יד'.
- נהגו אחרי תפילת שחרית, לסעוד סעודת הבוקר במאכל מקורי הנקרא פֶּרְפוֹפֶס. (עם חלב).
- הטעם: זכר לסולת הקמיצה שנצחה את המן, כמבואר במגילה טז'. (נתיבות המערב)
- עוד י"ל מאכלי חלב הם זכר למתן תורה כבשבועות, ובפורים חזרו וקיבלו עליהם את התורה בימי אחשורוש באהבה, כדאיתא "קימו וקבלו", ודרשינן קימו מה שקבלו כבר.
- מנהג טוב לאכול ביצים, משום דהיה מבקש המן לקעקע ביצתן של ישראל, ואי נמי דהוא לשון ביעא דבעו רחמים ואפרקינן.
- מנהג טוב לאכול זרעונים (ובכלל זה תבשיל אורז) בליל פורים.
- זכר לזרעונים שהיו דניאל וחבריו אוכלים בבית המלך. וכן אסתר בבית המלך.
- ופירש ר"א בן עזרא - זרעונים אלו הם האורז שהוא נכבד מאוד וכו'. (חזו"ע, עיי"ש באריכות).

ז. זמן מסוגל - השכמת הבוקר:

- חצות לילה של יום הפורים עת רצון גדולה מאוד.
- כתב רבנו חיים פלאג'י זיע"א ב'מועד לכל חי' - "סגולה גדולה ונפלאה לומר כל התהילים באשמורת הבוקר של יום פורים' שזמן זה הוא עת רצון גדול מאוד".
- נהגו בכמה מקומות ביום פורים בעלות השחר, להקיץ את הבנות והנערות, ואמותיהן מסרקות אותן.
- הטעם: כי קבלה בדיהם מאבותיהם, שבאותה שעה נסתרקה אסתר כדי להכנס לאחשורוש והוא עת רצון, וכבר כתב הרשב"א בתשובותיו (ח"א ס"ט) שמנהג הזקנות יש לו יסוד ואין לזלזל בו. (נהגו העם, נתיבות המערב)
- מקובלנו מגדולי עולם סגולה גדולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפילה ובקשה לפני ה' על בריאות, פרנסה, גאולה וכו'.
- וכתב האדמו"ר מגור זצ"ל, פורים הוא זמן רצון לכל, עת 'רעוא דרעוויין, וכל אחד יכול לפעול אצל הקב"ה שימלא משאלות ליבו, שכן כתב הזוהר שפורים גדול מיום כיפור. (סגולת ישראל)

ימי השמחה – חג הפורים

– ישתדל מאוד לקום משנתו קודם עמוד השחר, ויחבר לילה ביום בדברי תורה, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם.

– **”וישכם אברהם בבוקר”** איתא בספח”ק שיש חמשה ימים בשנה שצריך לקום בהשכמה יותר מכל השנה, והדבר נרמז במילה אברה”ם, בסופי התיבות של ימים אלו:
א’ – הושענא רבא, ב’ – תשעה באב, ר’ – יום כיפור, ה’ – ראש השנה, ס’ – פורים.
(מטה משה)

– כתב החיד”א ב’דבש לפי’ – כי צריך לזוהר בחמישה ימים בשנה להשכים מוקדם, וסימנך זישכם אברה”ם בבוקר: איכה – ט”ב, ב’ שבועות – מתן תורה המתחילה בבי”ת, ראש השנה, הושענא רבא, מגילה – פורים.

– כתב ב”כף החיים’ (א”ז) – ’ומשכימים לבית הכנסת, (להתפלל בנין החמה), והוא אחד מה’ השכמות, ר”ה, ויוה”כ, הו”ר, ט”ב, פורים. [מט”מ סימן תתקנ”ח. א”ר אות ג’ שע”ת]. (וסימנך סופי תיבות אברה”ם, הושענא רבא, תשעה באב, כיפור, ראש השנה, פורים).

ה. סדר תפילת שחרית:

– מניחים תפילין כיום חול רגיל.
– ראוי ללבוש טלית גדול של שבת (הובא בר’ צבי כהן שליט”א)
– מתפללים שחרית כביום חול, בשמחה והתעוררות.
– בשחרית יאמרו בתפילה ”ועל הניסים”, ואח”כ אומר חצי קדיש.
ואין נופלים על פניהם ביד’ ובטו’.

[ואף שלדעת רב עמרם גאון בסידורו ח”ב (דצ”ב ע”ב) נופלים על פניהם בפורים, מ”מ לדינא קי”ל כמ”ש רש”י בספר הפרדס (סי’ רג) שאין נופלים על פניהם. וכ”כ התוס’ מגילה (ד.), ושם (ה:) בד”ה שאמורים בהספד. וכן פסקו הטוש”ע סי’ תרצג ס”ג].

ט. כתב מרן בשו”ע (ס’ תרצ”ג ס”ג) – אין קורין בו הלל ואין נופלין על פניהם.
כתב הרמ”א בהגה: ואין אומרים למנצח ואל ארך אפים (מנהגים ובית יוסף בשם תוספות):
י. כתב מרן בשו”ע (ס’ תרצ”ג ס”ד) – מוציאין ספר תורה וקורין בפרשת ויבא עמלק ואף על פי שאין בה אלא ט’ פסוקים כופלין פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים.
כתב הרמ”א בהגה: ואין המנהג לכפול פסוק האחרון של הפרשה.
וקורין המגילה ואחר כך סדר קדושה.

כתב הרמ”א בהגה: כשיש מילה בפורים מלין התינוק קודם קריאת המגילה (מהרי”ל ומנהגים):

– מוציאין ספר תורה וקוראים בו ג’ עולים בפרשת ויבא עמלק, וכופלים הפסוק האחרון להשלים למנין עשרה פסוקים.

ואם לא כפל הפסוק אין בכך כלום, ואף על פי שאין בכל פסוקי הקריאה בפרשה זו עשרה פסוקים, אלא תשעה פסוקים בלבד, הואיל ונשלמה הפרשה.

ימי השמחה – חג הפורים

[ע' תוס' (מגילה כא): ד"ה אין, דשאני פרשת עמלק דסליק ענינא בתשעה פסוקים. ומ"מ כתב מרן הב"י שנהגו לכפול הפסוק האחרון להשלים לי' פסוקים. וכ"פ בש"ע (סי' תרצג ס"ד). ובב"י (סי' קלו) הביא מ"ש בארחות חיים, שאע"פ שפרשת ויבא עמלק אין בה י' פסוקים לא יוסיף לקרוא מלמעלה ממנה כי אמר הקב"ה, עמלק הרשע גרם לשמי ולכסאי שיהיו חסרים, שנאמר, כי יד על כס יה, כך תהיה פרשת עמלק חסרה, ובירושלמי אמרו, הוא עשה מעשה קטוע כך פרשתו קטועה. ע"ש] – אחר קריאת התורה אומר העולה חצי קדיש. [ואם אינו יכול לומר הקדיש, יאמר הש"ץ]. ואומרים אשרי יושבי ביתך, ומדלגים יענך ה' ביום צרה, לפי שהוא יום משתה ושמחה ואין להזכיר בו צרה. [תוס' מגילה (ד). ד"ה פסק. וכ"פ הרמ"א (סי' תרצג ס"ג).].

– נוהגין לערב ספר תורה בפורים עד אחר קריאת המגלה וסדר קדשה, ואם יש מילה, מלין בין קריאת ספר תורה למגלה. וטעם יש בדבר דהדור קבלה וכו' וכתוב "ליהודים היתה אורה" זו תורה, "וששון" זו מילה. (החיד"א – לדוד אמת סימן כו) – מתחילים ובא לציון גואל עד ואתה קדוש, וקוראים המגילה בברכותיה, חוץ מברכת שהחיינו שכבר בירך בלילה ואינו חוזר לברך ביום.

– **בפורים קודם מקרא מגילה בלילה וביום יאמר בקשה זו.** ('לשון חכמים' ח"א)

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, ליחדא אותיות יו"ד ויה"א באותיות וא"ו ויה"א ביהודא שלים (יהודה), בשם פלישטין. הנה אנחנו באים לקיים מצות עשה מדברי קבלה לקרות בארבעה עשר לחודש אדר את המגילה אשר היא סוד הארת מלכות דאבא המתגלית ויוצאה ביום הזה ואשר הוא מספר ג' שמות יהו"ה יהו"ה יהו"ה שהם סוד ג' מוחין דחכ"מה בי"נה דע"ת. דנצ"ח הו"ד יס"וד דאבא המתגלים במלכות ביום הזה. כדי לעשות נחת רוח ליוצרינו ולעשות רצון בוראנו. ולתקן שורש מצוה זו במקום עליון ויעלה לפניך באלו פנינו בכל הפנות הראויות לבון במצוה זו.

ויהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהינו אבותינו, שעל ידי מצות קריאת מגילה היום הזה שהוא יום י"ד לחודש אדר תמשך בגילוי הארת מלכות דאבא שהיא עטרת היסוד דאבא ברחל עקרת הבית. ותתקיים בה כל היום כולו ויתגלו כל האורות לראויות להתגלות היום הזה. יהיו לרצון | אמרי פי ונהגון לפי לפניך יהוה צורי וגאלי: יהי | נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו פוננה עלינו ומעשה ידינו פוננהו: ב"פ.

יא. – כשמסיים קריאת המגילה גולל המגילה מסופה לתחלתה ומברך ברכה אחרונה. ויאמר: ארור המן ברוך מרדכי וכו' ג' פעמים, ואחר כך יאמר ואתה קדוש וכו'. ואומרים קדיש תתקבל, ומחזירים הספר תורה למקומו. ומדלגים תפלה לדוד, שאין לומר וביום צרתי אקראך ביום פורים. ואחר כך אומרים בית יעקב, ושיר המעלות לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, שנדרש על המן.

[ע' מגילה (יא). בקום עלינו אדם ולא מלך. ובברכות (סב): על הפסוק ואתן אדם תחתך, אל תקרי אדם, אלא אדום. וכתבו המפרשים, שאם הגזרה באה ע"י מלך, בנקל תתבטל, כי לב מלך ביד ה', ואל כל אשר יחפוץ יטנו, ובידו יתברך להטות לבבו לבטל הגזרה, אבל כשהגזרה היא ביד אדם הדיופ, שהוא בחירי, קשה מאד לבטל הגזרה, כי אם בתשובה שלימה וזכות גדולה, כמו ע"י מרדכי בשעתו, וזכות תינוקות של בית רבן אשר חסו בצלו בימים ההם, ונתעוררה על ידם מדת הרחמים].

ימי השמחה – חג הפורים

– ואח"כ אומרים היום כך וכך בשבת קודש, ולא יסיים: "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן" כמו שאומר בכל יום.

[כי שיר של יום "שגיון לדוד" או "אילת השחר". וע"ע בשו"ת הקרי לב (חאו"ח ס"ם לב). ובספר שיח יצחק למהר"א מני].

ואחר מזמור שיר של יום יאמר למנצח על אילת השחר. ואחר כך קדיש יהא שלמא. קוה אל ה' וכו', ואחר כך יאמר קדיש על ישראל, ועלינו לשבת. [חזון עובדיה פורים עמ' קז].

– כשאומר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון "ויקר". "אורה" זו תורה, יישא עיניו ויסתכל על התיבה שספר התורה בה. (יפ"ל, כה"ח תרצג' א' כה')

– כשאומר ליהודים היתה אורה ושמחה וששון "ויקר", ימשמש בתפלין של יד ושל ראש וינשקם.

[ע' מגילה (טז): ויקר אלו תפילין. ובפרש"י שם. וכן מבואר במועד לכל חי (סי' לא אות פח).].
וכשמגיע למה שאומרים "אגרת הפורים הזאת" ינענע המגילה.

[מג"א (סי' תרצ אות יז). א"ר (שם סק"י)].

– הנוהגים בכל יום להחליף תפלין של רש"י בתפלין של ר"ת לפני אשרי יושבי ביתך, גם בפורים ינהגו כן ויקראו המגילה בתפלין דר"ת. ובתיבת "ויקר" ינשקו התפלין דר"ת.

[כ"כ במשמרת שלום (סי' נ אות ד) שכן נהגו לקרות את המגילה ביום בתפלין של ר"ת, ונתן טעם ע"פ הסוד. חזו"ע פורים עמ' קח].

יב. אם יש מילה, יש אומרים שמקדימים המילה לקריאת המגילה.

[רמ"א בהגה (ס"ם תרצג). מועד לכל חי (סי' לא אות נט). דכתיב ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, ודרשינן (במגילה טז): אורה זו תורה, וששון זו מילה. וכתב המחז"ש, שמכיון שנשמחה מילה לתורה, יש לנו להסמיך המילה מיד אחר קריאת התורה, קודם קריאת המגילה].

ויש חולקים וסוברים שמניחים המילה לאחר כל סדר התפלה כמו בכל יום, וכן המנהג כסברא אחרונה.

[שו"ת תרומת הדשן (סי' רסו). לקט יושר (עמוד קנו). מרן הב"י בבדק הבית (יו"ד ס"ם רסב). שו"ת הרדב"ז (סי' רנא). ומשום דקריאת המגילה קבוע לה זמן, וחשיבא תדיר לגבי מילה. ועוד דאיכא פרסומי ניסא במגילה. ועוד שהיא מצוה דרבים, וראוי להקדימה. והרי אין לך דבר שאינו נדחה מפני מגילה זולת מת מצוה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת זרע אמת, שמגילה קודמת לכל המצות. וכ"כ הפר"ח, הגר"א, שלחן גבוה, יוסף אומץ יוזפא, בית יהודה עייאש, בית דינו של שלמה, שו"ת ויקרא אברהם. ואע"פ שבדברי יעקב (סי' מב) כתב לקיים דברי הרמ"א. וגם החיד"א בלדוד אמת (סי' כו אות ד) כתב, שאם יש מילה, יש להקדים המילה לפני המגילה. מ"מ בזמנינו שעושים המילה אחר צאת הקהל מביהכ"נ, יש לקרוא המגילה בביהכ"נ קודם המילה. וכדעת מרן ורוב האחרונים. חזו"ע פורים עמ' קט]

ימי השמחה – חג הפורים

פורים שחל במוצאי שבת:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצ"ג ס"א) – אחר קריאת המגילה בערבית אומר ואתה קדוש, ואם חל במוצאי שבת אומר ויהי נועם קודם ואתה קדוש.

כתב הרמ"א בהגה: ואומר ויתן לך. וקורים המגילה ואחר כך מבדילין (מנהגים):

– פורים שחל במוצאי שבת, אין להביא המגילה לבית הכנסת בעיצומו של יום השבת לצורך קריאתה בלילה, שהרי הוא כמכין משבת לחול.

[מור וקציעה (ס' תרצג). ובעיקר הטלטול של המגילה ביום שבת (אפילו בביתו) הפרי חדש (ס' תרפח ס"ז) אוסר לטלטל המגילה בשבת. אך המטה יהודה (דנ"ג ע"ד) כתב דהיינו דוקא בפורים שחל בשבת, שגזרו שלא יקרא המגילה שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר (מגילה ד:). אבל בשבת שאינו פורים מותר לטלטלה. ושכ"פ השכנח"ג להתיר טלטול המגילה בשבת. וכ"כ בשו"ת חתם סופר (חאו"ח ס' קצה) בדעת הפר"ח. וכן העלה בשו"ת עדות ביהוסף בן סאמון (ס' א) ודחה ד' הפר"ח (לפי מה שהבין בכוונתו שאוסר בכל שבתות דעלמא). ע"ש. וכ"פ בקיצור שו"ע (ס' קמא ס"ז) להתיר כאמור, ורק אסר להביאה בשבת לצורך הלילה, משום מכין משבת לחול].

ובמקום הצורך מותר להביאה (במקום שיש עירוב) אחר שקיעת החמה של יום שבת. ואם אפשר יעשה זאת על ידי קטן.

ויפה ללב ח"ב (ר"ם תרצג). וע' פמ"ג (מש"ז ר"ם תקג) שמשמע שגם בכה"ש יש להחמיר משום הכנה. אך מ"מ במקום צורך מצוה כה"ג יש מקום להקל. וע' בהגה (ס"ם תרסז) ובאחרונים. וע' בשו"ת שואל ומשיב תנינא (ח"ב ס' י). ובשו"ת ירך יעקב (ס' ח). ובילקו"י שבת (כרך ב' ס' שו). חזו"ע פורים (עמ' קז). הליכות עולם ח"ג (עמ' קצה).

– כשחל פורים (של ערי פרזות) במוצאי שבת, יאמרו אחר העמידה חצי קדיש, שובה ה' עד מתי, ויהי נועם וכו', יושב בסתר וכו', עד ואתה קדוש.

ואחר כך יקראו המגילה. וכן פשט המנהג להקדים קריאת המגילה לפני ההבדלה.

[כן כתבו הארחות חיים (בסדר תפלת פורים אות לא), והכל בו (ס' מה), ועוד].

נכון לברך לפני מקרא מגילה בורא מאורי האש, כדי שלא יהנו מהנר במוצאי שבת קודם שיברכו עליו.

ובהבדלה שבסוף התפלה ישמיטו בורא מאורי האש.

וכשחזור האיש להבדיל בביתו להוציא את הנשים ידי חובת ההבדלה, נכון שהנשים יברכו בעצמן ברכת מאורי האש. ואם אינן יודעות רשאי האיש לחזור ולברך ברכת בורא מאורי האש כדי להוציאן ידי חובה.

[כ"כ הכל בו (ס"ם מא) וז"ל: פורים שחל במוצאי שבת, שקוראים המגילה לאור הנר, מברך בורא מאורי האש מקודם, ויש חולקים וכו'. והובא בשתיקה בב"י. וכ"ד הר"א אב"ד, והרד"א, ומתריק"ש, דאסור לקרוא בספר קודם ברכת בורא מאורי האש. ומעמא דמסתבר הוא שלא יהנה מהאור בלא ברכה. ולדעת מרן עכ"פ אין שום איסור אם יקדים לברך בורא מאורי האש קודם המגילה, לכן כן ראוי להורות. יהוה דעת ח"א ס' עה. יביע אומר ח"ד האו"ח ס' כד, וח"ט האו"ח ס' עט אות כד. חזו"ע פורים עמו' סז].

ימי השמחה – חג הפורים

– אם חל פורים במוצאי שבת, גם הנשים חייבות בברכת מאורי האש.
[שו"ת יביע אומר חלק ד' חלק אורח חיים סימן כד סק"ז, ע"ע בספר חכמה ומוסר]
– אם לא בירכו "בורא מאורי האש" קודם המגילה, ונזכרו באמצע, יפסיק השליח צבור בין הפרקים או בין פרשה לפרשה ויברך בורא מאורי האש, ואחר כך ימשיך קריאת המגילה.
[מועד לכל חי (סי' לא אות עה). וע' בכה"ח (סי' תרצג ס"ק יב). ואף שבשו"ת בית יהודה (ח"א דף קז) כתב, שאין לש"צ להפסיק לברכה זו באמצע קריאת המגילה, אלא אחד מן הקהל יעמוד ויברך. עמש"כ לדחותו בשו"ת חזון עובדיה (ח"א סי' טז בהערה עמוד רלז).
ואם לא עשה כן יברך בורא מאורי האש בהבדלה כמו בכל מוצאי שבת.
[שו"ת רב פעלים ח"ב האו"ח ס"ם יד. ילקו"י מועדים עמ' שמו. שו"ת חזון עובדיה ח"א עמ' עז].
– יש מי שכתב שאם חל פורים במוצ"ש יאמרו ההבדלה על הכוס כולה קודם קריאת המגילה. [נוה שלום חזן בדיני פורים ס"ב].
אולם המנהג לומר ההבדלה על הכוס אחר קריאת המגילה.
[כמ"ש הכל בו (ס"ם מה). משום דכל לאפוקי יומא מאחרין, וכדעת מרן והרמ"א, שיש לקרוא המגילה תחלה, ואח"כ להבדיל על הכוס. אלא שמברכים על הנר קודם המגילה, כמ"ש הארחות חיים בשם הר"י מפריש. יבי"א ח"ט סי' פח אות ב].

יב' – סימן תרצד' – דיני מעות פורים לעניים

מתנות לאביונים:

א.

- א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצד' ס"א) – חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים.
- ב' – פרטי דינים במתנות לאביונים:
- מצות מתנות לאביונים ביום ולא בלילה. ויעשנה אחר קריאת המגילה דיום.
  - גם נשים חייבות במצוה זו, דבכל מצות פורים הנשים חייבות כאנשים.
  - אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במתנות לאביונים.
  - לא יתן מתנות לאביונים קודם יום הפורים, דילמא אכלי להו קודם הפורים.
  - ומה שיש נוהגים ליתן מתנות לאביונים לפני פורים, אף דמצוה זו דוקא בפורים עצמה, היינו מפני שנותנים ב' מנות לאביונים גם ביום פורים.
  - ויש גם הרבה עניים המחזרים על הפתחים. ובפרט אם נותן לגבאי צדקה האומר שיתן לאביונים ביום פורים.
  - הנותן לעני פת בפורים, מקיים מצות מתנות לאביונים, גם להסוברים דפת אינה בכלל מנה לענין משלוח מנות.
  - הנותן שתי מתנות לאיש ואשתו אביונים יצא ידי חובתו.
  - הוא הדין אם נתן לאב ולבנו הסמוך על שלחנו שהם אביונים, יצא.
  - אם באו לפניו שני עניים, ונתן לעני אחד מטבע גדול כשיעור שתי מתנות, שמחציתו יהיה בשבילו, ומחציתו לעני חבירו. יצא.
  - אבל הנותן שתי מתנות לאביון אחד לא יצא ידי חובה. אפילו בזה אחר זה. וצריך לתת לעוד אביון.
  - מתנה על מנת להחזיר, לא מהני לצאת בזה ידי חובת מתנות לאביונים.
  - יוצאים ידי חובה בנתינה לקטן אביון.
  - הנוהגים להפריש מעשר כספים ממשכורתם ומרווחיהם מדי חודש בחודשו, אינם רשאים לתת מעשר זה ל'מתנות לאביונים'.
  - אולם אם רוצה להוסיף על השיעור שהוא חייב לתת לאביונים, ולתת להם מתנה חשובה לשני העניים, רשאי לתת ההוספה מכסף מעשר.

ימי השמחה – חג הפורים

ומכל מקום מי שקיים מצות מתנות לאביונים כדת לשני עניים, וברצונו להוסיף לתת בפורים לעניים אחרים, רשאי לתת להם מכסף מעשר.

ואם אמר בפירוש בשעה שהתחיל להפריש מעות מעשר בלי נדר והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעות אלה למתנות לאביונים.

– מי שנדר לתת לעניים שתי פרוטות בכל יום, ובפורים דחוקה לו השעה לתת בכפלים, ורוצה לפטור עצמו באותן שתי פרוטות ממתנות לאביונים, פטור ממתנות לאביונים בשתי פרוטות שנותן בעבור נדרו. ובודאי דלא סתרי אהדדי.

– מי שמחל את חובו לאביון, אינו יוצא ידי חובת מתנות לאביונים, כיון שעתה לא קיבל מידו כלום. וכדין המקדש במלוה שאינה מקודשת. ואפילו היתה עליו מלוה בשטר, ומחל המלוה את חובו לעני, והחזיר לו השטר, אף על פי כן אינו יוצא ידי חובת מתנות לאביונים. ואפילו אמר לעני, בהנאת מחילת חובו יהי לו במקום מתנות לאביונים, שבקידושין מועיל, מכל מקום כיון שעיקר מצות מתנות לאביונים היא כדי שיהיה לו במה שישמח בפורים, לא מהני הנאת מחילת מלוה.

ואם הגיע זמן פרעון חובו, ונגש העני אצל המלוה, ומעותיו בידו, לפרוע חובו, ואמר לו המלוה חובי מחול לך, אפוכי מטרתא למה לי, הרי הם כאילו ניתנו למלוה, וחזר ונתנם ללוה העני, ושפיר יוצא בזה ידי חובת מתנות לאביונים.

– הנותן המחאה (צ"ק) לאביון יוצא ידי חובת מתנות לאביונים. ולא מבעיא אם הבנק פתוח ויכול להוציא מיד, אלא אפילו הבנק סגור בו ביום, כיון שהצ"ק נמצא ברשותו, ואפשר לקנות בו מצרכים אצל מכירו, נקרא נתינת מעות ויוצא בו ידי חובה.

– הנותן מעות לגבאי צדקה, שהוא מחלקם לעניים בו ביום, יוצא ידי חובת מתנות לאביונים. ואף על פי שאין העני יודע ממי באו לו המעות האלה, מכל מקום הנותן יצא ידי חובת מצות מתנות לאביונים. (הוי מתן בסתר ומעלתו גדולה).

– עני שנתן פרוטה לחבירו לקיים מצות מתנות לאביונים, וחזר חבירו העני ונתן לו פרוטה, שניהם קיימו מצות מתנות לאביונים.

ב.

במה יוצאים י"ח מתנות לאביונים:

א' – מצוה לתת מתנות לאביונים ביום הפורים, דהינו מתנה אחת לכל אביון, ובסך הכל חייב לכל הפחות שתי מתנות לשני אביונים.

ויוצאים ידי חובה בין בנתינת מעות, בין בתבשיל, או דבר מאכל אחר. אבל לא בכלים ובבגדים וסדינים.

ומן הדין די בנתינת פרוטה אחת לכל אביון.

ובזמן הזה עשר אגורות חשוב כמו פרוטה, שהיא המטבע הפחות ביותר שיוצא בהוצאה. ומ"מ ירא שמים יחמיר ויתן בעין יפה ובסבר פנים יפות, כשיעור שווי סעודה אחת של לחם ולפתן. ויהיה שכרו איתו ופעולתו לפניו.

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – כתב החיד"א ב'מחזיק ברכה' בשם ספר 'זרע יעקב', דצריך שיעור שלש ביצים אוכל למתנה לאביון. (כ"כ בבא"ח תצוה א' טו")
וכ"כ בילקו"י – והמתחסד עם קונו יתן כשיעור ג' ביצים מפת לכל הפחות, עם ב' עניים. ולשאר יתן כמתנת ידו. (כ"ה במהרש"א ח"א מגילה ז', דבעי נתינה מעלייתא, וכן העלה בשו"ת זרע יעקב ס' יא' הובא בחיד"א במחבר"ר)
ג' – מה שמפרסמים ששיעור מתנות לאביונים הוא עשרה שקלים לכל אביון, ובשביל נתינה חשובה ראוי לתת חמישים שקלים לכל אביון, אין זה מעיקר ההלכה, אלא ממדת חסידות בעלמא. (ילקו"י)
ג.

טעמים למצוות מתנות לאביונים:

א' – לשמח לב עניים, ביום זה שהכל שמחים, והעניים אין להם לב לשמוח כראוי. (רמב"ם)
ב' – כדי שיהיה לעניים צרכי סעודת פורים.
ג' – ענין מצות צדקה, שראו לתקן ביום זה. ובאלשיך מובא שתקנו לע"נ משה רבינו ע"ה. (הובא לקמן)
ד' – הריטב"א במגילה (ז') כתב, אין נתינה זו מדין צדקה גרידתא אלא מדין שמחה. ולכן אין מדקדקין אם הוא עני וראוי ליתן לו, ונהגו לתת אף לגויים וכו'.
ע"ע בכל בו, שמחלקין מעות פורים לכל מי שירצה לקבל, ואין מדקדקין בדבר, והכל להרבות שמחה. וכ"ה בסמ"ק, ובשבולי הלקט.
ה' – אפשר שתיקנו לעשות זכר לשנה הראשונה שבה היה הנס. שאז מעצמם קבעו ביום הזה שמחה ומשתה כמ"ש (אסתר ט, יז), ותיקנו שבכל שנה נעשה כן זכר לנס, וכו'.
ו' – ביערות דבש (ח"ב דרוש ח') הביא דהמתנות לאביונים הוי כצדקה שתציל ממות, לעולם. עיי"ש באריכות.
ז' – בס' שער החצר למהר"ד בן שמעון המכונה צוף דב"ש (כנפ"מ ח"א ע' שעז') כתב, שיש לפרש טעם מתנות לאביונים עפ"מ"ש הרב מדרש אליהו (ביאור למגילת אסתר דף סח') ששמע מרבו הקדוש על דרך האמת, שביום פורים מכפר הקב"ה עוונותיהם של ישראל כיום הכיפורים. וביוהכ"פ מכפר ע"י תענית, ובפורים ע"י מאכל ומשתה. עיי"ש באריכות.
(עיין ילקו"י פורים מה שהביא נפק"מ בטעמים הנ"ל)
ד.

חשיבות ומעלת נתינת מתנות לאביונים:

א' – הרמב"ם הלכות מגילה (פ"ב הי"ז) כותב, "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ומשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר 'להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים'".
ב' – כתב מרן הגאון חיד"א זיע"א – יְהִיָּה נֶגֶד עֵינָיו דְּבָרֵי תְּרַמְּפִים (הל' מְגִלָּה פ"ב הי"ז) שיש להרבות במתנות לאביונים יותר מרוב משתה ומנות. וכן בדין, דמתנות לאביונים הוא

ימי השמחה – חג הפורים

הַנְּאִיָּה לַנְּפֶשׁ, קִדְּשָׁה לְשַׁעֲתָהּ וְקִדְּשָׁה לְעֵתֶיךָ לְבָא, כִּי תִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹרַע צְדָקָה וְעוֹשֶׂה פְּרִי כְמוֹ שְׂאֵמְרוֹ ז"ל, וְהִיא שְׂמֵחַת הַנְּפֶשׁ, וְהַמְּשִׁתָּה וְהַמְּנֹתָ הֵם הַנְּאִוֹת הַגּוֹף הַנְּגוּף, וְרְאוּי לְהִרְבוֹת בְּעֵנִי הַנְּפֶשׁ הַקִּיּוֹמִת, וְלֹא בְּעֵנֵי הַגּוֹף הַפְּלֵה.

וַיִּזְהַר לְקַיֵּם מִצְוֹת הַנְּזוּהוּת בּוֹ, מִקְרָא מְגֻלָּה בְּדִקְדוּקָה, וְצִדִּיק יִבְחַן מִפְּלֹאוֹת תְּמִים דְּעֵים, כִּי כְּפֶסֶע בֵּין שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל וְכו' לֹאֵל ה' שְׁהִיָּה לָנוּ.

מִתְנַוֹת לְאֲבִיוֹנִים הַגּוֹנִים יִרְאֵי שְׂמִים מְלֹא חֶפְזִים. מְשִׁלּוֹחַ מְנֹת מִיָּנִי מֵאֲכָל לְרַעְהוּ. וַיְהִיָּה מִסָּב בְּסַעֲדָה שֶׁשׁ וּמְשִׁישׁ בְּחֻדוֹת ה', וְאֵת כָּ"ל הָעֵדָף, וַיִּסְפֹּר תִּקְוָה הַנֶּס לְבְנֵי בֵּיתוֹ. (מוֹרָה בְּאֶצְבָּע, סִימָן ט, סְעִיף שו)

ג' – כֵּתֵב הַגְּר"ח פִּלְאָגִי זִיע"א – וּמְדַאֲגָה אֲנִי מְדַבֵּר, בְּמָה שְׂרַאֲתִי בְּכִמָּה בְּעֵלֵי בְתִים, שְׂמֵרְבִים בְּהוֹצָאוֹת בְּמִשְׁלּוֹחַ מְנֹת אִישׁ לְרַעְהוּ, בְּמִיָּנִי מִתִּיקָה רֹקַח מִרְקַחַת מְעִשָּׂה רֹקַח, וּמְרַבִּין לִיתֵן שְׂכָר לְשִׁלִּיחַ הַמְבִיא אוֹתָן, וְכֵן מִתְקַנֵּין מֵאֲכָלִים הַרְבֵּה מִיָּנִים מִמִּיָּנִים שׂוֹנִים, כְּסַעוֹדֹת שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּשַׁעֲתוֹ, וּבְמִתְנֹת לְאֲבִיוֹנִים שֶׁהִיא מִצְוָה רַבָּה מִצְמַצְמִים אֵת עֲצָמָם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא דְבַר מוֹעֵט, וְכֵתֵב רַבִּינוּ מִשֶּׁה וְכו'.

וְהִירָא אֵת דְבַר הַשֵּׁם יִפְרִישׁ מִמְּמוֹנֵנוּ לְצִדְקָה הַמּוֹבַחַר מִמָּה שֶׁהַפְּרִישׁ לְהוֹצָאת פּוֹרִים, זֶה תּוֹכֵן דְּבָרָיו, וְדַבְרֵי פִי חֲכָם חָן. (מִל"ח לֵא' ק')

– כֵּתֵב הַגְּר"ח פִּלְאָגִי זִיע"א – הַטַּעַם שֶׁנִּהְיָה לְהִרְבוֹת בְּצִדְקָה בְּפוֹרִים, וְכִדְכֵתִיב וּמִשְׁלּוֹחַ מְנֹת אִישׁ לְרַעְהוּ וּמִתְנֹת לְאֲבִיוֹנִים, עֵינֵן בְּסִפְרָה נֶפֶשׁ חַיִּים.

וְעוֹד כְּתוּב בְּפֶסֶק יִשְׁנֵנו עִם אֶחָד, כִּי הַמֶּן הַטִּיל עֵינָי הִרְעָה בְּמוֹעֲדֵים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָמַר הַקַּב"ה, רִשַׁע אֵתָה מִטִּיל עֵינָי הִרְעָה בְּמוֹעֲדֵי יִשְׂרָאֵל, הַנְּנִי מוֹסִיף עוֹד מוֹעֵד וַיּוֹ"ט אַחַר שֶׁהוּא יָמֵי הַפּוֹרִים, לְעִשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מִשְׁתָּה וּשְׂמֵחָה, יַעוּי"ש.

וְכ"כ הַמְּפָרְשִׁים ז"ל, כִּי הַמֶּן הוּא קִנְאִי, וְכֵל קִנְאִי הוּא בְּעַל עֵינָי הִרְעָה, דְּמַהֲאֵי טַעֲמָא הַקִּדִּים הַקַּב"ה שְׁקָלִים לְשִׁקְלֵי הַמֶּן, כְּדַבְרֵי הַרַב חַמ"י, וְאִם כֵּן, כְּדִי לְהַצִּיל עֲצָמֵינוּ מֵעֵינָי הִרְעָה, הַתִּיקוֹן וְהַסְּגוּלָּה לִזְוָה הוּא עֵי עֲשִׂית הַצְּדָקָה, וְכֵמוּ שְׂכֵתֵב הַרַב מוֹהַר"י אַבְרַמְבַּנְאֵל ז"ל, כִּי עֵי מִצְוֹת הַצְּדָקָה בְּזִכְרוֹתָהּ יִנְצְלוּ מֵעֵינָי הִרְעָה, בְּדֶרֶךְ הַשְּׂגָחָה מֵהֶזֶק זֶה שֶׁהוּא טַבְעִי.

וְכ"כ הַרַב נַחַל קְדוּמִים סֹדֵר וַיְחִי א"ט, שְׂכֵתֵב טַעַם לִזְוָה, כִּי אוֹתִיוֹת קוֹדֵם עֵינָי הֵם כֶּסֶף, יַעוּי"ש. וְכ"כ הַרַב רֵאשִׁית חֲכָמָה, שְׁעַר הַעֲנוּת.

עוֹד נִרְאָה לְתַת טַעַם עַל הַרְבּוֹת צְדָקָה בְּפוֹרִים, יוֹתֵר מִכֵּל הַמוֹעֲדוֹת, יַעַן גְּזִירַת הַמֶּן לֹא נִתְבַּטְּלָה כִּי אִם לְפִי שַׁעַה, וּבִיוֹם פִּקְדוֹ מִשֵּׁם וְהַלָּאָה רַבּוֹ הַגְּזוּרוֹת וְהַשְּׂמֵדוֹת וְהַהֲרִיגוֹת וְהַגְּרוּשִׁין בְּמַלְכוּת יוֹן. עַד שֶׁמִּטַּעַם זֶה לֹא נִזְכַּר הַשֵּׁם הוּיָה בְּרוּךְ הוּא בְּמַגִּילָה, כִּי אֵינִי הַקַּב"ה מִיַּחַד שְׂמוֹ עַל הַפּוֹרְעָנוֹת, וְשֵׁם כְּתוּבָה גְּזֵרַת מֶלֶךְ מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׂאֵין לְהַשִּׁיב וְכו'.

וְכֵתֵב הַחֲמֻדָּה יָמִים, דְּמַהֲאֵי טַעֲמָא הוּא מָה שֶׁתִּיקְנוּ לְהַתְעַנּוֹת בְּצוּם אִסְתֵּר, דְּלִפְיֵךְ קִבְלוּ עֲלֵיהֶם דְּבָרֵי הַצְּמוּמוֹת וְזַעֲקָתָם, לְפָנֵי יָמֵי הַפּוֹרִים כֵּל דוֹר וְדוֹר, לְצוּם וּלְבִכּוֹת לְצָרָה, וְנִבְקָשָׁה מֵאֲלֵקִינוּ עַל זֹאת, כֵּל יִפְקוֹד עֲלֵינוּ גְּזֵרָה וּשְׂמֵד, בְּהוֹתִינוּ בְּאַרְץ שְׁבִינּוֹ, וְאֵל שְׂדֵי יֵאֵמַר

ימי השמחה – חג הפורים

לצרותינו די, וכשם שהצילנו מיד המן הרשע, כן בחמלתו יפלטנו מיד מבקשי רעתנו וכו', יעו"ש.

עוד נראה לומר טעם להרבות צדקה בפורים, כי בחודש הזה הוא מזל דגים, וכתב הרב שבט מוסר דיש ללמוד לעשות צדקה וגמילות חסד מן הדגים, שעושים צדקה וחסד אלו עם אלו וכו', יעו"ש.

וכמה הזהיר בספר אורה ושמחה שלא יתחבא ביום פורים בעת נתינת הצדקה, יעו"ש. עיין שם עוד באריכות בטעם נתינת צדקה ומחצית השקל דהוי לפדיון נפשנו, להפך מדת הדין לרחמים. (מל"ח לא' צד'-צה')

– נאמר במגילה: "וַיֹּאמֶר הָמֵן לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ יִשְׁנֶנּוּ עִם אֶחָד מִפְּזֵר וּמִפָּרֵד בֵּין הָעַמִּים כָּל מְדִינֹת מְלָכוּתְךָ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עַם וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עוֹשִׂים וְלִמְלֶךְ אֵין שׁוֹה לְהַנִּיחָם". ופירשו רבותינו, מה שאמר המן "ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים", שהיה המן הרשע מדבר לשון הרע על עם ישראל, ובפרט חרה אפו על חגיגתם של ישראל, וכך אמר למלך אחשורוש: אלה היהודים, מאבדים את כל ימות השנה, אומרים "שבת היום" "פסח היום". ולכאורה יש להבין, מה מצא המן דוקא בימי הפסח שכל כך הכעים אותו. והסביר מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל בדרך הלצה, כי הנה "דתי המלך" המפורסמים במגילת אסתר, היו שניים, "להיות כל איש שרר בביתו, ומדבר כלשון עמו". והכוונה, שהבעלים יהיו השליטים בבתים שלהם, והנשים תהיינה כמו שפחות לבעליהן. וזהו שאמר "להיות כל איש שורר ביתו", ועוד חקק המלך אחשורוש, שיהיה כל אדם "מדבר כלשון עמו", ועל הנשים ללמוד את שפתם של בעליהן.

והנה בשלחן ערוך בהלכות הפסח, נפסקו שתי הלכות שהן נגד שני החוקים הללו. כנגד "כל איש שורר בביתו", אנו פוסקים שהנשים שלנו חשובות הן, ולכן הן חייבות בהיסבה. וכנגד "ומדבר כלשון עמו", הנה הר"י מלונדריש תיקן לקרוא את ההגדה בשפה המדוברת בכל מדינה ומדינה, מפני שהנשים לא היו מבינות כל כך את לשון הקודש. נמצא שהיהודים, "את דתי המלך אינם עושים", ולכן למלך אין שוה להניחם.

לכן דוקא את ימי הפסח מצא המן לנכון לציין בפני המלך, כי בהלכות הפסח מבואר כיצד על פי דתם של ישראל יש להתייחס לנשות ישראל.

ד' – וגודל מעלת מתנות לאביונים ביום הפורים, כתב בס' קדושת לוי (קדושות לפורים, קדושה שניה) – יש להרבות בזה היום במתנות לאביונים בחדוה ובשמחה רבה, הגם שבכל זמן ובכל עת ובכל יום יש להרבות בנתינת צדקה בשמחה רבה, היום ביום פורים יש לשמוח עד מאד כשמקיימין מתנות לאביונים.

כי כמו שנותן האיש הישראלי צדקה לעני ומתלבש את עצמו במדת החסד ומתחסד עם העני, כן גורם שהשם יתברך מתלבש את עצמו במדת החסד ומשפיע בחסדו לכל השרפים ולכל אופני הקודש לכל העולמות ולכל הנשמות ולכל ההיכלות שפע רב וששון ושמחה לכל העולמות ולעולם התחתון.

ימי השמחה – חג הפורים

כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קנא): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכמו שישראל מנהיגין את עצמם בעולם הזה כן מעורדין המדות למעלה אם עושין חסד עם חבריהם ורחמנות עם חברים. ככה מעוררים חסדים ורחמים למעלה למעלה על כל העולמות: וזהו שאמרו בגמרא ישראל מוסיפין כה בפמליא של מעלה, וכמו שאמר בוצינא קדישא מוהר"ר ישראל בעל שם טוב ממעוז'בוז'. וכן הוא במדרש "ה' צילך", מה הצל כמו שאדם עושה כך הצל עושה. כן כב"י כמו שאדם מנהיג את עצמו כן כב"י מנהיג את כל העולמות ואת האדם העושה באלו המדות אם בחסד וברחמים ובששון ושמחה לתורה ולמצות. כן השם יתברך מנהיג את כל העולמות ואת האדם העושה ששון ושמחה חסד ורחמים ואשרי העובד את הבורא ברוך הוא וגורם בצדקה שנותן ובחסד שמתחסד עם העני ובשמחה שמשמח את העני ואשתו ובניו כן הוא גורם ששון ושמחה חסד ורחמים לכל העולמות רבוא רבבות עולמות עד אין קץ, ולכל שרפי הקודש ולכל חיות ואופני הקודש ומלאכי הקודש וההיכל והנשמות והעולם התחתון ומלאים כל העולמות ומלאכים והנשמות וההיכלות ועולם הזה בששון ושמחה וצהלה וחסדים ורחמים ואשרי לו ולנשמתו, ולא די כשנשמתו עולה למעלה כל המלאכים וכל העולמות וכל הנשמות מחבקין ומנשקין אותו עבור שנשמתו גרם השמחה והששון וצהלה לכל העולמות ולכל המלאכים. שנשמתו גורם הששון והשמחה וצהלה והשפע לרבוא רבבות אלפים עולמות ולרבוא רבבות אלפים מלאכים ושרפים וחיות ואופני הקודש. וכל העולמות וכל המלאכים מכריזין לפניו 'הבו יקר לדיוקנא לפלניא דעביד רעותא דמארי' בנתינת מתנות לאביונים'.

נוסף לזה וחבה יתירה הוא לנשמת עם בני ישראל המקיימים מתנות לאביונים וכל המצות, לא די שגורם שפע בכל העולמות, אלא שמשמח את הבורא ברוך הוא עלת כל העלות ועושה נחת לבורא ויוצר ועושה הכל, כמו שאיתא בזבחים (מו:): לשם ששה דברים הזבח נזבח וחדא מנייהו לשם ניהוח, ופרש"י שיש נחת רוח להבורא שאמר ונעשה רצונו. ואשרי למי שעושה נחת רוח להבורא הכל והאל ברוך הוא משתעשע בו כמו אב שמשתעשע בבנו. והנה הנחת רוח ליוצר הכל בשני אופנים.

אחד, שמשתעשע שנעשה רצונו כמ"ש רש"י (ועוד נבאר במקום אחר) והשני, יש להקונה הכל נחת רוח שעל ידי מצות ישראל ובפרט על ידי מתנות לאביונים הבורא הכל משפיע ששון ושמחה ושפע בכל העולמות והשם יתברך שמח כשמשפיע שפע רב בכל העולמות ובכל הנשמות, כי תמיד המשפיע יש לו יותר תענוג כשמשפיע מהמקבל כמו שאמרו חכמינו ז"ל יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. לכן הואיל על ידי שמקיימין מצות הבורא ובפרט על ידי מצות צדקה ומתנות לאביונים גורמים שהאל ישפיע שפע רב בכל העולמות כפי מה שביארנו:

ה.

– לשם יהוד קודם מצות מתנות לאביונים:

'לְשֵׁם יְהוּד קִדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ, וְכוּ', לִיחָדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הָרִינִי בָּא לְקִים מְצוֹת מִתְּנוֹת לְאַבְיוֹנִים שְׁתַּקְּנוּ מְרַדְכֵי וְאַסְתָּר לְתַן בְּיוֹם זֶה שְׁתֵּי מִתְּנוֹת לְשֵׁנֵי עָנִיִּים, לְתַקֵּן אֶת שְׂרֵשׁ מְצוּהָ זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. וְיִהְיֶה נֶעֱם וְכוּ'.
וכן יאמר קודם משלוח מנות וקודם הסעודה של היום:

ו.

סגולת המצוה:

– הידור במצוות מתנות לאביונים הוא סגולה להינצל מתאוות רעות ומהרהורים רעים, (ראשי בשמים אות ק"ז, בשם רבי נחמן מברסלב).
– זוכה לקבלת התורה ולחידושים בתורה, ומזכים אותו מן השמים לעשות מעשים טובים, (רסימי לילה לרבי צדוק הכהן מלובלין, סימן כ"ב).
– מגלה אור פני שכינה, (סבר נפתלי עמ' תשצ"ז).

ז.

– מתנות לאביונים לע"נ משה רבינו ע"ה

בקיזור האלשיך (אסתר ט' כב') כתב, איתא במדרש שאליהו הנביא בא אל משה רבינו וסיפר לו גזירת המן, וביקש ממנו שיתפלל להקב"ה לבטל הגזירה, ומשה אמר לו, האם יש איזה צדיק בעולם שישתתף עמו בתפילה, ואמר משה לאלהו שיאמר למרדכי שיתפלל, ובאותה עת שמרדכי יתפלל גם הוא יתפלל, וע"י תפילת שניהם היתה הגאולה, ע"כ תיקן מרדכי שבכל שנה בפורים יתנו צדקה ומתנות לאביונים עבור נשמת משה. עכ"ל.

והעירו ע"כ, הא מרדכי לא גילה לע"י למה תיקן מתנות לאביונים, ואיך זה יהיה לע"נ?
וצ"ל דמ"מ יש בזה תועלת לנשמתו של משה.

ומזה נלמד שאם מארגן חברת משניות וכדו' לע"נ מאן דהו, אין הכרח לפרש, ומועיל מה שהמייסד הקים את הארגון לע"נ פלוני. (ילקוט יוסף פורים)

ובספר סוכת שלום (לר' אליהו גוטמאכר, כלל ב') כתב, שאם לומדים קבוע לע"נ אחד, די שיאמרו בפעם הראשונה, אבל אם לומדים פעמים בשביל זה, ופעמים בשביל אחר, צ"ל בפירוש שהוא לומד לע"נ פלוני, וא"ל כיון שהיה במחשבה ללמוד בעד פלוני, קמיה שמיא גליא שעושה בעבור זה, דהא אמרינן דהמתפלל על חבירו בפניו, א"צ להזכיר שמו, אבל שלא בפניו צריך להזכיר שמו, ע"ש.

[הובא בחשוקי חמד, מגילה ו']

וכתב בילקו"י, דל"ק על מה שלמדנו מהאלשיך, כיון דיש לחלק, ועוד דשם הוי שהמייסד עצמו מכוי, ועוד דמ"מ יש תועלת לע"נ, רק שכאשר מזכיר בפירוש יש תועלת גדולה יותר.

ימי השמחה – חג הפורים

ה.

הטעם דאין מברכין על מתנות לאביונים ומשלוח מנות:

– עיין שו"ת הרשב"א (ח"א ס' יח') שאין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה, מפני שאפשר שלא יתרצה בה חבירו, ונמצא מעשה מתבטל, כגון מתנות עניים, והלואת הדלים ונתינת צדקה והענקה וכיו"ב.

– לא תיקנו ברכה, דאולי נותן לאדם שאינו הגון. (קובץ כרם שלמה, שנה כא'. ועיין ילקו"י דדחה דהא אין מדקדין במעות פורים)

ט.

א' – כתב מרן בשו"ע (פ' תרצד' ס"ב) – אין משנים מעות פורים לצדקה אחרת.
כתב הרמ"א בהגה: ודוקא הגבאים (מרדכי פרק קמא דבבא בתרא) אבל העני יכול לעשות בו מה שירצה:

ב' – אין הגבאים יכולים לשנות מעות פורים לצדקה אחרת.

ג' – מתנות לאביונים שניתנו לעני בפורים, ורוצה העני לקנות בהם מלבושים ונעלים לו ולבני ביתו, או שאר צרכי ביתו, רשאי לעשות כן, אף על פי שניתנו לו לצורך סעודת פורים, מכל מקום רשאי לשנותם לכל מה שירצה.

ואינו חייב דוקא להשתמש בכסף שקיבל מגבאי הצדקה לצורך סעודת פורים.

– עני שקיבל מתנות לאביונים, יכול לעשות בכסף כל מה שרוצה, ואף לקנות בזה ספרי לימוד וכדומה. ואינו חייב דוקא להשתמש בכסף שקיבל מגבאי הצדקה לצורך סעודת פורים.

י.

א' – כתב מרן בשו"ע (פ' תרצד' ס"ג) – אין מדקדיק במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו ובמקום שנהגו ליתן אף לעכו"ם נותנים:

ב' – מצות מתנות לאביונים היא גם לעניים סתם, ואין צריך לדקדק לתת דוקא לאביונים שהם עניים ביותר.

– מ"מ נראה שצריך להקפיד לתת את המתנות לאביונים לעניים דוקא, ולא לצדקה אחרת, כמו לקופת בית הכנסת או קופת ישיבה.

ומפורש ברמב"ם (פ"ב הי"ז) שמתנות לאביונים הם לשמח לב עניים.

ועוד שכיון שכתוב מתנות לאביונים, אין לנו לחדש שמועיל ג"כ לשאר צדקה.

ג' – מוטב לאדם להרבות כמיטב יכלתו במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אלא במשמח לב עניים ויתומים ואלמנות. שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיה נז טו), להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

ד' – סגולה בשעת נתינת מתנות לאביונים:

בשולחן ערוך נפסק: "אין מדקדיק במעות פורים, אלא כל מי שפושט יד ליטול נותנים לו".

ימי השמחה – חג הפורים

ומשום שאנו מקיימים הלכה זו, הקדוש ברוך הוא מוחל וסולח לעוונות כל אחד ואחד באיזה מצב שיהיה, ובלבד שיהיה פושט יד לקבל המחילה, ואז אין מדקדקין אחריו אם כוונתו רצויה ודעתו שלימה". מובא כי "המפזר מעותיו לצדקה, ניתן לו כח לרפאות גופו ונפשו". הרב זאב וולף הלוי, בספרו "אור המאיר", נותן רמז לכך שצדקה מצילה ממוות מהמילה "מתנות" (לאביונים), שבין אותיות המילה "מת", נמצאת המילה: "תנו", וזהו רמז לכך שכאשר אדם נותן משלו – הוא מפריד את צירוף המילה "מת" וניצול ממוות. (כע"ז כתב הגר"א)

– נהגו בפורים לחלק ביד רחבה 'דמי פורים' לילדים, ולתת כסף לכל הפושט יד לרבות גויים. (נוהג בחכמה, נהגו העם, נתיבות המערב)

יא.

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצד' ס"ד) – במקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים שלו לעצמו ונותנם במקום שירצה.

זכר למחצית השקל'

– כתב הרמ"א בהגה (ס' תרצד' ס"א) – יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר, ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה יש ליתן שלש (מרדכי ריש פרק קמא דיומא). ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו. ויש ליתן ג' חצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו. ובמדינות אוסטרייך יתנו ג' חצי ווינ"ר שנקראו גם כן מחצית, וכן לכל מדינה ומדינה. ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבין עשרים ולמעלה, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן: ע"כ.

פרק א. המקור לזכר למחצית השקל'

א' – איתא בגמרא – "באחד באדר משמיעים על השקלים" – מודיעים לעם לתת זכר למחצית השקל'. (שקלים פ"א ה"א)

– במסכת סופרים (פרק כא') איתא – 'ובאחד באדר משמעין על השקלים, ולמה באחד באדר שהיה צפוי וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהיה המן עתיד לשקול על ישראל לפיכך הקדים ואמר למשה שיהו ק' שיקלי ישראל קודמין להמן. וצריכין ישראל לתת שקליהם לפני שבת זכור ואסור לומר עליהם לשם כופר אלא לשם נדבה.

צריכין להספיק מים ומזון לאחייהם עניים משום קובלין ומתנות לאביונים, ויש שמספיקין לחם ויין, ויש שמספיקין לחם ודגים, מ"מ לא יפחות משתי מתנות אפילו חיטים ופולים: (הובא בב"ח כאן, והובא לדינא בסדר רב עמרם גאון – פורים).

ימי השמחה – חג הפורים

– כתב הרמ"א בהגה (ס' תרצד' ס"א) – יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר, ומאחר ששלשה פעמים כתיב תרומה בפרשה יש ליתן שלש (מרדכי ריש פרק קמא דיומא). ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו. ויש ליתן ג' הצאי גדולים במדינות אלו כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו. ובמדינות אוסטרייך יתנו ג' חצי ווינ"ר שנקראו גם כן מחצית, וכן לכל מדינה ומדינה. ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבין עשרים ולמעלה, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן: ע"כ.

– משמע לכאורה שיש חוב לתת שקלים גם בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ובטלה מצות מחצית השקל.

ב' – בזמן שהיה בית המקדש קיים, היו ישראל מביאים מחצית השקל תרומה לבית המקדש פעם בשנה.

חוב זה הוא מן התורה כמבואר בפרשת "כי תשא" "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש".

הסיבה לחוב זה הוא כדי שכל ישראל יהיו שותפים בקרבנות הציבור שמקריבים על גבי המזבח מידי יום. (עיין ספר החינוך)

משחרב בית המקדש בטלה מצווה זו, ומכל מקום נוהגים לתת בחודש אדר ז' זכר למחצית השקל, (כן כתב הרמ"א בשם המרדכי, יומא פרק א').

– זה יתנו – הראה לו כמין מטבע של אש:

אמר הקב"ה למשה רבנו: "זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל" (שמות ל, יג). כתב רש"י: "הראה לו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואומר לו כזה יתנו", עכ"ל.

ואומרים חז"ל: בשלשה דברים נתקשה משה רבנו עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן, מנורה וראש חדש, ומחצית השקל. מנורה דכתיב "וזה מעשה המנורה", ראש חודש דכתיב "החודש הזה לכם ראש חדשים", ומחצית השקל דכתיב "זה יתנו" (ועיין מנחות כט ע"א, ולתוס' שם ד"ה שלשה דברים).

ויש לשאול, מדוע הראה לו כמין מטבע של אש ולא מטבע רגילה, ועוד, אם משה רבנו אינו בקי בטיב המטבעות הוא יכול לשאול את ציפורה אשתו שתראה לו כיצד נראה מטבע של מחצית השקל? (במנורה מובן מדוע נתקשה שהרי קשה להבין כיצד ממקשה אחת יוצרים קנים ופרחים וכו'. וכן בקידוש החודש – קשה לדעת מתי ר"ח יהיה יום אחד ומתי יומיים, כי ידוע שהחדש הוא כ"ט ימים ותשצ"ג חלקים וקשה להבין אימתי מלא ואימתי חסר וכו', ואפילו הראב"ד שנוהג להשיג על הרמב"ם, כתב בהלכות קידוש החדש, שאינו בקיא בזה ולכן אין לו השגות).

אלא משה רבנו לא הבין כיצד בדבר מועט מתכפר עוון העגל (עיין שיטה מקובצת שם). ועל כן היה צריך הקב"ה להראות לו מטבע בהזיון של אש, כדי להראות לו שאפילו מטבע

ימי השמחה – חג הפורים

קלה יכולה לכפר אם נותנים אותה לשם שמים בשמחה ובהתלהבות ובהשק כמו אש. (חכם מרדכי אליהו זיע"א)

פרק ב. – זמן נתינת 'זכר למחצית השקל':

א' – באחד באדר משמיעים על השקלים – מודיעים לעם לתת 'זכר למחצית השקל'. (שקלים פ"א ה"א)

– במסכת סופרים (פכ"א ה"ד) איתא "שצריכים ישראל לתת שקליהן לפני שבת זכור". (עיין בסידור רש"י ובמחזור ויטרי ובאגודה וחמדת ימים).

– מנהגינו לעורר העם לתת 'זכר למחצית השקל' בליל פורים קודם שמתפללים מנחה. [כ"כ מהרי"ל, והרמ"א בהגה (סי' תרצד ס"א), (אך לא נהגנו כמ"ש שם דהיינו לפני מנחה)].

דאיתא במגילה (יג'): גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המון לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו.

הטעם שנהגו ליתן ביום תענית אסתר קודם מנחה, כדי שיהיה צדקה עם התענית לכפרה. (כה"ח שם א' כה').

– המג"א שם כתב שבמדינתו נהגו ליתנו קודם מקרא מגילה של היום. וע' בפמ"ג שם.

– כתב בילקוט יוסף – יש נוהגים לגבות לפני מקרא מגילה מעות "זכר למחצית השקל", וכל מי שלא הספיק לתת המעות הללו לפני פורים יתנם אז לפני המגילה, וכמו שאמרו

(במגילה יג'), גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המון לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו.

ויזהרו שלא לקרות המעות הללו "מחצית השקל", רק זכר למחצית השקל".

ב' – כשחל פורים במוצש"ק והתענית מוקדמת ליום ה', גם נותנים ביום התענית. ובשו"ת דברי יציב (או"ח ה"ב ס' רצג א"ד) הביא שנכון ליתן גם בתענית וגם ביום הפורים.

ג' – בני הכרכין המוקפין חומה, שאצלם התענית אינה בערב פורים, דהא חוגגים בטו'. נהגו ליתן אחר מנחה של תענית אסתר. (לוח א"י)

וכתב בהליכות שלמה (פורים פ' יח' ס"ט) ליתן בליל טו' קודם ערבית, וכ"כ ב'אשרי האישי' (ח"ג פמ"ב א"ב).

– בכל שנה נותנים בירושלים את מחצית השקל ביום יד' לפני מנחה. (ילקו"י).

פרק ג' – טעם נתינת זכר למחצית השקל בחודש אדר:

– הטעם שנותנים את 'זכר למחצית השקל' דווקא בתקופה זו של חודש 'אדר' – מבואר בירושלמי (מגילה פרק א' הלכה ה'): "אמר רבי יהושע בן לוי, גלוי וידוע לפני הקב"ה

שעתיד המון לשקול שקלים על ישראל, כמו שנאמר ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, אמר הקב"ה, מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו רשע".

– תקנת חכמים לעורר זכות מצות הצדקה בחודש זה שצריך שמירה' – יש מלאך משחית שיונק מנחש בריח ומלויתן נחש עקלתון ומהתנין הגדול אשר בים הגדול (ישעיה כז' א'),

וכוחם ותוקפם וגבורתם באדר שמוזלו דגים, ולכן שמח המון שנפל לו הגורל באדר וכו' ובמה

ימי השמחה – חג הפורים

ינצל מהם וימנע מנתיבתם? בצדקה, דכתיב "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות" (ירמיה י' ב') וכו', ועל כן תקנו לקרות פרשת שקלים קודם אדר, שתבוא פרשת שקלים שהיא פרשת מעשה הצדקה ותציל זכות קריאתה לישראל וכו', ולעולם יקדים אדם צדקה לצרה, ואפילו סיפור מעשה הצדקה וקריאת פרשיותיה יועיל. וכו'. (תורת המנחה' לר' יעקב סקילי מתלמידי הרשב"א – דרשה לג')

– קיים כמוכן קשר בין פרשת שקלים העוסקת בענין מחצית השקל ונקראת לפני ראש חודש אדר לבין פורים הנחגג באמצעו של החודש.

ידוע כי כאשר הזמן האגני הציע למלך אחשוורוש להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים, הוא הציע לו עשרת אלפים ככרות כסף תמורתם, כמש"כ: "אם על המלך טוב, יפתב לאבדם ועשרת אלפים כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנאי המלך" (אסתר ג', ט). הענין הוא כי כל כיכר כסף שווה לשלושת אלפים שקלים. מכאן, שהזמן הציע סכום של שלושים מליון שקלים תמורת ראשם של היהודים.

עם ישראל כולל שש מאות אלף נשמות שלמות ובתורה כתוב כי חמישים שקל הוא הערך שנקבע לזכר בוגר לעניין נדרי הקדש (ויקרא כ"ז, ג'). כשמכפילים סכום זה של חמישים שקל בשש מאות אלף נשמות עם ישראל, הסכום העולה הוא שלושים מליון שקלים, ובמילים אחרות עשרת אלפים כיכר כסף.

פרק ד. טעם ומעלת זכר למחצית השקל:

– איתא בירושלמי (שקלים פרק ב' הלכה ג') – כתיב (שמות ל') "זה יתנו כל העובר על הפקודים", ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל, וחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל, דעבד שיתא גרמסין, ר' יהושע בי ר' נחמיה בשם ר' יוחנן בן זכאי לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה, ר' ברכיה ר' לוי בשם רבי שמעון בן לקיש לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהיה כל אחד ואחד פודה את בנו בכורו בעשרים כסף, ר' פינחס בשם ר' לוי לפי שמכרה בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל א' וא' מהם טבעה לפיכך יהיה כל אחד ואחד נותן שקלו טבעה:

– רצה הקדוש ברוך הוא לטובת כל ישראל ולזכותם שיהיה יד כולם שוה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה בהתמדה ובענינים אלו הנזכרים ושיהיו הכל אחד עני ואחד עשיר שוים במצוה אחת לפניו להעלות זכרון כולן על ידי המצוה שהם כלולים בה יחד לטובה לפניו. ועליית הזכרון הכל נאמר מצד המקבל... (ספר החינוך)

– כתב הגאון חיד"א זיע"א – אמרו המפרשים שטעם מחצית השקל, לרמוז שהאדם תמיד ישקל מעשיו ויראה בעניניו פאלו חציו זכאי וחציו חיב, וזהו מחצית השקל [הינו שישקל ויראה מחצית]. (דברי אהרן ריש דרוש יב).

– מחצית השקל באה לכפר על חטא העגל שבו חטאו ישראל. (ירושלמי לעיל, פסיקתא)
– משה התקשה להבין כיצד יכול מטבע כה קטן להוות כופר נפש לאלה שהשתחוו לעגל. הוציא הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת לכסא הכבוד והראהו למשה ואמר לו: "כזה יתנו"

ימי השמחה – חג הפורים

(תנחומא, כי תשא). אדם העוקר את עצמו מן החטא ושב בתשובה שלמה בכל לבו, המטבע שהוא נותן מכפר עליו. מטבע זה, אם האדם נותנו בהתלהבות של אש, הרי הוא כאילו גנוז מתחת לכסא הכבוד, שכך אמרו חכמים: "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד".

– מעלה גדולה יש בנתינת מעות "זכר למחצית השקל" ויש בה זכות המגנה על האדם מן המגיפה כמו שמובא בבן איש חי, (חידושים פרשת כי תשא דיבור ראשון).

– בשם הגאון מווילנא מובא שכשתיקה את המילה "מחצית", האות האמצעית היא אות צ' המרמזת על הצדקה, האותיות הקרובות לאות צ' הם ח'-י, "חי", והאותיות החיצוניות הן מ'-ת, "מת", כלומר שעל ידי הצדקה שאדם נותן, מקרב את החיים ומרחיק את המיתה. – כתב בספר 'באר הפרשה' – הקב"ה מצוה את כל אחד מבניו, "ויקחו לי תרומה" קח לי תרומת ממון ומעשים ותן משלך לחברך. עשה נא צדקה וחסד עם אחיך האביון, ואז יהלך לפניך צדקך, ושכר הרבה יהא מנת חלקך.

ובפרט בחודש השמחה הוא חודש 'אדר', שמכיון שאמרו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', לכן אמרו 'באחד באדר משמיעין על השקלים'. כי על ידי שיתן מנכסיו לאחרים יזכה להרבות בשמחה.

– כתב הגאון רבנו חיים פלאג'י זיע"א (מל"ח פ' לא' א' צד') – כל הנותן זכר למחצית השקל מובטח לו שהוא בן העולם הבא, ולא יקרה לו שום פגע רע באותה שנה, ואפילו אם נגזרה עליו או על בני ביתו גזרה רעה ח"ו מתבטלת. ואינו בא לידי חסרון כים באותה שנה... והמתמיד בה מידי שנה יראה זרע ויארץ ימים.

– במדרש תנחומא פרשת 'כי תשא' (אות ג') איתא 'בפרשת שקלים אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, משאני מת אין אני נזכר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ע"כ.

משמע דנתינת מעות זכר למחצית השקל מסוגל לזקיפת ראשם של ישראל. וכתב ב'חמדת ימים' – ענין השקלים הוא ענין פדות נפשינו מיד אויב, ע"י קריאתה בצבור וכו'. (עיין שם באריכות).

– ועוד זה יתנו ממחצית השקל, להורות שכל אחד חלק מהגוף וצריך לשיתוף חברו וכמו שאמר מרן רבי יוסף קארו, זיכרו לברכה, בספרו 'אור צדיקים': שאל יתגאה אדם, שאפילו הוא לבדו נחשב לאחד. לכך צריך מחצית השקל, לומר, שכל אחד צריך לחברו.

ואפשר עוד טעם למחצית השקל, לרמוז שלעולם יראה אדם עצמו חציו זכאי וחציו חייב. ולכך נותן מחצית השקל, על חציו החייב, אבל על חציו הזכאי אין צריך לתת כלום. (חכם יעקב פיתוסי זיע"א – 'ירך יעקב' דף לה' ע"ב)

– עניין מחצית השקל, מורה באצבע, שאין כל אחד חלוק מחברו, אלא כל אחד ואחד הוא חלק מחברו, וכולם בשם אחד יקראו.

ימי השמחה – חג הפורים

ואפשר שזה הנראה לרבותינו זיכרונם לברכה במאמרם בפרק 'שואל', וזה לשונו: 'אמר רבי יוסי אמר רב: כל המתעצל בהספדו של חכם, ראוי לקוברו בחייו שנאמר: 'ויקברו אותו בגבול נחלתו', שרגש ההר עליהם להרגן'. עד כאן.

ועונש כזה לקבור אדם בחייו קודם שימות, לא שמענו בכל התורה כולה. וצריך לדעת למה העניש בעונש זה לחוטא זה לקברו בחייו, ועם הקדמתינו בדברים מכוונים בטעמם, כי כל איש ישראל הם כאיש אחד, ובמות אחד מהם הוא כחלק אחד מן הגוף. צריך שירגישו החיים במיתתו של זה, אפילו אינו אלא אדם כשר ויספידוהו כהלכה, כי גם בעדם הגיע הרעה, ומה גם במות החכם וצדיק שהוא החלק המובחר שבגוף, שצריך שיספידו אותו החיים בכל מאמצי כוחם, וירגישו בהעדרו, כאילו הם בעצמם מתו.

(חכם אליעזר בן שנג'י זיע"א – 'דת ודין' פרשת וישלח, דף י')

– "מחצית השקל בשקל הקדש" (שמות ל, יג)

לשם מה כפל הכתוב לשונו, והרי יכול היה לומר 'מחצית שקל הקודש'? מסכת שקלים פותחת: "באחד באדר משמיעים על השקלים ועל הכלאים". מה הקשר בין 'שקלים' ל'כלאים'?

הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביאר, שעם ישראל הצטוו להביא דווקא מחצית השקל, לא להרבות ולא להמעיט, לרמוז שכל אחד מישראל הוא מחצית הגוף ורק בהתחברו עם כלל ישראל נחשב הוא לגוף שלם. ברם עליו להתחבר ולהתאחד רק 'מין במינו', ולא עם אנשים שאינם הולכים בדרך הישר. לפיכך משמיעה המשנה 'על השקלים ועל הכלאים' כאחד.

לפי זה אפשר לפרש את כפל הלשון. הציווי להביא "מחצית השקל" מורה על מעלת האחדות בישראל, אולם יש להישמר ולהיזהר שיהיה זה "בשקל הקודש", שהאחדות של ה'שקל' תהיה ב'קודש', ולא עם מין שאינו מינו.

פרק ה. 'זכר':

– אסור לומר עליהם לשום כופר, אלא לשם נדבה.

– יזהרו שלא לקרות המעות הללו "מחצית השקל", רק "זכר למחצית השקל". (מסכת סופרים שם, מידור רש"י, בשו"ת 'דברי יוסף' הרעיש על האומרים 'זכר למחצית השקל', עיין בילקוט יוסף שדחה דבריו)

פרק ו. – שווי זכר למחצית השקל:

– נוהגים לתת לפי שקל של תורה, והיינו סכום השוה לערך שלשה דרהם כסף טהור, שקל של תורה שוה שמונה עשרה גרם כסף טהור, וחצי שקל של תורה הוא תשעה גרם כסף טהור, מזוקק לפי מחיר הכסף הגולמי מדי שנה בשנה. (ילקוט יוסף, הובא שם דעות נוספות).

– כל שנה בודקים מה השווי של גרם כסף טהור ומכפילים בתשע, וזהו שווי זכר למחצית השקל'.

וכל המוסיף מוסיפין לו מן השמים.

ימי השמחה – חג הפורים

– טוב שיתן ג' מטבעות מתכת לזכר מה שנאמר בפרשת 'מחצית השקל' ג' פעמים "תרומת ה'", ומ"מ גם שוה כסף או שטר כסף יספיקו לקיום מצוה זו. (רמ"א ס' תרצ"ד, מועד לכל חי – ס' לא', ילקוט יוסף)

– מי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל לזכר למחצית השקל. (שו"ת גאוני מזרח ומערב ס"מ, שאין קצבה לזה, שאינו אלא לצדקה בעלמא. ילקו"י)

פרק ז. – לאיזו מטרה יתנו את מעות 'זכר למחצית השקל':

א' – מעות הללו שהם 'זכר למחצית השקל' ינתנו לטובת מוסדות של תורה ולישיבות שמגדלים בהם תלמידי חכמים, שמיום שחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה (ברכות ח.).

וכל המשתדל להיות עושה ומעשה להרים קרן התורה ולומדיה יזכה לראות בהרמת קרן ישראל.

וכמו שאמרו (בבא בתרא י:): במה תרום קרנם של ישראל ב"כי תשא".

ב' – כתב הגאון רבנו חיים פלאג'י זיע"א בספרו 'רוח חיים' – מעות 'זכר למחצית השקל' ינתנו לטובת תלמידי חכמים עניים, וכמ"ש במדרש קהלת (יא) "שלח לחמך על פני המים" אר"ב אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה, שאין מים האמור כאן אלא דברי תורה, שנאמר "הוי כל צמא לכו למים". (עיין בחמדת ימים).

– עוד כתב הרב בספרו 'מועד לכל חי' (סימן לא' א' יד') – המנהג שכתב ה'חמדת ימים' וכו', דגובין מחצית השקל זכר למקדש, ונותנים המעות לעמלי תורה, כאשר יעו"ש, כמו בן נתפשו המנהג פה עיר לנו איזמיר יע"א, מידי שנה בשנה משנכנס אדר, הגבאים מחזרים וגובין מכל היחידים, יחד עשיר ואביון, איש כמתנת ידו, ומחלק אותם החותם הראשון שבעיר לכל התלמידי חכמים הנצרכים ולצנועים בעלי כבוד, ואלמנות, ומהרה יבנה המקדש במהרה בימינו אמן.

ג' – במדרש תנחומא (פרשת צו) איתא – שהתורה מכפרת על עונותיהם של ישראל, נמצא שהתורה משמשת תחליף לכפרת הקרבנות הבאות מתרומות "מחצית השקל". ואדרבה מעלת התורה גדולה ממעלת הקרבנות.

ד' – כתב ה'אור החיים' הקדוש בפרשת 'כי תישא' – 'שקלים' (שמות ל' יד') – "כל העובר על הפקודים", זהו תיקון למי שאינו בן תורה, במה יתן כופר נפשו? כי הוא בור ריק אין בו מים, לזה אמר כל העובר וגו' יתן מחצית השקל, כיששכר וזבולון ושמעון אחי עזריה (ויק"ר כה' ב') ורבים כהם אשר יחצון כספם לעמלי תורה.

ואמרו "בשקל הקודש", פירוש, בעד שקל הקודש שהוא התורה, וכו'. עוד ירצה וכו' 'שקל הקודש כפול היה', ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, והבן.

ימי השמחה – חג הפורים

ואומר "העשיר לא ירבה" פירוש, כי הנותן מחצית שקלו בעולם הזה, לא יראה בעיניו שהוא דבר מרובה וירע בעיניו לחלק מחציתו. ואמר "והדל לא ימעט", פירוש, לצד היותו דל ונכסיו מצומצמים לא ימעט.

ומעם לשניהם אמר "לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם", ובערך המושג, יוקטן כל הניתן בעדו.

וכאן יש ב' השגות יקרות:

שבזה יתן תרומת ה' וייהד קב"ה ושכינתיה, ואין ערך לדבר הלז. ועוד, לכפר בעד הנפש, אשר בעדה יתן אדם עוד בעד עור וכו'.

ה' – בין במצות 'זכר למחצית השקל' ובין במצות 'צדקה' יש לנו דין של 'עניי עירך קודמים', דהיינו אדם צריך לתת את הצדקה שהוא נותן לעניים הקרובים אליו.

פרק ח. – החייבים בזכר למחצית השקל:

– כל מי שהוא למעלה מגיל עשרים שנה צריך לתת "זכר למחצית השקל", ויש אומרים שאף מי שהוא למעלה מבר מצוה, מבן י"ג שנה ומעלה, צריך לתת זכר למחצית השקל. וטוב להחמיר כדעה זו.

גם הנשים יתנו מעות "זכר למחצית השקל". וטוב לתת גם עבור ילדיו הקטנים וי"א אף עבור העוברים כדכתיב "זה יתנו כל העובר וכו'" – 'עובר'.

– כתב בכף החיים פלאג'י 'שהוא לפדיון נפשם וכו' ובוה מסלק הגזירה רעה שהיתה בשמים ממעל, כי כן כח הצדקה להפך מדת הדין למדת הרחמים.

– ואם אין ידו משגת כל כך, יתן חצי שקל בעדו, ובעד כל אחד מבני ביתו מטבע יותר קטן כפי כוחו, כי כאיש גבורתו. (ילקוט יוסף)

– הנוהגים להפריש מעשר כספים ממשכורתם ומרווחיהם מדי חודש בחודשו, אינם רשאים לתת מעשר זה ל'זכר למחצית השקל'.

אולם אם רצה להוסיף על חובתו בתוספת מרובה בתרומת זכר למחצית השקל, רשאי לתת התוספת ממעות מעשר.

ואם אמר בפירוש בשעה שהתחיל להפריש מעות מעשר בלי נדר והשעה דחוקה לו, רשאי לתת ממעות אלה למתנות לאביונים, וכן לזכר למחצית השקל.

פרק ט' – סדר נתינת 'זכר למחצית השקל':

א' – בזמן שנותן את מעות 'זכר למחצית השקל', יאמר לע"נ משה רבנו ע"ה. (ע"פ קיצור האלשיך, אסתר ט' כב'. חרדים)

ב' – כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח ס' לא' א' יז) – ראה ראיתי להרב המקובל כמהר"א מיראנדה ז"ל בידו המלאה בספר 'יד נאמן' דף לה' ע"ג וז"ל 'כונת וסוד סדר מצות מחצית השקל בשעת הפרשתו, נמצא בגנוזי החכם הנאמן זקן שקנה חכמה כבוד שמו בישראל דוד שירירו ז"ל מכתב יד שקיבל מאחד קדוש ז"ל, בצום יום אסתר אחר המנחה, יפריש הצדקה ברישא בעד השכינה, ואח"כ בעד ציון, ואח"כ בעד בהמ"ק, ואח"כ האולם, ואח"כ המפתח,

ימי השמחה – חג הפורים

ואח"כ בעד עזרת ישראל, ואח"כ בעד עזרת נשים, ועל חוב ישראל ולכל משפחתו, ולכל חוב עצמו ואשתו.

ויאמר אני בצדק דמארי עיינין ומצדיקי הרבים, עלי ועל עדת ישראל הוא עושה חסד לאלפים בגזרת אלהינו מרחם הרחמים, עשה עמנו צדקה ממעון החביב, מרשימו דיקרא בתפארת באצילות הוי"ה, שבחים אנו נותנים לאלהינו בקדושה בגזרת צדקה לאמנה, וגזרת עלינו שיהיה חביב לבעלה, אני עושה צדקה להושיע ירושלים קריה נאמנה, לפדיון חובותינו יהיה תמורה, מארי דאצילות צלותין ובעותין אנו מבקשים ממך, מטורח כתר מצחצוחי מצחצח ומנהיר לכל העולם, תכתיר עלי האי כתרא בהאי שעתא, רשימו דדיוקנא הנקרא בול הזיוה, היא הנפרעת מן הגויים העושים צדקה, כמו שאמר הכתוב וחסד לאומים הטאת, ואנא ה' אלהינו אין אנו כן, אלא אני מתכון לרומם קרן של ישראל סבא, המדבר עלי בצדקה, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך, ציון יקירין בפז חפץ מהולל משבחים, אני העושה צדקה בעד ציון היונק מחביב זיו נהורין, צלותין ובעותין בעד ציון הצועקים, אני הצועק עליה ציון במשפט תפדה וגו', ע"כ.

וכשפורט בעד ציון ימעט מקצבה שפרט בעד השכינה, וכן כל אחד ואחד הולך וממעט, עכ"ל. הכתב אות באות תיבה בתיבה כאשר העתקתי.

אמר אמ"ן, לבד שהדברים עתיקים שלא נמצא בשום ספר מהמקובלים רמז מהסדר הזה, עוד באו בנוסחא דברים מעלומי עין, וחלתי ואירא לשלוח בו יד, נא הושיענו אלהי ישענו, כי אבדה חכמת חכמינו ונסתרה בינת נבונינו, והוא יעזרנו על דבר כבוד שמו, עד יבוא מורה צדק שיבוא במהרה אמן, ואם תרצה אתה המעיין שאחזה דעתי, אומר אני לפניך כי טוב הדבר לעשותו על ידי איש נבון דבר, דכא ושפל רוח, ודי בזה, זה תוכן דבריו. ועין בספר מעשה הצדקה (אות מ'), ומה טוב אם הש"ץ יאמר התפילה הסדורה בחמ"י, וכו', עיי"ש.

ג' – כתב ב'כף החיים' (ס' תרצ"ד א' כ"א) – טוב לאמר לפני שמפריש את מעות זכר למחצית השקל:

רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך, שפזמן שהיה בית המקדש קיים היו ישראל נותנים פל אחד ואחד מחצית השקל בחודש אדר לעבודת בהמ"ק לכפר בעדם, ועתה בעונותינו הרבים הרב בהמ"ק ואין אנחנו יכולים לקיים מצוה זו של 'מחצית השקל', ולכן יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שיהא זה שיח שפתותינו שקורין פרשת מחצית השקל, ונותנים פסח זכר למחצית השקל לצדקה, יעלה לפניך פאילו קיימנו מצות 'מחצית השקל' בפועל, היא וכל מצות הפלולות בה במקום עליון. ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו בוננה עלינו ומעשה ידינו בוננהו. (ב"פ).

אח"כ יקרא פרשת 'כי תישא' עד לכפר על נפשותיכם.

"וידבר יהוה אל משה לאמר".

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם".

ימי השמחה – חג הפורים

"זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה ליהוה".

"כל העבר על הפקדים מן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה".

"העשיר לא ירבה וחדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת יהוה לכפר על נפשתיכם".

"ולקחת את פסג הפפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה לבני ישראל לזכרון ליהוה לכפר על נפשתיכם".

ואח"כ יאמר:

'לשם יהוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, הריני בא לקיים מצות 'זכר למחצית השקל', והריני נוטן חצי מטבע זו לצדקה, לתתן את שורש מצוה זו וכל המצות הפלולות בה במקום עליון, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו פוננה עלינו ומעשה ידינו פוננהו'.

אח"כ ילמד פ"ג ופ"ד במשניות מסכת שקלים.

פרק ג' הלכה א':

משנה: בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה, בפרוס הפסח, בפרוס העצרת, בפרוס החג, והן גרנות של מעשר בהמה, דברי ר' עקיבה, בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר, ובאחד בסיון, ובעשרים ותשעה באב, ר' לעזר ור' שמעון אומרים באחד בניסן, בא' בסיון, בכ"ט באלול, ולמה אמרו בכ"ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא י"ט (יום טוב), ואי איפשר לעשר בי"ט (יום טוב), לפיכך הקדימוהו בכ"ט באלול:

גמרא: א"ר אבהו כל הן דתנינן פרס פלגא, פלגא דל' יום קודם למועד שדורשים בהלכותיו: והן גרנות וכו': א"ר יוחנן מפני שהן פירקי לידה, ר' אחא ור' תנחום בר חייה בשם ריב"ל כדי שתהיה הבהמה מצויה לעולי רגלים, א"ר יודן שלא יבא לידי בל תאחר, א"ר יוסה כל המשחה טבלו עובר בכל תאחר, תמן תנינן רמ"א בא' באלול ר"ה למעשר בהמה, ר' אלעזר ור' שמעון אומרים באחד בתשרי, בן עזאי אומר האלוליים <הם> מתעשרין בפני עצמן, א"ר חונה טעמא דר"מ עד כאן הן מתמצות לילך מן הישנות, מכאן ואילך הן מתחילות לילד מן החדשות, ר' יוסה בר רבי בון בשם רב חונה טעמא דר"א ור"ש (תהילים סה) "לבשו כרים הצאן", אלו הבכורות, "ועמקים יעטפו בר", אלו האפילות, "יתרועעו אף ישירו", אלו ואלו נכנסים לדיר להתעשר. אמר לבן עזאי הואיל ואלו אומרים כך ואלו אומרים כך יהו האלוליים מתעשרין בפני עצמן, הא כיצד? נולד לו בה' באב, וה' באלול, וה' בתשרי, אין מצטרפין, נולד לו בה' בתשרי, וה' באב, הרי אלו מצטרפין, ובן עזאי מכריע על דברי תלמידיו אתא ר' ירמיה ור' מיישא בשם ר' שמואל בר רב יצחק שכן נחלקו עליה אבות העולם, ומאן נינהו אבות העולם? תנא ר' יונה קומי ר' ירמיה, ר' ישמעאל ור"ע, זאת אומרת בן עזאי חבר ותלמיד הוה דר"ע אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה, הואיל ואלו אמרו כך ואלו אמרו כך, רבי אבון בשם ר' שמואל בר רב יצחק שמע לה מן הדא אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטרפין אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין, זאת אומרת בן עזאי

ימי השמחה – חג הפורים

חבר ותלמיד הוה לר"ע אין תימר רביה אית בר נש אמר לרביה אלא שבאת לחלוק עלינו את השווין: תמן תנינן כל הנולדין מאחד מתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין חמשה לפני ראש השנה וה' לאחר ראש השנה אין מצטרפין ה' לפני הגורן וה' לאחר הגורן הרי אלו מצטרפין א"ר יוסה הדא אומרת מעשר בהמה לא עשו אותו לא כחנט ולא כשליש אין תימר כחנט ליתני כל המעוברים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול אין תימר כשליש ליתני כל הנולדים עד עשרים ושנים באלול רבי שמאי בשם רבי ביבי ברבי חייא כשליש עשו אותו כרבי שמעון דאמר ר' שמעון מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר קם רבי מנא עם רבי שמאי א"ל את אמרת הדא מילתא תמן תנינן בן עזאי אומר האלולים מתעשרין לעצמן לא אפילו נולד עד עשרים ותשעה באלול אית לך מימר בן עזאי כרבי שמעון ולא כרבנן כמה דאת אמר על דרבנן מניחן לשנה הבאה והן מתעשרין עם בני שנתן כן את אמר על דבן עזאי מניחן לגורן הבא והן מתעשרין עם בני אלולים אמר רבי חייא <חונה> זאת אומרת ימים שהבכור מחוסר זמן בהן עולה לו לתוך שנתו אמר רבי מנא אמר ר' יונה אבא שמע לה מן הדא (דברים טו) כל הבכור אשר יולד וגו' הזכר תקדיש הא כיצד משעת לידתו את מונה לו שנה.

פרק ג' הלכה ב'.

משנה: בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אל"ף ב"ת גימ"ל, רבי ישמעאל אומר יונית כתוב עליהן אלפ"א בית"א גמ"א, אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפילין ולא בקמיע, שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני או שמא יעשיר ויאמר מתרומת הלשכה העשיר, שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב) "והייתם נקיים מה' ומישראל", ואומר (משלי ג) "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם":

גמרא: תמן תנינן מפנין אפילו ד' וחמש קופות, ר' זעירא שאל את רבי יאשיה כמה היא שיעורן של קופות אמר ליה נלמוד סתום מן המפורש <תני> דתניא בשלש קופות של שלש שלש סאין שהן תשעה סאין שהן עשרים ושבע סאין תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אל"ף ב"ת גימ"ל מפני מה כתוב עליהן א' ב' ג' לומר מסתפק מן הראשונה קודם לשנייה ומן השנייה קודם לשלישית תמן תנינן המוציא יין כדי מזיגת הכוס רבי זעירא שאל את רבי יאשיה כמה שיעורן של כוס א"ל נלמד סתום מן המפורש דתני ר' חייא ארבע כוסות שאמרו ישנן רביעית של יין האיטלקי אמר רבי יוסי בר אבין משום רבי יוחנן דרבי יהודה היא דתני מים כדי גמיעה ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקילור <נ"א ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס> יין כדי גמיעה ר' יהודה אומר כדי מזיגת הכוס הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס כמה שיעורן של כוסות רבי אבין אמר יטרטון ורביע מהו לשתותן בכרך אחד מדאמר רבי מנא אמר רבי יוסי הלל אם שמען בבית הכנסת יצא הדא אמרה אם שתאן בכרך אחד יצא מהו לשתותן בפיסקין כלום אמרו שישתה לא כדי שישתה ולא שישתכר אם שתה בפיסקין אף הוא אינו משתכר מהו לצאת ביין של שביעית תני רב אושעיא יוצאין ביין של שביעית מהו לצאת בקונדיטין מודתני בר קפרא קונדיטין כיון הדא אמרה יוצאין ביין

ימי השמחה – חג הפורים

קונדיטיון מהו לצאת ביין מזוגין מדתני רב חייא ארבעה כוסות שאמרו יוצאין בהן בין חיין ובין מזוגין ובלבד שיחא בהן טעם ומראה יין אמר רבי ירמיה מצוה לצאת ביין אדם שנאמר (משלי כג) אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכוס עינו וגומר תאני מבושל כמתובל מהו לצאת ביין מבושל אמר רבי יונה יוצאין ביין מבושל רבי יונה לטעמיה דרבי יונה כד הוה שתי ארבע כסי דפסחא הוה חזיק רישא עד חגא חמיתיה חדא מטרוניתא אפוי נהירין אמרה סבא סבא חדא מהני תלת מילין אית כך או דשתוי חמרא את או דמלוי בריבית את או דמגדל חזירי את א"ל תיפח רוחא דההיא איתתא דחדא מאלין תלת מילא לית בי אלא אולפני שכיח לי דהכין כתיב (קוהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו ר' אבהו אתי לטיבריא חמוניה תלמידוי דר' יוחנן אפוי נהורין אמרון תלמידים לרבי יוחנן אשכח רבי אבהו סימא אתא לגביה א"ל מאי אורייתא חדתא שמעת א"ל תוספתא עתיקא קרא עליה חכמת אדם תאיר פניו א"ר חגין לוגא דאורייתא תמונתא עתיקא דמורייסא דציפורי א"ר יונה וחכמנא לה <דב"ש> דבית רבי ינאי הוה מכילין בה דבש תני חצי שמינית טברנית הישנה א"ר יוחנן הדין דידן <הות> היא ולמה קרי ליה עתיקה מן בגין דהוה ביומי אית דאמרי דהות זעירא ורביתא ואית דאמרי דאזעירא ולא אזעירא כמה דהות כמה הוא שיעור של כוס רבי יוסי בשם ר' יוסי בן פזי ור' יוסי בר ביבי בשם ר' שמואל אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע. <תני יבש כזית דברי רבי נתן> רבנן דקיסרין ורבי יוסי בר ביבי בשם שמואל אתיא דר' נתן כר"ש כמה דר"ש אמר ברביעית כן אמר ר' נתן ברביעית לכשיקרא ויהא בו כזית רבי סימון בשם ריב"ל מעשה בפירדת רבי שמתה וטהרו את דמה משום נבילה ושאל רבי אליעזר את ר' סימון עד כמה ולא אשגח ביה ושאל לריב"ל ואמר ליה עד רביעית טהור יותר מרביעית טמא ובאש לר"א על <עד> דלא חזר ליה ר' סימון שמועתא רב ביבי הוה יתיב מתני הדין עובדא א"ל רבי יצחק בר <ביסנא> כהנה עד רביעית טהור יותר מכאן טמא ובעט ביה אמר ליה רבי זריקא בגין דשאל לך את בעט ביה אמר ליה בגין דלא הות דעתי בי בעיטנא ביה דאמר רבי חנן <דברים כח> והיו חיך תלואים לך מנגד זה שלוקח חטים לשנה ופחדת לילה ויום זה הלוקח מן הסדקי ולא תאמין בחיך זה הלוקח מן הפלטור ואנא סמיכנא אפלטור ומהו כדון העיד ר' יהושע בן פתורה על דם נבילה שהוא טהור מהו טהור מלהכשיר אבל לטמות מטמא תמן תנינן דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו ושיעור טומאתו שדמו מטמא כבשרו אמר רבי יוסי פליגי בה תרין אמוראין חד אמר טמא וחד אמר טהור מאן דאמר טמא כרבי יהודה ומ"ד טהור כר' יהושע בן פתורה <נ"א רב אבהו דאימין אחתיה דר' יהודה וכו'> אמר ליה רב אבדומה דמן נחותה ויאות דרבי יהודה מוריינא דבי נשיאה הוה: שמא יעני ויאמרו כו': תני רבי ישמעאל קוויץ לא יתרום מפני החשד תני הגזברין היו מפספסין בקילקין תני מדברין היו עמו משעה שהוא נכנס עד שעה שהוא יוצא וימלא פומיה מוי אמר ר' תנחומא מפני הברכה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוצא צריך לצאת ידי המקום בתורה מנין דכתיב <במדבר לב> והייתם נקיים מה' ומישראל בנביאים מנין דכתיב <יהושע כג> אל אלהים ה'

ימי השמחה – חג הפורים

וגו' וישראל הוא ידע בכתובים מניין דכתיב (משלי ג) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון איזהו המחזור שבכולם אמר ליה והייתם נקיים מה' ומישראל: **פרק ג' הלכה ג'.**

משנה: של בית רבן גמליאל היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו וזרקו לפני התורם והתורם מתכווין ודחפו לתוך הקופה, אין התורם תורם עד שהוא אומר להם אתרום והן אומרין לו תרום תרום תרום, שלשה פעמים, תרום את הראשונה וחיפה בקטבליאות, השנייה וחיפה בקטבליאות, השלישית לא היה מחפה, ולמה היה מחפה שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום, תרום את הראשונה לשם ארץ ישראל והשנייה לשם כרכים המוקפין לה והשלישית לשם בבל ולשם מדי ולשם מדינות הרחוקות:

גמרא: של בית ר"ג וכו'. אילו היו שני כריים ותרום מאחד מהן על חבירו שמא לא פטר חבירו הנחת רוח היא להם שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה. תני שמט את הקטבליאות נעשו כולן שיריים תני שלישית היא היתה עשירה שבכולן שהיו בה <איצמלי> אסטריאות של זהוב ודרכונות של זהוב תני תרום את הראשונה לשם א"י ולשם כ"י שנייה לשם כרכים המוקפים ולשם כל ישראל והשלישית לשם בבל ומדי ולשם מדינות הרחוקות ולשם כ"י תני נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נטל מן השנייה נטל מן השנייה אף ע"פ שיש בשנייה נטל מן השלישית שלמה שלישית חוזר לשנייה שלמה שנייה חוזר לראשונה שלמו שלשתן חוזר ושוקל רבי מאיר אומר חוזר לשיריים שהיה רבי מאיר אומר מועלים בשיריים שמא יצטרכו להן בסו וכן היה רבי פינחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת הטא יראת הטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים תה"מ מביאה לידי אליהו זכור לטוב. זריזות מביאה לידי נקיות דכתיב (ויקרא טז) וכלה מכפר נקיות מביאה לידי טהרה דכתיב (ויקרא יב) וכפר עליה הכהן וטהרה טהרה מביאה לידי קדושה דכתיב (ויקרא טז) וטהרו וקדשו קדושה מביאה לידי ענוה דכתיב (ישעיהו נז) כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח ענוה מביאה לידי יראת הטא דכתיב (משלי כב) עקב ענוה יראת ה' יראת הטא מביאה לידי חסידות דכתיב (תהילים קב) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו חסידות מביאה לידי רוח הקדש דכתיב (תהילים פט) אז דברת בחזון לחסידך רוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים דכתיב (יחזקאל לז) ונתתי רוחי בכם והייתם תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב דכתיב (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא תנא בשם ר"מ <אומר> כל מי שקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש ואוכל פירותיו בטהרה וקורא ק"ש בבוקר ובערב יהא מבושר שכן עולם הבא הוא:

פרק ד' הלכה א'.

משנה: התרומה מה היו עושין בה לוקחין בה תמידין ומוספין ונסכיהם העומר ושתי לחם ולחם הפנים וכל קרבנות הציבור שומרי ספיהין בשביעית נוטלין שחרן מתרומת הלשכה רבי יוסי אומר אף הרוצה מתנדב שומר חנם אמרו לו אף אתה אומר שאין באין אלא משל ציבור:

גמרא: מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות אלא בשעה שעלו ישראל מן הגולה ולא מצאו עצים בלשכה ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן ומכרום לצבור וקרבו מהן קרבנות ציבור והתנו עמהן נביאים שביניהן שאפי' לשכה מליאה עצים ועמדו אלו ונתנדבו עצים משל עצמן שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה אמר רבי אחא דרבי יוסה היא דרבי יוסה אומר אף הרוצה מתנדב ש"ח ר' יוסי <אסי> בשם רבי אילא דברי הכל היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור תני אשה שעשתה כתונת לבנה <צריכה למסור לציבור> כשירה ובלבד שתמסרנה לציבור א"ר אחא דרבי יוסי היא דרבי יוסי אומר אף הרוצה מתנדב ש"ח רבי יוסי <אסי> בשם ר' אילא דברי הכל היא מה פליגין בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור מתני' פליגא על רבי יוסי אותן הימים נוהגין בשעת קרבן ושלא בשעת קרבן רבי יוסי אומר אינן נוהגין אלא בשעת קרבן בלבד ועוד מן הדא דתניא אמר רבי אליעזר בי רבי צדוק אנו היינו מבני סנאה בן בנימין וחל תשעה באב להיות בשבת ודחינו אותו למוצאי שבת והיינו מתעניין ולא משלימין: העומר ושתי לחם ולחם הפנים וכל קרבנות הציבור: <מתניתא דר' ישמעאל דר' ישמעאל אמר אין העומר בא מן הסוריא> תמן תנינן כל קרבנות היחיד והציבור באין מן הארץ ומן חוצה לארץ מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי לחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ רב חונה בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דרבי ישמעאל אומר אין העומר בא מן הסוריא תמן תנינן עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי לחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות ר' חייא <חונה> בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דרבי ישמעאל אומר אין העומר בא מן הסוריא תמן תנינן ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ר' ישמעאל כדעתיה דר' ישמעאל דאמר אין העומר בא מן הסוריא כדעתיה דאמר יצא קציר העומר שהוא מצוה מאן תנא שומרי ספיהין בשביעית נוטלין שחרן מתרומת הלשכה ר' ישמעאל היא א"ר יוסה דברי הכל היא לא מצאו בסוריא מביאין אותן ספיהין שבא"י ההן עומד מהו שיזרע בתחילה רב חייא בר אדא בעי קומי רבי מנא לא נמצא בקומין על השירים שאינן נאכלין אמר ליה נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה כיצד הוא עושה נוטל מעות מן השולחני ונותן לקוצרין ולשומרין עד שלא יקרב העומר ומביא מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליו וטבות כן <ר' יוסי בשם> רבי אחא בשם רבי בא כל מה שיתן הן הן דמיו משעה הראשונה תנא אף בפתחי אבנים כן כיצד הוא עושה נוטל מעות משולחני ונותן לחוצבין ולסתתין עד שלא תינתן על גבי הדימום ומשניתן על הדימום מביא

ימי השמחה – חג הפורים

מעות מתרומת הלשכה ומחללין עליה ומבת כן ר' יוסי <בשם רבי אחא> בי רבי בון בשם שמואל כל מה שיתן הן הן דמיה משעה הראשונה:
פרק ד' הלכה ב'.

משנה: פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים וחומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העין באין משירי הלשכה אבא שאול אומר כבש פרה כהנים גדולים עושין משל עצמן מותר שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי רבי ישמעאל רבי עקיבה אומר אין משתכרין בשל הקדש אף לא משל עניים מותר התרומה מה היו עושין בה רקועי זהב ציפוי לבית קודש הקדשים רבי ישמעאל אומר מותר הפירות קיץ המזבח מותר תרומה לכלי שרת רבי עקיבה אומר מותר תרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינה סגן הכהנים אומר מותר נסכים קיץ המזבח מותר התרומה לכלי שרת זה וזה לא היו מודים בפירות:

גמרא: כבש פרה כו'. ר' ישמעאל בר נחמן בשם רבי יונתן <נתן> ג' לשונות הן של שעיר בסלע של מצורע בשקל של פרה בשתי סלעים רבי חוניה דברת חוורין רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן הלפתא של פרה בשתי סלעים ומחצה ואית דמפקין לישנא בעשרה זוז <מותר שירי לשכה כו'> ר' יהודא בשם ר' שמואל תלמידי חכמים המלמדין את הכהנים הלכות שחיטה הלכות קבלה הלכות זריקה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי יצחק בר רדיפה בשם רבי אימי מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי אחא ר' תנחום בר חייה בשם ר' שמלאי מגיהי ספר העזרה <ס"א ספר עזרא> נוטלין שכרן מתרומת הלשכה גידל בר בנימין בשם ר' אסי שני דיני גזילות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה שמואל אומר נשים האורגות בפרוכת נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רב חונה אמר מתרומת בדק הבית מה פליג שמואל עבד ליה כקרבן רב חונה עבד ליה כבניין אמר רבי חזקיה תנא ר' יהודה <גרוגרות> נדנדות הקטרת וכל קרבנות הציבור באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב וכל כלי שרת באין ממותר נסכים מזבח העולה וההיכל והעזרות באין משירי הלשכה חוץ לעזרות באין מלשכת בדק הבית והא תני אבני המזבח ההיכל והעזרות מועלין בהן וכי יש מעילה בשיריים אלא כר"מ דר' מאיר אמר מועלין בשיריים א"ר חייא <חיננא> כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו והכא חוץ לשנתו אנן קיימין א"ר חזקיה תנא רבי יהודה נדנניות השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבים את הקרבנות דברי ר"מ וחכ"א אין לך מעכב את הקרבן אלא הכיור והכין בלבד ולא כן א"ר אליעזר ור' יוסי בן חנינה תריהון אמרין כל הן דכתיב נכה מעכב צלע אינו מעכב ואמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ואפילו צלע מעכב ואמר ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן ואפי' שימה מעכב א"ר חנינא כאן בעבודות שבפנים כאן בעבודות שבהוץ אמר רבי חנינא שחצית גדולה היתה בבני כהנים גדולים שיותר מששים ככרי זהב <ס"א כסף> היו מוציאין בה שהיה כבשה של פרה עומד ולא היה אחד מהן מוציא פירתו בכבשו של חבירו אלא סותרו ובונה אותו משלו התיב רבי עולא קומי רבי מנא והא תני שמעון הצדיק שתי פרות עשה לא בכבש שהוציא את זו

ימי השמחה – חג הפורים

הוציא את זו אית לך למימר שמעון הצדיק שחץ היה מאי כדון על שם מעלה היא בפרה סילסול היא בפרה תני זיוין וכתלים היו יוצאין מכאן ומכאן כדי שלא [יצאו ו] יציצו הכהנים ויטמאו: ר' עקיבה אומר אין משתכרין כו': אלא אם רצה יהיה ההפסד שלו והשכר להקדש מותר כהדא בר זמינא איתפקד גביה מדל דיתמין אתא ושאל לר' מנא אמר ליה אין בעית די ההפסדה דידך ואגרה דתרויכון שרי רבי חייה בר אדא איתפקד גביה מדל דיתמין ועביד כן: מותר פירות כו': <כולה דר' ישמעאל היא> מתני' דר' ישמעאל היא דרכי חייה בר יוסף פתר מתניתא מותר פירות שכר להקדש מותר נסכים זו סאה רביעית רבי יוחנן פתר מתניתא מותר פירות זו סאה רביעית מותר נסכים ולית ליה לרבי חייה בר יוסף לבירוצים אמר רבי חזקיה מה דנפל לסאה רביעית נפל לבירוצים על דעתיה דרבי חייה בר יוסף ניהא אין משתכרין בשל הקדש אף לא בשל עניים לפיכך זה וזה לא היו מודין בפירות על דעתיה דרבי יוחנן קשיא והא תנינן עמדו מג' יספק מד' ותנינן זה וזה לא היו מודים בפירות לא היו מודים בפירות בקיץ למזבח אבל מודין היו בכלי שרת עד כדון בירוצי ציבור ואפילו בירוצי יחיד ולא נמצאו כלי שרת באין משל יחיד כהדא דתנינן אשה שעשתה כתונת לבנה כשרה ובלבד שתמסרנה לציבור עד כדון בירוצי לח ואפילו בירוצי יבש כההיא דתנינן תמן הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח <פסול> אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו ואם <לאו> לנו יופסלו בלינה:

פרק ד' הלכה ג'.

משנה: מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על <שכר> מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה [ואם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה] ואם לאו מן הישנה:

גמרא: ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש כיצד הוא עושה אמר רבי שמעון בר ביסנא מביא מעות ומחללן על הבנין ומביא קטורת ומחלל עליהן ונותנים אותה לאומנין בשכרן אותן המעות מה יעשה בהן רבי אומר אומר אני ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהיו בקיאיין בפיתום הקטורת ובמעשה לחם הפנים א"ר שמואל בר רב יצחק והן שיהו חייבין להן מעות משעה ראשונה רבי חייה בר בא בעי לא היו חייבין להן מעות משעה הראשונה אתא רבי <ביבי> בא בשם ר' חייה בשם ר' יוסי <יוחנן> מקייצין בהן את המזבח ר' בא בר כהן בעי קומי ר' יוסה מחלפא שיטתיה דר' חייה בר בא תמן צריכה ליה וכה פשיטא ליה הא דצריכה ליה בכלי שרת הא דפשיטא ליה בקיץ למזבח דאיתפלגון פיטמה בחולין ר' יוסי בי רבי חנינה אמר פסולה רבי יהושע בן לוי אמר כשירה מה טעמא דרבי יוסי בי רבי חנינה קודש היא שתהא הווייתה כקודש מה טעמא דרבי יהושע בן לוי קודש היא שתהא באה מתרומת הלשכה אמר רבי יוסי בי רבי בון אתיא דרבי יוסי בן חנינה כשמואל ודרבי יהושע בן לוי כר' יוחנן דתנינן המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות ציבור רבי יוחנן אמר קטורת אמר רבי הושעיה תיפתר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת ודרבי יוסי בי ר' חנינה כשמואל דאמר רב הונא בשם שמואל מכתשת עשו אותה בכלי שרת לקדש א"ר יוסי בי רבי בון אמרה <ר' זעירא קמיה> רבי חונא קומי רבי יוסי דבר

ימי השמחה – חג הפורים

שקדש בכלי שרת נפדה אמר ליה ולא דשמואל היא דשמואל אמר קל היא במותר דאיתפלגון הותירו תמימים שמואל אמר נפדין כתמימים ורבי יוחנן אמר נפדין כפסולי המוקדשים הותירו שעירים על דעתיה דשמואל אם עולה נפדית לא כל שכן חטאת על דעתיה דר' יוחנן אמר ר' זעירא ירעו אמר רבי שמואל בר רב יצחק מקייצין בהן את המזבח וקשיא יש חטאת שקריבה עולה אמר ר' יוסה שנייא היא שאין קרבנות ציבור נקבעין אלא בשחיטה אמר רבי הייא <חנינה> תנאי ב"ד הוא על המותר שיקרבו עולות: **פרק ד' הלכה ד'.**

משנה: המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויין לקרבנות הציבור ינתנו לאומנין בשכרן דברי ר"ע אמר לו בן עזאי אינה היא המידה אלא מפרישין מהן שכר האומנין ומחללין אותן על מעות האומנין ונותנין אותן לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחים אותה מתרומה חדשה המקדיש נכסיו והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח זכרים ונקבות רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסיו לבדק הבית רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית אמר ר"ע רואה אני את דברי ר' אליעזר מדברי רבי יהושע שר' אליעזר השוה את מדותיו ור' יהושע חלק א"ר פפיים שמעתי את דברי שניהן המקדיש בפירוש כדברי ר' אליעזר והמקדיש סתם כדברי ר' יהושע המקדיש נכסיו והיו בהן דברים ראויים לגבי מזבח יינות ושמן ועופות ר' אליעזר אומר ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית:

גמרא: המקדיש וכו' לקרבנות ציבור: ר' יוחנן אמר קטורת אמר רבי הושעיה תיפטר באומן משל בית אבטינס שהיה נוטל בשכרו קטורת מה טעמא דבן עזאי שאין התקדש מתחלל על המלאכה אלא על המעות: תמן תנינן יש בקדשי בדק הבית שסתם הקדישות לבדק הבית הקדש בדק הבית חל על הכל ומועלין בגידוליהן ואין בהן הנייה לכהנים אמר רבי חנניה דר' ליעזר היא דתנינן המקדיש נכסיו והיתה בהן בהמה ראויה ע"ג מזבח זכרים ונקבות רבי ליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית אמר רבי יוחנן טעמא דרבי ליעזר (ויקרא כז) ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה' במה אנן קיימין אם בבית דירה כבר כתיב (שם) ואם המקדיש יגאל את ביתו אלא כי אנן קיימין במקדיש נכסיו מיכן שסתם הקדישות לבדק הבית אמר רבי זעירא רב חונה בשם רב במה פליגינן במקדיש נכסיו אבל במקדיש עדרו כל עמא מודיי שהוא למזבח רבי בא רב חונה בשם רב מה פליגינן במקדיש עדרו אבל במקדיש נכסיו כל עמא מודיי שהוא לבדק הבית על דעתיה דרבי זעירא ניהא וקשיא על דרבי בא בהמה לא למזבח היא למזבח היא ולמה סתם האיש הזה שהוא כאומר לא יהיה אלא לבדק הבית רבי יוחנן אמר לא שנייא היא המקדיש נכסיו היא המקדיש עדרו היא המחלוקת <רבי אבא בשם רבי אבהו בשם ר' אחא> רב חונה בשם רב רבי אבהו בשם רבי יוחנן קדשי בדק הבית שפודאן תמימין יצאולחולין מתני' אמרה כן ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן רבי חזקיה בשם רב חסדא תיפטר שפדאן תמימין והוממו רבי יוסה בשם רב חסדא מתני' אמרה כן ולדן

ימי השמחה – חג הפורים

וחלבן אסור לאחר פדיונן רבי חזקיה בשם רבי יוסה קדשי בדק הבית שפדאן תמימין יצאו לחולין אין תימר לא יצאולחולין היאך קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית בעלי מומין קדושת המזבח חלה עליהן ליידה מילה לגיזה ולעבודה הפריש נקיבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה ר"ש אומר לעולתו עושה תמורה לפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש לעולתו ולפסחו ולאשמו אינו עושה תמורה אומר רבי יוחנן טעמא דר"ש שכן מצינו נקיבה בעוף כשירה לבא עולה ואמר ר' יוחנן טעמא דר"ש בן יהודה אם מין במינו הוא חלוק עליו כל שכן מין בשאינו מינו איזהו מין במינו שהוא חלוק עליו כהדא דתני אשם בן שנה והביא בן שתים <יצא> בן שתים והביא בן שלש לא יצא <רבי שמעון אומר כל עצמן אינן קודשים> א"ר יוחנן ר' שמעון ור' יהושע שניהם אמרו דבר אחד כמה דר' יהושע אומר נקיבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים כן ר"ש אומר נקיבה לעולה לא קידשה אלא הקדש דמים אין תימר קדשה קדושת הגוף ירעו אמר ר' אני רואה את דברי רבי שמעון בפסח <שמא הקדש> שהמותר פסח בא שלמים ולימא אין אני רואה דברי רבי שמעון באשם <שמא הקדש> שהמותר אשם בא עולה אמר רבי אבין אם הקדיש פסח בא שלמים גופו קרב שלמים אם הקדיש אשם בא עולה אין גופו קרב עולה מהו כדון ההין אמר הקדש דמים <קדוש> הקדיש וההין אמר הקדש גופו <קדוש> הקדיש ר' זעירא בשם ר"ש בן לקיש טעמא דרבי יהושע (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב לה' לעולה הכל קרב לעולה לרצונכם תמים זכר מנין אפי' נקיבות ת"ל (שם) בבקר לרבות את הנקיבות רבי יצחק בי רבי אליעזר שאל כתיב זכר ואת אמרת בבקר לרבות את הנקיבות ודכוותה כתיב תמים ואת אמרת בבקר לרבות בעלי מומין מה ביניהון רב אמר שבטא דכדכדא ביניהון: ר"א אומר ימכרו כו' חמין: ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש טעמא דר"א (שם) דבר אל אהרן ואל בניו וגו' אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה לרצונכם תמים זכר יכול אפי' עופות ת"ל בבקר ולא עופות רבי ירמיה ור' בון בר חיה הוון יתיבון ואמרינן תמן א"ר יוחנן טעמא דר"ש שכן נקיבה שבעוף כשירה לבא עולה וכא אמר הכין א"ר יוסי קיימתיה כהא דא"ר שמואל בשם ר' זעירא כלש אינה יכולה ליקרב לא היא ולא דמיה לא קדשה אלא הקדש דמים ואת אמרת יאות להקריבו אין את יכול דכתיב בבקר ולא עופות לפדותו אין את יכול שאין לעוף פדיון לפום כן צריך מימר לא קדשה אלא קדושת דמים חברייה בשם רבי יוחנן ר' אייבו בר נגרי אמר קומי רבי אילא בשם רבי יוחנן טעמא דהין תנייא (ויקרא טז) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' מה ת"ל טמאה אלא אפילו טמאה באותו השם וקשיא בדא כתיב (שם) והעמיד והעריך ר' זעירא בשם ר"א לא אמר כן אלא (שם) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינה עושה תמורה יצאת נקיבה <שבעוף> לעולה אע"פ שאינה ראויה ליקרב כאן ראויה ליקרב במקום אחר רבי אבון ורבי בון בעון קומי רבי זעירא הרי הרובע והנרבע שאינן ראוין ליקרב לא כאן ולא במקום אחר והרי הן עושין תמורה

ימי השמחה – חג הפורים

אמר לון אף אני לא אמרתי אלא טמאה ממש <ס"א ממזם> וקשיא בדא כתיב והעמיד והעריך:

פרק ד' הלכה ה'.

משנה: אחת לל' יום משערין את הלשכה כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע עמדו משלש יספק מד' משלש ועמדו מד' יספק מד' שיד הקדש על העליונה אם התליעה סולת התליעה לו ואם החמיץ יין החמיץ לו אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: גמרא: תני בשם ר"ש מיד היו מקבלין את מעותיהן והכהנים זריזין הן: אח"כ יתן אותו ליד הגבאי של ת"ח או עניים וכו'. (ע"כ).

מי שלא הפיק או שכח ליתן מחצית השקל קודם פורים, כדאי שיתן לאחר הפורים, (הליכות והנהגות 'פורים' בשם הרב אלישיב זצ"ל).
ויתכן שכדאי שיתן אפילו לאחר חודש אדר, כדי לקיים את המנהג של 'זכר למחצית השקל'.
(ישמח ישראל פ"ה)

יג' – סימן תרצה' – סעודת פורים

א.

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצה' ס"א) – סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו. כתב הרמ"א בהגה: ומכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהרי"ב): ב' – כתב בילקו"י – סעודת פורים שעשאה בליל פורים לא יצא ידי חובתו, דכתיב "ימי" משתה ושמחה. ומכל מקום גם בליל פורים ירבה בסעודתו.

[בגמ' מגילה ז: סעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא. והנה בארחות חיים (הל' סעודת פורים אות לה) כתב, יש מפרשים בלילה כעין לילה, בשאין אבוקה כנגדו דרך שמחה. והובא בב"י. וכתב הפר"ח, שאין לפרש שאם אכלה בלילה כשאבוקה נגדו כעין יממא יצא, דהא אמרינן במגילה (ז:), "ימי משתה ושמחה כתיב". ובקרא אין לפרש דהיינו כעין יממא, אלא הכוונה שגם ביום פורים לא יאכלנה בבית אפל, בלא אבוקה כנגדו, ואם עשה כן לא יצא. והכי נקטינן. ע"כ. וע' במרדכי (מגילה סי' תשפו), שהביא בשם ראבי"ה, שצריך לנהוג בפורים כלילי שבת ויומו. דומיא דקריאת המגילה, דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים, ואין היקש למחצה. והמרדכי בשם רבו הקשה ע"ז מהגמ' מגילה (ז:). וע' בספר האגודה (מגילה שם), שהביא בשם גאונים שכתבו, שיש לנהוג בפורים סעודה, כליל שבת ויומו. וכיו"ב כתב הרמ"א בדרכי משה (סי' תרצה' אות ב) בשם תשובת מהר"י מברונא, שאף בליל פורים חייבים לשמוח. ובהזון עובדיה פורים עמוד קעה]

ב.

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצה' ס"ב) – חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

כתב הרמ"א בהגה: ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) ויישן, ומתוך שיישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

ואין להתענות בפורים מלבד תענית הלום. ועיין לעיל סימן תקס"ח וסימן תק"ע.

יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויום טוב בפורים וכן נכון (מהרי"ל).

ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה. ומתפללים מנחה תחילה בעוד היום גדול. ורוב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים). ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט"ו.

וכשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת (מנהגים).

ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית הרשות בידו (תרומת הדשן).

ימי השמחה – חג הפורים

יש אומרים שיש לאכול מאכל זרעונים בפורים זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו בבבל (כל בו).

טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר "ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה (מהרי"ב).

וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים י"ד וט"ו (מנהגים) וכן נהגו.

ויש אומרים דאם הזיק אחד את חבירו מכח שמחת פורים פטור מלשלם (תרומת הדשן סימן ק"י). ועיין בחושן המשפט בדיני נזיקין (סוף סימן שע"ח):

ב' – גם בפורים צריך להתמיד בעסק התורה, ונכון ללמוד תורה שעה אחת קודם הסעודה, או בתוך הסעודה. ומה טוב ללמוד ההלכות הראשונות של פסח עם סעודת הפורים, לסמוך גאולה לגאולה.

[נאמר באסתר (ח טז), ליהודים היתה אורה ושמחה, ואמרו במגילה (טז:), אורה זו תורה. וכן אמרו (שבת פח.), הדור קבלוה בימי אחשורוש, שנאמר קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר. והואיל והכל טרודים בסעודת פורים ובשאר המצות של היום, יש ללמוד תורה שהיא קיום העולם, שאם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (נדרים לב.). וכ"כ הרמ"א בהגה (סי' תרצה ס"ב).

ועיין במש"כ הגר"ח פלאג'י במל"ח ס' לא' א' צג'.

והנה התוס' בכורות (נז:): ד"ה בפרוס הפסח, כתבו, ומיום הפורים מתחילים לדרוש בהל' הפסח, כדמוכח בפ"ק דר"ה (ז.). ע"ש. וכ"כ בתוס' הרא"ש (מגילה לב.). וכ"כ החק יעקב, והגר"א, ובברכי יוסף, ודלא כהפר"ח. והביא ג"כ מ"ש מהר"א אזולאי בספר חסד לאברהם (מעין ב עין הקורא נהר נז), שאחר צאת ישראל ממצרים ויצאו ממ"ט שערי טומאה, חשב הקב"ה מחשבות לבל ידח ממנו נדח, וציוה לישראל שבכל שנה יעשו ימי הפסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה וכו'. ובכל שנה ושנה ל' יום קודם פסח, הקב"ה ברוב חסדיו, מתחיל להוציא נפשות פושעי ישראל מהיכלי הטומאה מעט מעט שיעור אחד משלשים, בכל לילה, באופן שבלי ל' י"ד כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון, ובליל פסח כולם טהורים ובני חורין. ע"כ. נמצא ששלשים יום נמנים החל מיום הפורים עצמו, כדמוכח בתוס' בכורות (נז:). ע"כ. ועכ"פ בירושלים שיום הפורים בט"ו באדר, בודאי שיום ט"ז הוא מכלל ל' יום אלה. ובחזו"ע פורים עמוד קפא, ובילקו"י באריכות]

ג' – כתב הגר"ח פלאג'י זיע"א (מל"ח ס' לא', א' מה') – יזהר להדליק שתי נרות קודם התחלת הסעודה, זכר למרדכי ואסתר, ליהודים היתה אורה, אפילו כשחל בע"ש דהסעודה היא בזמן דזרח השמש, ושרגא בטיהרא מאי מהניא, אפילו הכי ידליק שתי נרות ויניחם נגד השלחן וזה דרך ישכון אור.

– קודם שיושב בסעודה יקח הדסים ויברך עליהם כמו בשבת.

– לשם יחוד קודם מצות סעודת פורים:

'לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּהּ, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ, וְכוּ', לַיְחָדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הָרִינִי בְּאֵי לְקִים מְצוֹת מוֹשֶׁה וְשִׁמְחָה שְׂתַקְנֵנוּ לָנוּ הַזֶּה, לְתַקֵּן אֶת שְׁרֵשׁ מְצוֹתָהּ זֶה בְּמִקּוּם עֲלִיּוֹן. וַיְהִי נֶעֱם וְכוּ'.

ימי השמחה – חג הפורים

– ביום פורים אחר מקרא מגילה ומתנות לאביונים ומשלוח מנות, יאמר בתוך הסעודה קודם שישתכר בקשה זו. (לשון חכמים ח"א, מרן גע"ו רבנו יוסף חיים זיע"א)

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּעֲשֶׂה לַמַּעַן רַחֲמֶיךָ וְחַסְדֶּיךָ וְלַמַּעַן הָאֵרֶת עֲטַר־הַיְסוּד דַּאֲבָא שְׁהוּא בַחֲיִנַת הַמַּלְכוּת דַּאֲבָא הַמַּתְגַּלִּית בְּיוֹם הַזֶּה וְלַמַּעַן זְכוּת מַרְדְּכַי הַצַּדִּיק אֲשֶׁר שׁוֹרֵשׁ נִשְׁמַתּוֹ הִיא מִן הַהָאֲרָה הַזֹּאת, וְכַפְתּוּב וּמְרַדְּכֵי יֵצֵא | מִלְּפָנֶיךָ הַמְּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּבַקֵּל וְחֹזֵר וְעֵטְרֵת זָהָב גְּדוּלָּה וְתַכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן, וְלַמַּעַן מִצּוֹת מִקְרָא מַגִּילָה בְּיוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר הִיא נִקְרָאת אֲגַר־תּוֹרֵת וְנִקְרָאת סֵפֶר וְלַמַּעַן מִצּוֹת מַתְנֹת לַאֲבִיוֹנִים וּמִצּוֹת מִשְׁלֹחַ מְנוֹת אִישׁ לַרְעֵהוּ וּמִצּוֹת הַסַּעוּדָה בְּיוֹם הַזֶּה תַּחֲסֹם וְתַחֲמוּל וְתִרְחַם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל אַחֵינוּ וְתֵאִיר לָנוּ בַּפְּנִים מֵאִירוֹת בְּאֹר־פְּנֵי־מְלֶךְ הַיּוֹם, וְתַחֲיֵינוּ חַיִּים אַרְוֹכִים טוֹבִים וּמְתוֹקִנִים, וְתַמְלֵא יְדֵינוּ מִבְּרַכּוֹתֶיךָ וּמֵעוֹשֶׂר מַתְנֹת יָדֶיךָ וְתַפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ, וְתַקְנֵנוּ מִלְּפָנֶיךָ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. שֵׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה, חַיִּים חַן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים, עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ. וּבְרַכְּנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ בְּאֶחָד בְּאֹר פְּנֵיךָ.

אל מלא רחמים גְּלוֹי וְיִדְוַע לְפָנֶיךָ כֹּל מַחְסוּרֵינוּ וְכֹל צָרָכֵנוּ הִנֵּה הַעֵת אֲשֶׁר יֵאָתֶה לְהוֹשִׁיעַ וּלְחַנּוּן וּלְרַחֵם אוֹתֵנוּ בְּרֹב רַחֲמֶיךָ וּבְרֹב חַסְדֶּיךָ כִּי חֲנוּן אַתָּה וּדְרַכְךָ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד חַנּוּם וְעוֹשֶׂה צְדָקוֹת עִם כֹּל בֶּשֶׂר וְרוּחַ. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, הַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶּיךָ, כִּי מְעוֹלָם קוִיֵּנוּ לָךְ. יְהִיוּ לְרְצוֹן | אֲמַרְיֵפֵי וְהַגְּיוֹן לְכִי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרֵי וְגֹאֲלֵי:

– רמז למצות יום הפורים:

מגילה – קריאת המגילה. גלימה – תחפושות. מילגה – משלוח מנות.

לגימה – משתה יין. גמילה – מתנות לאביונים

ד' – סגולה לשעת הסעודה:

שעת המשתה: כתוב במגילה: "ויאמר המלך אל אסתר במשתה היין מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש..." המלך – זה ה' יתברך. כביכול, בשעת משתה היין אומר ה' יתברך אומר לעם ישראל: "מה בקשתך? עד חצי המלכות, ותעש" – וזוהי עת רצון מיוחדת לכל הישועות. ("שער יששכר")

– מצוה לשמח גם הקטנים בפורים, במיני מתיקה ומעדנים.

– נכון להרבות בשירות ותשבחות להשי"ת. טוב להודות לה' ולזמר לשמו כי נעים, על כל הטוב אשר גמלנו (שבולי הלקט סי' רא).

ימי השמחה – חג הפורים

– שיר לנפ הפורים יאמר אותו בתוך הסעודה בלילה וביום.

[הוא לחן אתה גאלת את אבותינו ממצרים אשר אומרים כליל פסח]

(לשון חכמים ח"א, מרן גע"ו רבנו יוסף חיים זיע"א)

ישתבח ויתפאר שם אלהינו. האל הנפרע לנו מצרינו. המדריכנו על כמות אויבינו. וירם קרנינו על כל שונאינו. שמר הבטחתו אשר כתב בתו'. על ידי משה נאמן ביתו. אף גם זאת כהיותם בארץ אוב' לא מאס' לא געל' כי אני אלהי' מי כמוך באלים ה' צבאות. נאדר בקודש עושה נפלאות. עזרת אבותינו אתה הוא מעו' מגן ומושיע אתה לכולם. ויהי בימי אחשורוש. השקו את יִשְׂרָאֵל לענה ורוש. האל הקדים רפואה למכה. במרדכי בן יאיר ואסתר המלכ' המן הרשע חשב מחשבות. על זרע יִשְׂרָאֵל אלפים ורבבות נאם למלך דברים רעים וקשים להשמיד אנשים טף ונשים. ואמר לעשות אותם חלפים. בככרי כסף עשרת אלפים. אמר לו המלך יהי לך קנייניך. ועשה בהם הטוב בעיניך. כתב וחתם כמה ספרים. וישלח לכל הפחות ולכל השרי' להיות כל העמים עתודים. להרוג ולאבד ת כל היהודי' ומרדכי ידע כל אשר נעשה, והוא את עיניו למרום נשא. צעק צעקה גדולה ומרה. טוב ה' למעוז ביום צרה. געה בבכיה לצור שוכן מרומו. כי לא ימוש ה' את עמו. גזר צום שלשה ימים. להתחנן לפני אב הרחמים, גם אסתר המלכה עם נערותי' צמה וערכה את תפלותיה. המצמיח ישועו' ובורא רפואות עשה לעמו נסים ונפלאות. החריד לב מלך ויבהילהו. הרבה מחשבותיו ויבלבלו. נדדה שנת המלך בלילה ההוא. ולא ידע כי דבר ה' הוא. הביא זכרונות דברי הימים. וימצאו שם דברים נרשמים. את כל מעשה חרש ובגתנה. אשר גילה מרדכי אותנה. שאל המלך מה נעשה גדולה למרדכי על הדבר אשר גילה. ויענוהו לא נעשה לו. שום דבר לשלם פעולו. עודם מדברים ויבא המן. לתלו' את מרדכי על עץ מזו' טרם ידבר המן את דברו. נאם לו המלך את מאמרו. איש אשר המלך חפץ ביקרומה נעשה עמו לפארו. נכשל המן ונלכד במאמריו. ויערוך לפני המלך את דברו ילבישו אותו לבוש המלך. אשר לבשו בהיותו מולך. ואת סוס המלך יביאו אליו. וברחוב העיר ירכיבוהו עליו. יקרא לפניו אחד הפרתמים. דברים יקרים ועצומים. ככה יעשה לאיש להדר. אשר המלך חפץ ביקרו. אמר לו המלך יפה אמרת. עשה למרדכי כאשר דברת. נבהל המן ונפח רוחו. לעשות הדבר בעל כרחו. עשה למרדכי כאשר צוה אותו והמן אבל נדחף אל ביתו. הגיד לחכמיו אשר קרה אותו. אזי לו על עצמו אזי לו על ביתו אשתו וחכמיו אמרו לו. זה מרד' היהודי לא תוכל לו. החלות לנפול נגד עיניו. ועוד נפול תפול לפניו. הנם עודם מדברים עמו. והפריטים הגיעו להקימו. הבהילוהו להביאו אל המשת'. אשר בו גחלי' על ראשו חותה. הנה היום הזה בא יומו. להכריתו ולאבדו ולמחות שמו אמר המלך לאסתר במש' היין. מה שאלתך רעייתי יפת העין. ותאמר שאלתי על עמי היהודי כולם יק ים וידידים. אנשים ונשים זקנים ונערים. להרוג ולאבד כולם נמסרים. ויאמר המלך איזה הוא. אשר בקש לעשות הדבר ההוא ותאמר אסתר המן הרע הזה. זרע אדום צר ונבזה. אזי המלך קם בחמת. ממשתה היין אל גינת ביתו. בשוב המלך מאת גנו. ראה הוסיף עון על עונו. אמר לו אזי לך איש הרמי. הם לכבוש את המלכה עמי. הדבר יצא לפני המן חפו. אז נכרתו ימיו תמו וספו. אמר הרבונה זאת האשמה. עשה עין גבוה המשים אמה. העמיד העין בביתו יחידי לתלות עליו מרדכי היהודי. ויאמר המלך תלוהו עליו. כי זה העין הוכן אליו. והנה חמת המלך שככה. כאשר עשה למרדכי ככה. אזי אמרו כל עדת אמוני. כן יאבדו כל אויביך אדוני ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכו' הנה הוא מתהלך תכלת וחור בוץ וארגמן. מהודר ומזויין נעים ומזומן. בראשו עמרת זהב גדולה. והעיר שושן שמחה וצהלה. ליהודים היתה אורה ושמחה. וששון ויקר הצלה והרווחה. הפח נשבר ואנחנו נמלטנו.

ימי השמחה – חג הפורים

ה' – כשיערוך השלחן לסעודת פורים אין צריך להשאיר מקום פנוי בשלחן זכר לחורבן בהמ"ק. [כ"כ במור וקציעה (ס"ם תרצה), שאע"פ שהעורך שלחן לסעודה מחסר ממנו מעט, לזכור חורבן ירושלים, וכמ"ש בש"ע (סי' תקס ס"א), מ"מ בפורים א"צ להזהר לעשות זכר לאבילות ירושלים, כיון דקי"ל חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברך מרדכי. וכ"כ ביוסף לקח, הובא בענף יוסף על העין יעקב (סי' כו) וכן משמע במאירי מגילה ז:].

ו' – מצוה להרבות בסעודת פורים. ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת. ומן הדין אין סעודת פורים צריכה פת, אולם לכתחלה צריך לאכול פת.

[נע' ברכי יוסף (ר"ם תרצה), בשם קדוש אחד בתשובה, שאם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא. וכ"ה במג"א (סק"ט), ובא"ר. אבל במור וקציעה כתב דצריך פת, שכיון שנאמר ימי משתה ושמחה, בעינן סעודה קבועה, ולא סגי בלא פת. וכל משתה לא נקרא אלא על שם הלחם, וכל מקום שאמרו סעודה אינה אלא בפת. ואין קביעות סעודה אלא בפת גמור. וכן מבואר במאירי (ביצה טו:), שיום פורים צריך קביעות סעודה משום שמחה יתרה שבו. וכן מוכח בראבי"ה. אך מדברי כמה ראשונים מבואר דמה שצריך פת לסעודת שבת ויו"ט אינו משום שמחה, אלא משום עונג, וממילא בפורים שאין בו עונג א"צ פת. ומ"מ נכון לחוש לכתחלה להסוברים שצריכה פת, ותע"ב. וביחוד דעת ח"א סי' פט, ובחזו"ע פורים עמ' ק']

ז' – וכיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו. ויש להדר אחר בשר בהמה חלק (גלאט), שיש אומרים שאין יוצאים ידי חובה בבשר עוף ודגים שאין שמחה אלא בבשר בהמה. ואם קשה לו בבשר בהמה, יאכל בשר עוף.

[נע' חגיגה (ח.), שאין שמחה אלא בבשר בהמה. וכ"כ היעב"ץ, והחתם סופר, ומהר"י נג"א, וכן מוכח בספר לקט יושר, וכ"כ בשו"ת דבר משה אמריליו, ובשו"ת יחזקאל דעת ח"ו (סי' לג) בהערה. ע"ש. ובילקו"י מועדים עמ' שמ].

הנחגות ומאכלים לפורים:

– עיין בבניהו בן יהוידע מגילה ז' לגע"ו רבנו יוס"ח זיע"א שהביא שבזמן הש"ס היה דרכם לעשות בפורים שישים מיני מאכלים, כנגד אות ס' הרומז לסמיכה שחיברו הקב"ה עם א' נו"ן הרומז לנפילה, אשר כנגדו עשה המן עץ גבוה חמישים, שאח"כ חיברו עם א' ס', ונעשה צירוף נס, וזכה ישראל לנס, אי נמי עבדי שיתין מיני, זכר לתורה שבע"פ שיש בה שיתין מסכתות כנזכר בתיקונים, ואמרו רז"ל (שבת פח') הדור קבלוה בימי אחשורוש, לכך ליהודים היתה אורה זו תורה.

– נהגו אחרי תפילת שחרית, לסעוד סעודת הבוקר במאכל מקורי הנקרא פּרָפּוּפּס. (עם חלב).

הטעם: זכר לסולת הקמיצה שנצחה את המן, כמבואר במגילה טז'. (נוהג בחכמה, נתיבות המערב)

עוד י"ל מאכלי חלב הם זכר למתן תורה כבשבעות, ובפורים חזרו וקיבלו עליהם את התורה בימי אחשורוש באהבה, כדאיתא "קימו וקבלו", ודרשינן קימו מה שקבלו כבר.

– נהגו להכין לכבוד פורים, 'לביבות' ממולאות בבשר ושקדים, וכן חלות וכעכים בדמות סולמות וצפורים.

ימי השמחה – חג הפורים

הטעם: לסימנא טבא, כי היתה ביום זה עליה לישראל כסולם, והשי"ת קיים בהם הפסוק (ישעיה לא) "כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלים". (נוהג בחכמה, נהגו העם, נתיבות המערב)

– נהגו ביום פורים לאפות לחם עם 'ביצים' בתוכו ואוכלים אותו בסעודת החג. הטעם: כדי לקיים סעודת פורים כהלכה שהיא מצוה יקרה עד מאוד, והטעם לאכילת ביצים, עדי להזכיר את האבל ולשמור על כובד ראש גם בפורים. (נתיבות המערב) עוד י"ל, כיון שהיו גם ששלחו הלחם והביצה למשפחה ושכנים, א"כ יצאו בזה י"ח משלוח מנות, כיון שיש בזה פת וביצה. (מ.ב.)

– נהגו רבים להכין לכבוד פורים, מאכל מיוחד מבשר 'עוף הודו'. הטעם: ע"ד צחות, לזכר מש"כ מהודו ועד כוש. (אוצרות המגרב, נתיבות המערב) ה' – אף הנשים חייבות בסעודת פורים, אך ישתו רק מעט יין. [שו"ת היכלי שן תליתאה סי' ז-ח]. ואין להנך הקטנים במצוה זו, כיון שיכול להזיק לבריאותם, וגם עיקר הטעם כדי שיוודה להשי"ת מתוך שמחת המשתה, וזה לא שייך בקטנים.

ומי שהוריו מתנגדים שישתכר, ישמע להוריו. ואם האב מצוה את בנו להגיש לו משקה משכר, רשאי הבן להתחמק מכך, כשחושש שאביו ישתכר ויתבזה, או יתבטל מקיום מצוות.

ט' – אשה שחל ליל טבילתה במוצאי פורים, מותר לה לאכול בשר בפורים, ותנקר היטב בין שיניה קודם טבילתה.

[בשו"ת דבר משה (סי' מז) כתב, שלא תאכל בשר אלא מרק בשר, ונגם בשומן בשר המנהג להקל. מקור חיים סי' קצח], שעיקר שמחת האשה בבגדי צבעונין ובתכשיטין, ושכן הורה בית דוד. ע"ש. וכן כתבו עוד אחרונים. אולם בשו"ת יד הלוי (חיו"ד סי' צ) כתב, דלכאורה לפמ"ש הט"ז (סי' קצח ס"ק כה), שבשבת ויו"ט המנהג שאוכלות בשר, רק שתזהר לנקר בין שיניה היטב, יש להתיר גם בפורים, שהרי מה שנהגו שלא לאכול בשר ביום הטבילה, הוא רק מנהג בעלמא להחמיר, והרי סעודת פורים היא מדינא, שמשתה ושמחה קבלו עליהו. וכן הדפסתי בספרי אמירה לבית יעקב, להקל. אך שוב ראיתי בעקרי הד"ט (חאו"ח סי' לו), שכתב בשם שו"ת סמא דחיי, [טעותא היא, וצ"ל דבר משה סי' מז], שאסורה לאכול בשר בפורים. ומסופקני אם צריך אני לפרסם שאני חוזר בי מן ההיתר שכתבתי. ומהר"ר ליב רובין הסכים עמי להתיר לאכול בשר בפורים ביום טבילה. ושלא לחזור מן הפסק שכתבתי בספר אמירה לבית יעקב. עכת"ד. וכן עיקר להקל בפורים אף לכתחלה. וקודם הטבילה תזהר לנקר היטב בין השיניים, וראה בהליכות עולם ח"ה עמ' קפא].

י' – הנשבע להתענות בפורים אין כח במצות פורים לדחות שבועה בשם שמים, וצריך להתענות, אם לא מצא היתר לשבועתו. ולרווחא דמילתא יעשה הסעודה בלילה.

[כ"כ הב"י (סי' תרצה) בשם הארחות חיים בשם רבינו האי. וכבר כתב מרן בש"ע יו"ד (סי' רלט ס"ז), הנשבע על מצוה דרבנן, כגון שלא להדליק נרות חנוכה, או שלא לקרוא המגילה, השבועה חלה עליו, וה"ה לדבר שהוא מדרש חכמים ואינו מפורש בתורה. וכ"ה בש"ע א"ח (סי' תקע ס"ג), שהנשבע להתענות בחנוכה ופורים חלה שבועה עליו. וראה בחזון עובדיה פורים עמ' קעד]

ימי השמחה – חג הפורים

יא' – טוב לעשות סעודת הפורים יחד עם חבריו ובני ביתו בשחרית.

[כ"ה בסידור הרש"ש, שיש לעשותה בשחרית. והביאו בכה"ח (סי' תרצה ס"ק כג), ושכ"כ השל"ה. וכ"כ הפמ"ג. וכ"כ במעשה רב (סי' רלח), שיכיון לצאת י"ח בסעודת שחרית. וע"ע בשו"ת זכרון יהודה (חאו"ח סי' רח). ובספר נתיבי עם. וכתב בסדר היום, שיאסוף את כל בני ביתו לאכול עמו סעודת פורים בשמחה, שאדם יחידי לא יוכל לשמוח כראוי, והביאו האליה רבה (סק"ד). וכ"כ הפמ"ג שם. וע"ע בשבולי הלקט (סי' רא) שכתב, חייב אדם לשמוח בפורים וכו', ומזמור על השלחן בבית חבריו. ע"ש].

יב' – אף האבל על אב ואם בתוך י"ב חודש יכול להשתתף במסיבת סעודת פורים אשר נערכת מחוץ לביתו. ואם יש שם כלי נגינה, ימנע האבל מלהיות שם.

[הנה הכנה"ג א"ח (סי' תרסט הגב"י) כתב, שבסעודת חתן תורה בשמחת תורה, יכול גם האבל על אב ואם בתוך י"ב חודש להשתתף עמהם. וכן בסיום מסכת, שהיא סעודת מצוה. ע"ש. שכיון שהסעודה היא לגומרה של תורה, אין לך סעודת מצוה גדולה מזו. ועדיפא מסעודת סיום מסכתא שהתירו האחרונים לאבל להשתתף בה. ומה גם ששמחת חתן תורה שהיא לסיום התורה, היא שמחת כל ישראל, דהאי יומא קא גרים, ואף בפורים דק"ל לדינא שאין אבלות נוהגת בו, יכול להשתתף בסעודת פורים, ואע"פ שיש מקום לחלק דשאני יום שמחת תורה שהוא יו"ט. מ"מ יש להקל, כיון שיום פורים הוא יום משתה ושמחה. ואע"פ שהסעודה היא חוץ לביתו, מותר, דק"ל הלכה כדברי המיקל באבל. ומ"מ אם יש שם כלי נגינה, האבל ימנע מלהיות שם]

יג' – חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וישתה יין כדי שיהיה שמח ומבושם, וישתכר רק מעט, וירדם בשכרותו.

[כ"כ הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה ה"ו), וכתב הרב המגיד, שזהו ע"פ הגמרא (מגילה ז:), חייב איניש לבסומי "בפוריא" עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ובמקום אחר אמרו (פסחים קט.). אין שמחה אלא בבשר. ע"כ. וז"ל המאירי (מגילה ז:), חייב אדם להרבות בשמחה בפורים, ובאכילה ובשתיה, עד שלא יחסר דבר מעל שלחנו, ומ"מ אין אנו מצווים לשתות כל כך ולהשתכר, ולהפחית כבודנו מתוך השמחה, כי לא נצטוינו על שמחת הוללות ושמות, אלא בשמחת תענוג שנגיע מתוכה לאהבת השי"ת ולהודות לו ולברך בשמו על הנסים שעשה לנו. ע"כ. וכ"כ בחיי אדם (כלל קנה סי' ל), שכיון שכל הנם נעשה ע"י משתה שעשתה אסתר המלכה, ציוו רבותינו לשתות יין יותר מהרגלו, כדי לזכור את הנם הגדול שעשה לנו השי"ת, אולם היודע בעצמו שבשתייתו יזלזל במצוה מן המצוות, כגון בברחמ"ז, או שלא יתפלל מנחה, או ערבית, או שינהוג בשחוק וקלות ראש, מוטב שלא ישתה כ"כ, וכל מעשהו יהיו לשם שמים. ע"כ].

יד' – הא דאמרינן חייב איניש לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהרי השכרות איסור גמור הוא, ואיך לך עבירה גדולה מזו, שגורמת לגילוי עריות ולשפיכות דמים, ושאר עבירות זולתן, אלא רק שישתה מעט יותר מלימודו. דהיינו התחלת שכרות. וכל שכך מי שיודע בעצמו שאם ישתכר ביין ובשאר משקים המשכרים יזלזל באיזה מצוה, או ימנע מברכת המזון, וכדומה, או שהוא תלמיד חכם ואם ישתכר יגרום לבזיון כבוד התורה, לא ישתה אלא שיעור מועט שלא יבוא לידי שיכרות.

[ילקוט יוסף תפלה א' עמוד שפח סימן צט הערה ב'. חזון עובדיה פורים עמ' קעה, ילקו"י פורים ע' תער'].

ימי השמחה – חג הפורים

– טעם מצות השתיה והשכרות בפורים:

א' – משום שכל הניסים שבמגילה נעשו ע"י משתה, לכן תקנו משתה היין זכר לנס. (צדור החיים לתלמיד הרשב"א, אבודרהם, יוסף לקח)

ב' – אחר שהמן הרשע ביקש להשמיד להרוג ולאבד ולשפוך דם היהודים. נעשה ענין קרוב לזה מתוך שמחה, עד שנשאר כמתים מושכבים ארצה.

ומצד אחר, הוא חשב לשפוך דם, ואנו נוסיף דם על דמינו. (סדר היום, פורים)

ג' – אם יחטא יחשב לאונס, לכן תקנו לשתות כל כך כשכרותו של לוט שאז הוא פטור מעונשין. (הרמ"א בס' מחיר יין על המגילה, פ"ט פ' יט')

ד' – כיון שחטאו במשתה אחשוורוש, תקנו לתשובת המשקל, שמצוה לשתות כדי שכרות, אך לא ישתכר רק יתיישב ביינו, ויהיה בו מדעת קונו. (חת"ס בתורת משה, תצוה דף ג')

ה' – כדי שנשכח כל צרות גלותינו ושעבודינו, ונשליך על ה' כל יחבינו, כי לא ימשנו ולא יעזבנו, וא"כ ישער לשתות שיעור, שכאילו ח"ו היה בעת צרה, איזה שיעור יין היה מפכחו ומשמחו. (חת"ס דרשות, פורים תק"ס ח"א ד' קצו')

ו' – שיהיה שרוי בשמחה, ויתן תודות והלל לה', מתוך הרחבת הדעת, וע"ד שאמרו (סנהדרין לח') אגברו חמרא אדרדקי וכו', עיי"ש. (הגה' יד אפרים על השו"ע להגרא"ז מרגליות זצ"ל)

ז' – כדי להוציא ניצוץ הקדושה שיש בתוך הקליפה. עיין שם. (שער הכוונות דפו"י ד' קט' טור ד')

ח' – פורים רמז ליינ המשומר, ולכן חייב אדם לבסומי בפוריא, רמז כי השמחה העתידה יהיה כשמחת היין כדברי הנביא, וכיון שרומזו על העתיד שאז לא יגיע שום נזק לשום בריה, וכו', עיין שם. (הגר"ח פלאג'י זיע"א, מל"ח לא' צט', בשם מד' תלפיות)

[עיין עוד בילקוט יוסף באריכות, מהו חייב איניש לבסומי]

– ציוו רבותינו "חייב איניש לבסומי בפוריא", כלומר חייב כל אדם לשתות יין ולהתבסם ממנו בפורים. ולכאורה עלינו להבין, הלא חטאם של ישראל היה במשתה היין, שהשתתפו בסעודתו של אחשוורוש, ואם כן כיצד זכר לנס אנו נכנסים שוב לאותו ענין של שתיית היין?

אולם באמת שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא, שהוא מכה באיזמל, ומרפא באיזמל. יוסף החל לסבול מאחיו בגלל החלומות שהלם, ולבסוף ניצל מבית האסורים על ידי חלומו של פרעה. וגם בלשון הרע התיקון הוא על ידי לימוד התורה, בפה דוקא. וכן אדם הראשון שחטא כשאכל מעץ הדעת שהיה עץ תאנה, תיקן את קלקולו במה שתפר לו עלי תאנה.

ובפרט בענין משתה היין, שהמדרש אומר: אמר רב איבו, כפרתן של ישראל, כשהם שותים ושמחים, מברכים ומשבחים את הקדוש ברוך הוא, ואילו שאר האומות, כשהם שותים ושמחים מדברים דברי תפלות (דברים בזויים), הללו אומרים מדיות (בנות מדי) נאות, והללו אומרים פרסיות נאות. והנה במשתה היין, הרי היה מרדכי הצדיק מפקח על מה שנעשה שם, כמו שנאמר "לעשות כרצון איש ואיש", "איש זה המן, ואיש זה מרדכי, וחזקה על מרדכי הצדיק המפקח שהשגיח שעם ישראל יברכו ברכת המזון ויאמרו דברי שבח לקדוש

ימי השמחה – חג הפורים

ברוך הוא, וזה עצמו היה מזבח כפרה לעם ישראל, כאשר כל צבא מרום ראו מה ההבדל בין ישראל לעמים, ומעז יצא מתוק.

וזה שאמר רב איבו "כפרתן של ישראל היה בדבר הזה", שעם ישראל היו מודים לקדוש ברוך הוא, ואלו הנבזים היו מדברים דברי תפלות. ואף הקדוש ברוך הוא דן את עם ישראל ביחס לאומות העולם. ולכן זכר לענין זה, ראוי ויפה לנו להרבות במשתה ושמחה בימי הפורים, זכר לנסים שעשה לנו ה' יתברך, ועוד יעשה, בגאולה השלימה בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן. (מרן רבנו עובדיה יוסף זיע"א)

– "מיחייב איניש לבסומי בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה דף ז ע"ב).

מהו הגדר בכך?

– ירושלמי פ"ד ה"ז: הגמרא אומרת שבפורים אדם צריך לשתות ולהשתכר עד שלא יבין מה אומר, כגון: בפורים כל אחד צריך לומר "ארור המן", "ברוך מרדכי". השפעת השתיה צריכה להביאו למצב שלא יבין מה אומר במשפט זה.

– רמב"ם הלכות מגילה פ"ב הט"ז: "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו". עפ"י הרמב"ם כשנרדם מקיים את דברי חז"ל "עד דלא ידע".

(וכך הורה הלכה למעשה מרן רבנו הגדול רבנו עובדיה יוסף זיע"א, עיין באריכות בחזו"ע פורים ע' קעה)

– אבודרהם: הגימטריה של "ארור המן" = 502. הגימטריה של "ברוך מרדכי" = 502. בפורים צריך לשתות (ולהשתכר) עד שלא ידע לחשב ולהשוות את הגימטריות. (עיין באר הגולה)

– 'ארחות חיים' – הא דאמרינן חייב איניש לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהרי השכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שגורמת לגילוי עריות, ולשפיכות דמים, ושאר עבירות זולתן, אלא רק שישתה מעט יותר מלימודו. (כ"כ בבית יוסף)

– הגר"א בביאוריו בשו"ע, הסביר, עד דלא ידע איזה נס יותר גדול, אם הנס של מפלת המן העמלקי, שגדולה נקמה שניתנה בין שתי שמות שנאמר אל נקמות ה', או הנס של גדולת מרדכי, שכשהוא שתוי הרבה, לא ידע להבחין מה חשוב יותר אם ארור המן או ברוך מרדכי.

– חידושי הרש"ש (מגילה ז) – היה בימיהם פיוט, שראשיתו היה ארור המן ואח"כ ברוך מרדכי, ור"ל עד דלא ידע לומר כל הפיוט הזה בלי טעות. (וכע"ז כתב בספר האשכול, ובחת"ם)

– "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה דף ז ע"ב).

מדוע מקפידים להשתכר בפורים?

– מאירי: הואיל ולאחר שישתה יין וישתכר ויישן, לא יידע את ההבדל שבין ארור המן לברוך מרדכי, ויוכל לקיים את הוראת הגמרא, כפי שאמר רבא.

ימי השמחה – חג הפורים

- 'כתב סופר': מפני שתחילת הנם היתה לאחר שאחשורוש השתכר. בשכרות בפורים אנו מציינים וזוכרים את תחילתו של הנם.
- 'אבודרהם': חז"ל תקנו לשתות יין בפורים כדי לזכור את הניסים הרבים המוזכרים במגילה, שנעשו ע"י היין:
- א'- ושתה נהרגה לאחר משהתה היין - "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין... להביא את ושתה המלכה לפני המלך" (א, י).
- ב'- לציון המלכת אסתר נעשה משהתה יין - "ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים... ויעש המלך משהתה גדול". (ב, יז)
- ג'- מפלתו של המן הרשע היתה במשהתה היין - "ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני במשהתה היין... והמן עמד לבקש על נפשו מאסתר המלכה". (ז, ב)
- מעלת השתיה בפורים:
  - מקרבין את הגאולה. (יגל יעקב, בראשית)
  - אם שותים יין הרבה כליל פורים, אז השונאים נבקעים. (אוצר יד החיים, הקדמה א"ב, בשם השר שלום מבעלזא)
  - סגולה להמתקת הדינים, ונקרעים כל המסכים המבדילים, והוא בדוק ומנוסה. (סגולות ישראל, מע' פ' א"ד. בשם מהר"צ מזידיטשוב)
  - בעבור עד דלא ידע, זוכה למחשבה טובה ודעת שלימה. (שם משמואל, שושן פורים תרע"ה, בשם אביו האבני נזר)
  - ע"י השתיה ששותין בפורים מכניעים קליפת נוגה, לתהום רבה, ואינם יכולים לאחוז בקדושה. (זכרון שמואל, פורים)
  - סוד הבישום בפורים הוא סוד כוונת המקוה, שע"י השכרות מתבטל ומתחדש בריה חדשה, ומי ששותה בכוונה זו, יש לו רשות לשתות הרבה. (בינת ישראל)
  - מי שמקיים מאמר רז"ל בזה לבסומי בפורים, רווח והצלה יעמוד לו. (ייטב לב, פורים)
  - בעת סעודת פורים הוא עת רצון. כמ"ש "ויאמר המלך לאסתר במשהתה היין מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך וגו', ובעת ששותים יין ומתבסמים הוא עת מוכשר לקבלת התפילות. (אורחות אהרון ע' רטז, בשם הרבי מקאצק)
  - השתיה בפורים הוא תיקון לפגם היסוד. (אור מלא, חלק השמועות לפורים)
  - כל השותה בפורים, כאילו התענה משבת לשבת. (סגולות ישראל, מ"פ א"ד, בשם הרבי מזידיטשוב, כ"כ בשער יששכר, מאמר ימי הששון א' לא' בסופו)
  - כשישראל שותים ואומרים לחיים, הקב"ה מוחל עוונותיהם של ישראל. (טעמי המנהגים, ע' תצו' בהגה, בשם מהרצ"ה מזידיטשוב שאמר בשם מדרש. ראה מש"כ בזה בס' ואברהם זקן, מ"ת א"ט)

[עיינן בילקוט יוסף באריכות]

ימי השמחה – חג הפורים

– כגודל מעלת ימי הפורים כך גודל חורבנם ח"ו – כתב מרן הגאון חיד"א זיע"א – זיבעיני הדבר פשוט. שאם כל ישראל היום הזה ניום פורים], אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המון הרע הזה, ראש מפית רשע, היו נוהגים בסדר קדשה, והשמחה היתה מקודשת לשמים, יותר היום עוסקים בתורה כל אחד בפני שיעורו, על פן בשכר זה היינו נגאלים גאלת עולם, וימחה זכר עמלק, פי היום הזה אשר החל לנפל ונפל מהם רב.

הן עם ישראל, אם היינו מתאמצים בתורה ומצוות פהיום הזה, רעה תבוא עליהם לזרע עמלק עד פלותם אותם, ובא לציון גואל.

ומה גם, אשר רב ישראל מרבים צדקה היום הזה, עם עמלי תורה, ועניים מרודים, ובינונים אשריך ישראל, כמה מאות נתונים נתונים הפה למצוות.

והוא אשר דברתי, פי בכח מעשה הצדקה, אשר היא היתה אם לכל הטובה, לכפרה ולכטיל גזירות רעות, ולהחיש תשועתנו, ובכח עבודתינו לה' יתברך היום, אין ספק שהיתה מפלת עמלק גמורה ותפחה ישע גאלה שלימה.

ומכל מקום, החפץ פתים, לעבד אלהים חיים, יכלכל דבריו במשפט היום הזה, להיות שמח בשמחת היום, פי גדול בשמים, יאורי"ם בקע, ויקים מצוות היום בגילה ורעה, ויתאמץ במצות צדקה היום בשפע.

וכבר כתב הרמב"ם בחבורו הקדוש דירבה יותר במתנות לאביונים, מרב משתה ומנות. (החיד"א – 'לב דוד' פרק כט)

– ומאידך, כגודל מעלת ימי הפורים כך גודל חורבנם, שכדי לאזן את הקדושה והטומאה זו. לעומת זו נברא שטן מיוחד ליום זה, למשמש את האדם ולהסיה דעתו מהשפע האין סופי שיורד מהשמיים ביום זה. וידע האדם ויזהר. (בשם רבי צדוק הכהן מלובלין).

טו' – האוכל פת כסנין (עוגות) ושאר פירות משבעת המינים, שיעור כזית ומעלה, לא יזכיר בברכת מעין שלש מעין המאורע, כגון "זנודה לך על הנסים שעשית לאבותינו" וכו'. שלא תיקנו לומר מעין המאורע כזה בברכה מעין שלש, כמו שפסק מרן בשלחן ערוך (סי' רח סעיף יב).

[מקור הדברים בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' ע), שכתב, שאין להזכיר מעין המאורע של חנוכה ופורים בברכה מעין שלש, והיינו טעמא משום שאפי' בברהמ"ז שהיא מה"ת לכל הדעות, ויש בה ברכת הודאה, יש אומרים (בשבת כד.), שאינו מזכיר. ומה שמוזכרים בברהמ"ז הוא רק מתורת מנהג. אבל במעין ג' לא יעלה על לב איש להזכיר, כיון דליכא הודאה, בתוך ברכת מעין ג'. ע"כ. וכ"כ הגר"א (סי' רח ס"ק מא). גם בתוס' ברכות (מד.) כתבו, שאף שהרמב"ם (סוף פ"ג מהל' ברכות) כתב להזכיר מעין המאורע בשבת ויו"ט בברכת מעין ג' וכן משמע בירושלמי (פ"ו דברכות ה"א). מיהו לא נהגו העולם כן, משום דמה שהיו מזכירים מעין המאורע, היינו דוקא בימיהם, שהיו קובעים עצמם על יין ומיני פירות של ז' המינים, אבל בזמן הזה אין רגילים לקבוע עליהם. ע"ש. ודיינו להזכיר מעין המאורע במעין שלש בשבת ויו"ט שיש בהם קדושה מן התורה, משא"כ בחנוכה ופורים דרבנן. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ג (חאו"ח סי' לה). וראה בילקוט יוסף מועדים עמ' שמ].

ימי השמחה – חג הפורים

טז' – יש נוהגים לאכול מאכל זרעונים בפורים, (ובכלל זה תבשיל אורז) בליל פורים, זכר לזרעונים שאכלו דניאל וחבריו בכבל, וכך אסתר היתה אוכלת ממני זרעונים. [בארחות חיים (הל' סעודת פורים אות לה) כתב, נהגו לאכול בליל פורים, אחר תענית אסתר זרעונים, זכר לזרעונים שהיו דניאל וחבריו אוכלים בבית המלך, דכתיב (דניאל א טז), ויהי המלצר נושא את פת בגם ויין משתיהם, ונותן להם זרעונים. (פירש הר"א בן עזרא, זרעונים אלו הם האורז, שהוא נכבד מאד, ועושים ממנו תבשיל, והוא בריא וערב יותר מן החטה, ועושה דם טהור לאדם. והמעט ממנו משביע). וכ"כ הרמ"א בהגה. ובמגילה (יג.), וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים, אמר ר' יוחנן שהאכילה זרעונים, שנאמר ויהי המלצר וכו'. ומה שהזכיר הארחות חיים ממה שנעשה עם דניאל וחבריו, ולא מענין אסתר, שהוא מענינא דיומא, מפני שלגבי דניאל וחבריו הכל מפורש במקרא. ואפשר ג"כ שאסתר למדה מקודמיה הם דניאל וחבריו. ועכ"פ באכילת זרעונים יש זכר לדניאל וחבריו וזכר לאסתר. הליכות עולם ח"א עמוד רלח].

יז' – מה שיש נוהגים באיזה ישיבות לאחרונה, לבחור להם "רב" פורים, אשר משמיע במרום קולו בדברי ליצנות והיתול על ראש הישיבה ורמ"י הישיבה, בדברי ביקורת בבדיחות הדעת, לא תהא כזאת בישראל, כי אין שום היתר בדבר, והמבדה הזה על חשבון חכמי ישראל גדול עונו מנשוא. עליו נאמר שנתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. והוא בכלל מבזה תלמידי חכמים שאין לו חלק לעולם הבא (כמבואר בסנהדרין צט: והרמב"ם פ"ג מהל' תשובה הי"ד), ועליו אמר שלמה בחכמתו (משלי כו יח) כמתלהלה היורה זיקים חצים ומות, ואמר הלא משחק אני. וכל היושב שם ואינו מוחה על כבוד התורה נלכד גם הוא בשחיתותם. ומאד יפלא על בני תורה אשר ירהיבו עוז לעשות כן, האם שכחו מה ששנו חכמים: והוי זהיר בגחלתם שלא תכזה. וכל מי שיש בידו יכולת לבטל המנהג הרע הזה, עליו לשנע מתניו, לבער הרע מקרבנו, ולא ישמע ולא יפקד ולא יזכר עוד כדבר הרע הזה. ומצוה למחות בידם עד שיבטלו מנהג רע זה. ואסור אף להשתתף במושב ליצים זה, ושומע לנו ישכון בטח. ולשומעים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב. [יחזה דעת חלק ה' סימן נ', ילקו"י פורים].

– תחפושת בפורים:

– מה שנוהגים להתחפש וללבוש מסיכות בפורים, אין כל איסור בדבר. ומי שהתחפש והגיע זמן תפלה, ואין לו אפשרות להחליף התחפושת בכגדים רגילים, מותר לו להתפלל בתחפושת, באופן שאינו מכסה הפנים וכדו'.

(עיי' ילקו"י פורים ע' תרפה' טעמים לזה)

– מדוע מתחפשים בפורים?

– שפת אמת: משום שכתוב "ורבים מעמי הארץ מתייהדים" (ח, יז), לא כתוב "מתגיירים", משום שהם רק עשו עצמם כיהודים.

– שו"ת "משנה הלכות": (ח"ג סימן ס' בשם שיכלי הלקט) כידוע ביום הפורים "כל הפושט יד נותנים לו" בזמנים עברו נהגו העניים לשלוח את ילדיהם הקטנים כדי שיאספו עבורם את הצדקה. הילדים, למרות גילם הצעיר התביישו לאסוף מעות מההורים העשירים של

ימי השמחה – חג הפורים

חבריהם והתחפשו בבגדים מוזרים שהסוו את דמותם. כך נעלמה מהם הבושה ויכלו לבצע את מלאכתם נאמנה.

– בני יששכר: (בשם מהר"ם חגיז) בלבישת התחפושת רומזים שכשם שהתחפושת היא לבוש חיצוני שאינו משנה את פנימיותו של האדם, כך הטאם של היהודים שהשתתפו במסעודת אחשוורוש לא נבע מפנימיותם, אלא כשרים וטובים היו, אלא שמניעים חיצוניים הניעום לחטוא.

(מתוך הספר 'מה שאלתך')

– 'במקום גילה שם תהא רעדה, לעשות מצוות היום באימ"ה רבה ושמחת עולם, שמחה של מצוה.

ולא תהיה עדת ה' אל גיל פעמים, השוטי"ם במוזקי יין, ושחוק וקלות ראש מאד, מפלי משים יראת ה'..

וח"ו עלה על לבם, כי ביום הפורים, התרו האפורים, ומצות פריקה – פריקת על תורה ומצוות, בהיום הזה קדמת.

ויש אשר טמנוי חפ"ש מחופ"ש, התחפש וברא בצלמי הפרצופין, ילפש גבר שמלת אשה, ואשה בכל אלה, קשט"ה פניה, כחילכת גוברין [פדרה הגברים].

אוי לנו! איך זרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, ונשמת שדי בקרבם, בלכתם ילכו בחקי הגוים, ונותנים פח ליצר הרע ופרקו על תורה ומצוות ביום הקדוש הזה.

תיאמן כי יספר שמצוה הוא ביום הזה לעבור על דת משה וישראל? ואיך נשא פנינו לשלם רעה תחת טובה, כי ביום אשר כמעט אבדנו, וכפסע בינינו וכו'. זה' ברחמיו הצילנו, ואדרבא היה יום טובות לשונאי ישראל. ביום הזה אשר קבלנו החסדים והטובות להפליא, בו בפרק אלו עוברין על רצונו, וכדאי בזיון וקצף.

(מרוך הגאון החיד"א, חכם חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א. – 'לב דוד' פרק כ"ט)

– "המסר המיוחד ממנהג התחפושת בפורים"

מפורסם בשם הרבי מחב"ד: "בפורים אתה רואה מולך אנשים בתחפושות שונות: זה מחופש לליצן, זה למפלצת, זה לחיה, זה לסתם משהו לא ברור. אבל לא יעלה על דעתך לכעוס או לרגוז: הרי זו רק תחפושת!

גם בחיים אנו פוגשים הרבה אנשים 'מחופשים': זה מחופש לקמצן, זה לגם רוח, זה לחצוף, זה לסתם אחד שלא איכפת לו משום דבר. אולם אין זו דמותם האמיתית של האנשים. זו רק 'תחפושת'. עמוק בתוך הלב, כל אלה הם יהודים חמים, מלאי טוהר ויופי. אין צורך לכעוס ולרגוז. צריך פשוט לגשת אליהם בעדינות, להסיר את ה'תחפושת' ולחשוף את הנשמה הטהורה שבפנימיותם.

וזו המשמעות האמיתית של אהבת ישראל!"

ימי השמחה – חג הפורים

יח' – מי ששתה יין בפורים ונתבסס, והתחיל לרקד ולשורר, ובתוך כדי כך הזיק לחבירו, או מינף את בגדיו, חייב לשלם כל מה שהזיק לחבירו. ואין הכדל בזה בין פורים לשאר ימות השנה.

[התוס' (סוכה מה.) כתבו, שהגדולים אוכלים את אתרוגי התינוקות, ואין בדבר גזל, שכך נהגו מחמת שמחת החג. ויש ללמוד מכאן לאותם בחורים שרוכבים על סוסים לקראת התן וכלה, ופעמים שנלחמים זה עם זה, וקורע האחד בגד חבירו, או שמקלקל לו את סוסו, שהם פטורים, כי כך נהגו מחמת שמחת התן וכלה. ע"ש. וע' ברש"י (סוכה מו:)] שהביא סיוע לפירושו, מן המדרש (ויקרא רבה פר' לז), מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בשני בצורת והקניטתו אשתו וברח ממנה, ולא היה לו ממה להתפרנס, ושביעי של ערבה היה, הולך ושמט אתרוגים מיד התינוקות כדתנן מיד התינוקות שומטים את לולביהן ואוכלים את אתרוגיהן. והיה החסיד עובר דרך כרך אחד, והוצרכו בבית המלך לאתרוגים של מצוה, ומכרם ביוקר ונתעשר וחזר לביתו. ע"ש. ובפסקי תוס' שם כתבו כן להלכה לפטור הבחורים הנ"ל. אבל הרא"ש (סוכה פ"ד סי' ד, ובתשו' כלל קא סי' ה) שרק בגמר המצוה היו הגדולים חוטפים מהתינוקות. ולכן כתב בתשו' שאם הזיק בשמחת התן חייב לשלם. והתרוה"ד (סי' קי) בשם ריב"א, כתב, שכל דברי מאכל שחוטפים הבחורים זה מזה בפורים שלא ברשות, משום שמחת פורים, מעת קריאת המגילה בליל פורים עד הערב בסעודת פורים, אין בזה משום גזל, ואין להזמיןם לבי"ד, ואין חוששים ע"ז. וכ"פ הרמ"א בהגה חו"מ (ס"ס שעח). וז"ל הרמ"א כאן (בסי' תרצו ס"ח): בני אדם שחוטפים זה מזה בפורים דרך שמחה, אין בזה משום גזל הואיל ונהגו כך, ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר, (מהר"י מינץ סי' יז). ע"כ. אבל השל"ה כתב, ואני אומר לא משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה, לחטוף מחבירו שלא ברשות, כי זוהי שמחת הוללות, ולא נצטוינו אלא על שמחת מצוה. ובשו"ת בית דוד (האו"ח סי' תצד) הביא מ"ש הבי"ד, דהיינו דוקא לדידהו דנהגו הכי, אבל לדידן אין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה. ע"ש. וע"ע ביש"ש (פרק המניח סי' ג) שכתב, ואפי' השיכור שהגיע לשכרותו של לומ', מ"מ אם הזיק לחבירו מקבל דינו, על שלא עצר ברוחו, ושיכר עצמו להשתגע, ואין לפוטרו מדין המזיק, שאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו'. ע"ש. ובערוה"ש (סי' תרצה ס"י, וסי' תרצו ס"ב), כתב, ועתה בעונותינו ערבה כל שמחה, ואין שמחתנו גדולה כל כך עד שיבאו לידי הזיק חברים. ולכן עכשיו אם הזיק חייב לשלם. ע"כ. ואנו אין לנו אלא דברי מרן הבי"ד שאין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה, והמזיק צריך לשלם. והמוחזק אינו יכול למעון קים לי נגד מרן כידוע, שגם נגד המבואר בב"י אין למעון קים לי. כמ"ש בשו"ת פני יצחק, וכ"ה בשו"ת יביע אומר ח"ט החו"מ סי' א"ב. יט' – סעודת התן בפורים הנערכת בבית החתן, ויש שם עשרה גדולים, צריך שיהיו שני אנשים שהם פנים חדשות כדי לברך שבע ברכות, ואין יום הפורים נחשב כפנים חדשות. [הנה מהר"ש אלגאזי בגופי הלכות (דף קיז:)] כתב שכיון שמרבים בסעודה לכבוד הפורים, נחשב שפיר כפנים חדשות, שריבוי הסעודה גורם. וכן כתבו כמה אחרונים. ומכללם בספר ויאמר יצחק בן ואליד (דף לא:). ובספר מועד לכל חי (סי' לא אות טל). ובכף החיים סופר (סי' תרצו ס"ק נד). אולם בספר חינא וחסדא ח"א (דף קיא ע"ג) כתב, שהכנה"ג שקיל וטרי עם המהר"ש אלגאזי בזה, והחזיק בדעתו לומר דפורים לא הוי כפנים חדשות, ושכן העלה בתשובה. ע"ש. וכ"כ בטהרת המים (שיורי טהרה מע' ח אות מג, ומע' פ אות כה) ובזכרונות אליהו אה"ע (מע' ב אות כב) הביא מחלוקת הכנה"ג עם מהר"ש אלגאזי בזה, וסיים, שבודאי קי"ל סב"ל. וע"ע באוצר הפוסקים (סי' סב ס"ח סוף אות מג). ובחזו"ע פורים עמ' קפה].

ימי השמחה – חג הפורים

כ' – מי שסיים מסכת בפורים, ועושה סעודה לסיום מסכת, וכולל עמה סעודת פורים, שפיר דמי, ואין בזה משום אין עושים מצות חבילות חבילות. שבמעשה אחד לא שייך מצות חבילות חבילות. וכיוצא בזה כתב בשו"ת לחם שלמה (האו"ח סי' קד), לענין סיום מסכת ביום טוב. וכן הוא בשו"ת מהרש"ם ח"ו (ס"ם ז) וז"ל: ומה ששאל אם יוכלו לצאת בסעודת יום טוב גם לסעודת סיום מסכת, או יש לחוש בזה משום שאין עושים מצות חבילות חבילות, נראה שאין שום חשש בזה, שכיון שעושה מעשה אחד, ורק מתכוין לשתי מצות, אין בזה משום מצות חבילות חבילות. וע"ע בשדי חמד (מע' א כלל לט). ובחזון עובדיה פורים עמוד קפה].

כא' – אף על פי שהאונן (קודם שיקבור את מתו) אסור באכילת בשר ושתיית יין, (ברכות יז:), מכל מקום בפורים מותר האונן בבשר ויין, שאין עשה דאבלות של יחיד, דוחה עשה דרבים דאורייתא, שמצות שמחה בפורים מדברי קבלה היא, ודברי קבלה כדברי תורה, (ר"ה יט.). [חזון עובדיה פורים עמוד קפז].

ג.

על הניסים בבהמ"ז:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצה' ס"ג) – אומר על הנסים בברכת המזון בברכת הארץ, ואם התחיל סעודתו ביום ומשכה עד הלילה אומר על הניסים, דביתר תחלת סעודה אזלינן. ויש מי שאומר שאין לאומרו (ונוהגין כסברא ראשונה):

– מזכירין "ועל הנסים" בברכת המזון, הן בסעודה שאוכלים בליל פורים, והן בסעודות היום. ומכל מקום אם טעה ולא אמר "ועל הנסים" בברכת המזון, ולא נזכר עד שאמר "ברוך אתה ה'" (כדי לחתום על הארץ ועל המזון), כיון שאמר "השם" אין מחזירים אותו, ואפילו לא עשה אלא סעודה אחת במשך כל יום הפורים.

ואליה רבה (סי' תרצה סק"ז). ודלא כתשובת הרש"ל (סי' מח), וסיעתו, שהצריכוהו לחזור ע"ז. ובאמת שמבואר להדיא בהרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות) ובטור (סי' קפז) והרמ"א שם (ס"ד), שאינו חוזר. וכן העיר לנכון בכסא אליהו שם. ובשלחנו של אברהם].

ואינו רשאי לומר למדני חוקיך כדי לומר על הניסים, אלא יסיים הברכה, ובאמצע הרחמן יאמר: הרחמן הוא יעשה עמנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר וכו', עד ועשית עמהם נסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה.

[כן כתב מרן הבי" (ס"ם קפז) בשם כל בו. וכ"ה בפרישה שם. וכתב הגר"ח בשו"ת רב פעלים ח"ב (האו"ח סי' מז) שכן המנהג פשוט לאומרו בהרחמן. ע"ש. ודלא כמו"ש בשו"ת התעוררות תשובה ח"א (ס"ם סו) דבפורים אין לכלול על הנסים בהרחמן כששכה לאומרו. חזון עובדיה פורים עמ' קפב].

– בעל הנסים שכתפלה ובברכת המזון, צריך לסיים: ועשית עמהם "נסים ונפלאות" בלשון רבים, ולא "נס ופלא".

[מועד לכל חי (סי' לא אות קז). יפה ללב ח"ב (סי' תרפב סק"ג). שכשם שבחנוכה היו נס ההצלה ונס של פך השמן, כך בפורים שתיים זו שמענו, נס ההצלה, ונס הרמת קרן ישראל וגדולת מרדכי. (ע' ט"ז סי' תרצה סק"א, וכה"ח סי' תרפב סק"א בד"ה ועשית). וע"ע בשו"ת יביע אומר חלק ח (האו"ח סי' יא אות כא). ע"ש].

ימי השמחה – חג הפורים

– מי שהתחיל לסעוד ביום פורים סמוך לערב, אם האריך בסעודתו עד צאה"כ דליל ט"ז [או לתושבי ירושלים עד ליל ט"ז בן], אף על פי כן יש לו לומר ועל הנסים בברכת המזון, כשם שמזכיר רצה והחליצנו בברכת המזון בסעודה שלישית הנמשכת עד הלילה. ואף לאחר כמה שעות. וכל זה כשלא התפלל ערבית של ליל ט"ז, אבל אם התפלל ערבית לא יאמר ועל הנסים בברכת המזון. [בארחות חיים (הלכות פורים סי' לה) כתב בזה"ל: כתב רבינו יצחק מקורביל, שאם התחיל לאכול בפורים, א"צ להפסיק סעודתו כדי שיאמר על הנסים בברהמ"ז ביום, אלא גומר והולך עד הלילה ואומר על הנסים בברהמ"ז, אף שחשכה. ע"כ. וכ"כ בהגמ"י (בפ"ב מהל' מגילה הי"ד, אות א) בשם המהר"ם מרוטנבורג. וכ"ד המרדכי. אולם הרא"ש בתשובה (כלל כב סי' ו) כתב, מי שהתחיל לאכול סעודה שלישית בשבת סמוך לחשכה, וחשכה לו, נראה שאין לו להזכיר מעין המאורע של שבת בברהמ"ז במוצ"ש, אע"פ שעיקר הסעודה היתה בשבת, כיון שמברך בחול לא יזכיר של שבת. ע"כ. וכ"כ הטור (סי' תרצה) בדין סעודת פורים, שאם התחיל סעודתו ביום ונמשכה עד הלילה, כתב א"א הרא"ש שלא יאמר על הנסים בברהמ"ז. ע"כ. ונראה שדעת מהר"ם כמ"ש בשו"ת מהרי"ל (סי' נו), שאע"פ שמי שלא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצ"ש שתי תפלות של חול, היינו משום שעבר זמן תפלת מנחה לגמרי, ואינו מתפלל במוצ"ש אלא בתורת תשלומין, וצריך להבדיל בתפלה הראשונה, והיאך יתפלל לאחריה תפלה של שבת, אבל ברהמ"ז באה על הסעודה שמעיד בשבת, וכיון שעדיין לא התפלל ערבית של חול צריך להזכיר מעין המאורע בברהמ"ז. וכן המנהג בקהלות אוסטריה, להזכיר על הנסים בברהמ"ז במוצאי פורים, וכן במוצ"ש, כשנמשכה הסעודה עד הלילה. ע"כ. וכ"כ בעל תרומת הדשן בלקט יושר (עמ' קנט). ע"ש. ומרן הב"י (בס"ם קפח) הביא דברי הפוסקים הנ"ל, ופסק בש"ע (שם ס"י): היה אוכל ויצא שבת, מזכיר של שבת בברהמ"ז, דאולינן בתר התחלת הסעודה, וה"ה לראש חודש פורים וחנוכה. וזו לשון מרן בש"ע (סי' תרצה ס"ג): אומר על הנסים בברהמ"ז בברכת הארץ, ואם התחיל סעודתו ביום ונמשכה עד הלילה, אומר על הנסים, דבתר תחלת סעודה אולינן, ויש מי שאומר שאין לאומרו. הגה, ונוהגים כסברא ראשונה. ע"כ. והלכה רווחת סתם ויש הלכה כסתם. וביחוד דעת ח"ג סי' נה].

ד.

משלוח מנות:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצה' ס"ד) – **חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד** וכל המרבה לשלוח לרעים משובח ואם אין לו מחליף עם חבירו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו.

הגה: ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה (מדברי הרא"ש פרק קמא דמגילה). ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מוחל לו יצא ואשה חייבת במתנות לאביונים ומשלוח מנות כאיש. ואשה תשלח לאשה ואיש לאיש. אבל לא בהפך שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין אבל במתנות לאביונים אין להושי:

ימי השמחה – חג הפורים

א' – חייב אדם לשלוח לחבירו ביום פורים שתי מנות של שני מיני אוכלים, או שני מיני תבשיל, או שתי מנות בשר.

וכמו שנאמר במגילת אסתר (ט. כב): לעשות אותם ימי משתה ושמחה, "ומשלוח מנות איש לרעהו", ומתנות לאביונים.

והטעם לכך, כי על ידי שאדם שולח לחבירו תשורה ומנחה, מביע לו בזה את רגשי אהבתו וחיבתו אליו, ועל ידי זה נוטע בלבו גם כן אהבה ואהוה שלום ורועות, כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. שכל משפטי תורתנו הקדושה להרבות שלום בין אדם לחבירו, כמו שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

והטעם הראשון מבואר בספר מנות הלוי להגאון ר' שלמה אלקבץ (דף רח). שתיקנו משלוח מנות היפך דברי איש צר ואויב שאמר על בני ישראל, ישנו עם אחד מפוזר "ומפורד", שיש ביניהם פירוד לבבות.

ועוד כי ישנם אנשים מחוסרי כל, צנועים בהליכותיהם, אשר יבושו לפשוט ידם לקבל צדקה כדי לקיים מצות "סעודת פורים" במאכל ומשתה כדת, מה שאין כן כששולח להם דרך כבוד "משלוח מנות איש לרעהו", לא יבושו ולא יכלמו, וככה אנו משתפים אותם בשמחת הפורים. על דרך שנאמר (נחמיה ח): "ושלחו מנות לאין נכון לו".

והטעם השני מבואר בשו"ת תרומת הדשן (סי' קיא) כדי שיהיה לכל אחד ואחד סיפק לקיים סעודת הפורים כהלכה.

ועיקר המצוה שיהיו שתי מנות לאיש אחד.

[עיון ילקו"י פורים שהביא באריכות וט"ו, טעמים למצות משלוח מנות]

ב' – מצות משלוח מנות נוהגת ביום ולא בלילה.

– לשם יחוד קודם מצות משלוח מנות:

'לְשֵׁם יְחֻד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתָּהּ, בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ, וְכוּ', לִיְחֻדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הֲרִינִי בְּאֵי לְקִיָּם מִצְוֹת מִשְׁלֹחַ מִנּוֹת שֶׁתִּקְנּוּ לָנוּ חוֹ"ל, לְתַקֵּן אֶת שְׁרֵשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עֲלִיזוֹן. וַיְהִי נֶעֱם וְכוּ'.

ג' – יש מי שכתב שהשולח לחבירו משלוח מנות, אף המקבל מקיים מצות משלוח מנות בכך, כיון שעל ידי שניהם נתקיימה המצוה.

אולם אין לסמוך על זה לדינא, אלא גם המקבל מחוייב במשלוח מנות.

ד' – יש אומרים שצריך לשלוח המנות כשהן מבושלות וראויות ומזומנות לאכילה. ויש חולקים ואומרים שיוצאים ידי חובה גם במנות בשר חי, ורק אם שולח עוף חי שלא נשחט עדיין וכיוצא בזה, אינו יוצא ידי חובה. וכן עיקר.

ה' – יוצאים ידי חובה משלוח מנות גם בבשר שימורים שבקופסאות, או בסרדינים, וכיוצא בזה.

ו' – השולח לחבירו דורון של בגדים וסדינים וכיוצא בזה, אינו יוצא בזה ידי חובה משלוח מנות.

ז' – אפילו השולח מעות לחבירו באופן שיוכל לקנות בהם מנות מאכל אינו יוצא ידי חובה, שצריך לשלוח בדוקא מנות של מאכל ומשתה.

ימי השמחה – חג הפורים

ח' – וכן השולח לחבירו קופסת סיגריות או טבק הרחה, לא נחשב ל"מנה", לצאת בזה ידי משלוח מנות, אפילו כשיודע שהמקבל מעשן ומריח טבק.

ט' – וכן השולח לחבירו שהוא תלמיד חכם חידושי תורה ופרפראות לחכמה, או ספרי קודש, ביום פורים, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות. ואחר שקיים מצות משלוח "מנות" לרעהו כדת, יכול לחזור ולשלוח חידושי תורה לרע אחר.

י' – אשה השולחת לחברתה משלוח מנות בגדי צבעונין וכדומה, אינה יוצאת ידי חובת משלוח מנות, שאף על פי שאמרו בפסחים (קט.) בדין שמחת החג, אנשים בראוי להם, בבשר ויין, ונשים בראוי להם, בבגדי צבעונין, ובבגדי פשתן מגוהצים. מכל מקום לגבי מצות משלוח "מנות", צריכים להיות מנות של אכילה ושתייה, לקיום מצות סעודת פורים, שגם הנשים חייבות בה, שאף הן היו באותו הנם.

יא' – השולח לחבירו בשר ובקבוק יין וכיוצא בזה יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות, שגם המשקה נחשב ל"מנה" אחת.

ואפילו שלח שני מיני משקים בלבד יוצא ידי חובת משלוח מנות. וטוב להדר ולשלוח שני מיני "אוכלים".

יב' – יש לשלוח המנות של אוכלים שני מינים שונים. אבל במין מאכל אחד, אפילו חילקו בשתי צלחות או קערות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

אבל השולח חתיכות בשר מאיברים שונים אפילו מבהמה אחת, יוצא בהם ידי משלוח מנות, הואיל והם חלוקים בטעמים וטבעים.

וכל שכן אם היה בשר חי שאפשר לעשות ממנו כמה מיני תבשילים, או צלי מבושל.

יג' – כבר פשט המנהג כיום לשלוח מיני מתיקה במשלוח מנות.

יד' – השולח לחבירו דג מטוגן עם הביצה שעליו, יוסיף עמו מנה אחרת, שלדעת כמה אחרונים הדג וביצה שעליו נחשבים כמנה אחת לענין זה.

טו' – וכן מי ששולח לחבירו מולייתא [פסטיל] הממולא בשר, או עיסה מטוגנת שממולאת בתוכה בזרעונים וקטניות (סמבוסק), שיש להוסיף עם המנה הזאת מנה נוספת ממין אחר, כדי שיהיו שתי מנות.

טז' – השולח פת ותבשיל חשוב כשתי מנות ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות.

יז' – ראוי להזהר במצות משלוח מנות, שיהיו המנות יקרות וחשובות, לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה וריעות למקבל. ואם המקבל עשיר ביותר, טוב שיהיו גם לפי ערך המקבל. וטוב שיהיה בהם כדי שיעור סעודה.

יח' – לכתחלה טוב לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ולא בזה אחר זה כי בזה חשיבותם ניכרת יותר. ומכל מקום אם שלח לחבירו מנה אחת, ושוב שלח אליו אחר כך מנה אחרת, ואפילו אם נתן מנה אחת בבוקר ומנה אחת בערב סמוך לחשכה, יוצא ידי חובה.

יט' – מעיקר הדין אין צריך לחלק את שתי המנות שבמשלוח מנות בב' כלים נפרדים, דהיינו שיתן כל מנה בצלחת או קערה נפרדת, אלא רשאי ליתנם בקערה או צלחת אחת. ומכל מקום אם יכול נכון לחלק המנות לתת כל מנה בכלי בפני עצמו.

ימי השמחה – חג הפורים

כ' – השולח הרבה דברים קטנים בתוך כלי אחד, [כגון שקדים ואגוזים או סוכריות], הכלי מצרפן לחשבן מנה אחת חשובה, דויל בטר טעמא, שהרי הטעם למצות משלוח מנות, הוא כדי להראות חיבה וריעות, והרי גם בדברים קטנים שנצטרפו בכלי אחד שייך הטעם להראות חיבה לרעהו, והכלי מצרפם לענין זה.

ואפילו כמה מינים בכלי אחד חזו לאצטרופי למנה נאה, כיון שביחד יש בהם חשיבות. כא' – כל המרבה לשלוח מנות לריעים הרי זה משובח, שעל ידי זה מרבים חיבה וריעות בין אדם לחבירו. ומכל מקום כל ששלח מנות כהלכה לאדם אחד מחבריו, אין צריך להזהר בכל הפרטים הנ"ל כששולח ליתר חבריו, שאין זה אלא להידור מצוה.

כב' – מנהג נכון שלא לעשות פעודת פורים עד לאחר שיקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים.

אבל לטעום מעט לפני כן מותר, ואין בכך כלום.

כג' – יוצא אדם ידי חובת משלוח מנות כששולח לרבו, שהוא גם כן בכלל: ומשלוח מנות איש "לרעהו". [ויש בזה גם מצות עשה דכבוד תורה לשלוח לרבו]. ובמקומות רבים נהגו לשלוח מנות בפורים להרב אב"ד שבעיר, ולגדולי הרבנים שבעיר.

כד' – גם השולח מנות לעם הארץ יוצא ידי חובת משלוח מנות, דאף שלדעת רש"י עם הארץ אינו בכלל רעהו, מכל מקום בלשון תורה כל ישראל ריעים, כמו לא תחמוד בית רעך. כה' – בן ששולח לאביו משלוח מנות, וכן רב ששלח לתלמידו, ואב ששלח לבנו, יצאו ידי חובת משלוח מנות.

כו' – קהל מוקירי תורה, אשר נועצו לב יחדיו, ונשתתפו ביחד, וקנו בסכום המעות מגדנות ומיני מעדנים, לקיים מצות משלוח מנות לרבם הדגול, יוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות. ואפילו אלה שנתנו סכום מעות לא גדול, אשר הוא פחות משיעור שתי מנות, כיון שנצטרפו לחבריהם במצות משלוח מנות, שנתקבלה בכבוד הראוי ובשמחה אצל הרב, קיימו בזה מצות משלוח מנות.

ולפי זה יכול האיש לשלוח ב' מנות לרעהו, וישתף גם אשתו במנות הללו שהיא שולחת אותם לרעותה, ושניהם יצאו בהן ידי חובת משלוח מנות. ואין צריך לדקדק שיהיה שיעור ב' מנות לכל אחד מהשולחים.

כז' – השולח מנות לרעהו בעילום שם, שאין המקבל יודע מי שלח אליו המנות, יש אומרים שלא יצא ידי חובת משלוח מנות, ולכן יחזור וישלח מנות לצאת ידי חובה.

ולכן מי ששלח מנות לרעהו, והלה לא היה בביתו, ורק בני ביתו היו שם, וקבלו המנות מיד השליח, אם חזר המקבל לביתו ביום פורים וידע מזה יצא, אבל אם לא שב לביתו באותו היום לא יצא, ואע"פ שאשתו ובני ביתו קיבלו בעדו, מ"מ הרי נאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, הילכך בעינן שיבא ליד רעהו, ועל כל פנים שידע מזה.

כח' – מי ששלח מנות ומצאו השליח שיכור שהגיע לשכרותו של לוט, אם פג שכרותו בפורים, וידע מהמשלוח מנות, חבירו יצא ידי חובת המצוה, ואם חושש שלא ידע עד שיפוג

ימי השמחה – חג הפורים

יינו, ויהיה זה במוצאי יום הפורים, ישלח מנות לאחר כדי לצאת ידי חובת משלוח לכולי עלמא.

כט' – אשה חייבת במשלוח מנות, ותשלח לרעותה. וגם אשה נשואה אינה יוצאת במשלוח מנות של בעלה בלבד.

וטוב שלא ישלחו איש לאשה, ואשה לאיש. פן יבואו לידי ספק קדושין, אלא ישלחו איש לאיש ואשה לאשה.

ל' – הבנים הסמוכים על שלחן אביהם, מבן י"ג שנים ומעלה, והבנות מגיל י"ב שנה ומעלה, חייבים במשלוח מנות לחבריהם.

לא' – השולח מנות לגוי לא יצא, שאינו בכלל רעהו.

לב' – השולח מנות לאדם שאינו שומר תורה ומצות ומחלל שבת בפרהסיא, אם הוא בגדר יודע את רבונו ומורד בו, לא יצא, מאחר שדינו כגוי. אך אם אינו אלא כתינוק שנשבה בדיעבד יצא.

ועל כל פנים לכתחלה יש לשלוח לעמיתו ירא שמים השומר תורה ומצות.

לג' – עני המתפרנס מן הצדקה גם כן חייב במשלוח מנות.

ואם הוא עני ואין לו לסעודת פורים אלא מנות אלו, יחליפם עם חבירו העני, שהוא ישלח אליו סעודתו וחבירו ישלח אליו הסעודה שלו. ובזה יקיימו ומשלוח מנות איש לרעהו.

ובלאו הכי עכשיו נוהגים העולם להחליף זה עם זה כדי שלא לבייש מי שאין לו.

אבל השולח לחבירו מנות, ומתנה עמו שהם מתנה על מנת להחזיר, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

לד' – הלוקח מנותיו בעצמו ומביאם לחבירו, יוצא ידי חובת משלוח מנות, ואין צריך לשולחם על ידי שליח דוקא.

[וכך נהג הגאון החזון איש לשלוח מנות בעצמו ולא על ידי שליח].

וכן השולח מנות על ידי קטן שלא הגיע למצות, או אפילו על ידי גוי, שאין מועיל בהם דין שליחות, אף על פי כן יצא ידי חובת משלוח מנות.

לה' – מי שניגש לחנות ומזמין מנות לשולחם לחבירו, יוצא ידי חובתו, לא מבטיח אם שילם תמורתם לבעל החנות, אלא אפילו בהקפה יוצא ידי חובתו. ודלא כמי שרצה להחמיר בזה.

השולח מנות לקטן לא יצא וצריך לחזור ולשלוח מנות לגדול.

לו' – השולח מנות בפורים על ידי שליח, אינו צריך לברר אם הגיעו המנות למי שנשלחו אליו, שהזקה שהשליח עושה שליחותו.

אבל אם שלח המנות על ידי קטן שלא הגיע למצות, צריך לברר אם הגיעו המנות לתעודתן. לז' – השולח מנות לאדם "חשוב", אין אותו המקבל יוצא ידי חובת משלוח מנות בקבלתו,

מפני הנאתו של השולח מנות אליו, שעל כל פנים אין כאן אלא הנאה בלי אכילה.

לח' – השולח מנות לרעהו וסירב הלה לקבלם, כגון שמחל לו עליהם, או שהחזירם לו מחמת שנאה, שאינו אוהבו, או מחמת שבור שהמנות אין לפי כבודו, בכל אלה דעת הרמ"א שיצא

ידי חובתו. יש חולקים בדבר, לכן יחזור השולח ויקיים מצות משלוח מנות לאדם אחר.

ימי השמחה – חג הפורים

לט' – צריך לזוהר ביותר שישלח מנות כשרות לאכילה בלי שום חשש איסור כלל. והשולח בשר לחבירו ספרדי, ישלח בשר חלק לפי דעת הבית יוסף, ואם שלח לו בשר כשר לא יצא ידי חובה, כיון שאנו נוהגים כדברי מרן לאסור מן הדין שלא לאוכלו. שקבלנו עלינו הוראות מרן.

ומיהו אם שולח לרעהו אשכנזי אפשר שיוצא י"ח, ואפילו אם הוא מחמיר על עצמו כדעת מרן, יכול לתת לבניו הקטנים שלא הגיעו למצות.

מ' – מי שאינו נזהר מפת עכו"ם וחמאת עכו"ם, ושולח אותם למנה למי שנוהר, יש אומרים שלא יצא ידי חובה. ולא מילתא פסיקתא היא, ולכן לכתחלה ישלח לחבירו דבר הראוי לו לאכילה, שאינו מחמיר בו.

מא' – מי ששולח איסור דרבנן לחבירו ואכלו, צריך לחזור ולשלוח מנות אחרות כשרות, שלא יצא ידי חובה.

מב' – השולח מנות לחבירו מיני מתיקה, אף על פי שחבירו אינו יכול לאוכלם מטעמי בריאות (חולי סכרת), אף על פי כן יוצא ידי חובת משלוח מנות, משום שעל כל פנים ראויים הם לבני ביתו.

מג' – השולח מנות לרעהו בפורים, והמנות הם מפירות של ערלה או של כלאי הכרם שאסורים בהנאה, וחבירו הוא חולה שיש בו סכנה, שהמנות מותרות לו לאכילה, אפילו הכי אינו יוצא ידי חובת משלוח מנות.

מד' – השולח מנות פירות ספק ערלה שגדלו בחוץ לארץ, והמקבל אינו יודע שהם ערלה, לא יצא, שכיון שאסור למשלח ליהנות בהם וצריך לשלוח לו בעילום שם, ובכחאי גוונא אין חיבה על ידי המשלוח מנות משום הכי לא יצא.

מה' – השולח עוף שחוט לחבירו מכלל המנות, ויצא טרף, צריך לחזור ולשלוח מנה אחרת תחתיו, ואז יקיים משלוח מנות.

מו' – השולח מנות לחבירו ונגנבו או נאבדו צריך לשלוח מנות אחרות תחתיהם.

מז' – השולח מנות לרעהו, שהוא אביון, יוצא ידי חובת שתי המצות: "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", לאחר שיתן עוד מתנה לאביון אחר.

ויש מחמירים בזה שאין לעשות כן, וטוב לחוש לדבריהם, ולכן יתן עוד שתי מתנות לאביונים אחרים.

מח' – תושב עיר פרזות שקוראים המגילה בי"ד, ששולח מנות לרעהו אשר בירושלים ביום י"ד, שקוראים המגילה בט"ו, (וכגון השולח משכונת רמות שקוראים בי"ד, לרעהו אשר בירושלים שקוראים בט"ו), ויודע שמקבל המתנות יאכלם בט"ו, יצא ידי חובתו.

וכן היושב בחו"ל במדינת הים, ושולח לרעהו שבארץ ישראל, שתי מנות, קודם פורים, או מי ששולח מתנות לאביונים קודם פורים, ויודע בבירור שהגיעו המנות או המתנות לתעודתם ביום הפורים, יצא י"ח, מפני שבפורים שהוא שעת החיוב הגיעו לתעודתם, כיון שהגיעו לידם בשעת החיוב של השמחה ושמחו בהן.

ימי השמחה – חג הפורים

מט' – תושב ירושלים ששלח מנות ביום י"ד לשאר ערי הארץ שקוראים המגילה בי"ד, יצא ידי חובתו. אבל אם שלח מנות להם ביום ט"ו, לא יצא, שאצלם אינו יום שמחת פורים, עבר יומו בטלה שמחתו. שכל שהמנות מגיעים אחר פורים לא יצא, והמשלוח שיצא מידו בפורים אינו אלא הכנה למצוה, וגמר המצוה הוא בהגיע המשלוח ליד המקבל, וכיון שלא קיבלו עד אחר הפורים, לא יצא. שהכל תלוי במקבל המנות.

נ' – בן עיר היוצא לדרך מראש חודש אדר ואילך, שחלה עליו מצות פורים, ושולח מנות או מתנות לאביונים לאחד מבני עירו, יכול לתת אותן בעצמו אפילו בסתם, לשם מצות פורים, ואין העני זוכה בהן אלא עד פורים.

אך יותר טוב להתנות עמו בפירוש שלא יזכה בהם ולא יאכלם עד יום פורים. נא' – שגג או נמנע ממנו הדבר ולא שלח מנות כל יום הפורים, אינו יכול לשלוח אחר הפורים, ואין לו תשלומין. (שדי חמד מערכת פורים ס"ו, ד"ה כתב).

פנינים לסעודת פורים:

א.

מגילת "אסתר":

מדוע המגילה נקראת "מגילת אסתר", רק על שם אסתר, ללא איזכור של מרדכי? היה מקום לקרוא לה "מגילת מרדכי ואסתר", הרי בזכות שניהם נעשה גם פורים? בסיום המגילה כתוב "וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים" (ט), מרדכי כתב את המגילה, ולאחר מכן כתוב "וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמֶרְדֳּכָי הַיְהוּדִי" (ט, כט), כלומר שניהם כתבו את המגילה.

בתחילה מרדכי כתב את המגילה, וכששלח אותה לכל היהודים, לא כולם קיבלו את דבריו עליהם. לאחר מכן שלחה להם אסתר, וקיבלו כולם עליהם את דבר המגילה, כמו שאמרו חז"ל במסכת מגילה (ז ע"א) – שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות ביקשה שיתקנו את ימי הפורים כדין גמור לדורות. שלחו לה (חכמים) קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות (אומות העולם יתקנאו בעם ישראל כשיראו שהם עושים חג לניצחונם) שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס. ושם יראו הגויים אשר נעשה להם, ואם כן בחגיגת ימי הפורים לא תוסיפו קנאה.

א"כ לכן המגילה נקראת רק על שם אסתר, משום שרק על ידה נתקבלה המגילה על כל ישראל, כולל דעת חכמי ישראל.

ב.

סירוב ושתי להגיע למשתה אחשורוש:

"וַתִּמְאַן הַמַּלְכָּה וְשָׂתִי לְבֹא בְּדַבַּר הַמַּלְכִּי אֲשֶׁר בְּיַד הַפָּרְסִים וַיִּקְצַף הַמַּלְכִּי מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעָרָה בּו" (א, יב)

מדוע סירבה ושתי לבוא?

ימי השמחה – חג הפורים

– מדרש רבה: (ג, יד) "שלחה ואמרה לו דברים שהן נוגעין בלבו. אמרה לו: אם רואין אותי נאה, הן נותנין עיניהם להשתמש בי והורגים אותך. ואם רואין אותי כעורה, את מתנגת בי". ושתי דאגה לאינטרם של אחשורוש ועל כן סירבה לבוא, היא אמרה לו שאם תמצא חן בעיניהם, אחד מהם עלול להרוג אותו ולשאת אותה לאשה.

– מנות לוי: במקביל למשתה שעשה אחשורוש ערכה ושתי משתה לנשים ורצתה להמצא בו, היא כעסה על שאחשורוש קרא לה בעיצומו של משתה הנשים שערכה ורצה לאלץ אותה בכך להיעדר ממשתה הנשים.

– ידי משה: ושתי לא התנגדה עקרונית להיענות לבקשת אחשורוש להגיע למשתה, סירובה היה להגיע בדרך המבוזה שבה בחר להביאה, הוא לא קרא לה ופנה אליה בצורה מכובדת שתגיע אליו, אלא שלח אליה סריסים להביאה. ושתי סירבה להגיע כשהיא מובלת ע"י אנשי משמר, בצורה שאינה מכובדת.

ג.

המן קופץ בראש:

"ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על המלך לבדו עוֹתָה וְשִׁתִּי הַמְלֶכֶה פִּי עַל כָּל הַשָּׂרִים וְעַל כָּל הָעָמִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמְּלֶכֶה אֲחֻשְׁרוּשׁ" (א, טז)
מדוע המן אמר את דבריו בפומבי, לפני כולם?

– מדרש רבה: (ד, ו) המן כעס על ושתי, על שלא הזמינה את אשתו לסעודת הנשים. כנקמה על כך ניצל הזדמנות שהמלך כעס עליה ופרסם ברבים, לעיני כל השרים את עצתו שיש להדיחה מתפקידה.

– מנות לוי: המן ראה שהמלך מסתודד עם עוזריו הקרובים וחשש שיחזן אותה, גם אם רק "ימתיק" את גזר הדין בנימוק, שאיש אינו חפץ בעונש מוות. כדי להסיר אפשרות זו, קפץ המן ודרש את העונש בפומבי, בנוכחות כולם, כדי שהמלך לא יוכל לפטור אותה מעונש מוות.

– הגר"א: משמעות המילה "לפני" אינה מול / כנגד, אלא קודם. ממוכן הקדים עצמו להיות הראשון בסדר הדוברים, על אף שהיה השר הצעיר מבין שרי המלך, ועל כך אמרו חז"ל "ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן? שמוכן לפורענות. אמר רב כהנא: מכאן שההדיומ קופץ בראש". התנהגותו זו של המן, היתה שלילית, הוא לא נהג בתבונה ודיבר לפני כולם, אף ותיקים וגדולים ממנו, וכל זאת מתוך פויזות ויוהרה. (מתוך הספר 'מה שאלתך')

– 'עטרת זהב' למרן רבנו הגדול רבי עובדיה יוסף זיע"א: – היות והבחינו השופטים וממוכן בכללם, שהמלך היה חפץ לזכותה, וכמו שרמזו בדבריו, "כדת מה לעשות במלכה ושתי", שהיא קודם כל "מלכה" בזכות עצמה, כבת למלכים אדירים, ולא רק מכח היותה אח"כ אשתו של המלך, ולכן יש לדונה לזכות ולא לחובה, ורמזו בזה שבדעתו למחול לה על עלבונה, לכן בא ממוכן והפך את הקערה על פיה, ואמר "יצא דבר מלכות מלפניו, אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש, רק "ושתי", ולא "המלכה ושתי", ולכן הקדים לנמק את גזר דינו, ע"פ מה שאמרו חז"ל (קידושין לג') 'מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול', לפי שכבודו

ימי השמחה – חג הפורים

הוא כבוד כל העם, ואין בידו למחול על כבודם, וכמו שאמרו התוספות (זבחים טז' ד"ה מיושב).

וזהו שאמר "לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה", שאילו היה כן היה יכול למחול על כבודו, אלא על כל השרים והעמים, וכבוד המלך הוא כבוד כל העם הנתונים לחסותו, ואין בידו למחול על כבוד העם.
ד.

"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי צנה עליה אשר לא תגיד" (ב, י)

מדוע צינה מרדכי על אסתר שלא לגלות את זהות עמה ומולדתה?

– 'ילקוט שמעוני': מרדכי ברח מהכבוד ובהר בחיים צנועים ושקמים, הוא חשש שאם תגלה אסתר את עמה, ימנה אותו אחשוורוש (כקרוב משפחתה, לשר או בעל משרה).

– רש"י: "כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחנה, שאם ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה".

מרדכי לא רצה שאסתר תינשא למלך, הוא חשש שחשיפת זהותה כנצר למשפחת מלוכה יגרום למלך לרצות לשאתה לאשה.

– 'אבן עזרא': מרדכי לא רצה שאחשוורוש ידע שהיא יהודיה, כדי שלא יפריע לה לשמור על יהדותה, הוא ידע (ע"פ נבואה), שאחשוורוש ישא את אסתר לאישה, וחשש שאם ידע את מוצאה האמיתי, יכריח אותה לחלל שבת ולאכול מאכלות אסורות, אך משלא ידע זאת, הצליחה אסתר לקיים את מצוות התורה ללא הפרעה, ואף משרתיה לא הרגישו ביהדותה.
– רלב"ג: מרדכי ידע שהגאולה תבוא על ידה וחשש שאם המלך ידע שהיא יהודיה, מעם שפל וגולה, לא ירצה לקחתה.

– אלשיך: כשראה מרדכי שאסתר נלקחה אל המלך הבין שההצלה תיעשה ע"י אסתר, שתבטל את הגזירה באמצעות קרבתה אל המלך, וחשש שאם ידע אחשוורוש את מוצאה האמיתי של אסתר, לא תוכל אסתר לבקש את ביטול הגזירה מעם ישראל.

– מהר"ל: כדי שמקורבי המלך לא ינסו להכשיל את כניסתה לארמון. אם היו יודעים שהיא יהודיה, היו מונעים את כניסתה לארמון, כדי שלא תסייע ליהודים ותתן להם יחס מועדף.

– 'מהרש"א': על הפסוק "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה", (ב' טז'). אומרים חז"ל, מלמד שלכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו, (מגילה יג'), מרדכי ידע מראש שאסתר תמצא חן בעיני כל ראייה, וצוה שלא תגלה את זהותה כדי שלא לעורר את קנאת אומות העולם עליה, שבעקבות קנאה זו ישנאו את עם ישראל.

– ידי משה: אילו היתה אומרת מה מקורה ומגלה את עמה, היו כולם נוהרים מלדבר עליה בקרבת מרדכי, מחשש שיעביר לה את המידע. אולם משלא ידעו את מוצאה ולא על קשריהם המשפחתיים, דיברו בקרבתו על אסתר, וכך יכל מרדכי לגלות לה את הנאמר.

(מתוך הספר 'מה שאלתך')

ימי השמחה – חג הפורים

ה.

מדוע גילתה אסתר למלך שרוצים להרגו, מה אכפת היה לאסתר ולמרדכי אילו אחשורוש היה מת?

– ילקוט שמעוני' (תתרג): "שלא יאמרו כל ימים שהוא נשוי בנות עובדי אלילים היה שמור ועכשיו שנשא בת ישראל מת".

מרדכי חשש שכשיוודע לכולם שאסתר יהודיה יאשימו אותה בהריגת המלך. כדי להסיר חשד שכזה גילתה אסתר מבעוד מועד את מזימת בגתן ותרש.

– האדמו"ר מגור (ר' שמחה בונים): מרדכי חשש שאם אחשורוש ימות, המן (שהצטייר כשונא גדול ממנו) יירש אותו והורה לאסתר לגלות למלך את מזימת בגתן ותרש, כדי למנוע אפשרות שהמן יירש את מקומו.

– רבי שמואל די אוזידא: משנודעה למרדכי מזימתם של בגתן ותרש, ראה הוא בכך השגחה משמים, שהרי אילו היו נוהגים במשנה זהירות, לא היה אמור מרדכי לדעת ממזימתם, הרוצה לשמור על סוד נזהר ונשמר ואינו מסתודד במקום ציבורי, כדי שסודו לא יתגלה, ואף כאן, למרות שיתכן שראו את מרדכי, לא סברו שהוא מבין את שפתם. משהבין מרדכי את דבריהם – ראה בכך את משמים והחליט להשתמש במידע להצלת אחשורוש והורה לאסתר לומר למלך.

(מתוך הספר 'מה שאלתך')

ו.

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן" (ג, א)

מדוע גדל המלך אחשורוש את המן?

– 'מנות הלוי': רצה לגמול להמן טובה על שיעץ לו להרוג את אשתו ושתי, עצה שבמבחן במציאות התגלתה כנכונה וטובה.

– מלבי"ם: רצה לגמול טובה לשרים, שבעצתם להרוג את ושתי, סיעו לאסתר לעלות למלכה. ראשון השרים היה ממוכן, המן.

– 'חוט של חסד': היה זה בהשגחת הקב"ה שרומם אותו כדי שמפלתו – תביא להתרסקות סופית ומשמעותית, כדברי חז"ל "כל המיצר לישראל [עוין ואויב את עם ישראל ועושה להם צרות] נעשה ראש [עולה לגדולה]" (גיטין נו ע"ב).

– 'מאמר מרדכי': לאחר שהתגלה רצונם של בגתן ותרש להרוג את המלך, החל אחשורוש לחשוש מפני מורדים. הראשון, ממנו פחד המלך היה המן, שהגיע למעמד גבוה בממשלתו והיה בעל כוח רב. אחשורוש הקיש בקל וחומר מבגתן ותרש להמן, אם שומרים פשוטים, ללא אמצעים מיוחדים, יכלו למרוד וניסו להרגו, כל שכן ששר בכיר (כהמן) יעשה זאת. כדי למנוע מהמן להתור נגדו, החל אחשורוש להחניף ולהיטיב לו וגידל אותו על פני כל השרים, שלא יתקומם מולו.

ז.

”וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים” (ג, ו).

מדוע ביקש המן לעשות זאת?

– ‘תרגום’: המן רצה לנקום את נקמת סבו עשו, על הבכורה שנטל ממנו יעקב אבינו, סבו של מרדכי.

– ‘מלוא העומר’: לאחר שהסבירו להמן שמרדכי לא השתחוה, מצד דתו, משום שהוא יהודי החל המן לדאוג שמא ילמדו ממנו כל היהודים וינהגו כמוהו ולא ישתחוו לו והחליט לגזור להרוג את כל היהודים, כדי שבזיונו לא יגדל.

– ‘בן איש חי’: המן ידע שאם יהרוג רק את מרדכי, לא יצליח להפטר מכל היהודים, משום שעל פי הטבע “יצמחו” יהודים ומנהיגים אחרים כדוגמתו. כפתרון לבעיה זו החליט המן להרוג את כל היהודים, כדי שלא יקום מנהיג חלופי למרדכי.

– רבי שמואל די אוזידא: תחילה “וַיִּבְזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמַרְדֵּכִי לְבַדּוֹ”, המן רצה ל”טפל” רק במרדכי על שלא כרע לו, אולם – “כִּי הִגִּידוּ לוֹ”, אמרו להמן – “אֶת עִם מַרְדֵּכִי”, שלא זו בלבד שאינו משתחוה לו, אלא מעשיו ישפיעו על שאר היהודים שלא ישתחוו לו, משום שהם מעמו של מרדכי, ועל כן “וַיִּבְקֹשׁ הַמֶּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים”.

ח.

”וַיִּנְדֹּד לוֹ מַרְדֵּכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ וְאֵת פְּרִשְׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּן לְשָׁקוֹל עַל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בְּיְהוּדִים לְאַבְדֵם” (ד, ז)

מדוע סיפר מרדכי לאסתר את פרשת הכסף?

– ‘חתם סופר’: המו”מ בין המן לאחשורוש נעשה בחשאי, רק שניהם ידעו מכך. למרדכי נודע ברוח הקודש, והיה חשוב לו שאסתר תדע מכך, כדי שבשעת הצורך תשתמש במידע זה, (כפי שאכן היה), שאמרה אסתר לאחשורוש במשתה “כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי...” (להלן ז, ד), ידיעה חשובה זו גרמה לתפנית הגדולה ועוררה את המלך לשאול אותה “מִי הוּא זֶה וְאֵי זֶה הוּא”.

– ‘הוט של חסד’: מרדכי רצה להמחיש לאסתר עד כמה שנאת המן והמלך ליהודים כה גדולה, שהמן מוכן לותר על סכום פרטי כה רב כדי להשמיד את היהודים. גם את שנאת אחשורוש ניתן לראות, שהסכים לותר על הכנסת סכום כסף נכבד לטובת השמדתם.

– ‘דברי שאול’: מרדכי העביר לאסתר מסר, שלא תחשוב לשחד את אחשורוש, בניסיון להציל את עם ישראל, משום שהכסף לא משפיע עליו, שהרי המן הציע לאחשורוש עשרת אלפים ככר כסף תמורת מכירת עם ישראל ועל כך אמר לו “הַכֶּסֶף נְתוּן לָךְ וְהָעַם לְעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ”.

(מתוך הספר ‘מה שאלתך’)

ט.

"וַיִּבְקֹשׁ הַדְּבָר וַיִּמָּצֵא וַיִּתְּלוּ שְׂנֵיהֶם עַל עֵץ" (ב, כג)

ממעשי אחשורוש ותגובותיו ניתן ללמוד על האופן שבו ניהל את ממלכתו. כשאמר לו המן "וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶךְ אֵין שׁוֹה לְהַנִּיחָם" ורצה לאבד עם שלם, המלך לא ערך חקירה ודרישה, אלא האמין להמן ואישר לו את תכניתו, אולם כשאמרה המלכה אסתר למלך על שני אנשים שרצו לשלוח יד ולהרגו הוא עשה חקירה ודרישה – "וַיִּבְקֹשׁ הַדְּבָר וַיִּמָּצֵא" ורק אח"כ דן אותם למיתה. מדוע? מה ההבדל?

"השנאה מקלקלת את השורה". שנאתו לעם ישראל השפיעה וכל דבר סרה שאמר המן על היהודים, האמין לו המלך, אף על דיבור בעלמא, אך על דבר הנוגע לחיי המלך כשאמרה זאת המלכה בשם מרדכי היהודי, לא האמין ורק לאחר שעשה חקירה ודרישה הוציא את משפטם וגם אז, צרה עינו לתת יקר וגדולה ליהודי המציל את חייו וקיבל את הטובה מהיהודי ב"הקפה", וכתב זאת בספר דברי הימים.

המלך אחשורוש חשב זאת לרעה, אך הקב"ה חשבה לטובה, לשמור את זמן הפרעון – התשלום, לעת מצוא, זו מיתה, שנגזרה על היהודים ורק לאחר שקראו לפני המלך אחשורוש את מעשה ההצלה של מרדכי, מספר הזכרונות, נהפך הגלגל לטובה ולהצלת מרדכי.

י.

"וַיֹּאמֶר חֲרַבְוֹנָה... גַּם הִנֵּה הָעֵץ..." (ז, ט)

"אמר רבי אלעזר: אף חרבונה רשע באותה עצה היה" (לתלות את מרדכי). (מגילה ט"ו)
מנין ידעו חז"ל שאף חרבונא היה בעצה זו, והרי מהמגילה משמע שחרבונא האשים את המן?

– מבאר המגיד מדובנא בדרך משל, לעני עיוור שהונהג ע"י נער קטן בדרך והרגיש שכל כספו אבד לו. התחיל העני לבכות על כספו שאבד. ראה הנער את צערו של ונכמרו רחמיו. פנה ואמר לו: הנה מצאתי את ארנקך ובו עשרים מטבעות שאבדו לך. החל העני להכותו. צעק הנער: מדוע אתה מכה אותי ומשלם לי רעה תחת טובה, הרי החזרתני לך את אבדתך? השיב העני: אתה גנבת את כספי, שאם לא כך, מנין אתה יודע מה הסכום המדויק שהיה בארנק?

הנמשל, מנין ידע חרבונא את מידותיו המדויקות של העץ? אלא *זהו סימן שהוא היה באותה עצה*, כדברי חז"ל.

יא.

"שושנת יעקב צחלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי"

מדוע נזכרו לשמחה ולצהול רק כשראו את "תכלת מרדכי"?

כשמרדכי לבש את בגדי המלך שהביא לו המן, חשב המן בליבו שאולי יקטין את בושתי ועלבוננו אם ילבש את בגדיו של מרדכי וביקש ממנו את בגדיו שפשט, כדי שיחשבו כולם שמרדכי מוביל את הסוס.

ימי השמחה – חג הפורים

הסכים עמו מרדכי ונתן לו ללבוש כל בגד שפשט, אולם בגד אחד השאיר לעצמו מרדכי, ואותו לבש על כל בגדיו, הציצית, הטלית הקמן.

עתה משראו כולם את הסוס, מובל ע"י אדם הלבוש כיהודי בכובעו ובחליפתו, עלתה תונה בליבם שמא מרדכי הוא, הרגיל להתעמת עם המן. אולם, כשראו את טליתו של היושב על הסוס, טלית מצויצת בפתיל תכלת, מתבדרת קלילות ברוח בציציותיה התכולות, זיהו מיד את מרדכי היהודי היושב מעלה על הסוס וצהלו ושמחו.

"שושנת יעקב צהלה ושמחה – בראותם יחד תכלת מרדכי"

יב.

"וַיִּגְדֵּל לוֹ מְרַדְכֵי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְחוּ וְאֶת פְּרִשְׁתֵּי הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמָן לְשָׂקוֹל עַל גִּזְזֵי הַמֶּלֶךְ בְּיַהוּדִים לְאַבְדֵם" (ד, ז)

מדוע סיפר מרדכי לאסתר את פְּרִשְׁתֵּי הַכֶּסֶף?

– טעמא דקרא: מרדכי רצה לעודד ולשכנע את אסתר להיכנס למלך ולדבר עימו על הגזירה של המן, והדגיש לה שלא תחשוב שניתן יהיה לבטל את הגזירה באמצעות כסף, שוחד, משום שהמלך ויתר להמן כשזה רצה לשקול לו כסף, ואם כן אין מנוס מלהיכנס למלך ולהתחנן לפניו.

– מהר"ל: מרדכי רצה להמחיש לאסתר עד כמה חמורה גזירת המן, ואמר לה באמצעות התך שאילו היתה זו גזירת אחשורוש, ניתן אולי היה לבטלה, אולם משזו גזירת המן, שרכש את היהודים בכסף ("פְּרִשְׁתֵּי הַכֶּסֶף"), הרי הם ברשותו וקשה יהיה לבטל אותה.

– דברי שאול: מרדכי העביר לאסתר מסר, שלא תחשוב לשחד את אחשורוש, בניסיון להציל את עם ישראל, משום שהכסף לא משפיע עליו, שהרי המן הציע לאחשורוש עשרת אלפים ככר כסף תמורת מכירת עם ישראל ועל כך אמר לו "הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעַם לְעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ" (לעיל ג, יא).

יג.

"וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר: אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן חַיּוּם אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ" (ה, ד)

– ידי משה: אסתר התלבטה באיזו דרך עליה לנהוג והזמינה את המלך עם המן כדי לבחון את יחס אחשורוש ליהודים בכלל ולמרדכי בפרט, האם הוא נוטה לדעתו של המן, כדי שתדע האם יש לה סיכוי להשפיע עליו, או שעליה לפייסו יותר כדי שינמטה לדעתה.

– מנות לוי: כדי "להתחנף" אל המן, שידבר בשבחה עם המלך, והתכוונה "להפילו בפח", שלאחר מכן, כשתאמר למלך "איש צר ואויב..." יהיה המן נבוך מאחר ודיבר עליה דברים טובים, ולא יוכל לחזור בו ולהכחיש דבריו.

– מלבי"ם: אסתר רצתה לשמוח לראשונה את האשמותיה כלפי המן בנוכחות המלך, באופן שלא יספיק לענות לה, ועד שיסדר תשובותיו, יכעם עליו המלך ויהרוץ את דינו, כפי שאירע.

– רבי שמואל די אוזידא: אסתר נימקה את הזמנתו, בכך שרוצה לגמול לו טובה, על שסייע לה להגיע לשלטון, [בזכות עצתו ושתי נהרגה ואסתר הגיעה למלכות]. היא התכוונה לרמוז

ימי השמחה – חג הפורים

לאחשורוש שיש לגמול על מעשה טוב שנעשה, והוא מרם "שילם" למרדכי על שהציל את חייו ממוות, כשגילה לו שבגתן ותרש רוצים להרגו.
(מתוך הספר 'מה שאלתך')
יד.

"אם מצאתי חן בפני המלך... יבוא המלך והמן אל המושטה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך" (ה, ח)
מדוע אסתר לא אמרה ביום הראשון את רצונה, מדוע דחתה את אמירת בקשתה רק למחר?

– אכן עזרא: במשנה הראשון לא ראתה אסתר אות או שינוי, שהתענית פעלה והבינה שאין השעה כשרה עדיין לבקש ולנסות לבטל את הגזירה והעדיפה לדחות את בקשתה לעת כשירה יותר, למחר. למחרת, לאחר שראתה שמרדכי עלה לגדולה הבינה שזהו אות משמים שיכולה לבקש מהמלך.

– מנות הלוי: רופא שיש לו ספק באבחנת מחלה, ממתין לקבל הוכחה טבעית שתכריע. לאסתר היה ספק ביום הראשון, האם הגיעה "שעת הכושר". משלא ראתה כל סימן חיובי שהגיעה עת הגאולה, לא רצתה לפעול והחליטה להמתין יום נוסף. ואכן, למחרת, בין שני המשתאות, הגיע אות משמים – "פלילה ההוא נדדה שנת המלך" וגדולת מרדכי.
– עקידת יצחק: אסתר רצתה לבחון את תגובת אחשורוש לכניסתה לארמון ללא רשות מוקדמת. עפ"י מידת הקפדתו עליה, התכוונה לבחון האם וכיצד לשטוח בפניו את בקשתה. משניאות להזמנתה להגיע גם למחרת, הבינה שאינו מדקדק עימה על זה.
טו.

"ותאמר לו זרש... יעשו עין גבה המשום אמה... ויתלו את מרדכי עליו..." (ה, יד)
מדוע יעצו לו לתלות את מרדכי על עץ?

– הגר"א: משום שרצו שכולם יראו שמרדכי תלוי בחצר המלך.
– מאמר מרדכי: כדי שהמן יוכל בעת שיהיה בארמון המלך לראות את מרדכי תלוי וישמח מכך.

– מהריז"ש: כדי להרתיע את היהודים, שיראו כולם, גם ממרחק, את סופו של מרדכי, שהיה איש חשוב, וזאת במטרה להשפיע עליהם, שלא ילכו בדרכו של מרדכי.
– מנות הלוי: בהקמת העץ ביקשו מקורביו לנקום את נקמת בגתן ותרש שנתלו על עץ, בעקבות הגילוי של מרדכי, שסיפר למלך שהם זממו להרגו.
– חוט של חסד: המן כעס על מרדכי על שלא השתחוה לו והתאפק שלא לספר על כך למלך (לעיל פסוק י). עצת זרש אשתו, נועדה לשכך את חמתו.
טז.

"ויאמר המלך להמן מחר קח את הלבוש ואת הפוסם באשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי"
מדוע אחשורוש דרש מהמן שירכיב בעצמו את מרדכי על הסוס ויוליך אותו, מדוע השפיל אותו כל כך?

ימי השמחה – חג הפורים

– אלשיך: אחשורוש ביקש להעביר מסר לאנשי ממלכתו, על החשיבות להיות נאמן למלך, ושידר להם, שגמול שמגיע על הצלת המלך, עולה אפילו על הכבוד שניתן למשנה למלך, להמן. כך קיווה שיוכל להשיג מידע מאחד ממקורביו על הקשר, שסבר שנוצר בין אסתר להמן.

– מהר"ל: אחשורוש הגיע למסקנה, ששנתו נדדה משום שהיה כפוי טובה ולא שילם כראוי למרדכי והחליט להשיב גמולו בהקדם, הוא התכוון לדרוש מהראשון שיודמן לפניו, שיעשה זאת. היה זה המן שנכנס בשערי הארמון, והיה הראשון שנדרש לקיים את רצון המלך.

– מלבי"ם: אחשורוש ראה מולו שתי דמויות מנוגדות בתכלית. מחד, המן, שדורש לעצמו גדולה שלא בצדק, וגאותו מגיעה עד רצון להשתמש אפילו בשרביט המלך, לעומת ענוותנותו של מרדכי, שראוי לכל הכבוד על שהציל את המלך. על כך כעס אחשורוש ודרש ממנו, שיעשה זאת בעצמו באופן מייד, לא על ידי אחרים.

יז.

"וְהָעִיר שׁוֹשֵׁן נְבוּכָה" (ג, טו).

"וַיִּבְכַּל מְדִינָה וּמְדִינָה מְקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר הַמֶּלֶךְ וַדָּתוֹ מִגִּיעַ אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים" (ד, ג)
מדוע לגבי שושן כתוב לשון 'נבוכה', (ולא מוזכר שהיו ב'אבל') לעומת שאר מדינות המלך, שבהן כתוב שהיה 'אבל גדול ליהודים'?

בני שושן היו נבוכים ומבולבלים, ולא ידעו מה קורה איתם, משום שבתחילה אחשורוש התייחס אליהם בכבוד והזמינם לסעודתו. לאחר המשתה שהם חשו נכבדים, ככל אזרחי המדינה, ובזכות זה הרגישו "בטוחים" בחייהם וברכושם. משאחשורוש שינה את יחסו אליהם באופן פתאומי והפנה להם עורף ואף גזר עליהם כליה היו במבוכה ולא ידעו כיצד עליהם לנהוג, אולם אצל יתר היהודים בשאר מדינות המלך, כשנדע להם דבר הגזירה, היה זה לאחר שמרדכי קרע את בגדיו, לבש שק ואפר וזעק זעקה גדולה ומרה, וכיון שראו שמרדכי מתנהג כך, היה זה אצלם אבל גדול.

(מתוך הספר 'מה שאלתך')

יח.

"אם על המלך טוב יכתב לאבדם" (ג, ט)

רבי חיים מוואלז'ין הסב לסעודת פורים, שבמהלכה הגיעו עניים רבים לקבל מתנות לאביונים, וכל הפושט יד נותנים לו. אחד העניים, יהודי זקן, לאחר שפשט יד וקיבל מטבע אחת, ביקש מרבי חיים מטבע נוספת, בהבטיחו: "אם תיענה לי – אשמיע באוזניך חידוש מעניינא דיומא".

נעתר לו רבי חיים, ואז שאלו הזקן: היכן נרמזו במגילה מה שאמרו חז"ל במדרש, שגזירת הכליה בימי המן נחתמה בטיט ולא בדם, ומשום כך עלה בידי מרדכי לבטל את הגזירה על ידי התשובה והצום?

ימי השמחה – חג הפורים

כך שאל הזקן ומיד השיב: הדבר נרמז בלשון הפסוק "אם על המלך טוב יכתב לאבדם", וכן להלן (ט, כב): "כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם", את המילה לאבדם יש לקרוא לא=בדם, כלומר: הגזירה לא נחתמה בדם, אלא רק בטיט. רבי חיים התפעל מאוד מחידוש זה, ובביקורו הקרוב בוילנא, סיפר זאת לרבו הגר"א, שהתרגש ואמר לו: הזקן שאמר לך דבר זה – הוא הזקן שגילה זאת למרדכי הצדיק, זהו אליהו הנביא.
יט.

הפירוש ששמע רבינו האור החיים הקדוש במתיבתא דרקיעא (פירוש, בישיבה של מעלה) בשבחה עם ישראל.

וַיֹּאמֶר הָמָן לְמֶלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ יִשְׁנֹו עִם אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים כָּל מְדִינֹת מְלָכוּתְךָ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עִם וְאֵת דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶךְ אֵין שְׁוָה לְהַנִּיחָם:
כתב רבינו האור החיים הקדוש בספרו 'ראשון לציון' על פסוק הזה, וזה לשונו: ובחלום אדבר בו בכתוב הזה, דהציו אמר המן וחציו תשובת רוח הקודש, בזה האופן:
המן אמר 'מפוזר ומפורד בין העמים', ורוח הקודש משיבה 'בכל מדינות' פירוש שאינם יושבי שדות ומדברות...

ועוד 'מלכותך', שרק על ידי ישראל זכה אחשורוש למלוכה, כי ה' יתברך כששלח את עם ישראל לגלות, שם אותם אצל מלכים גדולים, כדי שלא יאמרו אומות העולם, שעם ישראל נמצאים ביד אומה שפלה...

המן אמר 'ישנו עם' שישראל הם אומה ככל האומות, ורוח הקודש משיבה 'אחד' שהוא עם המיוחד בכל האומות...

המן אמר 'ודתיהם', שרצה להטיל בהם מום ופגם, ורוח הקודש משיבה ואומרת 'שונות', שהם שונים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואין שום אומה ולשון יכולה להם, וזה הפירוש 'מכל עם' שאין שום אומה ולשון מהעמים שיכולה להם...

המן אמר 'ולמלך אין שווה', פירוש שאין למלך שום הנאה מהם, ורוח הקודש משיבה 'להניחם' שיותר טוב הוא להניחם, כי אם יניחם זו היא גדולתו ומלכותו של אחשורוש המלך...

והאדמו"ר מקאמרנא בספרו 'כתם אופיר' על מגילת אסתר מביא את הפירוש הזה, וכותב בזה הלשון: 'אדונינו הקדוש רבינו חיים בן עמר כתב ששמע במתיבתא דרקיעא שהפסוק הזה חציו אמר המן וחציו תשובת רוח הקודש'.

ובספרו 'נתיב מצותיך' כותב: 'רבינו אור החיים אמר עליו מרן הבעל שם טוב שנשמנו מרוח דוד של אצילות, ובכל לילה שמע תורה מפי הקדוש ברוך הוא, ורוב קדושתו אי אפשר לכתוב, והיה מיורדי המרכבה וגילוי נשמות ומדריגות רוח הקודש אמת'

[ראשון לציון פרק ג פסוק ח]

ימי השמחה – חג הפורים

כ.

'מרדכי לא השתחוה להמן, גם אחרי שהוריד את הצלם מעליו'
'וַיְהִי בְּאֶמְרָם אֵלָיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם וַיִּגִּדוּ לְהֶמֶן לְרֵאוֹת הַיַּעֲמָדוֹ דְּבָרֵי מְרַדְּכִי בִּי
הַגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי. וַיֵּרָא הֶמֶן בִּי אֵינְךָ מְרַדְּכִי פִרְעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה לּוֹ וַיִּמְלֵא הֶמֶן חֲמָה'
רבינו האור החיים הקדוש, מעלה כמה שאלות בפסוק זה:
א. למה לא נתמלא המן חמה רק אחר כמה ימים, וכמו שנאמר 'ויהי כאמרם אליו יום
ויום'???

ב. מה הפירוש 'ויגידו להמן', הרי המן ראה שאין מרדכי משתחוה לו, ומה צריך להגיד
לו???

ג. מה הפירוש 'כי הגיד להם אשר הוא יהודי', ואיזה נתינת טעם יש בזה, הרי המלך
אחשוורוש ציווה שכולם ישתחוו להמן???

ומפרש רבינו הקדוש, על פי הנאמר במדרש, שהמן הרשע היתה לו צלם מרוקם ואנדרטא
של עבודה זרה על בגדיו ועל לבו, וכל מי שהיה משתחוה להמן, היה באופן אוטומטי
משתחוה לעבודה זרה שעשה, ולכן מרדכי לא כרע ולא השתחוה להמן, וכאשר היו שואלים
את מרדכי עבדי המלך, למה אינו כורע ומשתחוה היה משיב להם 'כי הוא יהודי', ואסור
ליהודי להשתחוות לעבודה זרה, והמלך לא גזר שימירו דתם וממילא אין לו ציווי מחמת
המלך להשתחות להמן, ולכן לא נתמלא המן חימה על מרדכי באותן ימים.

אלא שנתחכמו עבדי המלך ואמרו להמן, שיסיר הצלם שעל בגדו, ועל ידי כן יתברר אם
אמת מה שאמר מרדכי שהסיבה שאינו משתחוה להמן כיון שהמן נושא צלם על לבו, שאם
עכשיו אחרי הסרת הצלם ישתחוה יראו שאמת דברי מרדכי.

המן שמע לעצתם והסיר את הצלם, ולמרות כך לא השתחוה מרדכי לפניו, ולכן נתמלא
המן חימה, שראה שהטעם דמרדכי לא משתחוה כיון שהמן אינו חשוב לו כל כך, ולא בגלל
הצלם.

רבינו הקדוש מוסיף ושואל מדוע מרדכי היהודי, 'שיסה בעצמו ובעם ה' את הכלב הזה'
למרות שהסיר המן את הצלם, ומתריץ רבינו הקדוש, או מטעם שחשש אולי יש עבודה זרה
טמונה בחיקו של המן או שהיא חקוקה בבשרו הטמא.

ולפי זה מתפרשים הפסוקים באופן נפלא, כי הם אמרו להמן שמרדכי אומר, שהסיבה שאינו
משתחוה כיון שהמן נושא צלם עמו, ואמרו לו שיעשה פעולה לראות האם דבריו של מרדכי
הם אמיתיים וקיימים, והיינו שיסיר הצלם, וכן עשה המן והסיר את הצלם מעליו, ואחר כך
כשעדיין ראה שאין מרדכי משתחוה לו נתמלא חימה, ובזה מדויק תיבת *לו* שראה המן,
שהמניעה שמרדכי אינו משתחוה לו, היא מצד עצמו, ולא מצד העבודה זרה שהייתה עליו.

[ראשון לציון אסתר פרק ג פסוק ד]

כא.

‘מרדכי היהודי, היה עושה פעולות להודיע ולהוכיח שאינו משתחוה להמן’
‘וכל עבדי המלך אשר בשער המלך פרעים ומשתחווים להמן כי כן צוה לו המלך ומרדכי לא
יכרע ולא ישתחוה

רבינו האור החיים הקדוש זיע"א מקשה שהיה ראוי לכתוב 'לא כרע ולא השתחוה' בלשון
עבר, כי אנשים ראו וידעו שהוא לא השתחוה כשעבר המן לפניו, אבל מה שייד לומר 'לא
יכרע ולא ישתחוה' שהוא לשון עתיד, וכי איך אנשים יכולים כעת לדעת, שמרדכי לא
ישתחוה בעתיד???

ומפרש רבינו הקדוש, שמרדכי היה עושה פעולות להודיע ולהוכיח לכולם שהוא אינו
משתחוה, שאם היה רואה את המן עובר ברחוב וכולם משתחווים לו, הוא היה מגיע דוקא
בסמוך אליו ולא משתחוה אליו, וכן אם מרדכי היה יושב והמן היה עובר לפניו, והיה המן
יכול להבין שמרדכי קשה לו לעמוד והוא אנוס, ולכן אינו משתחוה לו, ואז המן לא היה
כועס עליו, היה מרדכי היהודי בדווקא קם ממיטתו כדי להרגיז את המן, ולהראות לו שאינו
רוצה להשתחוות לו, ולכן כתוב 'מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה', כלומר שמרדכי עושה
מעשה שהמעשה מראה, שאינו כורע ואינו משתחוה בדווקא, וגם לעתיד...

[ראשון לציון אסתר, פרק ג פסוק ב]

כב.

בזכות עבודת המידות, שאומר דבר בשם אומר.

‘אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שנאמר:
‘זתאמר אסתר למלך בשם מרדכי’ – ומדוע כל כך חשוב, לפני ה' יתברך, הנהגה זו של
‘האומר דבר בשם אומר’. מפני שהמבשר טוב או האומר דבר שמועה שיש בו חכמה,
באפשרותו להגדיל כבודו ומעמדו בעיני השומעים. וביותר, על בשורה שיש בה הצלה
למלך. אילו אסתר היתה אומרת את הדברים בשם עצמה, היה המלך מעניק לה שכר גדול.
ועל טוהר מידותיה, זכתה והביא הקדוש ברוך הוא, תשועה לכלל ישראל על ידה. וכן כל
האומר דבר שמועה בשם אומר’ – בזכות עבודת המידות זו, מביא גאולה לעולם.

(חכם שבתי אטון זיע"א – ראשית דעת, עמ' קנג)

יד' – סימן תרצו' – מלאכה, אבלות ותענית בפורים

א. עשיית מלאכה בפורים:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"א) – פורים מותר בעשיית מלאכה ובמקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. (והאידנא נהגו בכל מקום שלא לעשות) (כל בו). והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם אלא אם הוא בנין של שמחה כגון בית התנות לבנו או אבורניקי של מלכים ושרים.

כתב הרמ"א בהגה: ומותר לעשות כל מלאכת מצוה, כגון לכתוב פסקי הלכות וכן מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים (תרומת הדשן סימן קי"ב):

ב' – כתב בילקו"י – פורים מותר בעשיית מלאכה, ובמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, אין עושין. והעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה המלאכה לעולם. אבל בנין של שמחה, כגון שבונה בית התנות לבנו, ונטיעה של שמחה, כגון אבורניקי של מלכים, שהוא אילן שצלו נאה, וכופפים אותו על גבי כלונסאות, מותר. וכעת המנהג בכל מקום שלא לעשות מלאכה ביום פורים. אבל כלילה מותר. ומותר לעשות אפילו מלאכות גמורות לצורך פורים. [הרמ"א בהגה סי' תרצו' ס"א], ובלבד שלא יתבטל משמחת פורים.

[מגילה (ה): רבי נטע נטיעה בפורים, ופריך מדאמר רב יוסף שמחה ומשתה ויום טוב, יום טוב, שאסורים בעשיית מלאכה, ומסיק רבה בריה דרבא, הספד ותענית קבלו עליהו, מלאכה לא קבלו עליהו, דהא לבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב. והא רב חזייה לההוא גברא, דהוה שדי כיתנא בפוריא, ולטייה וכו', התם במקום שנהגו שלא לעשות, והו"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, שאי אתה רשאי להתירם בפניהם. וכן פסקו הר"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ב הל' יד, ובחזון עובדיה פורים עמוד קצד].

– מעיקר הדין מותר להסתחר בפרקמטיא בפורים. ומכל מקום טוב להחמיר, אלא אם כן מוכר כדי להרויח לצורך הסעודה והמשתה של יום פורים, כשאינן לו לבזבו בריות. ואם אין לו מה לאכול אפילו מלאכה ממש מותר לעשות בפורים. וכל מה שמותר לעשות בחול המועד כגון דבר האבד או צרכי רבים וכיו"ב, מותר לעשות בפורים, אפילו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בפורים. [ילקו"י שם. חזון עובדיה פורים עמוד קצה].

וכן פשוט שפועל עני שאין לו מה יאכל מותר לו לעשות מלאכה כדי שיאכל וישתה וישמח בפורים.

[לאפוקי ממ"ש בשו"ת ירך אברהם ח"א (סי' כ), שבפורים שקבלו עליהם שלא לעשות מלאכה, הו"ל נדר גדול. ואריה דנדרא רביע עליה, ואפילו אין לו מה יאכל אסור. ושאני חוה"מ שהם אמרו לאסור

ימי השמחה – חג הפורים

מלאכה, והם אמרו שעל ידי פועל עני שאין לו מה יאכל מותר. ע"כ. ונראה מדבריו שחשב דמה שאמרו (בנדרים טו.) דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, אי אתה רשאי להתירם בפניהם, שנאמר "לא יחל דברו", היינו דהוי כנדר דאורייתא, וליתא, שהרי מבואר להדיא בהרא"ש (נדרים פא:), שאין איסור זה אלא מדרבנן. וכ"כ הר"ן. ולכן הדבר פשוט שכל מה שמותר בחוה"מ מותר בפורים, אף במקום שנהגו איסור במלאכה. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' יא אות כד), ובחזו"ע פורים עמ' קצד הערה כג.

– יש מחמירים שלא להסתפר בפורים אלא על ידי גוי. ומכל מקום גילוח הזקן מותר ביום פורים לצורך היום, אם לא התגלח מקודם.

[ע' בשו"ת בית דוד (סי' תצז) שכתב, שאפי' אם חל פורים באמצע השבוע, מותר לפרזים להסתפר ביום י"ד, ולתושבי המוקפים בט"ו, מפני שאין בגילוח משום איסור מלאכה, ששמחה היא לו, שאף בחוה"מ לא אסרו אלא משום גזירה שלא יכנס מנוול לרגל. ואמנם בשו"ת דבר משה (חאו"ח סי' מד) כתב להתיר גילוח רק ע"י עצמו, כשחל יום י"ד או ט"ו בער"ש, אבל אם חל באמצע השבוע אין להתיר. וכ"כ בפרי האדמה ח"א (דף מד:). אבל בשו"ת נחפה בכסף ח"ב (דף ח:), כתב, מעשה בא לידינו בספר ישראל עני, והסכמנו להתיר לו לגלח בפורים שחל יום ט"ו ביום ששי, כסברת הרב בית דוד. וכ"כ בערך השלחן (סי' תרצו סק"ג). וכ"כ בשו"ת אם הדרך (חאו"ח סי' ב אות ד) להקל בער"ש. ובשו"ת ידיו של משה (חאו"ח סי' ו) כתב שהמנהג להתיר להסתפר בי"ד ובט"ו, [אפי' כשחל באמצע השבוע] בין ע"י ישראל בין ע"י גוי, כהוראת הרב בית דוד. וכ"כ בתפארת אדם, ובשו"ת חקרי לב, ובשמחה לאיש, ובספר יפה ללב, ובעקרי הד"ט, ובויקרא אברהם, ועוד. וראה בשו"ת יביע אומר ח"ו (חאו"ח סי' מז). ובילקו"י מועדים עמו' שמב. ובחזו"ע עובדיה פורים עמו' קצו]

– אם חל פורים בערב שבת, מותר להסתפר בפורים לכבוד שבת, ומכל שכן לבני המוקפים, שפורים שלהם בשבת, אלא שמקדימין קריאת המגילה ליום ששי, ואינם נוהגים איסור בעשיית מלאכה ביום ששי, שמותרים להסתפר ביום ששי. [הליכו"ע ח"א עמוד רמ].

– מותר לעשות מלאכה בפורים על ידי גוי, אף מלאכות גמורות.

[שהרי אף בערב פסח אחר חצות מותר לעשות מלאכה ע"י גוי, כמו שפסק מרן בש"ע (סי' תסח ס"א), כ"ש פורים שאינו אלא מנהג במקום שנהגו. וכ"פ בערך השלחן (סי' תרצו סק"א), ודלא כהבית דוד שאסר אפילו ע"י גוי. ע"ש. וכ"פ בשלחן גבוה (סי' תרצו סק"ח). וע"ע בילקוט יוסף מועדים עמוד שמב. חזו"ע פורים, עמ' קצו].

ויש אומרים שמותר אף שהגוי יעשה מלאכה בפרהסיא בפורים, כגון לבנות בית לישראל, ויש חולקים. ועל כל פנים בארץ ישראל שיש מצוה לבנות בה בית, מותר לבנות בפורים על ידי גוי, ובפרט כשהוא בקבלנות.

[בשו"ת בית דוד (חאו"ח סי' תצה) כתב להחמיר לבנות בית ביום י"ד, ואפילו ע"י גוי, כיון דאושא מילתא. וכן הסכים בערך השלחן, וברוח חיים. ובשלחן גבוה (סי' תרצו סק"ח) כתב, שאע"פ שראיות הבית דוד חלושות, כבר הורה זקן. אולם בשו"ת אהל יצחק חסיד (חאו"ח סי' כ) כתב להקל לבנות ע"י גוי. ובשו"ת תפארת אדם (חאו"ח סי' כט) כתב שעכ"פ בקבלנות מותר. וע"ע בשו"ת חקרי לב (בשיו"ר א"ח סי' כ) שהביא מ"ש בשיו"ר כנה"ג שאסור לבנות בט' באב, משום דאושא מילתא, וגם מפני שהעיר פרוצה בענין הבנינים, ויחשבו שגם בשבת מותר וכו'. והשיב על זה, דאף אי

ימי השמחה – חג הפורים

אוּשָׂא מִילְתָּא, מֵאַחַר שְׁמֵן הַדִּין מוֹתֵר, אֵין לָנוּ לַגְזוֹר גְּזִירוֹת מִדַּעַתִּינוּ אִמּוּ שֶׁבֶת. וּמִ"מ חֲשֵׁשׁ לִדְ' הַכְּנַה"ג, וְהִיקֵל בִּזְהָרָה רַק לְצוֹרֵךְ גְּדוֹל. ע"ש. וְנִרְאָה שֶׁבֵּאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּצְוָה לְבִנְתָּהּ, יֵשׁ לְהַתִּיר בְּפִשְׁיֹטוֹת לְשַׁפֵּץ וּלְבִנְתוֹת בְּפוֹרִים ע"י גוֹי. וְכֵן כְּשֵׁישׁ הַפֶּסֶד בַּדְּבָר].

– מוֹתֵר לְהַצְטַלֵּם וּלְצַלֵּם בְּפוֹרִים שֶׁהוּא גַם כֵּן כְּמִלְאֲכָה שֶׁל שְׂמִיחָה, וְכַבְּנִין וְנִמְיָעָה שֶׁל שְׂמִיחָה. וְנִרְאָה מִמִּ"שׁ בְּלִקְטָה יוֹשֵׁר (עֲמוּד קִנְט), שֶׁכֵּל הַמִּלְאֲכוֹת שְׁעוֹשִׂים כְּדִי לְשִׁמּוּחַ כְּגוֹן שְׁתוֹפְרִים וּמִצִּיִּירִים וּמִתְקַנְיִם כְּמֵה עֲנִינִים לְשִׁמּוּחַ, וְאִפִּילוֹ הֵן מִלְאֲכוֹת גְּמוּרוֹת, כּוֹלְהוֹן שְׂרִי, כְּדִין נִמְיָעָה שֶׁל שְׂמִיחָה].

– מוֹתֵר לַגְזוֹן צְפוֹרְנִיִּים בְּיוֹם פּוֹרִים.

[לֹא מִבְּעִיָּא לְדִידִין דְּקִי"ל כְּמִרְן בְּש"ע (ס' תְּקַלֵּב ס"א) בְּדִין חוּה"מ דְּשְׂרִי, וְכ"ש פּוֹרִים דְּהוּי רַק מִמְּנַהֵג. אֲלֵא אִפִּי' לְהִרְמִ"א י"ל הִבּוּ דְלֹא לְהוֹסִיף עֲלֶיהָ. וְע' בְּשׁו"ת דְּבִרֵי מַלְכֵיִאל ח"ה (ס"ם רִלִּז) שֶׁהַחֲמִיר, אִם לֹא שְׁגוּזוֹם שֶׁלֹּא יִחַצְצוּ לְנִט"י וְכו'. ע"ש. וְאֵין דְּבִרֵי מוֹכְרָחִים. וְע' בְּשׁו"ת פֶּסְקֵי תְּשׁוּבָה ח"א ס' קנ].

– מוֹתֵר לְכַתּוֹב חִידוּשֵׁי תוֹרָה וּפֶסְקֵי הִלְכָה, וְכֵן אֲגֵרֵת שְׁלוּמִים, בְּיוֹם פּוֹרִים, כִּי פְקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב.

[כֵּל בּו (ס' מֵה), וְכ"ה בְּאַרְחֻת חַיִּים (ה'ל' פּוֹרִים אוֹת כֹּז), וּבְנִימוֹק"י (מְגִילָה ה:), וּבְסִפְרֵי הַמְּאֻרוֹת (שֵׁם ז:). וְע' בְּמֵאִירֵי מְגִילָה (ה:)] שְׁכַתְּב, וּמִכַּאֵן סוּמְכִים תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים לְכַתּוֹב סְבִרוֹתֵיהֶם אִף בְּיוֹם פּוֹרִים, דֶּרֶךְ שְׂמִיחָה וְשִׁעֲשׂוּעַ. וְע"ע בְּסִפְרֵי מִטָּה מִשָּׁה (ס' תְּתִירוֹ) שְׁכַתְּב, שְׂמֵהֲרִי"ל הִיָּה כּוֹתֵב תְּשׁוּבוֹת לְשִׁאלוֹת שֶׁשֶׁאֱלוֹהוּ בַּעַת שֶׁהִיָּה מִיִּסַּב עַל הַשְּׁלַחַן בְּסִעֻדַת פּוֹרִים. וְרֵאָה בִּילְקוּטָה יוֹסֵף מוֹעֲדִים עֲמוּד שְׂמֵב. הוֹזֵן עוֹבְדֵיהָ עַל פּוֹרִים עֲמוּד קִצּוֹן.

ב. מִלְאֲכָה בְּפוֹרִים זֶה בְּשֵׁל זֶה:

א' – כְּתַב מִרְן בְּשׁו"ע (ס' תְּרִצוֹ ס"ב) – אִפִּילוֹ בְּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ, לֹא נִהְגוּ אֲלֵא בְּיוֹם מִקְרָא מְגִילָה בְּלִבְדָּה, אֲבָל לְאַסוֹר אֶת שֵׁל זֶה בִּזְהָרָה אֵינוּ מִנְהֵג:

ב' – מוֹתֵר לְבִנְיַי הַפְּרִזִּים לַעֲשׂוֹת מִלְאֲכָה בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר בְּאֵדֶר, וְכֵן מוֹתֵר לְבִנְיַי הַמּוֹקְפִים לַעֲשׂוֹת מִלְאֲכָה בְּאַרְבַּע עֶשֶׂר בְּאֵדֶר. וּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מִלְאֲכָה בְּשְׁנֵי הַיָּמִים גַּם בִּי"ד וְגַם בְּט"ו, אֵינוּ מִנְהֵג, וְאֵין תּוֹקֵף לְמִנְהֵג, אֲלֵא רַק י"ד לְבִנְיַי פְּרִזִּים, וְט"ו לְמוֹקְפִים, וְלֹא יוֹתֵר.

[בְּשִׁבּוּלֵי הַלִּקְטָה הַשְּׁלֵם (ס' רֵד) כְּתַב: "וְאִפִּילוֹ בְּמִקּוֹם שְׁנֵהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מִלְאֲכָה, לֹא נִהְגוּ אֲלֵא בְּיוֹם קְרִיאַת הַמְּגִילָה עֲצֻמָּה, אֲבָל לְאַסוֹר שֵׁל זֶה בִּזְהָרָה אֵינוּ מִנְהֵג". וְכ"כ בְּסִפְרֵי הַאֲשֻׁכּוֹל, וְכ"פ מִרְן בְּש"ע (ס' תְּרִצוֹ ס"ב). וְאִמְנֵם הַפְּר"ח שֵׁם כְּתַב שֵׁישׁ לְהוֹכִיחַ מֵהַש"ס לְהִיפֵךְ. אֲוֹלֵם בְּמִקְרָאֵי קוּדֶשׁ (דָּף רֵא:)] כְּתַב לְדַחּוֹת רֵאִית הַפְּר"ח בְּטוֹב טַעַם. ע"ש. וְכ"כ בְּסִפְרֵי לְחֵם יְהוּדָה (ה'ל' מְגִילָה דָּף מ:)] וּבְבִרְכֵי יוֹסֵף (סִק"ז). וְאֵין לוֹזוֹ מִדְּבִרֵי מִרְן. וְע' בְּחֻזוֹן עוֹבְדֵיהָ פּוֹרִים עֲמוּד קִצּוֹן.

– עֵיר שֵׁישׁ סִפְקָא אִם הִיא מוֹקְפַת חוּמָה מִיָּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, כִּבְרֵי נִתְבָּאֵר שְׂאִמּוֹרִים בְּמִלְאֲכָה רַק בִּי"ד אֵדֶר. אֲוֹלֵם בְּטִבְרֵיהָ שֵׁישׁ בַּה סִפְקָא מִהֲדִין אִם קוֹרְאִים בִּי"ד אוֹ ט"ו, יֵשׁ לְהַחֲמִיר בְּעִשְׂיַת מִלְאֲכָה בִּי"ד וּבְט"ו.

[בְּסִפְרֵי יֵד אִפְרִים (ס' תְּרִצוֹ) כְּתַב, דְּבִש"ס מוֹכַח שֶׁבְּעִיִּירוֹת הַמְּסוּפְקוֹת אִם הִיוּ מוֹקְפוֹת חוּמָה מִיָּמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, שֶׁפִּיר הוּי מִנְהֵג לְאַסוֹר בְּשִׁנְיָהֶם. וְכ"כ בְּסִידוֹר בֵּית עוֹבֵד, וְכֵן נִרְאָה מֵהַבֵּן אִישׁ חֵי.

ימי השמחה – חג הפורים

אולם בהליכות עולם ח"א (עמו' רמ) כתב לדחות דברי הרב יד אפרים הנ"ל, זולת בעיר טבריה דהויא ספיקא דדינא, דמספקא לן אי ימה חומתה, ולא שייך בזה למיזל בתר רוב עיירות, אבל בשאר עיירות המסופקות דהויא ספיקא במציאות, אזלינן בתר רובא].

– כל המועדים בטלים חוץ מחנוכה ופורים:

– מקרא מגילת פורים ישמר לדורות לאות עולם.

ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם' – כאן בא לרמוז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: שכל כתובים ונביאים יתבטלו לימות המשיח, חוץ ממקרא מגילה, שנאמר: 'וזכרם לא יסוף מזרעם'.

וזהו שכתוב: ה' ישמור צאתך ובואך' – דהיינו: הנם הנעשה על ידך ב'צאתך ובואך' לבית המלך, ישאר שמור לעולם, לדורות, לאות עולם, לא יכרת, וזהו: 'מעתה ועד עולם'.

(חכם מכלוף פדידא זיע"א – 'כתם פז' דרוש לשבת זכור, עמ' סז)

– ראוי לעורר ולהזכיר להתפלל ערבית במוצאי יום הפורים. וימי הפורים האלו לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. [ילקוט יוסף מועדים עמ' שיז].

ג. הספד ותענית בפורים:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"ג) – יום י"ד ויום ט"ז אסורים בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום בין לבני כרכים שהם עושין ט"ז בלבד בין לבני עיירות שהם עושים י"ד בלבד. והנשים מענות בהם שכולן עונות כאחת ומטפחות, שמכות כף אל כף, אבל לא מקוננות, שתהא אחת מדברת וכולן עונות אחריה, נקבר המת לא מענות ולא מקוננות:

ד. אבילות בפורים:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"ד) – כל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. כתב הרמ"א בהגה: ומכל מקום ילך לבית הכנסת לשמוע המגילה (תוספות פרק קמא דמועד קטן). ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה עדיף טפי (מהרי"ל). ויש אומרים שאין אבילות נוהג בפורים לא בי"ד ולא בט"ז (הרא"ש ומנהגים) וכן נוהגין ואפילו אבילות יום ראשון נדחה מפני פורים (דברי עצמו) אבל דברים שבצנעה נוהג ואף על פי שאין נוהג אבילות בפורים עולה לו למנין שבעה ימי אבילות כמו שבת וכן פסק הרב בעצמו בטור יורה דעה סימן ת"א:

ב' – מי שהוא אבל בתוך שבעה ימי אבילות, אינו נוהג אבילות בפורים בדברים שבפרהסיא, אבל דברים שבצינעא נוהג, וכדין אבילות בשבת. ולכן לא יעלה לספר תורה בפורים, ואם קראו לו בשמו יעלה. ויש להתיר לאבל לפתוח החנות בפורים, משום דהוי דבר שבפרהסיא. וילקו"י על הלכות אבילות. חזו"ע פורים עמוד קפז. וכ"ד מרן בשלחן ערוך יו"ד (סי' תא ס"ז) "שאין אבילות נוהגת בפורים, לא בי"ד ולא בט"ז, אלא דברים שבצינעא נוהג". ובזה חזר בו מרן ממה שכתב באו"ח (סי' תרצו' ס"ד) שכל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. [וזהו שיטת הרמב"ם (פרק

ימי השמחה – חג הפורים

יא מהל' אבל הי"ג), שאף שאין מספידים את המת בחנוכה ובפורים, "אבל נוהגים בהם כל דיני אבלות". וכ"כ המרדכי]

– האבל חייב בהנחת תפלין ביום פורים אפילו הוא יום ראשון של האבלות, שהוא יום קבורה, ומיהו אם הוא גם יום המיתה לא יניח תפלין אפילו לאחר קבורה.

ונהנה לענין הנחת תפלין בפורים ביום קבורה שאינו יום המיתה, מסתברא ודאי שאפילו החולקים על המהריט"ץ, וס"ל שאין להניח תפלין ביום קבורה, אף הם יודו בפורים למהריט"ץ שהאבל מניח תפלין בברכה, שמכיון שאין אבלות נוהגת בפורים, לא שייך הטעם שכתב רש"י (ברכות יא.), שהאבל אינו מניח תפלין ביום ראשון, מפני שצער גדול ומעולל בעפר קרנו, והתפלין נקראים פאר. וכמ"ש כיו"ב המג"א (סי' תקמח סק"ה) דלדידהו שמניחים תפלין בחוה"מ, האבל אפי' ביום ראשון מניח תפלין בחוה"מ, שהרי הרא"ש כתב שהטעם שהאבל אסור בתפלין משום שהוא יום מר וצער גדול והוא מעולל בעפר קרנו, וזה לא שייך בחוה"מ, שהרי אין נוהג בו אבלות דפרהסיא. ע"כ. ומינה ליום פורים למאי דנקטינן שאין אבלות נוהגת בו, בודאי שהאבל מניח בו תפלין אפי' ביום ראשון שהוא יום קבורה. ומ"ש המג"א (ס"ק טז) שאף לאחר קבורה לא יניח תפלין, כבר חלק עליו הא"ר (סי' תרצו ס"ק יא), והעלה שהאבל יניח תפלין אחר קבורה. וכ"כ הפמ"ג שם, שכיון שפורים הוא יום משתה ושמחה, אין זה מעולל בעפר קרנו. וצ"ע. ע"כ. ומיהו אם הוא יום המיתה, לא יניח תפלין, אפי' אחר הקבורה. כי בודאי מר לו מר, כמ"ש ואחריתה כיום מר. וכדברי המג"א. וכ"פ בסידור דרך החיים. וע' ילקו"י אבלות. חזו"ע פורים עמ' קצא].

– אף על פי שהאבל אינו יוצא מפתח ביתו, מכל מקום בפורים אחר חצות יקום מעל גבי קרקע, ויעשה סעודת פורים על השלחן.

ונהגם דבעלמא לא נהגו לקום כי אם במנחה קטנה, מ"מ ביום פורים שיש מצות שמחה וסעודה יש להקל לקום מע"ג קרקע במנחה גדולה, ואז יעשה סעודת פורים. ואין לבכות כלל בפורים, שזה בסתירה למצות שמחת פורים. [שו"ת בית יהודה עייאש ח"א (האו"ח סי' כד). ע"ש].

– מה שאין אבלות נוהגת בפרהסיא בפורים, הוא גם כליל פורים, אף שאין מצות סעודת פורים כלילה, מכל מקום שמחה יש. ובודאי שאסור להספיד גם כליל פורים, שבכל התורה כולה היום הולך אחר הלילה שלפניו, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד.

[שו"ת חתם סופר (סימן קצה), בשם הטורי אבן. ולשון הריטב"א (מגילה ה:), הא דאמרינן שמחה מלמד שאסורים בהספד, נראה שה"ה שאין אבלות נוהג בהן, דאתי שמחה דרבים ודחי אבלות דיחיד. ונראה מדבריו דהא תליא בהא. א"כ גם אבלות אינה נוהגת כלילה. וראה בחזון עובדיה פורים עמוד קצב].

– בירושלים נוהגים שלא להברות בחול המועד, זולת על אב ואם, והוא הדין שלא להברות בפורים זולת על אב ואם, ובשאר מקומות עושים הבראה בפורים. אך טוב להברות רק בעוגות וקפה, ולא בביצים ועדשים. (יביע אומר ח"ד חיו"ד סי' כו, וח"ט חאו"ח ס"ס ק).

– אבל שהוא מומחה לנגינה, והוא אומן בכלי שיר, והוא בתוך י"ב חודש לאב ואם, מותר לו לנגן לכבוד פורים ולכבוד סעודת מצוה, כיון שאין כוונתו לשם שמחה.

[שו"ת זקן אהרן (סי' ריג). וע' בשו"ת זרע אמת ח"ב (סי' קנז). ובשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' שסח). ובספר עקרי הד"ט (סי' לו אות כב). ובשו"ת פני מבין (חיו"ד סי' רנו). ובשו"ת ברכת חיים (סי' קג). ילקוט יוסף מועדים עמ' שמא. חזון עובדיה פורים עמו' קצד]

ימי השמחה – חג הפורים

– מי שמתה אמו, ולא נודע לו עליה, אין להודיע לו בפורים, כדי שיאמר עליה קדיש, שהרי מצד עיקר הדין אסור להודיע לקרובי המת אפילו באביו ואמו, משום "מוציא דבה הוא כסיל", אלא שנהגו להודיע לבנים בשביל הקדיש, והרי בפורים לא יצא הדבר מידי מחלוקת אם נוהגים בו אבלות, ולכן לכתחלה אין להודיעו לגרום לו אבלות, ומוטב לסתור המנהג ולעשות על פי הדין, ושב ואל תעשה עדיף. [פנים מאירות ח"ב סי' ק].

ה. אבל בקריאת המגילה:

כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"ה) – אם חל פורים במוצאי שבת והאבל יושב בבית הכנסת בשבת במנחה, לא יצא משם עד שיתפלל תפלת ערבית וישמע קריאת מגילה ולמחרת לא יצא מפתח ביתו:

ו. אבל במשלוח מנות:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"ו) – יש מי שאומר שהאבל חייב לשלוח מנות. כתם הרמ"א בהגה: אבל אין שולחין לאבל כל י"ב חודש (מהרי"ל), וכמו שיתבאר ביורה דעה סימן שפ"ה עיין שם, ואם אין בעיר אלא האבל עם אחר, חייב לשלוח לאבל כדי לקיים לשלוח מנות אלא אם כן מחל האבל על מנתו (מהריב"ש):
ב' – האבל, אפילו בתוך שבעה, חייב במקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודת פורים, שהרי האבל חייב בכל מצות התורה (סוכה כה:).

[שו"ע (ס' תרצו' ס"ו). וכ"ה בהרא"ש (פ"ג דמ"ק סי' פה) בשם רבינו מאיר. ומהר"ם מרוטנבורג בתשו' מיימוני (סדר שופטים ס"ם טו). ובמרדכי מגילה (ס"ם תשפה). ובספר הפרנס (סי' רסט). וזה שלא כדברי ריא"ז (מ"ק פ"ג ה"ו אות ב) שכתב, שהאבל פטור משלוח מנות וחייב רק במתנות לאביונים. ואף שבשו"ת גדולת מרדכי ח"ב (חיו"ד סי' כא) כתב שמנהג גירבא (תונים) שהאבל אינו שולח מנות, ורק שולחים לו מנות. ע"ש. אנו אין לנו אלא דברי מרן שהאבל חייב לשלוח מנות, שהאבל חייב בכל המצות]

– אף האבל על אב ואם, בתוך יב' חודש, יכול להשתתף במסיבת סעודת פורים אשר נערכת מחוץ לביתו. אך אם יש שם כלי נגינה, ימנע האבל מלהיות שם.

– טוב שהאבל לא ירבה במשלוח מנות. [פמ"ג בשו"ת מגידות ס"ם נח].
ונכון שישלח מנות של בשר ודגים פירות וירקות וכיוצא בהם, ולא תפנוקי מעדנים ומיני מתיקה מיוחדים. [מטה משה סי' תתריז].

– אחינו האשכנזים נוהגים שלא לשלוח מנות לאבל כל י"ב חודש על אביו ואמו, וכל שלושים יום על שאר קרובים.

[הרמ"א בהגה ביו"ד סי' שפה. וכתב הגר"א (ס"ק יד), שהוא מדין שאין שואלים בשלום האבל עד תום י"ב חודש. ומשלוח מנות הוא כשאלת שלום. והט"ז (סי' תרצו סק"ג) כתב, שמכיון שהרמ"א ביו"ד כתב שמנהגינו להקל בשאלת שלום, מותר ג"כ לשלוח לו מנות, ויש לסמוך ע"ז כשהאבל עני. והמג"א (ס"ק יב) כתב, שכוונת הרמ"א להורות שכל זה לדעת האומרים שכל דיני אבלות

ימי השמחה – חג הפורים

נוהגים בפורים, אבל במקום שאין נוהגים אבלות בפורים, דין פורים כדין שבת, ובמקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת, מותר לשלוח אליו מנות].

אבל הספרדים נוהגים לשלוח מנות אליו כרגיל. ואין אצלנו מנהג להחמיר בזה. וילקו"י תפלה כרך א' מהדורת תשס"ד עמ' צ'. ואף שמרן אאמו"ר שליט"א כתב בירחון קול סיני, הלכות פורים, שאין לשלוח מנות לאבל, מ"מ הדר הוא לכל הסידוי, וכיום הוא מורה ובא כפי המבואר, שהעיקר כמו שפסק מרן ביו"ד (סי' תא ס"ז) שאין אבלות בפורים לא ביו"ד ולא במ"ז. וכ"כ בברכ"י, ושכן הורה למעשה. וכן כתבו אחרונים רבים, לפ"ז יש להורות שיכולים לשלוח מנות לאבל לשמחת פורים. ולפי מה שמבואר ג"כ בירושלמי ברכות (פ"ב ה"ז), שבכל ארץ יהודה היו נוהגים לשאול בשלום אבלים בשבת, וכן המנהג כיום באר"י, לפ"ז מותר לשלוח מנות לאבל שהוא בתוך י"ב חודש לאביו ולאמו, או בתוך שלשים לשאר קרובים].

וכן אם רב העיר הוא אבל, או שהוא רבו שלימדו תורה, מצוה לשלוח לו מנות דרך כבוד, שאין זה אלא כתשלום חוב. [כמבואר בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' רלז].

– אפילו למי שמחמיר שלא לשלוח מנות לאבל, אם האשה אבלה בודאי שמותר לשלוח מנות לבעלה, כיון שהוא אינו אבל.

[ואע"פ שפסק מרן ביו"ד (סי' שעד ס"ז), שכל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו, חוץ מאשתו, שאע"פ שהוא מתאבל עליה, אינו מתאבל עמה אלא על אביה ואמה. מ"מ הרמ"א שם כתב, דהאידנא נוהגים להקל באבלות זו של מתאבלים עמו, שאין זה אלא משום כבוד האבלים, ועכשיו נהגו למחול. וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין. ע"ש. ועכשיו פשט המנהג כדעת הרמ"א, ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ה (האו"ח סי' כ אות מג) הוסיף, שבמשלוח מנות בפורים, שיש עגמת נפש למי ששולח ואין האבל רוצה לקבל, נראה שאין לו רשות להחמיר על עצמו. ועכ"פ אפי' למרן, מה שאחרים עושים לו, לית לן בה. וראה בחזון עובדיה פורים שם].

– לכל הדעות מותר לשלוח מתנות לאביונים לאבל עני, דהוי צדקה. ואפילו בתוך שבעת ימי אבלות, ואין להחמיר בזה כלל. [כ"כ המג"א וא"ר. ילקוט יוסף מועדים, עמוד שמא]

ז. אונן בפורים:

כתב מרן בשו"ע (סי' תרצו' ס"ז) – יש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין דלא אתי עשה דיחיד דאבילות ודחי עשה דרבים דאורייתא דלשמחה בפורים דברי קבלה נינהו שהם כדברי תורה.

כתב הרמ"א בהגה: וכל שכן שחייב במקרא מגילה ותפלה וקריאת שמע. ונראה לי דדוקא בלילה אף על פי שמתו מוטל לפניו, אבל ביום שרוצה לקברו קבורת מתו קודם, כמו שנתבאר לעיל סימן תרפ"ז סעיף ב'. ולכן קורא ומתפלל אחר כך דלא עדיף מיום טוב ושבת כמו שנתבאר לעיל סימן ע"א, כן נראה לי:

ח. נישואין בפורים:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצו' ס"ח) – מותר לישא אשה בפורים. כתב הרמ"א הגה: בין בי"ד בין בט"ו וכל שכן שמותר לעשות פדיון הבן (תוספות פרק קמא דמועד קטן). ומה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר, מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, וכן בלבישת כלאים דרבנן, ויש אומרים דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה, וכן בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול, ונהגו כך ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר (תשובת מהר"י מינץ סימן י"ז):

ב' – מותר לישא אשה בפורים ואין בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה. ואפילו אם עושים את סעודת הנישואין בפורים שפיר דמי. אך ממדת חסידות טוב שיעשו הסעודה בלילה שאחרי הפורים. וכל שכן שמותר לערוך מסיבת אירוסין ושידוכין ביום פורים. וכן פסק מרן בש"ע (סי' תרצו ס"ה). ומקורו מתשובת הרשב"א (ח"ג סי' רעו), דדוקא במועד אסרו, וכדאמר רב אשי (בחיגה ה:), שנאמר ושמחת בחגך, ולא באשתך, וכ"ה במו"ק (ח:), אבל בפורים מותר. ועוד דפורים הוה חד יומא, ומשום חד יומא לא משהי איניש נפשיה. ובענינים אלה הולכים להקל, מפני שאינם אלא מדרבנן. ע"כ. וראה עוד בילקו"י מועדים עמ' שמב. ובשו"ת יביע אומר חלק ב' סימן כב סק"ג, ובחזון עובדיה פורים עמוד רג].

טו' – סימן תרצז' – יד' וטו' באדר ראשון

'פורים קטן'

א. הלכות פורים קטן:

א' – כתב מרן בשו"ע (ס' תרצז') – יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואמורים בהספד ותענית, אבל שאר דברים אין נוהגים בהם, ויש אומרים דאף בהספד ותענית מותרים.

כתב הרמ"א בהגה: והמנהג כסכרא ראשונה. יש אומרים שהייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף), ואין נוהגין כן. מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים (הגהות מיימוני בשם סמ"ק).

"וטוב לב משתה תמיד":

ב' – כתב בילקו"י – יום י"ד וט"ו שבאדר אמורים בהספד ותענית, ואפ' תושבי הפרזים העושים את יום הפורים ביד' אדר, אמורים בהספד ביום טו' אדר, וכן תושבי ירושלים העושים את יום הפורים בטו' אדר, אמורים בהספד ביום יד' אדר, בין בשעת ההלוייה בין בימי השבעה והשלושים.

וה"ה שהימים הנ"ל אמורים בתענית ביום פטירת אב ואם.

אבל תענית חלום מותר להתענות בפורים, ויתענה יום אחר לכפר על כך שהוצרך להתענות בפורים.

– ת"ח בפניו, דהיינו בשעת ההלוייה, מספידין אותו לכבודה של תורה. וגם בזמן הזה יש דין תלמיד חכם, שיפתח בדורו כשמואל בדורו.

– מלמד תינוקות של בית רבן וקובע עתים לתורה, דינו כתלמיד חכם שמותר להספידו בפניו, דהיינו בעת ההלוייה.

– בשנה מעוברת, יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון, אף על פי שאין קוראים בהם המגילה, מכל מקום אמורים בהספד ותענית, ואין מספידין בהם אלא לחכם בפניו, ואין נופלים על פניהם, ואין אומרים בהם בתפלה מזמור יענך ה' ביום צרה, ומזמור תפלה לדוד.

אם חל בשבת אין אומרים צדקתך צדק.

אבל שאר דברים אין נוהגים בהם.

ונכון לנהוג בהם מקצת משתה ושמחה, י"ד לבני פרוזים, וט"ו לבני ירושלים.

ימי השמחה – חג הפורים

ומה שאין קוראים המגילה באדר ראשון, לפי שנאמר (מגילת אסתר ט כא), לקיים עליהם להיות עושים את יום י"ד וט"ו "בכל שנה ושנה", מה בכל שנה אדר הסמוך לניסן, אף בשנה מעוברת אין הפורים נוהג אלא באדר הסמוך לניסן, ולסמוך גאולה לגאולה, דהיינו לסמוך פורים לפסח, עדיף.

[מגילה ו'. ומ"ש לגבי הספד ותענית, כ"פ הרמב"ם (פ"ב מהל' מגילה הי"ג), שאסורים בהספד ותענית. וכתב ה"ה שמקורו ממה שאמרו במגילה (ו:), הא לענין הספד ותענית זה וזה שוים. וכ"כ הסמ"ג. והסמ"ק. והמאירי והר"ן. ובשו"ת הגאונים. ורבינו ירוחם שכן דעת הר"ף. והרשב"ש. אבל מהר"ם מרוטנבורג כתב, דהני מילי קודם שבטלה מגילת תענית, אבל לאחר שבטלה, בי"ד וט"ו שבאדר ראשון מותרים בהספד ותענית. וכ"ד הרא"ש והטור. ומרן בש"ע (סי' תרצז) פסק כדעת הרמב"ם. ולפ"ז הנוהגים שהחתן מתענה ביום חופתו, לא יתענה ביום י"ד שבאדר ראשון].

– אם חל י"ד באדר ביום ראשון, אין לומר "צדקתך" בשבת במנחה.
[ע"פ הכלל שכתב מרן בש"ע (סי' רצב ס"א): אם חל בו יום שאילו היה חול לא היו אומרים בו נפילת אפים, אין אומרים צדקתך. וגם כאן שאין אומרים נפילת אפים ביום א' י"ד באדר, אין לומר צדקתך במנחה].

– הדבר פשוט שאין צריך לשלוח מנות ומתנות לאכיונים באדר ראשון. [אחרונים].
וכן מותר לעשות מלאכה בי"ד בט"ו באדר ראשון. [אף שהרב רבי דוד אבודרהם בהל' פורים כתב להחמיר, מ"מ לדינא יש להקל, וכמ"ש רבינו פרץ בהגהות סמ"ק (סי' קמח אות ב), שהואיל ובפורים עצמו אין איסור עשיית מלאכה אלא משום מנהג במקום שנהגו. באדר א' יש להקל].

– אין ספק שאבלות נוהגת בי"ד וט"ו של אדר ראשון, והוא לכו"ע. [כ"כ האליה רבה].
– יש נוהגים לעשות משתה ושמחה בי"ד ובט"ו שבאדר ראשון, אולם אין המנהג כן.
[ע' תוס' מגילה (ו:), יש נוהגים לעשות משתה ושמחה בי"ד ובט"ו שבאדר א', דהכי משמע מדיוק המשנה, אין בין אדר א' לב' אלא קריאת המגילה ומתנות לאכיונים. הא לענין משתה ושמחה זה וזה שוים].

ב. פורים קטן:

א' – י"ד וט"ו באדר א' נקראים "פורים קטן" על מנת להבדיל אותם מי"ד וט"ו באדר ב', שהם "פורים גדול", ובהם חלים כל מצוות החג.

ב' – פורים קטן חוגגים בשנה מעוברת בה יש שני חודשי אדר, בשנה זו חוגגים את ימי הפורים באדר השני, ואילו בי"ד וט"ו באדר הראשון יש קצת מנהגי שמחה.
הסיבה שחג הפורים נקבע לאדר השני, הוא כדי להסמיך גאולה לגאולה, כלומר: את גאולת פורים לגאולת מצרים.

ג. משתה ומשלוח מנות:

א' – היו מגדולי הראשונים שעשו סעודה גדולה גם ב'פורים קטן' וקראו מוזמנים לשמחת פורים. (תוס' מגילה ו')

ימי השמחה – חג הפורים

ב' – יש שנהגו גם במשלוח מנות כמו בפורים.
– עיין בכתב סופר (סוף פ' תצוה) דהסתפק האם יש חיוב משלוח מנות, דלטעם שמשלוח מנות שייך לסעודה, א"כ דוקא העושה סעודה ישלח גם משלוח מנות.
– עיין בשו"ת דברי ישראל (או"ח ס' רטו) – כיון שלא נהגו להרבות בו כ"כ בסעודה כמו בפורים, לכן לא נהגו לשלוח מנות ביום זה.
(עיין לקמן בשם ה'פרי צדיק' בעניין משלוח מנות באדר א')

ג' – בעל ה'מנחת אלעזר' נהג לערוך שלחן בפורים קטן ולשורר 'שושנת יעקב'.
– בקונטרס 'טוב לב משתה תמיד' מובא שאצל רבי מרדכי מנדבורנא הדליקו נרות רבים בפורים קטן ושמחו, והרבי אמר לתלמידיו 'שיום זה הוא גדול ונורא ויש הארה גדולה בעולמות העליונים'.

ד. עניין פורים קטן:

א' – הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א הסביר בספרו 'פרי צדיק': שאמנם את מעשה התגלות הנס בפועל אנו מציינים בפורים באדר ב', אך 'שורש המצוות בלב' שייך ונהג באדר א', "כיון ששניהם בשם 'אדר' נקראו".
לדבריו גם בפורים קטן שבאדר א' הגיע זמן מחיית עמלק שכתוב בזה"ק, שמחיתו היא גם בלב, בלבבו של כל יהודי, האמור למחוק ולמחות את יצר הרע, וממילא פורים קטן הוא יום של "משתה ושמחה וטוב לב".

משתה ושמחה בתוככי הלב פנימה, בו ניתן לתקן את ה'לב כסיל בשמאלו'.
הוא מדגיש שגם עניין נתינת משלוח המנות נועדו בכדי לחבר בין כל היהודים, להיותם כאיש אחד בלב אחד.

ואף שלמעשה תיקנו להעניק משלוח מנות אחד לשני בפורים שבאדר ב', אך גם בפורים קטן צריכים ליחד יחדיו את הלבבות ולהרגיש שכולנו נסיכיו ובניו של הקב"ה, ו'ע"י כך נזכה' – כותב רבי צדוק, ל'יהודים היתה אורה – זו תורה', תורה שניתנה בחר סיני כאשר כולנו 'איש אחד בלב אחד'.

ב' – לדברי ה'חתם סופר' (סימן ר"ח) עיקרם של ימי הפורים הוא מהתורה, (כי אם על יציאת מצרים שאז יצאנו מעבדות לחירות אנו צריכים להודות להקב"ה, ולכן אנו חוגגים את חג הפסח, הרי שבפורים שבו ניצלנו ממות לחיים, ודאי שעלינו לחוג את היום), וכדי לצאת ידי חובת מצוות הזיכרון לנס מהתורה – אנו מציינים את ימי י"ד וט"ו של 'פורים קטן' כימים האסורים בהספד ותענית ובזאת יצאנו ידי חובת ציון הנס מהתורה.

ולאחר שכבר יצאנו ב'פורים קטן' את עיקר ציון וזכר הנס, אנו חוגגים בפועל מדברי קבלה את מצוות הפורים בחודש אדר ב', כדי לסמוך באדר ב' את גאולת פורים לגאולת פסח.

ה. סעודת הברית:

ה'בית ישראל' כותב: שמשנה רבנו נולד בז' אדר א', והברית שלו בי"ד אדר א', א"כ זו סעודת הברית. וכידוע מעלת סעודת ברית מילה.

ימי השמחה – חג הפורים

ו. משתה ושמחה ביד' או טו':

– כתב הרמ"א: "יש אומרים שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר הראשון, ואין נוהגים כן. ומ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד".

א' – כתב המ"ב בשם הפמ"ג אבל לא בט"ו, אף לכרכים המוקפין חומה. ב'כף החיים' הביא מהא"ר דבלבוש ומנהגים משמע דגם בט"ו מרבים במשתה ושמחה וזה שכתב הרמ"א וטוב לב משתה תמיד'.

ב' – כתב המשנה ברורה: מ"מ ירבה וכו' – בהגהת תשב"ץ כתב דיש להרבות. ורבינו יחיאל מפאריש רגיל להרבות ולהזמין בני אדם. (ט"ז).

וזהו שסיים הרמ"א 'משתה תמיד' היינו שטוב להרבות לכבוד הנם שנעשה בעתים הללו.

ז. אחדות ב'פורים קטן':

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י ס' נ"ח) כתב: מכל הנ"ל יש חידוש הנוגע לנו 'בני המוקפין' בענין 'פורים קטן'. דהרי בכל שנה בפורים עצמו בן כרך מוקף חומה הקורא בט"ו אין לו שום יו"ט בי"ד. (משא"כ בני העיירות יש להם חיוב להרבות קצת במשתה ושמחה גם בט"ו שושן פורים.

ואילו בפורים קטן שבאדר הראשון בשנה מעוברת לכו"ע ביום י"ד יש שמחה ויו"ט ואז הוא עיקר פורים קטן (לדעת הפמ"ג והמ"ב) אפילו לבני הכרכין הנ"ל.

ואם כן ישנה הזדמנות לעשות משתה ושמחה גם ביום י"ד וזה פשוט.

ח. על הניסים:

בימים אלו לא אומרים 'על הניסים' כיון שלא קוראים בהם את המגילה. ה'יפה ללב' כתב שמ"מ ראוי לאמר בסוף ברכת המזון "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים וכו' עד בימים ההם בזמן הזה".

ט. מי שנעשה לו נס:

– כתב במ"ב (שם ס"ק ב') – מי שאירע לו נס באדר וקבל ע"ע לעשות תמיד יום משתה ושמחה, אם ארע בשנה פשוטה עושה בראשון, ואם ארע במעוברת בשני, יעשה בשני. ואותה סעודה שעושים בשביל הנס היא סעודת מצוה, דכל סעודה שעושים לזכר נפלאות ד' הוא סעודת מצוה:

– עיין מ"ב לעיל ס' תרפו' ס"ק ח'.

– עיין מ"ב ס' ריח' ס"ק לב', מי שנעשה לו נס, יש לו להפריש לצדקה כפי השגת ידו, ויחלק ללומדי תורה ויאמר 'הריני נותן זה לצדקה, ויהי רצון שיהא נחשב במקום תודה שהייתי חייב בזמן המקדש', וראוי לומר פרשת תודה, וטוב וראוי לו לתקן איזה צרכי רבים בעיר, ובכל שנה ביום הזה יתבודד להודות להשם יתברך ולשמוח ולספר חסדו.

ימי השמחה – חג הפורים

י. "וטוב לב משתה תמיד" (משלי טו')

א' – פרש"י: "וטוב לב" – מי שלבו טוב בעשרו.

"משתה תמיד" – כל שנותיו דומות לו ימי משתה, ללמדך שיהא אדם שמח בחלקו.

– מצודת דוד: מי שיש לו "לב טוב" לבל ירע עינו בזולתו, ישמח בחלקו, וימיו נדמים לו "תמיד" כימי "משתה" ושמחה.

– הגר"א: "וטוב לב משתה תמיד" – אבל מי שמסתפק במה שיש לו, ליבו שמח תמיד, כמו האיש אשר משתה בביתו, שליבו שמח בעת שהוא שתוי יין, עד שאז אפילו המלך אינו שווה לו, אך זהו אינו אלא בעת שיכרותו, אך לאחר שפג יינו אינו בשמחה שהיה בתחילה, מה שאין כן ה"טוב לב", הוא תמיד שמח, כשמחת השתוי בעת המשתה.
– עיין סנהדרין ק', בביאור "וטוב לב וכו'".

ב' – כתב הערוך השולחן (ס"ב) עיקר עבודת ה' היא בשמחה, ולכן מי שליבו טוב ומכוון למצוה תמיד, תהיה שמחתו משתה ושמחה של מצוה.

– בכתב סופר (סוף פ' תצוה) כתב – והא דכתב הרמ"א שמי שליבו טוב ואינו רע ליהנות אחרים, הוא יקיים משתה תמיד.

– בשו"ת ערוגת הבושם (סי' קפב) ביאר שכוונת הרמ"א שאין יוצאים ידי חובת זכרון לנשם הפורים באדר ראשון במה שלא מתענים ומספידים, כיון ש"טוב לב משתה תמיד" שיש אנשים שתמיד טוב להם והם אוכלים ושותים ואינם מתענים, אם כן בכך לא יהיה ניכר להם הנשם, לכן כתב הרמ"א שראוי לצאת ידי המחמירים ולהרבות בסעודה שלא כדרך רוב האנשים, ובכך יהיה לו לזכרון הנשם.

– כתב בשערי תשובה (תרצו' א"ב) – בחכמה יסד התימה מעין פתיחה שני תמידין כסדרן הוא פתח בריש הגהותיו "שויתי ה' לנגדי תמיד", והתם "וטוב לב משתה תמיד" כו' ע"ש.
נ"ל שלפי שרצה לסיים בדבר טוב ודבר בעתו נקט לישנא מעליא דקרא לצחות "וטוב לב", דהיינו שטוב שיעשה בב' האדרים משתה. וכו'.

וגם יש רמז כי תיבת משתה טוב כג' אדר ראשון.

עוד אפשר לומר לפי מש"ל סימן תר"ע בהג"ה ס"ב לענין חנוכה שי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות כו' ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודת שמרכים בהם ואז הוי סעודת מצוה ע"ש, ומשם נלמד לכאן ג"כ כשירבה קצת בסעודה לצאת ידי המחמירים יש לנהוג לומר זמירות ותשבחות שאז בודאי הוא סעודת מצוה, ולרמוז לזה מסיים "וטוב לב משתה תמיד", והוא עפ"י מה דאמרינן בעירובין דף י"א מנין לעיקר שירה מה"ת כו' איזה עבודה שהוא בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה.

וע"ש ברש"י דמייתי מישעיה ס"ה "הנה עבדי ירונו מטוב לב", וע"ש בתוס' דאשכחן נמי גבי ד"ת שכת' רש"י ברות שיש במדרש וייטב לבו בד"ת, וכן בשבת דף ס"ג: ויטיבך לבך" על תלמוד תורה. אלא דלא כתיבא בהדיא ע"ש.

ולזה אמר "וטוב לב משתה תמיד", כלומר שבטוב לב דהיינו שירות ותשבחות וד"ת משתה תמיד.

ימי השמחה – חג הפורים

ולפי מ"ש במקום אחר על מ"ש "ויחן ישראל נגד ההר" דהיינו שנסתלק היצה"ר מהם. לכן פי' רש"י ויחן כאיש אחד בלב אחד, לפי מה דאמרינן בכל לבבך בשני יצריך וכאן שנסתלק היצר הרע לא היה להם רק לב א'. ובקרא דכתיב בשמחה ובטוב לבב וסמך טוב ללבב, מסתבר טפי למדרשיה דקאי על שירה שאין היצר הרע מסתלק בשירה לבד כ"א ע"י ד"ת שהוא תבלין שלו ואז עדיין יש כאן שני לבבות משא"כ התם דכתיב ויטב לבו שפיר דריש ליה על תלמוד תורה דבעידנא דעסיק בה מגינא ומצלוא, וכן אמרו שלשה שאכלו על שולחן א' ואמרו עליו דברי תורה כו'. ועיין מ"ש בהקדמה שו"ת בית אפרים חלק א"ח במ"פ וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב כו' וזהו שאנו אומרים והאר עינינו בתורתך י"ל שהכוונה ע"י תורתך כמ"ש חז"ל המאור שבה מחזיר למוטב ואז ודבק לבנו במצותך ויחד לבבינו כו' ששני הלבבות יתיחדו להיות אחד לאהבה כו' וזה הגורם שידבק הלב במצות אחרי שאין שם יצר סמוך ויותר יש לזרו עצמו בד"ת במקום שיש שם איזה שמחה אף אם היא שמחה של מצוה ועיין בסוף סוכה בענין שמחת בית השואבה וכן מבואר לעיל סימן תקכ"ט אדם אוכל ושותה ושמח ברגל ולא ימשוך בבשר ויין ובשחוק וקלות ראש לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על הוללות וסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר עכ"ל.

והוא לשון רבינו הרמב"ם ז"ל והמפרשים ז"ל פירשו לשחוק אמרתי מהולל, ר"ל שיהיה באיזה ענין שיהיה השחוק הוא הוללות עבט"ז לעיל אך לשמחה מה זו עושה ר"ל שלענין שמחה אין להחליט שאינה יפה שבאמ' יש שמחה של מצוה ולכן יש ליתן לב לדעת מה זו עושה ר"ל מה טובה אם הוא שמחה של מצוה או לא אך הואיל ואפשר כי מתוך אכילה ושתיה והוללת יתמשך לשחוק וקלות ראש לכן יקח תבלין לבסם השמחה בד"ת והדוות ה' יהיה מעוזה ויטב לבו בד"ת. וז"ש וטוב לב משתה תמיד.

ויה"ר שיהיה לנו לב אחד לאבינו שבשמים ונשא לבבנו אל כפים אל הפותח יד בתשובה יהיו אמרינו לרצון לפני אדירי כל הפעם לשקוד על דלתות התורה והמצוה ליישר מסילה באורח חיים. ואשר יספוק עלימו בדינים או חתום באפיקי מגינים בשערי תשובה ויד אפרים יאיר עינים ויקרא שם המקום מחנים:

– בשו"ת 'בנין שלמה' (הגר"ש מוילנא, הל' מגילה ס' נט') ביאר כוונת הרמ"א, נראה דכוונתו לסיים בפסוק מעין הפתיחה שפתח בשו"ע ס"א, "שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה", לכן מסיים גם כאן "וטוב לב משתה תמיד", ובא בזה ליתן עיצה לאדם ירא שמים וחסיד, שמחד גיסא רוצה להחמיר על עצמו ולצאת ידי כל הדעות וברצונו להרבות בשמחה ובמשתה גם ביד' של אדר ראשון, אך מאידך חושש לנהוג שמחה ומשתה שמא ההלכה כאותם הסוברים שאין צריך לנהוג בו משתה ושמחה, ואם יעשה סעודה, לשיטתם היא סעודת הרשות, והוא הרי מתנהג בחסידות ומקפיד שלא ליהנות לעולם מסעודת הרשות, וכיצד איפוא יעשה אם ברצונו לצאת ידי חובת כולם, לכן נתן הרמ"א עיצה טובה וקלה שיקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד" וכל מעשיו ואף אכילתו יהיו לשם שמים, אם כן אם יאכל כל אכילה ואכילה לשם שמים טוב אינה סעודת הרשות כי הכל הולך אחר הכוונה,

ימי השמחה – חג הפורים

וזהו "וטוב לב" מי שליבו זך וטוב, יכול להיות שמח כל ימיו ולעשות "משתה תמיד" כשרוצה לצאת ידי חובת כולם, ואין לו לחוש שיכשל בסעודת הרשות.
– כתב ב'כף החיים' (שם א"ט) – אפשר לרמוז כי טוב רומז אל התורה כמ"ש כי לקח טוב נתתי לכם וכו'. וגם משתה רומז אל התורה כמ"ש "לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי".
והעוסק בתורה לשמה מאריך חיים, כמ"ש "אורך ימים בימינה".
וז"ש "וטוב לב" ר"ל שהעוסק בטוב שהיא התורה מכל לב, ר"ל לשמה, אז "משתה תמיד", ר"ל יזכה לעסוק בתורה תמיד.
וע"ד שאז"ל מצוה גוררת מצוה, ור"ל שיאריך חיים הרבה ויעסוק בתורה תמיד וכמ"ש "כי בי ירכו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים":

– תונשל"ע וח"ל בס"ד –

ההלכות המובאות כאן, ללא עיון מקור, ע"פ פסקי מרן החזו"ע והילקו"י
כל המובא אינו בא לפסוק ולהכריע בהלכה כלל! אלא עיטוט המקורות וכל אחד ינהג
כרבותיו! לעורך לב הלומד, להגדיל תורה ולהאדירה, ה' יזכנו.

ליקט וערך בס"ד מאיר י.י. בעלאל

– ללא הגהה! –

תוספות, ביאורים, הארות והערות
וכן לקונטרסים נוספים במעגל השנה

mb651990@gmail.com

054-8459993

©

כל הזכויות שמורות

ושארית ישראל לא יעשו עולה

לזכות והצלחת:

נו"ב מב"ת אביטל בת רבקה רחל תחי'. וב"ב שיחיו הי"ו.
א"מ מרדכי בן אירן וב"ב הי"ו. מ"ח רפאל שמואל בן עליה וב"ב הי"ו. נתנאל בן ברוריה וב"ב
הי"ו. משה בן אילנה וב"ב הי"ו. ה"ה רבי יעקב ישראל לוי שליט"א. יקותיאל בן סול הי"ו.
אשר בן יפה הי"ו.
להצלחת בית המדרש הפתוח 'שיג ושיח' – עיה"ק באר שבע יע"א

לזכות וזיווג הגון:

יוכבד נחמה בת אושרה תחי'. אודליה בת אושרה תחי'. רפאל בן אושרה הי"ו. ליאל ישראל בן
אורלי הי"ו, מתן בן גילה הי"ו. סער בן גילה הי"ו. איציק בן אורלי הי"ו. יעל בת רבקה רחל
תחי'. נחמן בן רונית הי"ו. נתן בן רונית הי"ו. אודל בת רונית תחי'. שמעון בן אושרה הי"ו.
עמנואל בן רונית הי"ו. לאה בת אושרה תחי'.

לזכות ולרפואה שלמה:

סבתי פרלה בת מסעודה תחי'. הסבתא סימי בת חנינה תחי'. יצחק בן פרלה הי"ו. מאיר בן
פרלה הי"ו. גילה אלגריה בת פרלה תחי'. יצחק מסעוד בן עליה הי"ו. אברהם בן אסתר הי"ו.

לעילוי נשמות:

מורן גע"ז רבנו הגדול רבי עובדיה יוסף בן גורג'יה זיע"א זעוקללה"ה.
מו"ר הצדיק רבי בנימין זאב בערי בן אהובה זיע"א זעוקללה"ה.
סבי מאיר בן יוכבד ז"ל. סבי חיים בן מרסדס ז"ל. יצחק בן לונה ז"ל. שמעון בן פרלה ז"ל.
שמעון בן אירן ז"ל. הלל בן לונה ז"ל, שלמה בן מסעודה ז"ל. ר' משה יצחק בן פלילה ז"ל.
הסבא חנניה בן רחל ז"ל. אהרון בן שרה ז"ל. ויקטור חיים בן רינה ז"ל.
סבתי אירן בת חנה ע"ה. רותי בת פרלה ע"ה. ברוריה בת רבקה ע"ה. אילנה בת ריגינה ע"ה.
רחל בת טוני ע"ה. הסבתא עליה בת אסתר ע"ה. שושנה בת הלה ע"ה.
יה"ר תנצבה"א.

ימי השמחה – חג הפורים

